
Dokument 19

(2011–2012)

Rapport til Stortingets presidentskap fra Grunnlovsspråkutvalget om utarbeidelse av språklig oppdaterte tekstversjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk

---

Rapport fra Grunnlovsspråkutvalget om utarbeidelse av språklig oppdaterte tekstversjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk

Dokument 19

(2011–2012)

Rapport til Stortingets presidentskap fra Grunnlovsspråkutvalget om utarbeidelse av språklig oppdaterte tekstversjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk

Rapport fra Grunnlovsspråkutvalget om utarbeidelse av språklig oppdaterte tekstversjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk

Stortinget presidentskap oppnevnte 31. mai 2012 et utvalg som fikk i oppdrag å «utarbeide nye, språklig oppdaterte versjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk». Utvalget skulle også «omsette, til begge målformer, grunnlovsforslag som allerede er fremsatt eller fremsettes før avbrytelsen av Stortingets forhandlinger i juni i år», og i tillegg «omsette

grunnlovsforslagene utarbeidet av Menneskerettighetsutvalget i Dokument 16 (2011–2012) til nynorsk, og språklig kvalitetssikre Menneskerettighetsutvalgets forslag utformet på tidsmessig bokmål».

Utvalget har fullført oppdraget i henhold til mandatet og tidsfristen som ble fastsatt ved oppnevningen. Utvalget legger med dette frem forslag til nye språkversjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk. Rapporten inneholder også forslag til nye språkversjoner av fremsatte grunnlovsforslag og Menneskerettighetsutvalgets forslag.

Oslo, 17. september 2012

Hans Petter Graver
(leder)

Øystein Baardsgaard

Kyrre Grimstad

Bård Eskeland

Eirik Holmøyvik

Innhold

		Side		Side
1.	Innledning	7	Til overskriften til kapittel B.....	20
1.1	Rapportens innhold og oppbygning.....	7	Til § 3.....	20
1.2	Bakgrunnen for oppnevningen av Grunnlovsspråkutvalget.....	7	Til § 4.....	21
1.3	Utvalgets sammensetning og mandat.....	8	Til § 5.....	21
1.4	Utvalgets arbeid.....	9	Til § 6.....	21
			Til § 7.....	23
			Til § 8.....	23
			Til § 9.....	24
			Til § 11.....	25
2.	Generelt om språket i Grunnloven	9	Til § 12.....	26
2.1	Bakgrunnen for dagens grunnlovsspråk.....	9	Til § 13.....	27
2.2	Språket fra revisjonen i 1903 som norm for utforming av nye grunnlovbestemmelser ...	10	Til § 14.....	28
2.3	Nynorsk som grunnlovsspråk.....	11	Til § 15.....	28
			Til § 16.....	29
			Til § 17.....	30
			Til § 18.....	31
			Til § 19.....	32
3.	Utvalgets generelle vurderinger	11	Til § 20.....	33
3.1	Utvalgets tolkning av mandatet: grunnleggende retningslinjer for utvalgets arbeid.....	11	Til § 21.....	33
3.2	Nynorskversjonen: mellom den nynorske tradisjonen og bokmålsversjonen.....	12	Til § 22.....	34
3.3	Bokmålsversjonen: moderat stil.....	13	Til § 23.....	36
3.4	Enkelte språklige vurderinger	14	Til § 24.....	36
3.4.1	Stor eller liten forbokstav?	14	Til § 25.....	37
3.4.2	Kjønnsnøytralitet	14	Til § 26.....	38
3.4.3	Modale hjelpeverb, rettigheter, plikter og forbud ..	15	Til § 27.....	39
3.4.4	Regjering, regjeringsform, statsform, statsstyrelse.....	15	Til § 28.....	39
3.4.5	Konstitusjon, grunnlov	16	Til § 29.....	40
3.4.6	Beslutning, avgjerd, vedtak	16	Til § 30.....	41
3.4.7	Beskikke, utnevne/utnemne....	17	Til § 31.....	42
3.5	Regeltekniske endringer i oppbygningen av bestemmelsene.....	17	Til § 32.....	42
3.6	Oppsummering: Hvor moderne er de nye grunnlovstekstene?	17	Til § 34.....	42
			Til § 35.....	42
			Til § 36.....	43
			Til § 37.....	43
			Til § 39.....	44
			Til § 40.....	44
			Til § 41.....	45
			Til § 43.....	45
			Til § 44.....	46
			Til § 45.....	47
			Til § 46.....	47
			Til § 47.....	48
			Til § 48.....	48
			Til overskriften til kapittel C.....	48
4.	Merknader til de enkelte bestemmelsene	18	Til § 49.....	49
4.1	Merknader til bestemmelsene i Grunnloven	18	Til § 50.....	49
	Til Grunnlovens «preamble»	18	Til § 51.....	50
	Til Grunnlovens tittel.....	19	Til § 53.....	50
	Til overskriften til kapittel A	19	Til § 54.....	50
	Til § 1.....	19	Til § 55.....	51
	Til § 2.....	20	Til § 57.....	51
			Til § 58.....	52
			Til § 59.....	52

	Side
Til § 60.....	54
Til § 61.....	54
Til § 62.....	55
Til § 63.....	56
Til § 64.....	56
Til § 65.....	57
Til § 66.....	57
Til § 67.....	58
Til § 68.....	58
Til § 69.....	59
Til § 71.....	59
Til § 73.....	60
Til § 74.....	61
Til § 75.....	62
Til § 76.....	64
Til § 77.....	65
Til § 78.....	65
Til § 79.....	66
Til § 80.....	67
Til § 81.....	67
Til § 82.....	68
Til § 83.....	68
Til § 84.....	68
Til § 85.....	69
Til overskriften til kapittel D.....	69
Til § 86.....	70
Til § 87.....	71
Til § 88.....	71
Til § 90.....	71
Til § 91.....	72
Til overskriften til kapittel E.....	72
Til § 92.....	73
Til § 93.....	74
Til § 94.....	75
Til § 95.....	76
Til § 96.....	76
Til § 97.....	77
Til § 98.....	77
Til § 99.....	78
Til § 100.....	79
Til § 101.....	80
Til § 102.....	80
Til § 103.....	81
Til § 104.....	81
Til § 105.....	82
Til § 106.....	83
Til § 107.....	83
Til § 108.....	83
Til § 109.....	84
Til § 110.....	84
Til § 110 a.....	85
Til § 110 b.....	85
Til § 110 c.....	85
Til § 111.....	86
Til § 112.....	86

	Side	
4.2	Fremsatte grunnlovsforslag: Nye tekstversjoner med merknader.....	86
	Til Grunnlovsforslag 1 (2011–2012).....	87
	Til Grunnlovsforslag 2 (2011–2012).....	87
	Til Grunnlovsforslag 3 (2011–2012).....	88
	Til Grunnlovsforslag 4 (2011–2012).....	89
4.3	Menneskerettighetsutvalgets forslag i Dokument 16 (2011–2012): Nye tekst- versjoner med merknader.....	90
	§ 49 annet punktum skal lyde:.....	90
	Overskriften til kapittel E skal lyde:.....	90
	§ 92 skal lyde:.....	91
	§ 93 skal lyde:.....	91
	§ 94 skal lyde:.....	92
	§ 95 skal lyde:.....	92
	§ 96 nytt annet, tredje og fjerde ledd skal lyde:.....	93
	§ 98 skal lyde:.....	93
	§ 99 skal lyde:.....	93
	§ 101 skal lyde:.....	94
	§ 102 skal lyde:.....	94
	§ 103 skal lyde:.....	95
	§ 104 skal lyde:.....	95
	§ 106 skal lyde:.....	96
	§ 107 skal lyde:.....	96
	§ 108 skal lyde:.....	96
	§ 109 skal lyde:.....	97
	§ 110 første ledd skal lyde:.....	97
	§ 111 skal lyde:.....	98
	§ 112 skal lyde:.....	98
	§ 113 skal lyde:.....	98
	§ 114 skal lyde:.....	99
	§ 115 skal lyde:.....	99
	§ 116 skal lyde:.....	100
5.	Utvalgets forslag.....	100
	Litteraturliste med forkortelser.....	123

1. Innledning

1.1 Rapportens innhold og oppbygning

I denne rapporten fremlegges forslag til språklig reviderte utgaver av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk. Det er også utarbeidet nye versjoner på bokmål og nynorsk av de fire grunnlovsforslagene som er blitt fremsatt i inneværende periode, og forslagene til nye grunnlovsbestemmelser i Menneskerettighetsutvalgets rapport fra januar 2012 (Dokument 16 (2011–2012)).

Kapittel 1 inneholder en oversikt over bakgrunnen for oppnevningen av Grunnlovsspråkutvalget, en redegjørelse for utvalgets sammensetning og mandat og til slutt en beskrivelse av utvalgets arbeid.

Kapittel 2 inneholder en redegjørelse for dagens grunnlovsspråk og skikken med å bruke de gamle språknormene ved utforming av nye grunnlovsbestemmelser. Det er også redegjort for tidligere oversettelser av Grunnloven til nynorsk.

I *kapittel 3* beskrives utgangspunktene for utarbeidelsen av de nye grunnlovstekstene. Den viktigste forutsetningen er utvalgets mandat, som utvalget har tolket og utdypet i punkt 3.1. I punkt 3.2 og 3.3 er det angitt en del generelle språklige normer og vurderinger som utvalget har lagt til grunn for sitt arbeid. Deretter er det gitt vurderinger av enkelte gjennomgående trekk, som språklig kjønnsnøytralitet, modale hjelpeverb og nye uttrykk for begreper som er brukt flere steder i Grunnloven. I punkt 3.5 er det beskrevet noen regeltekniske aspekter.

I *kapittel 4* har utvalget gitt særskilte merknader til hver enkelt paragraf i Grunnloven i den grad det har vært noe å bemerke utover de generelle vurderingene i kapittel 3 (punkt 4.1). For å lette sammenlikningen av de tre tekstversjonene har utvalget satt dem opp ved siden av hverandre med merknader under. På samme måte har utvalget satt opp de tre tekstversjonene av alle grunnlovsforslag som er fremmet hittil i perioden (punkt 4.2), og av Menneskerettighetsutvalgets forslag til nye grunnlovsbestemmelser (punkt 4.3). I de to sistnevnte punktene er det gitt færre særmerknader til hver paragraf, ettersom disse omarbeidelsene bygger på mange av de samme vurderingene som er beskrevet i merknadene til Grunnloven.

Utvalgets forslag til omarbeidede grunnlovstekster er tatt inn i *kapittel 5*. Utvalget har utformet det som ett samlet forslag, med én bokmålstekst og én nynorskttekst. Etter de fullstendige tekstene, som er utvalgets primærforslag, er det tatt inn alternative forslag til en del bestemmelser. Tanken med dette er at utvalgets forslag i kapittel 5, med begge primærforslagene og alle alternativene, kan fremmes som et formelt grunnlovsendringsforslag (eventuelt med endringer eller ytterligere alternativer). Dette må gjøres senest på det siste stortingsmøtet i inneværende sesjon, som er 28. september 2012. I så fall vil alle

utvalgets forslag og alternativer komme til behandling i neste valgperiode.

Utvalget har tenkt seg at det ved behandlingen av forslaget i neste periode først voteres over det helhetlige primærforslaget. Hvis de to nye grunnlovstekstene blir vedtatt, kan det så voteres over alternativene. Hvis et alternativ til en bestemmelse blir vedtatt, vil det erstatte den tilsvarende bestemmelsen i den teksten som ble vedtatt like før. Utvalgets forslag er satt opp etter denne tankegangen.

Utvalget har ikke satt opp de andre tekstene på samme måte. De fire grunnlovsforslagene er allerede fremsatt i originalspråkversjon, og Menneskerettighetsutvalgets forslag er for tiden til behandling i kontroll- og konstitusjonskomiteen. Det er derfor usikkert hvordan utvalgets forslag til nye versjoner av disse forslagene vil bli fulgt opp. Utvalget har derfor nøyd seg med å formulere disse tekstene i punkt 4.2 og 4.3, sammen med enkelte særmerknader.

Som vedlegg til rapporten er det gitt en liste over forkortelser som er brukt som kildehenvisninger.

1.2 Bakgrunnen for oppnevningen av Grunnlovsspråkutvalget

I Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008), fremmet av Finn-Erik Vinje og Carl I. Hagen og formelt fremst av Carl I. Hagen, ble det foreslått en fullstendig språklig revisjon av Grunnloven. I forslaget var den gjeldende grunnlovsteksten skrevet om til en «moderat-konservativ variant» av moderne bokmål. I motivene for forslaget var det gitt en beskrivelse av bakgrunnen og behovet for en språklig revisjon, og en begrunnelse for de språklige normene som forslaget var utformet etter. Vesentlige deler av motivene for dette forslaget er gjengitt i punkt 2.1 og 2.2 nedenfor.

Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) (heretter også kalt *Vinjes forslag*) ble behandlet av kontroll- og konstitusjonskomiteen. Komiteen holdt 1. mars 2012 en åpen høring om forslaget, med innlegg fra blant andre professor emeritus Finn-Erik Vinje, professor Eivind Smith, professor Aanund Hylland, sivilombudsmann Arne Fliflet og Språkrådet ved direktør Arnfinn Muruvik Vonen.

I komiteens innstilling om forslaget, Innst. 276 S (2011–2012), ga en samlet komité uttrykk for at den var enig i at det var behov for en språklig modernisering av Grunnloven:

«Komiteen deler forslagsstillernes syn på at Grunnlovens gammelmødige dansk-norske språkdrakt fra 1903 er vanskelig å lese i dag. Grunnloven bør moderniseres rent språklig for å bli et enda mer levende dokument i det norske folkestyret.

Komiteen trekker fram at den norske Grunnloven er den nest eldste konstitusjonen i kontinuerlig bruk i verden. Den har blitt endret mange ganger siden 1814, men har likevel utgjort en stabiliserende kraft i norsk historie. En gjennomgående språklig oppgra-

dering av Grunnloven har skjedd en gang før, og komiteen understreker at denne type moderniseringer ikke er i strid med Grunnlovens ånd. I perioder har språklige endringer vært en ren administrativ sak, mens Stortinget i det siste har behandlet enhver språklig endring som en grunnlovsendringssak etter Grunnloven § 112.»

Flertallet i komiteen gikk likevel imot å vedta forslaget slik det forelå. Begrunnelsen var ikke at det var noe galt i forslaget i seg selv, men at en modernisering av grunnlovsspråket burde omfatte begge offisielle målformer:

«Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at Grunnloven må foreligge i begge de to offisielle målformene i Norge, bokmål og nynorsk. Av denne grunn alene avviser derfor disse medlemmer forslaget fra Hagen og Vinje. Det er urimelig at Grunnloven bare foreligger på én av de offisielle målformene i Norge. Det er ikke et tungtveiende argument at Grunnloven med versjoner på begge målformer kan medføre juridisk tolkningsstrid. En rekke land har grunnloven formulert i ulike språk. Canada, Finland og Sveits er eksempler på flerspråklige land der konstitusjonen på en selvsagt og juridisk uproblematisk måte foreligger på landenes forskjellige offisielle språk – språk med betydelig større forskjell seg i mellom enn mellom skriftspråkene bokmål og nynorsk.

Disse medlemmer ber Presidentskapet legge til rette for å utarbeide Grunnloven i tidsriktig skriftspråk på begge målformer, én versjon på bokmål og én versjon på nynorsk. Disse medlemmer legger til grunn at Stortinget ser de to versjonene som likestilte på alle vis, at den språklige moderniseringen ikke endrer realitetene i Grunnloven og at de to nye versjonene skal forholde seg til nøyaktig samme konstitusjonelle tolkningstradisjon. Disse medlemmer forutsetter at både nødvendig juridisk og filologisk kompetanse blir benyttet, og at de oppdaterte versjonene blir fremmet som grunnlovsforslag før fristen for å fremme slike forslag går ut 28. september 2012. Derved kan grunnlovsendringene behandles tidlig i kommende stortingsperiode slik at den språklige fornyede Grunnloven på begge målformer kan foreligge til 200-årsjubileet for Grunnloven i 2014.

Disse medlemmer mener dagens ordning med obligatorisk språksikring av grunnlovsforslag bør videreføres og tilpasses den nye ordningen med Grunnloven på begge målformer, slik at den settes i stand til å påse at også alle nye grunnlovsforslag heretter blir formulert på korrekt bokmål og nynorsk.»

Et mindretall bestående av komitémedlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet gikk prinsipielt inn for å vedta Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008), men ville «subsidiært gå inn for at en igangsetter arbeidet med å fremme nytt forslag til grunnlovsendringer som medfører at en kan få Grunnloven i begge språkdrakter». Medlemmene fra Kristelig Folkeparti og Venstre gikk imot både Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) og forslaget om å utarbeide nye språkversjoner på bokmål og nynorsk.

Innst. 276 S (2011–2012) ble behandlet i Stortinget 21. mai 2012, og i tråd med komiteens tilråding ble Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ikke vedtatt. Derimot fattet Stortinget følgende vedtak (med 151 mot 12 stemmer):

«Stortinget ber Presidentskapet bidra til å få utarbeidet oppdaterte språklige versjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk. I dette arbeidet skal det legges til grunn at de to versjonene skal være likestilte og at den språklige moderniseringen ikke skal endre realiteten i den gamle (någjeldende) Grunnloven. De nye versjonene må foreligge slik at de kan fremmes som grunnlovsforslag innen 28. september 2012. Stortinget bør tilstrebe å få vedtatt de to nye utgavene i jubileumsåret 2014.»

For å etterkomme Stortingets anmodning oppnevnte Stortingets presidentskap 31. mai 2012 et *utvalg for utarbeidelse av språklig oppdaterte tekstversjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk* (i denne rapporten kalt *Grunnlovsspråkutvalget* eller bare *utvalget*).

1.3 Utvalgets sammensetning og mandat

I møte 31. mai 2012 oppnevnte Stortingets presidentskap følgende medlemmer til Grunnlovsspråkutvalget:

professor og dekan Hans Petter Graver, Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo (leder)
 førsteamanuensis Eirik Holmøyvik, Juridisk fakultet, Universitetet i Bergen
 rådgiver Øystein Baardsgaard, Språkrådet
 rådgiver Bård Eskeland, Språkrådet
 spesialrådgiver Kyrre Grimstad, Stortingets administrasjon

Utvalget ble samtidig gitt følgende mandat:

«Utvalget skal utarbeide nye, språklig oppdaterte versjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk. Det skal tas sikte på å utforme grunnlovsbestemmelsene i et mest mulig forståelig språk etter gjeldende rettskrivningsnormer for bokmål og nynorsk. Det skal legges til grunn for arbeidet at de to målversjonene av Grunnloven skal være likestilte og ha samme rettslige status.

Et overordnet hensyn skal være at de språklige endringene i minst mulig grad skal berøre meningsinnholdet i de enkelte bestemmelsene, og at de to språkversjonene i minst mulig grad skal kunne tolkes ulikt. Samtidig skal det være et siktemål å endre grunnlovsbestemmelsene så lite som mulig i forhold til den någjeldende teksten.

Dersom det ikke lar seg gjøre å omskrive en grunnlovsbestemmelse i et tidsmessig språk uten at det kan ha konsekvenser for meningsinnholdet, eller bestemmelsen må omformuleres for at den skal gi korrekt uttrykk for meningsinnholdet, kan utvalget utarbeide alternative versjoner av bestemmelsen, eventuelt bare for én av målversjonene. I slike tilfel-

ler bør fortrinnsvis minst én versjon ligge tettest mulig opptil den språklige utformingen av originalteksten, og minst én versjon gi mest mulig dekkende uttrykk for meningsinnholdet i den originale teksten. De språklige og juridiske vurderingene utvalget gjør i slike og andre tilfeller, bør begrunnes i den medfølgende rapporten til presidentskapet.

Utvalget skal også omsette, til begge målformer, grunnlovsforslag som allerede er fremsatt eller fremsattes før avbrytelsen av Stortingets forhandlinger i juni i år, eller språklig kvalitetssikre slike grunnlovsforslag fremsatt i en moderne språkform. I tillegg skal utvalget omsette grunnlovsforslagene utarbeidet av Menneskerettighetsutvalget i Dokument 16 (2011–2012) til nynorsk, og språklig kvalitetssikre Menneskerettighetsutvalgets forslag utformet på tidsmessig bokmål.

Utvalgets rapport til Stortingets presidentskap med fullstendige utkast til nye, språklig oppdaterte versjoner av Grunnloven, og omsetting og kvalitetssikring av grunnlovsforslag som nevnt, skal avgis til Stortingets presidentskap senest mandag 17. september 2012.»

1.4 Utvalgets arbeid

Utvalget har hatt liten tid til rådighet for et omfattende arbeid og har derfor arbeidet under et betydelig tidspress. Utvalget har hatt ett møte i juni, to møter i juli og fem møter i august. Alle bortsett fra det første har vært heldagsmøter. På møtene har utvalget gått igjennom grunnlovstekstene i fellesskap. I tillegg har utvalget hatt omfattende meningsutveksling per e-post.

Det har ikke vært tid til å gjennomføre noen form for offisiell høring eller innhenting av synspunkter på forskjellige løsninger. Utvalget har likevel konsultert en rekke eksperter og fagmiljøer med særlig innsikt i samfunnsområder som valg av ord og uttrykk i Grunnloven kan ha betydning for. Utvalget har motatt betydelig hjelp fra flere hold, og vil takke dem som har bidratt. Utvalgets vurderinger og forslag står likevel fullt og helt for utvalgets regning.

Det må særlig nevnes at utvalget har hatt stor nytte av Finn-Erik Vinjes omfattende og mangeårige arbeid med språket i Grunnloven, som blant annet har kommet til uttrykk i hans bok *Frihetens palladium – i språklig belysning* fra 2002. Utvalget har i stor grad tatt utgangspunkt i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008), spesielt når det gjelder bokmålsversjonen. Men ettersom utvalget har valgt en litt annen tilnærming til den språklige moderniseringen, har utvalget på mange punkter falt ned på andre løsninger enn i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) (se nærmere om dette i punkt 3.1 nedenfor).

2. Generelt om språket i Grunnloven

2.1 Bakgrunnen for dagens grunnlovsspråk

I Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) er det gitt en beskrivelse av den gjeldende normen for grunn-

lovsspråket og behovet for en språklig fornyelse av Grunnloven. De forholdene det pekes på der, er en viktig del av bakgrunnen for at Stortinget ba Stortingets presidentskap om å «utarbeide nye, språklig oppdaterte versjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk», og for at presidentskapet oppnevnte det nærværende utvalget. Beskrivelsen gjengis derfor her:

«Grunnloven foreligger i et foreldet språk, og teksten kan av den grunn være vanskelig tilgjengelig for mange mennesker i dag. Dette gjelder ikke bare for de gamle bestemmelser med forankring i 1800-tallet, men også for nye. Ifølge etablert praksis skal nemlig nye grunnlovsbestemmelser formuleres i samme gammeldagse språkform.

Det står imidlertid ingenting i Grunnloven om hvilken språkform nye bestemmelser skal utformes i.

Grunnlovens ortografi har – i motsetning til hva mange tror – ikke stått uendret siden 1814. De som utformet grunnlovsforslag på 1800-tallet, skrev stort sett slik man på det aktuelle tidspunkt var vant til å skrive i juridisk-administrativ og parlamentarisk prosa. De fulgte altså ikke til punkt og prikke den rettskrivning og den grammatikk som forelå i Grunnloven av 1814 (den i mai eller den i november). Grunnlovs-konservatisme hva innholdet angår, gjorde seg gjeldende alt i 1820-årene, men konservatismen fikk ikke samme krevende språklige uttrykk på 1800-tallet som i det neste århundre.

I 1903 ble det imidlertid gjennomført en oppdatering av skrivemåten av en rekke ord i Grunnloven, samtidig som man fjernet noen grammatiske inkonsekvenser som var kommet inn i lovteksten på 1800-tallet. I en del tilfeller hadde 1800-tallets grunnlovsvedtak innført former som var mer moderne enn man fant passende i 1903, og så restituerte man de gamle formene.

Med justeringen i 1903 ble språket i Grunnloven løftet nærmere samtidens ortografi, men loven beholdt noen språktrekk som gjennomgående var fremmede for det alminnelige lovsspråket fra samme tid, f.eks. flertallsbøyning av verb. Revisjonen i 1903 var forsiktig; grammatikken og vokabularet i den overleverte teksten ble beholdt.

Sammenfatningsvis kan man si at Grunnlovens språk, slik det ble lagt til rette i 1903, og slik det foreligger i vår gjeldende Grunnlov, svarer til skriftspråket i beslektede genre i Norge i siste tredjedel av 1800-tallet. På de fleste punkter er Grunnlovens språk etter justeringen i 1903 i harmoni med den juridisk-administrative og parlamentariske språkpraksis i dette tidsrom. De som gjennomførte revisjonen i 1903, ville at Grunnloven skulle oppbevare et konservativt språk; loven skulle fremtre i det hevdede skriftspråk – men med en viss åpning for det nye som hadde funnet inngang i edlere stil.

Språkformen i Stortingets grunnlovsutgave fra 1903 har gjennom hele 1900-tallet vært betraktet som normen for utforming av nye grunnlovsbestemmelser, og forslagsstillerne har nesten alle lagt vinn på å følge den normen. Et grunnlovsforslag som i språklig henseende avviker fra 1903-teksten, har på 1900-tallet gjennomgående vært ansett for å være feilaktig utformet. [Note: I brev til stortingsrepresentantene og partigruppene på Stortinget 28. april 2008 forutsetter imidlertid stortingspresident Thorbjørn

Jagland at forslag om nye bestemmelser kan – når forslagsstilleren uttrykkelig ber om det – utformes i moderne språk.]

En del språklige feil som var kommet inn i loven siden 1903, ble således rettet da Stortinget i 1914 og 1921 lot utgi nye utgaver av Grunnloven. Så sent som i 2006 vedtok Stortinget enstemmig et grunnlovsforslag om en rekke språklige rettelser i til sammen 15 paragrafer under henvisning til 1903-normen. I 2008 innleveres et grunnlovsforslag med fire rettelser i den gjeldende teksten. [...]

En grundig redegjørelse for språkrevisjonen i 1903 og praksis deretter er gitt i Vinjes *Frihetens palladium – i språklig belysning* s. 38 f.

2.2 Språket fra revisjonen i 1903 som norm for utforming av nye grunnlovsbestemmelser

Som det fremgår av sitatet fra Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ovenfor, har språknormen fra revisjonen i 1903 vært betraktet som normen for utforming av nye grunnlovsbestemmelser. Det vil si at alle grunnlovsendringer har vært ikledd en språkdrakt som nå er over 100 år gammel. Det kan spørres hvorfor denne praksisen oppsto. I tiden før 1903 var praksis tilsynelatende at språket i grunnlovsendingene fulgte den til enhver tid gjeldende språknorm. Dette endret seg altså etter 1903, og både i 1914 og 1921 ga Stortinget ut ajourførte utgaver av Grunnloven der språket var korrigeret i henhold til normen fra 1903-revisjonen (se nærmere i *Frihetens palladium* s. 70 f.).

Denne praksisen har blitt mer problematisk etter hvert som språknormen har beveget seg lenger fra 1903-språket. I Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) heter det:

«Etter hvert som tiden går, er Grunnlovens språkform blitt mer og mer fremmed for stortingsrepresentanter og andre som utformer forslag om nye bestemmelser eller endringer av gamle. Dette har medført at mange forslag, og dermed også grunnlovsvedtak, har inneholdt språklige feil. Dels har moderne rettskrivning og grammatikk vært brukt i tilfeller der dette strider mot 1903-normen, dels forekommer såkalte hyperkorrekte former, det vil si ord og uttrykk som ser gammeldagse ut, men som ikke harmonerer med normen.

Det krav – eller rettere: den sedvane – at grunnlovsforslag skal utformes i henhold til korrekt 1903-norm, har vist seg vanskelig å imøtekomme på en tilfredsstillende måte.»

Videre vises det til at avstanden mellom 1903-språknormen og gjeldende språknorm etter hvert har blitt betydelig:

«Avstanden mellom skriftspråket i 1814 og den alminnelige juridisk-administrative skrivepraksis nitti år etterpå var betydelig mindre enn avstanden mellom 1903-normen og dagens norske skriftspråk. En leselevant person omkring århundreskiftet var for-

trolig med den ortografi og grammatikk han møtte i Grunnloven etter justeringen i 1903. Siden da har språkutviklingen skutt fart, og språket i 1903-utgaven fortøner seg for de fleste av dagens nordmenn som fremmedartet og vanskelig å forsere.»

Dette har også medført at det i dag er svært vanskelig å skrive forslag til grunnlovsendringer i et korrekt språk. De fleste grunnlovsforslag forberedes og skrives i dag på Stortinget, av stortingsrepresentantene selv eller rådgivere i partigruppene. Det kan ikke forventes at de behersker skriftnormen fra 1903-revisjonen.

Opp gjennom årene har det da også blitt vedtatt flere grunnlovsendringer med språklige feil i henhold til 1903-normen (disse er nærmere beskrevet i *Frihetens palladium* s. 72 f.). Mange av disse er rettet opp ved grunnlovsvedtak 2. februar 2006 (jf. Grunnlovsforslag nr. 8 (2003–2004)) og 27. mai 2010 (jf. Grunnlovsforslag nr. 15 (2007–2008)), som begge bare gikk ut på språklige rettelser.

Stortingets administrasjon har på denne bakgrunn oppfordret representantene til å levere utkast til grunnlovsforslag til administrasjonen i god tid før den formelle fremsettelsen, slik at det kan gjøres en språklig kvalitetssikring av forslagene før de fremsettes. I brev 17. juni 2011 og 12. mars 2012 fra Stortingets administrasjon til partigruppene på Stortinget heter det at administrasjonen kan «formidle forslagene til språkkonsulent – for tiden Finn-Erik Vinje – og innarbeide eventuelle rettelser fra ham».

Det er likevel klart at praksisen med å utforme grunnlovsendringer i 1903-språk etter hvert har blitt svært tungvint og lett resulterer i språklige feil. Det at stortingsrepresentantene skal kunne utøve sin rett til å foreslå grunnlovsendringer uten å være avhengig av eksperter, er en viktig del av begrunnelsen for språklig modernisering av grunnlovsteksten. Dette ble også presisert i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008):

«At de som utarbeider nye grunnlovsbestemmelser skal beherske korrekt grunnlovsspråk og mestre alle grammatiske og ortografiske detaljer fra 1800-tallet, er en urealistisk fordring. [...]

Under utarbeidelsen av forslaget er det altså fjernet en del av de aldersmerker som gjør teksten vanskelig tilgjengelig for dagens nordmenn. En vesentlig gevinst ved en slik modernisering er at de som heretter skal fremsette grunnlovsforslag, ikke behøver å mestre et skriftspråk med røtter i 1800-tallet.»

For å sikre denne gevinsten må man etter *utvalgets* mening begynne å skrive grunnlovsendringer i samsvar med *den til enhver tid gjeldende språknorm*. Betydningen av en språklig revisjon av grunnlovsteksten vil bli vesentlig redusert dersom man for fremtiden skal være bundet til en språknorm fra for eksempel 2014. Men også dersom den gjeldende

grunnlovsteksten blir stående, er det juridisk fullt mulig – og etter utvalgets mening ønskelig – å legge om praksis og heretter skrive nye grunnlovsbestemmelser i et tidsmessig språk, slik man alltid har gjort med vanlige lover. (Se for eksempel straffeloven av 1902, som fremstår i alt fra 1902-språk til moderne bokmål.)

2.3 Nynorsk som grunnlovsspråk

Grunnlovens historie på nynorsk (kalt landsmål inntil 1929) har røtter tilbake til målrørslas barndom i siste del av 1800-tallet. Så vidt utvalget kjenner til, ble Grunnloven første gang oversatt til nynorsk i 1875 av læreren, telegrafisten og målmannen Olav Jakobsson Høyem. Oversettelsen ble publisert under tittelen *Noregs grunlov* og kom ut i ny utgave i 1878.

I 1901 oversatte professor Nikolaus Gjelsvik Grunnloven til nynorsk, med tittelen *Kongeriket Noregs grunnlov*. Gjelsviks versjon ble fremmet som grunnlovsforslag av en gruppe på syv stortingsrepresentanter 15. juni 1906, se forslag nr. 4 i Dokument nr. 77 (1906–1907). Den nynorske språkversjonen var ment å være likestilt med den da nylig moderniserte 1903-språkversjonen av Grunnloven. I tillegg fremmet de samme forslagsstillerne forslag til en revidert grunnlov på både nynorsk og riksmål (kalt bokmål fra 1929). Også dette alternativet var fra Gjelsviks hånd, og det inneholdt en rekke materielle endringer, blant annet fire nye paragrafer og opphevelse av seks paragrafer.

Grunnlovsforslagene kom opp for Stortinget kort tid etter valget i 1906. Konstitusjonskomiteen innstilte på å avvise alle forslagene, se Indst. S. nr. 50 (1906–1907) s. 70. Under behandlingen i Stortinget fremsatte forslagsstillerne forslag om utsettelse av saken, men oppnådde bare 18 stemmer. Deretter ble komitéinnstillingen enstemmig vedtatt, se St.tid. 1906–1907 s. 418–425.

Begrunnelsen for avvisningen var for det første at stortingsflertallet mente de materielle endringsforslagene var for omfattende. Til sammen utgjorde de hele 2 593 alternativer. For det andre anførte flertallet at en vedtakelse av en ny grunnlovstekst på nynorsk ville stå i veien for andre grunnlovsforslag som Stortinget hadde til behandling på denne tiden, blant dem et forslag om stemmerett for kvinner. Disse forslagene var ikke fremmet på nynorsk. Flertallet mente at dersom man vedtok en nynorsk språkversjon først, kunne man risikere å sitte igjen med to innholdsmessig ulike språkversjoner etter behandlingen av de andre grunnlovsforslagene. Dette var også grunnen til at forslagsstillerne ba om utsettelse av behandlingen av Gjelsviks forslag. For det tredje var nok selve målformen – landsmål – vanskelig å akseptere for det store flertallet på Stortinget i 1906. Under stortingsdebatten spilte forslaget om en ren overset-

telse av Grunnloven til landsmål knapt noen rolle, og i konstitusjonskomiteen ble det avvist uten begrunnelse.

Etter 1906 har det ikke blitt fremmet flere grunnlovsforslag om en nynorsk språkversjon av Grunnloven. Bare i perioder har den gjeldende grunnlovsteksten forekommet i uoffisiell oppdatert nynorsk oversettelse. Mellom 1953 og 1985 inneholdt tekstsamlingen *Grunnloven vår* (andre til og med tiende utgave) en oppdatert nynorsk oversettelse av Grunnloven. Denne teksten synes å være basert på Gjelsviks oversettelse, og den ble oppdatert språklig og innholdsmessig av professor Knut Robberstad frem til 1964, av daværende vitenskapelig assistent og nåværende høyesterettsdommer Karl Arne Utgård frem til 1975 og av universitetsbibliotekar Kaare Haukaas frem til og med 1980. Utvalget er ikke kjent med at Grunnloven har forekommet i en oppdatert oversettelse til nynorsk etter 1985.

3. Utvalgets generelle vurderinger

3.1 Utvalgets tolkning av mandatet: grunnleggende retningslinjer for utvalgets arbeid

Stortingets presidentskap har bedt utvalget «utarbeide nye, språklig oppdaterte versjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk». Det er presisert i mandatet at de to nye grunnlovstekstene skal utarbeides «i et mest mulig forståelig språk etter gjeldende rettskrivningsnormer for bokmål og nynorsk», og at det «skal legges til grunn for arbeidet at de to målversjonene av Grunnloven skal være likestilte og ha samme rettslige status».

Videre fremgår det av mandatet:

«Et overordnet hensyn skal være at de språklige endringene i minst mulig grad skal berøre meningsinnholdet i de enkelte bestemmelsene, og at de to språkversjonene i minst mulig grad skal kunne tolkes ulikt. Samtidig skal det være et siktemål å endre grunnlovsbestemmelsene så lite som mulig i forhold til den någjeldende teksten.»

Ut fra dette har utvalget lagt til grunn at de nye grunnlovstekstene skal følge de gjeldende rettskrivningsnormene for bokmål og nynorsk, og at de skal utformes i et «tidsmessig» språk som er så forståelig som mulig for folk flest.

Dette er en litt annen tilnærming enn den Finn-Erik Vinje la til grunn for sitt bokmålsforslag i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008). I begrunnelsen for forslaget heter det blant annet:

«Nå, godt og vel hundre år etterpå, kan det være på tide med en varsom språklig ansiktsløftning ad modum 1903. [...]

Den språklige fornyelse i nærværende forslag [...] gjør '1903 om igjen', men hvis den skal bety

noen reell lettelse for dagens lesere, kan den ikke utelukkende holde seg til det ortografiske; enkelte morfologiske, syntaktiske og leksikalske justeringer må gjøres.

I forslaget fremstår grunnlovsteksten fortsatt i en lett konservativ, verdig eller høytidelig språklig form. Men vi tar altså hensyn til vår tids lesere ved å fjerne noen av de aldersmerker fra 1800-tallet som overlevde revisjonen i 1903 og senere er beholdt. [...]

Nærværende forslag går som nevnt ut på å gjøre '1903 om igjen' vel 100 år etter. Grunnlovsteksten løftes nærmere opp mot vår tid ved at det foretas en del endringer i tegnsetting, ortografi, bøyninger, vokabular og unntaksvis syntaks.

Tekstens særegne høytidelige preg er imidlertid ivaretatt, og mange glosser som ikke hører til det dagligdagse ordforråd, er bevart.»

Denne forskjellen i tilnærming til den språklige oppdateringen har altså ført til at utvalgets bokmålsversjon inneholder litt andre og gjennomgående mer moderne løsninger enn Vinjes forslag gjør. Retningslinjene for utarbeidelsen av nynorskteksten er nærmere beskrevet nedenfor.

Det har imidlertid vist seg at det er grenser for hvor «moderne» og lettfattelig grunnlovsteksten kan gjøres for dagens lesere. Til en viss grad er man bundet av formuleringene i den eksisterende Grunnloven. Mange av dem har vært kjent i snart to hundre år og virker magnetisk på de moderniserte versjonene. For eksempel er det ikke sikkert at man i dag ville ha formulert § 100 første ledd slik den lyder, men formuleringen «*Ytringsfrihed bør finde sted*» er så kjent og hevdvunnen at det ville virke svært radikalt å gjøre helt om på den. Ved revisjonen av § 100 i 2004 nøyde man seg med å erstatte «Trykkefrihed» med «Ytringsfrihed» og ellers beholde den opprinnelige formuleringen. I NOU 1999:27 «Ytringsfrihed bør finde sted» s. 330 mente Ytringsfrihetskommisjonen at det å vise «pietet overfor dagens grunnlov» var en selvstendig grunn til å la den opprinnelige formuleringen stå.

Videre har det vist seg vanskelig å oversette en del gammelmodige ord og begreper til moderne norsk, for eksempel *regaler*, *moratorier*, *sportler* og *milde stiftelser*. En av grunnene til dette er at tolkningen av det gamle ordet kan være usikker, slik at man må gjøre et valg mellom ulike alternativer på moderne norsk. Det gjelder blant annet ord som mangler referanse i vår tid. Da er det stor risiko for å gjøre feil og forandre meningsinnholdet i Grunnloven. Andre ganger kan det være vanskelig å finne moderne ord som gir dekkende uttrykk for det samme meningsinnholdet, og da må man eventuelt lage en mer eller mindre omstendelig forklaring som tynger teksten. I slike tilfeller har utvalget derfor beholdt en del gamle ord og bare modernisert rettskrivningen. Noen steder er de gamle ordene beholdt på bokmål, mens de har fått en avløser i nynorskversjonen.

Utvalget har dessuten vært svært forsiktig med å endre på de mest sentrale grunnlovsparagrafene som kan ses som «faneparagrafer» med stor symbolsk betydning. Dette gjelder særlig §§ 1, 2, 49 og 112. I disse bestemmelsene er det så å si bare rettskrivningen av ordene som er justert, selv om særlig § 112 kunne vært skrevet om i en enklere stil.

Enkelte steder har utvalget likevel skrevet om ord fordi de har endret betydning siden 1814 og det ville vært direkte misvisende å la dem stå. For eksempel har politi en helt annen og langt mer avgrenset betydning på moderne norsk enn det hadde i 1814 (se særmerknedene til § 17). Og *pinlig forhør* vil lett bli oppfattet helt annerledes enn i 1814 (se særmerknedene til § 96). I slike tilfeller er det nødvendig å omformulere bestemmelsene for at de skal beholde det samme meningsinnholdet. Men når et ord endres eller en bestemmelse omformuleres, kan det være vanskelig å gi en garanti for at meningen er helt intakt. Der det er reell usikkerhet om dette, har utvalget lagt frem alternative formuleringer der den opprinnelige ordlyden er beholdt, slik det er åpnet for i mandatet. Det kan nevnes at både *politi* og *pinlig forhør* ble beholdt i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) (se begrunnelsen i forslaget s. 4 og 5).

3.2 Nynorskversjonen: mellom den nynorske tradisjonen og bokmålsversjonen

Nynorsken og landsmålet innebar et brudd med den kansellistiske uttrykksmåten som dominerte i skriftspråket her til lands. Bokmål og riksmål kan i dag ha minst like enkel og talemålsnær setningsbygning som nynorsk, men nynorsken har sterkere historiske forpliktelser. Det gjelder ikke bare setningsbygning, men også valg av synonymer. Der to ord betyr det samme i konteksten, er det fremdeles et sterkere krav i nynorsk til å velge det som er enklest eller på andre måter mest grunnleggende i vanlig tradisjonelt talemål. Eksempel fra bokmål til nynorsk: *det er en nødvendighet* > *det er nødvendig* > *det trengst*.

I en oversettelse mellom to ulike språk går man helst fra mening til mening og ikke fra ord til (et liknende) ord. Setningene brytes gjerne helt ned og bygges opp i samsvar med kravene i målspråket. I visse former for sakprosa kan det også være akseptabelt å formulere setningene mest mulig fyndig, effektivt og pedagogisk på målspråket uavhengig av beskaffenheten i kildepråket. Sakprosaoversettelser er ofte litt kortere enn originalteksten av den opplagte grunn at noen har hatt tid til å arbeide mer med teksten. Nynorskoversettelser av tekster fra statlig forvaltning er ofte en god del kortere enn originalen, blant annet fordi det brukes mer direkte og verbal ordlegging (eksempel: *styret drøfter saka* i stedet for *styret foretar en drøftelse av saken*). Ekstra korthogde tekster får man ved hjelp av tradisjonelle administrative ny-

norskord som *å skipe* ('organisere, etablere'), hverdagslige fellesord brukt i videre betydning enn i bokmål (*å styre* for 'regjere') og enkle verb som *å gje* og *å setje* i spesialbetydninger som konteksten spesifiserer. Ved hjelp av alle slike virkemidler kunne man fått en nynorskversjon av Grunnloven som var 10–15 prosent kortere enn originalen.

Det har likevel ikke vært til å unngå at nynorskoversettelsen har kommet til å ligge relativt nært opp til bokmålsversjonen i *form*. Hovedgrunnen er at en radikal oversettelsesmåte ville innebære for mange tolkninger, og formuleringer som kunne ha blitt oppfattet som tolkninger. Fri oversettelse til en nynorsk som holdt seg til de klassiske nynorske stilidealene fyndig, klar og korthogd, ville gjort det umulig å formulere for eksempel § 100 uten presiserende tolkning. Utvalget har dessuten forsøkt å unngå for store *umotiverte* forskjeller mellom de to målversjonene. Det vil si at nynorskløsningen ikke burde være helt forskjellig fra bokmålsløsningen dersom parallelle formuleringer ville være korrekt og akseptabel nynorsk. Dette utgangspunktet har påvirket valg av ord og setningsbygning i både nynorskversjonen og bokmålsversjonen.

Likevel har utvalget holdt på en god del forskjeller mellom de to målformene som strengt tatt er unødvendige *lokalt* i teksten. Dette ble gjort ut fra en betraktning om at hvis målformene ble gjort så like som det er *mulig* etter gjeldende språknormer, ville forskjellene mellom de to språktradisjonene utviskes, og særlig nynorsken ville ha mistet noe av sitt særpreg.

Utvalget har altså med vilje latt «magnetismen» i originalteksten virke på nynorsken, men samtidig mye sterkere på bokmålet. Hensynet til *helhetsinntrykket* av de to språkversjonene, og til forskjellen mellom språktradisjonene, forklarer mange likheter og forskjeller i de *enkelte* paragrafene.

Ortografien i nynorskoversettelsen ligger trygt innenfor den nye rettskrivningen som gjelder fra 1. august 2012. Et av formålene med den nye rettskrivningen var å konsolidere det som var hovedstrømmen i nynorsk. Denne strømmen gikk stort sett innenfor den trangere og veletablerte normen som ble kalt læreboknormalen, og som gjaldt for offentlig forvaltning. Av hensyn til kontinuiteten i forvaltningsspråket har utvalget bestemt seg for å holde nynorsken innenfor den tidligere læreboknormalen og ikke ta i bruk nye former som til 1. august 2012 var såkalte klammeformer. Dermed har for eksempel valget mellom verbformer med og uten *j* gitt seg selv, fordi det før den nye rettskrivningen bare kunne hete *leggje*, *sitje* osv. med *j* i statlig nynorsk. Valget mellom *a-* og *e-*infinitiv er derimot fritt. *A-*infinitiv har god tradisjon i nynorsk lovspråk, og «Ytringsfridom skal det vera» ville slett ikke vært noen dårligere fan-

fare enn tilsvarende med *vere*. Utvalget har likevel av pragmatiske grunner valgt *e-*infinitiv. Det er videre valgt enkel konsonant før vokal der det er valgfritt, men likevel dobbel *m* (*dømme*). Det er i stor grad valgt diftonger (*å høyre*) og dessuten «trange» (høye) vokaler (som i *å vite*, *fyrst*), blant annet fordi det er tradisjon for å uttale en vokal et hakk åpnere enn bokstavelig, men ikke omvendt (f.eks. *fyrst* og *sytten* med *ø*, men ikke *først* med *y*). Alt i alt er de ortografiske valgene moderat konservative, men neppe mer konservative enn i bokmålsversjonen.

Ordvalget er også moderat tradisjonalistisk. Ønsket om å holde noe av nynorskens administrative begrepsapparat i hevd tilsier at man velger det sentrale verbet *å skipe* i det minste i noen av de betydningene ordet har vært brukt i ('opprette' og 'etablere'). Ordet kunne ha vært brukt i videre betydning ('bringe i orden'). Motstykket *å skiple* ('å bringe i uorden') er mindre sentralt i administrativt språk i dag, og ikke like godt kjent i alle landsdeler, men i den grad fyndighet har egenverdi, fortjener slike ord en plass i nynorsk lovspråk. De tradisjonelle alternativene til *å behandle* og *å forhandle*, nemlig *å ha/ta føre* (*seg*) / *å ha oppe* og *å tinge*, måtte imidlertid oppgis. Men til gjengjeld har utvalget i stedet for *forholdsmessig* og *uforholdsmessig* godtatt de tradisjonelle adjektivene *samhøveleg* og *mishøveleg*, enda den aktuelle betydningen av særlig det førstnevnte ordet ikke er helt etablert. Det vil støtte opp om ordknippet rundt *å høve*, *stå i høve til* osv., som er sentralt i nynorsk. Valget av faneord som *naudsynt* og *einskild* er derimot et rent stilvalg. Man kan like godt skrive *nødvendig* og *enkelt* i nynorsk lovspråk, men de bokmålsnære løsningene som tvang seg frem på noen områder, krevde motvekt i summen. Når resultatet blir at ytterpunkter som *mishøveleg* og *forskjellsbehandling* blir stående i samme setning, er det ikke uproblematisk, men det er heller ikke utypisk for administrativ nynorsk, som står i spennet mellom sin egen tradisjon og bokmålet.

3.3 Bokmålsversjonen: moderat stil

Et trekk ved norsk språk er variasjon mellom såkalt dobbeltbestemmelse (*den grønne bilen*) og enkeltbestemmelse (*den franske revolusjon*). Denne variasjonen finnes ikke i dansk og ikke i Grunnloven, der det bare brukes enkeltbestemmelse (*denne Grundlov*, *de kongelige Prinser*). I moderne bokmål er begge variantene i bruk, men det finnes ingen uttømmende regler for variasjonen mellom dem. Dobbeltbestemmelse har blitt vanligere og vanligere, men enkeltbestemmelse brukes fortsatt, særlig i faste fraser og i høytidelig stil.

Det er god grunn til å mene at Grunnloven i likhet med vanlig, seriøs sakprosa ikke har noe behov for utvendige høytidstrekk fordi den både i innhold og betydning er høytidspreget nok i seg selv. Samtidig

er det vanskelig å forsvare full overgang til dobbeltbestemmelse, siden det ennå finnes en god del høytidelige uttrykk som mange er vant med enkeltbestemmelse i, særlig når uttrykkene opptrer i grunnlovssammenheng (som *den kongelige familie, den evangelisk-lutherske religion*). En balansegang er like vanskelig, for det er nærmest umulig å samle seg om et håndterbart saklig skille mellom det høytidelige og det mindre høytidelige innenfor selve Grunnloven. Derfor – og ikke fordi det bør være en norm i utforming av bestemmelser i dag – har utvalget valgt å beholde gjennomført enkeltbestemmelse i hele forslaget.

På dette punktet skiller ikke utvalgets forslag seg fra den gjeldende grunnloven eller fra Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008).

Det at enkeltbestemmelse er gjennomført i hele bokmålsversjonen, gir den et språklig moderat preg. Dette påvirket utvalget også i valget mellom ulike ordformer som er godkjent i offisiell rettskrivning. Utvalget har dermed valgt former som *frem* (ikke *fram*), *deltagelse* (ikke *deltakelse*) osv. På den måten blir språket mindre stilistisk sprikende.

I en del av ordvalgene ligger bokmålsversjonen tettere på originalteksten enn det nynorskversjonen gjør. Dette er fordi dagens bokmål tillater mange eldre ord og uttrykksmåter som er fremmede i nynorsk. Utvalget mente at det måtte sterkere begrunnelser til for å endre disse ordene i bokmålsversjonen (jf. originaltekstens «magnetiske kraft»).

3.4 Enkelte språklige vurderinger

Utvalget vil her begrunne noen løsninger som går igjen flere steder i teksten. Språklige valg er ellers stort sett forklart i merknadene til de enkelte paragrafene.

3.4.1 Stor eller liten forbokstav?

Den gjeldende grunnlovsteksten bygger på en rettskrivningsnorm der alle substantiv skal skrives med stor forbokstav. Den gir derfor ingen veiledning når det gjelder hvilke ord, så som navn på organer og liknende, som skal skrives med stor forbokstav, og hvilke som skal skrives med liten.

Utvalget har i all hovedsak holdt seg til den vanlige standarden når det gjelder dette, slik den blant annet fremgår av Vinjes *Skriveregler* (s. 83 f.). Det vil blant annet si at som hovedregel skal egennavn skrives med stor forbokstav og fellesnavn med liten. Navn på statsorganer og institusjoner skal skrives med stor forbokstav. Men hvis et organ omtales på annen måte enn ved egennavn, skal det brukes liten forbokstav. Personlige titler skal også skrives med liten forbokstav.

Dette betyr at *Stortinget* som institusjon skal skrives med stor forbokstav. Det samme gjelder egen-

navn som *Høyesterett* og *Riksretten*, og selvfølgelig *Norge* og *Kongeriket Norge*. Men hvis det er «et eller flere storting» som omtales, eller «det stortinget som ...», skal det være liten forbokstav.

Når det gjelder *regjeringen*, kan det være vanskelig å skille mellom tilfeller der det er regjeringen som statsorgan som omtales, og der det siktes til den regjeringen som har makten nå. Det er derfor vanlig å skrive *regjeringen* konsekvent med liten forbokstav (jf. *Skriveregler* s. 89). Utvalget har derfor holdt seg til *regjeringen* med liten forbokstav.

Kongen følger i utgangspunktet hovedreglene nevnt ovenfor, det vil si at Kongen som institusjon og Kongen i statsråd skal skrives med stor forbokstav, mens ordet skrives med liten forbokstav når det refererer til kongen som person, jf. *Skriveregler* s. 89. De fleste bestemmelsene i Grunnloven som nevner *kongen*, må i dag forstås slik at det er 'Kongen i statsråd' det siktes til, jf. reglene om statsrådsbehandling i §§ 28–31. Men fremdeles er det bestemmelser som må forstås slik at de sikter til kongen personlig, for eksempel §§ 4, 5, 7 til 9, 11, 24, 34, 36, 37 og 39 til 41. I atter andre bestemmelser er det vanskelig å avgjøre hvilken betydning av *Kongen* som må legges til grunn. Det er derfor svært vanskelig å gjennomføre et konsekvent skille mellom bestemmelser der det primært siktes til kongen personlig, og bestemmelser der det etter gjeldende tolkning siktes til Kongen i statsråd.

I Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ble dette løst ved at *kongen* konsekvent ble skrevet med liten forbokstav (se begrunnelsen i forslaget s. 4). Også utvalget har kommet til at dette er den beste løsningen.

Navnet på vanlige lover skal skrives med liten forbokstav. Men det er tradisjon for at *Grunnloven* skrives med stor forbokstav. Ifølge *Skriveregler* s. 91 skal det være slik. Utvalget følger dette og skriver *Grunnloven* med stor forbokstav der det brukes som et egennavn. I tilfeller der ordet ikke brukes som egennavn, men settes på linje med andre grunnlover (som i «denne grunnloven»), vil det som regel være riktig med liten forbokstav. Det gjelder også i Grunnlovens tittel («Kongeriket Norges/Noregs grunnlov»).

3.4.2 Kjønnsnøytralitet

I en del bestemmelser i den gjeldende grunnlovsteksten er det gjennomført kjønnsnøytralitet i den forstand at det er presisert at bestemmelsen gjelder *hun eller han* (§§ 6, 35 og 36) eller *prinsesse eller prins* (§§ 6, 7, 36, 37 og 44). Men i de fleste bestemmelsene er det bare brukt pronomenet *han* (og noen steder bare *prins*, jf. §§ 21 og 75 h). Disse må imidlertid leses kjønnsnøytralt, slik at de også gjelder for kvinner når det er aktuelt.

Etter utvalgets mening er det uheldig at Grunnloven ikke gjennomfører kjønnsnøytralitet i alle tilfeller der det er aktuelt og samtidig lett å gjennomføre. Og det vil være påfallende å beholde kjønnsmarkerte ord i en moderne oversettelse av Grunnloven. Utvalget har derfor gjennomført kjønnsnøytrale uttrykk der det er aktuelt, ved å ta inn «*hun/ho eller han*», «*prinsesser eller prinser*» osv.

Det kan kanskje hevdes at utvalget med dette foreslår en endring som kan ha betydning for meningsinnholdet i bestemmelsene. Etter utvalgets mening er ikke det tilfellet, ettersom bestemmelsene også i dag må leses kjønnsnøytralt. Utvalget har likevel laget alternative formuleringer av alle slike forslag, der den originale formuleringen er beholdt (det vil si bare *han* og *prinser*).

Også i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ble det foreslått kjønnsnøytrale pronomen, men der slik at *han* konsekvent ble satt foran *hun*. I den gjeldende Grunnloven er *hun* alltid satt foran *han*, med unntak av §§ 29, 50 og 92, der det står «Mænd og Kvinder» (og *prins* er satt foran *prinsesse* bare ett sted, i § 37). Utvalget foreslår å gjennomføre dette konsekvent, det vil si at hunkjønn settes foran hankjønn (*hun eller han, prinsesser og prinser* osv.) også de få stedene der det i dag står i omvendt rekkefølge.

Grunnloven bruker også en annen form for kjønnsuttrykk som det etter utvalgets mening kan være grunn til å modernisere. I § 50 er det presisert at norske borgere over 18 år, «Mænd og Kvinder», har stemmerett. I § 92 står det at norske borgere, «Mænd eller Kvinder», kan utnevnes til embetsmenn, og i § 29 står det at «andre Mænd eller Kvinder» kan konstitueres til å ta sete i statsrådet. Det er unødvendig å presisere at disse bestemmelsene gjelder både for kvinner og menn. Rent logisk er det faktisk problematisk for forståelsen av andre bestemmelser der dette *ikke* er presisert: Gjelder de da bare for menn? Nå er det ikke tvil om at bestemmelsene i Grunnloven må leses kjønnsnøytralt selv om det ikke er presisert. De bestemmelsene der det *er* presisert, fremstår derfor som anakronismer, noe som tilhører tidligere tider. Etter utvalgets mening bør derfor disse presiseringene oppheves. Men ettersom dette innebærer en endring, har utvalget også formulert alternativer til de relevante delene av §§ 29, 50 og 92, der «Mænd og/eller Kvinder» er beholdt.

3.4.3 Modale hjelpeverb, rettigheter, plikter og forbud

Grunnloven bruker ofte modale hjelpeverb som *bør*, *maa* og *skal* i en litt annen betydning enn den som er vanlig i dag. De fleste steder skal *bør* forstås som en plikt, det vil si at det skal leses som om det sto *skal* eller *må*. Ordet *maa* brukes noen steder i samme betydning som på dansk, det vil si tilsvarende

kan på moderne norsk, og andre steder gir det uttrykk for en plikt, det vil si som *må* eller *skal* på moderne norsk.

I Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ble alle slike modale hjelpeverb videreført uendret. Etter utvalgets oppfatning er ikke dette en tilfredsstillende løsning for den språklige moderniseringen som utvalget har valgt. For eksempel vil det være misvisende å skrive *må* i den moderne betydningen av ordet i de tilfellene *maa* gir uttrykk for en kompetanse og ikke en plikt.

Uttrykk med hjelpeverb, som *kan (ikke)*, *må (ikke)* og *skal (ikke)*, kan uttrykke alt fra tillatelse, rett og kompetanse til plikt, krav og forbud. For hvert av disse begrepene kan det i Grunnloven være brukt flere ulike hjelpeverb ved siden av andre ord.

I tillegg kommer det som kalles normativ presens. Når Grunnloven slår fast at noe *er* slik og slik, eller at noen *gjør* noe, betyr det ofte at det *skal* være slik, og at det *skal* gjøres. I nynorskversjonen er det for enkelhets skyld oftest valgt normativ presens i stedet for passiv med hjelpeverb i oversettelsen av presens passiv, altså for eksempel *det blir gjort* i stedet for *det skal gjerast* (for originalens *det gjøres*).

En uinnvidd leser kan lett komme til å tro at den store uttrykksvariasjonen representerer flere *ulike former for* plikter, forbud og kompetanser enn den virkelig gjør. Det er uheldig. Når man skriver nye bestemmelser, bør man derfor ikke variere ordbruken på dette området uten god grunn. Når man derimot skal modernisere en gammel grunnlov på kort tid, kan det av praktiske grunner være klokt ikke å rydde for mye. Utvalget har derfor nøydt seg med å luke bort noen av de stiveste og minst nødvendige formene i det gjeldende systemet, som *påligger*, *bliver at*, *tilstede* og *forbunden*. De mest grunnleggende ordene, hjelpeverbene *må*, *skal* og *kan* og de enkle substantivene *rett* og *plikt*, har i større grad blitt stående uendret. Der disse er endret, er det særskilt kommentert i merknadene til hver enkelt paragraf.

Utvalget kunne kanskje ha begrenset variasjonen i uttrykksmåter enda mer og særlig brukt hjelpeverbene oftere. I utvalgets mandat ligger det imidlertid en spenning mellom det å modernisere teksten og å bevare meningsinnholdet helt uendret. Det har vist seg vanskelig å harmonisere disse to retningslinjene og samtidig holde en konsekvent linje når det gjelder uttrykksmåter gjennom hele grunnlovsteksten.

3.4.4 Regjering, regjeringsform, statsform, statsstyrelse

Ordet *regjering* er flertydig slik det brukes i Grunnloven. De fleste steder skal det forstås som Kongens (eller hans stedfortrederes) regentskap, det vil si hans styring av riket eller utøvelse av den utøvende makt. Det kan for eksempel vises til § 13, der

regjeringen tilsynelatende brukes synonymt med 'styringen av riket': Kongen kan «overdrage Rigets Bestyrelse til Statsraadet», som skal «føre Regjeringen i Kongens Navn». Ordet har denne betydningen i alle tilfellene det nevnes i kapittel B (med et mulig unntak for § 32).

Andre steder er det mest nærliggende å forstå *regjeringen* som statsrådskollegiet, jf. for eksempel §§ 76 og 82. Noen steder er det mer usikkert hvilken betydning ordet brukes i, for eksempel §§ 32, 53 og 99.

Hvilken betydning av ordet som legges til grunn, kan ha stor betydning for tolkningen av bestemmelsene. Ettersom det er en viss tvil knyttet til dette, har utvalget valgt å beholde ordet *regjeringen* uforandret i begge målversjonene. Det samme gjelder varianter av ordet, som *regjeringsform*, *regjere* og liknende.

Grunnloven bruker også ordet *statsform* i overskriften til kapittel A og i § 30 tredje ledd. Det er usikkert om det ligger noe annet i dette enn *regjeringsform*, som brukes i § 1. I juridisk terminologi rundt 1814 finner man ordet *statsform* brukt som synonym for *regjeringsform* i betydningen 'statens styreform', som i § 1 fastslås å være et innskrenket arve-monarki. Imidlertid var ikke begrepsbruken på denne tiden entydig, og *regjeringsform* ble også brukt om den formelle forfatningen synonymt med ord som *grunnlov* og *konstitusjon*, se *Holmøyvik, Maktfordeling og 1814* s. 98–99. Ut fra sammenhengen er det naturlig å lese ordet *statsform* i § 30 tredje ledd i denne siste betydningen. Det gjør det vanskelig å erstatte begge disse ordene med *styreform*, selv om det ville vært lettere forståelig i dag.

I tillegg brukes ordet *statsstyrelse* i §§ 45 og 100. Det er usikkert om det ligger noe annet i dette enn *regjering* i den førstnevnte betydningen av ordet. Se for eksempel § 45, der «deres Statsstyrelse» viser til § 43, der det heter at formynderne skal «bestyre Regjeringen».

Det er noe forvirrende at det brukes flere forskjellige begreper om det samme. Men det har vist seg praktisk vanskelig å rydde opp i denne begrepsbruken og etablere et konsekvent system av nye begreper, både fordi det kan være noe usikkert i hvilken betydning de nevnte ordene er brukt i forskjellige sammenhenger, og fordi de berører helt sentrale konstitusjonelle forhold. Utvalget har derfor valgt å beholde dem tilnærmet uendret.

3.4.5 Konstitusjon, grunnlov

Når Grunnloven viser til seg selv, bruker den både ordet *konstitusjon* og ordet *grunnlov*. For eksempel sier § 2 andre punktum at «Denne Grundlov skal sikre ...», mens det i § 17 første punktum heter at provisoriske anordninger ikke må stride mot «Konstitutionen». At begrepene er synonyme går

særlig klart frem av § 112, som viser både til «denne Grundlovs Principer» og til «denne Konstitutions Aand». Grunnloven er altså etter egen definisjon både en *grunnlov* og en *konstitusjon*. Også for grunnlovsforfatterne i 1814 var ordene synonyme, se *Holmøyvik, Maktfordeling og 1814* s. 94–100. Slik sett kunne man ha rendyrket begrepsbruken i oversettelsen gjennom å velge ett av de to ordene. Imidlertid har det senere blitt vanlig å bruke *grunnlov* om bare den skrevne grunnloven, mens *konstitusjon* også omfatter eventuelle uskrevne rettsregler med samme gjennomslagskraft som Grunnloven, se *Smith* s. 63–64. Dette skaper usikkerhet om nøyaktig hvordan *konstitusjon* skal forstås i grunnlovsteksten. En gjennomføring av ett av de to begrepene i grunnlovsteksten vil i så fall bygge på tolkning, og dermed muligens innebære en endring i det materielle innholdet. Derfor har utvalget valgt å beholde grunnlovstekstens opprinnelige inkonsekvens i ordbruken.

3.4.6 Beslutning, avgjerd, vedtak

Ordet *beslutning* kan ikke videreføres i nynorskversjonen. Når det gjelder *beslutninger* som fattes av kongen eller Kongen i statsråd (jf. §§, 27, 28, 30, 31 og 32), har utvalget erstattet det med *avgjerd*, som er synonymt, men beholdt *beslutning* på bokmål. Dette gjelder også *beslutninger* som fattes av internasjonale organisasjoner (§ 93). Eneste unntak fra dette er i § 30 første ledd, se de særlige merknadene til den paragrafen.

Beslutning brukes også i §§ 77 til 81 om lovbehandlingen, der det er tale om *lovbeslutninger*. Det er ingen tvil om at Stortingets beslutninger i lovsaker fattes som formelle stortingsvedtak. Stortingets vedtak fra første gangs behandling av en lovsak, som tas opp til annen gangs behandling, kalles i dag for *lovvedtak* (for eksempel «Lovvedtak 59 (2011–2012) vedtak til lov om bustøtte»). Utvalget har derfor valgt å endre *beslutning* og *lovbeslutning* i §§ 77 til 81 til henholdsvis *vedtak* og *lovvedtak*, på begge målformer.

Denne begrepsbruken er også i tråd med juridisk terminologi på andre områder. For eksempel er *vedtak* i forvaltningsretten forbeholdt en bestemt type beslutninger som er rettslig bindende for private rettssubjekter (jf. definisjonen i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav a). Det er ikke gitt at alle beslutninger som fattes av kongen eller av Kongen i statsråd, kan kalles *vedtak* etter en slik forståelse av ordet. For eksempel kan det fattes beslutninger som bare er av rent prosessuell art, eller som bare har betydning internt i regjeringen, og de ville ikke bli omfattet av begrepet *vedtak* i forvaltningsrettslig terminologi. Det kunne derfor blitt feil å endre *beslutning* til *vedtak* for kongen og statsrådets vedkommende.

Men det er ingen grunn til ikke å betegne Stortingets vedtak i lovsaker som *vedtak*.

Også Stortingets «Beslutning om Mistillid» etter § 15 og «Storthingsbeslutning» etter § 26, har utvalget endret til henholdsvis *vedtak om mistillit* og *stortingsvedtak*. Den nærmere begrunnelsen for dette er gitt i særmerknadene til disse paragrafene. I tillegg er «besluttes» endret til «vedtas / blir vedteke» i § 84.

Den gjeldende grunnlovsteksten bruker for øvrig *vedta* i forskjellige former i §§ 6 og 112 (om grunnlovsvedtak) og §§ 66 og 80 (om vedtak av Stortingets forretningsorden). Dette videreføres. Dermed er alle *beslutninger* og *vedtak* som fattes av Stortinget i plenum, konsekvent kalt *vedtak* i begge målversjonene av Grunnloven.

3.4.7 *Beskikke, utnevne/utnemne*

Ordet *beskikke* brukes en del steder om utnevning eller utpeking av personer til bestemte stillinger eller oppgaver. Dette ordet er ikke mye brukt i dag. Etter utvalgets mening bør det erstattes med et mer moderne ord. Det kan uansett ikke brukes på nynorsk.

Imidlertid har *beskikke* flere betydningsnyanser som vi i dag bruker ulike ord for å uttrykke. *Norsk Riksmålsordbok* definerer *beskikke* i administrativ betydning slik: «(om statsmyndighet) 'oppnevne (til), ansette' (som bestillingsmann, til forskj. fra *utnevne*); (om myndighet) 'utpeke (til et hverv)'. *Bokmålsordboka* har også blant annet definisjonen 'utnevne'.

Utvalget har på denne bakgrunn ikke kunnet finne ett ord som er dekkende for betydningen av *beskikke* alle steder det brukes. I de tilfellene det er tale om å *beskikke* embetsmenn og liknende i statsråd, kan det erstattes med *utnevne/utnemne*, som er det som brukes i praksis i dag. I veilederen *Om statsråd* s. 78 er det gitt retningslinjer for bruk av betegnelser ved tilsetting i forskjellige stillinger, og der heter det blant annet:

«Ved fast besettelse av embete skal betegnelsen utnevne ('Utnevning av ...') benyttes.»

Utvalget har derfor brukt *utnevne* i § 14, § 21 første punktum og § 92 (i § 92 første ledd brukes faktisk «udnævnes» også i den gjeldende teksten). Også i § 91 har utvalget falt ned på *utnevne/utnemne*, men det er gitt en særlig forklaring i merknadene til den bestemmelsen.

I § 21 annet punktum passer det imidlertid ikke med *utnevne/utnemne*. Utvalget har der brukt *innsettelsen/innsetjinga*, se merknadene til den bestemmelsen. Og i § 74 har utvalget oversatt *beskikke* med *utpeke* på bokmål og *setje til det* på nynorsk, se merknadene til den bestemmelsen.

3.5 Regeltekniske endringer i oppbygningen av bestemmelsene

Utvalget har en del steder endret på oppbygningen av de enkelte leddene i bestemmelsene ved å dele opp lange eller vanskelig tilgjengelige setninger. Dette innebærer en formell endring av de gjeldende bestemmelsene og kan innebære at man må endre henvisningen til konkrete regler i Grunnloven, men etter utvalgets mening er gevinstene i form av økt leservennlighet såpass store at det oppveier slike eventuelle ulemper. Det kan nevnes at det også i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ble foreslått å dele opp enkelte setninger.

Utvalget har ikke endret på inndelingen av paragrafer i ledd. Det vil si at ingen paragrafer har fått flere eller færre ledd, og ingen bestemmelser er flyttet mellom ledd.

Utvalget har heller ikke endret på paragrafnummereringen, selv om det er hele ni «tomme» paragrafer i Grunnloven (§§ 10, 33, 38, 42, 52, 56, 70, 72 og 89) og dessuten tre «innskutte» paragrafer (§§ 110 a, 110 b og 110 c).

I to paragrafer er punktnummereringen ikke kontinuert. I § 63 mangler bokstav c, ettersom bokstav d ikke ble gjort til ny bokstav c da denne ble opphevet 26. mai 2003. I § 75 mangler bokstav j, og det har den alltid gjort, fordi det var slik man alfabetiserte på dansk tidlig på 1800-tallet (jf. *Dansk Ordbog*, som under oppslaget I skriver «I er det niende Bogstav ...» og under K «K er det tiende Bogstav [...] i det danske Alphabet»). Utvalget har valgt å la disse «hullene» i punkttoppstillingene være som de er.

I punkttoppstillingene i §§ 53, 63, 75 og 92 er det i dag brukt små bokstaver med etterfølgende punktum. I både *Skriveregler* s. 109 og i *Lovteknikk og lovforbereelse* s. 64 heter det at når små bokstaver brukes i punkttoppstillinger, skal de etterfølges av halvparentes. Utvalget har endret de nevnte punkttoppstillingene i tråd med dette. Det samme ble gjort i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008).

3.6 Oppsummering: Hvor moderne er de nye grunnlovstekstene?

Grunnloven har en del gammelmodige trekk, og enkelte bestemmelser må anses som helt utdaterte. Den samfunnsmessige og språklige utviklingen har ført til at noen begreper har blitt uaktuelle, mens andre har skiftet innhold. I tillegg skrives det nye bestemmelser som inneholder moderne tanker og begreper kledd i gammel språkdrakt.

Modernisering av rettskrivningen løser bare det siste av disse problemene. Dessuten kan valg av moderne synonymer skape en ny type sprik mellom språket og innholdet. I den gamle versjonen var det vi nå kaller gammeldagse uttrykksmåter, naturlig, og det var klart for de fleste lesere at de måtte tolkes på

en spesiell måte. I en versjon som fremstår som moderne, oppstår det en fare for at bestemmelser som har mistet sin aktualitet, fremstår som noe de ikke er. Det er for eksempel ikke lenger noen aktuell plikt for Stortinget til å få utarbeidet en sivillovbok og en straffelovbok, og en kan derfor spørre om det kan virke villedende å modernisere regelen i § 94 om at det skal utarbeides en «civil og kriminal Lovbog». Utvalget har vært oppmerksom på dette, og har forsøkt å modernisere slike arkaismer der det ikke vil endre meningsinnholdet. Men det har vist seg umulig å modernisere alt, fordi det ville kreve en mer fullstendig revisjon av Grunnloven.

Som nevnt i punkt 3.1 ovenfor har det dessuten vist seg vanskelig å være konsekvent i omskrivningen til enklere eller mer moderne norsk. Noen alderdommelige ord og begreper er beholdt, noen paragrafer er videreført med bare en justering av rettskrivningen, mens andre paragrafer er skrevet til dels vesentlig om. I likhet med den eksisterende grunnlovsteksten er de nye versjonene derfor ikke helt

Til Grunnlovens «preamble»

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814, saaledes som den er lydende ifølge siden foretagne Ændringer, senest Grundlovsbestemmelse af 21ste Mai 2012.	Kongeriket Norges grunnlov, gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik den lyder etter senere endringer, senest grunnlovsvedtak [dato].	Grunnlov for Kongeriket Norge, gjeven i riksforsamlinga på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik ho lyder etter seinare endringar, seinast grunnlovsvedtak [dato].

Utvalgets merknader

Før den egentlige *tittelen* (se nedenfor) har Grunnloven en slags innledning med en litt annerledes formulert overskrift, en angivelse av at den ble vedtatt av riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814, og en opplysning om når den sist ble endret. Utvalget oppfatter dette som et *preamble* til Grunnloven, og ikke den egentlige tittelen på Grunnloven. I tidligere versjoner har dette preambelet vært en god del lengre. Etter grunnlovsvedtaket 4. november 1814 lød det slik:

«Kongeriget Norges Grundlov given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814 og nu i Anledning af Norges og Sveriges Rigers Forening, nærmere bestemt Norges overordentlige Storting i Christiania den 4de November 1814, med senere Ændringer og Tillæg indtil [dato].»

Deretter fulgte en lengre innledning om bakgrunnen for vedtaket 4. november 1814, og opplysning om at det herved var besluttet at «istedetfor den af Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai sidstleden givne Constitution, skulle følgende, dels

stilistisk eller «tidsmessig» konsistente. Dette er imidlertid en konsekvens av spenningen i utvalgets mandat: å skulle utarbeide nye tekster «i et mest mulig forståelig språk etter gjeldende rettskrivningsnormer» samtidig som dette «i minst mulig grad skal berøre meningsinnholdet i de enkelte bestemmelsene». Utvalgets oppfølging av dette har altså resultert i visse stilmessige forskjeller mellom de enkelte bestemmelsene i de to moderniserte versjonene.

Deler av de nye grunnlovstekstene vil altså fremdeles ha et visst gammelmodig preg. Det vil derfor være villedende å kalle de foreliggende tekstversjonene for helt *moderne*. Det er rettere å kalle dem *moderniserte*.

4. Merknader til de enkelte bestemmelsene

4.1 Merknader til bestemmelsene i Grunnloven

paa den byggede, dels i Anledning af Foreningen tagne, Bestemmelser, herefter gjælde og af alle og enhver Vedkommende agtes og ubrødeligen efterleves som Kongeriget Norges Grundlov».

Denne innledningen ble sløffet tidlig på 1900-tallet, sannsynligvis som følge av unionsoppløsningen i 1905. Preambelet har siden vært slik det er i dag: en kort formulering om hva dokumentet er, når og hvor det ble vedtatt, og når det sist ble endret. Deretter følger Grunnlovens egentlige tittel.

Etter utvalgets oppfatning er dette preambelet neppe en del av Grunnloven i den forstand at endringer i det krever formelt grunnlovsvedtak. I praksis gjøres det rent redaksjonelle endringer i preambelet hver gang Grunnloven endres, ved at det tas inn en ny dato for sist foretatte endring. Preambelet har likevel en viktig historisk og symbolsk funksjon ved at det fremhever at Grunnloven er forankret i riksforsamlingens vedtak 17. mai 1814. Dette kan ha enda større betydning dersom Grunnloven blir vedtatt på moderne norsk og grunnlovsspråket dermed ikke lenger vil fungere som en markør av at Grunnloven har en lang forhistorie. Utvalget har derfor omarbeidet også

preambelet til tidsmessig bokmål og nynorsk, slik at det kan videreføres i den nåværende formen i de to nye målversjonene.

I oversettelsene er «riksforsamlingen/riksforsamlinga» skrevet med liten forbokstav ettersom utvalget ikke oppfatter dette som noe egnenavn, men

som en omtale av *den riksforsamlingen som var på Eidsvoll i 1814*. Dette er i samsvar med gjeldende rettskrivning (jf. *Bokmålsordboka*). Tradisjonelt har det på nynorsk også hett *riksmøtet på Eidsvoll*, men det er mindre vanlig å omtale det slik i dag.

Til Grunnlovens tittel

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
Norges Riges Grundlov	Kongeriket Norges grunnlov	Kongeriket Noregs grunnlov
	<u>Alternativ tittel:</u> Norges rikes grunnlov	<u>Alternativ tittel:</u> Noregs rikes grunnlov

Utvalgets merknader

Som nevnt i de generelle merknadene (punkt 3.4.1) skrives ordet *grunnlov* her med liten forbokstav. En tittel skal etter skrivereglene bare ha stor forbokstav i det første ordet og i eventuelle egnenavn som inngår i tittelen.

Den gjeldende tittelen i modernisert form («Norges/Noregs rikes grunnlov») har en iøynefallende svakhet: Den som vil være vrang, kan lese den som «de rikes» grunnlov. Etter utvalgets mening er innledningen på «preambelet» ovenfor, «Kongeriket Norges/Noregs grunnlov», en bedre tittel. Den har et mer høytidelig preg og stemmer dessuten med omta-

len i § 112: «Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres ...». Det kan nevnes at i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ble den egentlige tittelen («Norges Riges Grundlov») helt utelatt, og «Kongeriket Norges Grunnlov» ble satt som tittel uten nærmere begrunnelse. Utvalget vil derfor foreslå «Kongeriket Norges/Noregs grunnlov» som den formelle tittelen på Grunnloven i de to nye språkversjonene.

Dette innebærer imidlertid en endring på et svært fremtredende punkt. Utvalget har derfor satt opp den gjeldende tittelen i modernisert rettskrivning, «Norges/Noregs rikes grunnlov», som en *alternativ* tittel.

Til overskriften til kapittel A

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
A. Om Statsformen	A. Om statsformen	A. Om statsforma

Til § 1

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 1 Kongeriget Norge er et frit, selvstændigt, udeleligt og uafhængeligt Rige. Dets Regjeringsform er indskrænket og arvelig monarkisk.	§ 1 Kongeriket Norge er et fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike. Regjeringsformen er innskrenket og arvelig monarkisk.	§ 1 Kongeriket Noreg er eit fritt, sjølvstendig, udeleleg og uavhengelig rike. Regjeringsforma er avgrensa og arveleg monarkisk.

Utvalgets merknader

Som nevnt i punkt 3.1 har utvalget valgt å beholde en del «fanebestemmelser» mest mulig uendret. Grunnloven § 1 er en slik «faneparagraf». Den slår fast hva slags entitet «Norge» er, og fastsetter de overordnede rammene for den styreform vi har: et «innskrenket/avgrensa», arvelig monarki. I dag bruker man gjerne uttrykket *konstitusjonelt monarki* for det samme.

I nynorskversjonen er «innskrenket» oversatt med «avgrensa», som alltid har vært brukt i denne sammenhengen på nynorsk.

Videre er «Dets regjeringsform» erstattet med «regjeringsformen/regjeringsforma», som er en mer tidsmessig skrivemåte. Det er heller ikke tvil om hvilket rikes regjeringsform det gjelder.

Til § 2

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 2 Værdigrundlaget forbliver vor kristne og humanistiske Arv. Denne Grundlov skal sikre Demokratiet, Retsstaten og Menneskerettighederne.	§ 2 Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.	§ 2 Verdigrunnlaget skal framleis vere den kristne og humanistiske arven vår. Denne grunnlova skal tryggje demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.

Utvalgets merknader

Paragraf 2 ble endret til sin nåværende ordlyd så sent som 28. mai 2012 (jf. Grunnlovsforslag nr. 10 (2007–2008)). Den kan også anses som en slags «faneparagraf» som bør bevares mest mulig uforandret i de to nye målversjonene. Utvalget har derfor vært svært forsiktig med å foreslå endringer i paragrafen.

I nynorskversjonen er «forbliver» oversatt med «skal framleis vere». Dette markerer den samme

kontinuiteten som i originalteksten. Innføringen av hjelpeverbet *skal* endrer ikke på realitetene. Den vanlige oversettelsen av *forbli*, nemlig *bli verande*, fungerer ikke så godt i denne paragrafen på grunn av leddfølgen («grunnlaget blir verande den arven» er mindre godt enn «den arven blir verande grunnlaget»).

Til overskriften til kapittel B

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
B. Om den udøvende Magt, om Kongen og den kongelige Familie og om Religionen	B. Om den utøvende makt, om kongen og den kongelige familie og om religionen	B. Om den utøvande makta, om kongen og den kongelege familien og om religionen

Til § 3

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 3 Den udøvende Magt er hos Kongen, eller hos Dronningen hvis hun har erhvervet Kronen efter Reglerne i § 6 eller § 7 eller § 48 i denne Grundlov. Naar den udøvende Magt saaledes er hos Dronningen, har hun alle de Rettigheder og Pligter som ifølge denne Grundlov og Landets Love indehaves af Kongen.	§ 3 Den utøvende makt er hos kongen, eller hos dronningen hvis hun har ervervet kronen etter reglene i § 6, § 7 eller § 48 i denne grunnlov. Når den utøvende makt således er hos dronningen, har hun alle de rettigheter og plikter som etter denne grunnlov og landets lover innehas av kongen.	§ 3 Den utøvande makta er hos kongen, eller hos dronninga dersom ho har fått krona etter reglane i § 6, § 7 eller § 48 i denne grunnlova. Når den utøvande makta såleis er hos dronninga, har ho alle rettar og plikter som kongen har etter denne grunnlova og lovene i landet.

Utvalgets merknader

Etter paragrafene nevnt i denne bestemmelsen kan dronningen erverve kronen gjennom arv eller ved å bli valgt av Stortinget. På nynorsk står det «fått» i stedet for *erverva*. Som nevnt i punkt 3.2 er nynorsk gjennomgående mer preget av muntlige for-

mulinger enn bokmål, og man velger oftere det mest direkte og allmenne ordet der sammenhengen avgjør betydningen. Dette må imidlertid ikke tolkes slik at det er umulig å bruke ordet *erverve* i visse spesialbetydninger på nynorsk.

Til § 4

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 4 Kongen skal stedse bekjende sig til den evangelisk-lutherske Religion.	§ 4 Kongen skal alltid bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.	§ 4 Kongen skal alltid vedkjenne seg den evangelisk-lutherske religionen.

Utvalgets merknader

Norsk Riksmålsordbok definerer *stedse* som 'alltid; bestandig; stadig'.

Uttrykket *bekjenne seg* er i nynorskversjonen oversatt med *vedkjenne seg*, som brukes litt annerledes i nynorsk enn i bokmål, blant annet om trosbekjennelse.

Til § 5

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 5 Kongens Person er hellig; han kan ikke lastes, eller anklages. Ansvarligheden paaligger hans Raad.	§ 5 Kongens person er hellig; han kan ikke lastes eller anklages. Ansvarret ligger på hans råd.	§ 5 Kongens person er heilag; han kan ikkje lastast eller skuldast for noko. Ansvarret ligg på rådet hans.

Utvalgets merknader

«Ansvarligheden» må her forstås synonymt med *ansvaret* på moderne norsk.

Det at kongen ikke kan «lastes, eller anklages», innebærer at kongen ikke kan ilegges noe *personlig* ansvar, verken strafferettslig eller sivilrettslig. I *Castberg* I s. 194 heter det om dette:

«Regelen om kongens ansvarsfrihet etter grunnlovens § 5 må i det hele tatt antas å hindre ethvert rettergangsskritt mot kongen, som kan tenkes å innebære noen kritikk mot ham.»

Anklage slik det brukes i denne paragrafen betyr 'jur. beskyldning (særl. i skriftlig form) fremsatt for en domstol' (*Norsk Riksmålsordbok*). Utvalget har på nynorsk valgt *skuldast for noko*. Sammen med det *lastast*, som har en videre betydning, dekker det bestemmelsens meningsinnhold.

Etter semikolon står pronomenet *han*. Den syntaktiske koblingen er ikke helt patent, men logisk er det ingen tvil om at *han* peker tilbake på *kongen*. Utvalget har derfor valgt å la dette stå som i originalversjonen.

Til § 6

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 6 Arvefølgen er lineal, saaledes at kun i lovligt Ægteskab født Barn af Dronning eller Konge, eller af en som selv er arveberettiget, kan arve, og at den nærmere Linje gaar foran den fjernere og den ældre i Linjen foran den yngre. Blandt Arveberettigede regnes ogsaa den Ufødte, der strax indtager sit tilbørlige Sted i Arvelinjen, naar hun eller han fødes til Verden.	§ 6 Arvefølgen er lineal. Bare barn av dronning eller konge, eller av en som selv har arverett, kan arve, og barnet må være født i lovlig ekteskap. Den nærmere linje går foran den fjernere og den eldre i linjen foran den yngre. Også den ufødte har arverett, og barnet inntar sin plass i arvefølgen så snart det kommer til verden. Arverett har likevel bare de som er født i rett nedstigende linje fra foreldrene til den sist regjerende dronning eller konge.	§ 6 Arvefølgja er lineal. Berre barn av dronning eller konge, eller av nokon som sjølv har arverett, kan arve, og barnet må vere født i lovleg ekteskap. Den nærare lina går føre den fjernare og den eldre i lina føre den yngre. Den ufødde har òg arverett, og barnet tek sin plass i arvefølgja så snart det kjem til verda. Arverett har likevel berre dei som ættar frå foreldra til den sist regjerande dronninga eller kongen.

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>Dog tilkommer Arveret ikke nogen som ikke er født i ret nedstigende Linje fra den sidst regjerende Dronning eller Konge eller dennes Søster eller Broder, eller selv er dennes Søster eller Broder.</p> <p>Naar en til Norges Krone arveberettiget Prinsesse eller Prins fødes, skal hendes eller hans Navn og Fødselstid tilkjendegives førstholdende Storthing og antegnes i dets Protokol.</p> <p>For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1971, gjælder dog denne Grundlovs § 6 saaledes som den blev vedtagen den 18de November 1905. For dem som ere fødte tidligere end Aaret 1990 gjælder ligevel at Mand gaar foran Kvinde.</p>	<p>Når en prinsesse eller prins med arverett til Norges krone blir født, skal hennes eller hans navn og fødselstidspunkt gjøres kjent for Stortinget og føres inn i dets protokoll.</p> <p>For dem som er født før 1971, gjelder likevel § 6 slik den ble vedtatt den 18. november 1905. For dem som er født før 1990, gjelder likevel at mann går foran kvinne.</p> <p>Alternativt tredje ledd:</p> <p>Arverett har likevel bare de som er født i rett nedstigende linje fra den sist regjerende dronning eller konge eller fra hennes eller hans søsken, og de som selv er hennes eller hans søsken.</p>	<p>Når ei prinsesse eller ein prins med arverett til Noregs krone blir fødd, skal namnet og fødselstidspunktet gjerast kjent for Stortinget og førast inn i protokollen der.</p> <p>For dei som er fødte før 1971, gjeld likevel § 6 slik han vart vedteken den 18. november 1905. For dei som er fødte før 1990, gjeld likevel at mann går føre kvinne.</p> <p>Alternativt tredje ledd:</p> <p>Arverett har likevel berre dei som er fødte i rett nedstigande line frå den sist regjerande dronninga eller kongen eller hennar eller hans sysken, og dei som sjølve er hennar eller hans sysken.</p>

Utvalgets merknader

I denne bestemmelsen har utvalget gjennomgående gjort om til litt enklere setningsbygning enn i originalen, uten at noe av innholdet har gått tapt. Det er satt inn et ekstra punktum i *første ledd*. Det ligger en mulig presisering i «saaledes at» som ikke ville kommet like tydelig frem dersom man hadde valgt det mer tidsmessige *slik at*. Punktum og ny setning etter «lineal» gjør samme nytten som den gamle presiseringen.

I *annet ledd* er «fødes til verden» erstattet med «kommer til verden / kjem til verda», som er og har vært det vanlige på norsk.

Tredje ledd i originalen er unødig omstendelig formulert. En som er «født i rett nedstigende Linje fra den sidst regjerende dronning eller konge eller dennes Søster eller Broder, eller selv er dennes Søster eller Broder», er født i rett nedstigende linje fra den regjerende monarkens foreldre. I nynorskversjonen er «som er født i rett nedstigende linje fra» forkortet til «som ættar frå» ('nedstammer fra'). Det ligger ingen utvidelse i denne endringen, ettersom bestemmelsen bare er en begrensning av arvefølgen fastsatt i første ledd, det vil si at det bare er de som er «barn av dronning eller konge, eller av en som selv er arveberettiget», som omfattes av tredje ledd. I tredje ledd er også det dobbelt nektende «tilkommer Arveret ikke nogen som ikke er» omformulert til det mer lettfattelige «Arverett har likevel bare de / berre dei».

Ettersom utvalgets forslag til formulering av tredje ledd innebærer en relativt omfattende endring fra originalen, har utvalget formulert et *alternativt tredje ledd* der «den sist regjerende dronningen eller kongen eller fra hennes eller hans søsken, og de som selv er hennes eller hans søsken» er beholdt. Ettersom det i alternativet gis en positiv oppregning av hvem som har arverett, er «eller» etter det siste kommaet endret til «og».

Etter *fjerde ledd* skal navnet og fødselstidspunktet til den nye prinsessen eller prinsen «tilkjendegives førstholdende Storthing». Utvalget har forenklet dette noe, og foreslått «gjøres/gjerast kjent for Stortinget». Presiseringen av «førstholdende» storting var logisk den gang Stortinget ikke var samlet hele tiden. I dag er Stortinget i prinsippet samlet hele tiden, fra første hverdag i oktober til siste hverdag i september, og en presisering av at det er det «første» eller «neste» stortinget dette skal gjøres kjent for, vil etter utvalgets mening virke forvirrende. I praksis får Stortinget slik melding på det første *stortingsmøtet* etter fødselen (men noe krav om at meldingen skal gis så raskt, kan ikke leses ut av Grunnloven § 6).

I *femte ledd* er «denne Grundlovs § 6» forenklet til bare «§ 6», slik det i alminnelig lovgivning er vanlig å henvise til paragrafer i samme lov (jf. *Lovteknikk og lovforberedelse* s. 68 f.).

Til § 7

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 7 Er ingen arveberettiget Prinsesse eller Prins til, kan Kongen foreslaa sin Efterfølger for Stortinget, der har Ret til at bestemme Valget, hvis Kongens Forslag ikke bifaldes.	§ 7 Finnes det ingen prinsesse eller prins med arverett, kan kongen foreslå sin etterfølger for Stortinget, som kan bestemme valget hvis kongens forslag ikke får tilslutning.	§ 7 Finst det ingen prinsesser eller prinsar med arverett, kan kongen gjere framlegg om etterfølgjar for Stortinget, som kan avgjere valet dersom framlegget frå kongen ikkje blir stødd.

Utvalgets merknader

Uttrykket «Er ingen ... til» er en ganske markert uttrykksmåte i moderne norsk. Det vanlige i dag er «Finnes/Finst det ingen», slik utvalget har foreslått. Det at «Stortinget ... har Ret til» betyr det samme som *Stortinget kan*, og dette gir en litt smidigere setning.

Norsk Riksmålsordbok definerer *bifalle* som 'erklære sig enig i; samtykke i; billige'. Slik utvalget ser

det, kan bestemmelsen neppe forstås slik at den stiller krav om at det fattes formelt vedtak hvis Stortinget «bifalder» kongens forslag. Det er bare hvis kongens forslag *ikke* «bifaldes», at Stortinget skal «bestemme» valget. I praksis vil nok likevel Stortinget fatte formelt vedtak i begge tilfeller. Utvalget har derfor erstattet «bifalde» med henholdsvis «få tilslutning» og «bli stødd», som dekker begge disse mulighetene.

Til § 8

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 8 Kongens Myndighetsalder fastsættes ved Lov. Saasnat Kongen har opnaaet den lovbestedte Alder, erklærer han sig offentligen at være myndig.	§ 8 Kongens myndighetsalder fastsettes ved lov. Så snart kongen har oppnådd den lovbestedte alder, erklærer han offentlig at han er myndig.	§ 8 Myndig alder for kongen blir fastsett i lov. Så snart kongen har nådd den lovfeste alderen, lyser han seg myndig.

Utvalgets merknader

Myndighetsalder kan hete *myndigheitsalder* på nynorsk. Mange nynorskbrukere foretrekker *myndigalder* i stedet, men andre oppfatter det som ugrammatisk. *Myndig alder* (jf. *voksen alder*, *gifteferdig al-*

der) er mindre brukt, men er etter utvalgets mening et godt alternativ her.

Utvalget har oversatt «erklærer han sig offentligen at være myndig» med «lyser han seg myndig» på nynorsk. *Å lyse* betyr blant annet 'å kunngjøre offentlig'.

Til § 9

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 9 Saasnart Kongen, som myndig, tiltræder Regjeringen, aflægger han for Stortinget følgende Ed: «Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Konstitution og Love; saasandt hjælpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»</p> <p>Er intet Storthing paa den Tid samlet, nedlægges Eden skriftlig i Statsraadet, og gjentages høitideligen af Kongen paa første Storthing.</p>	<p>§ 9 Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sværger at jeg vil regjere Kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!»</p> <p>Er det ikke samlet noe storting på den tiden, nedlegges eden skriftlig i statsrådet og gjentas høytidelig av kongen på første storting.</p> <p>Alternativt første ledd: Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Konstitution og Love; saasandt hjelpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»</p>	<p>§ 9 Så snart kongen, som myndig, tek til med regjeringa, gjer han denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg vil regjere Kongeriket Noreg i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitande!»</p> <p>Er det ikkje samla noko storting på den tida, blir eiden gjeven skriftleg i statsrådet, og kongen tek han høgtidleg opp att på fyrste storting.</p> <p>Alternativt fyrste ledd: Så snart kongen, som myndig, tek til med regjeringa, gjer han denne eiden for Stortinget: «Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Konstitution og Love; saasandt hjelpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* heter det at kongen «tiltræder Regjeringen» så snart han er myndig. Som nevnt i punkt 3.4.4 har utvalget valgt å beholde ordet *regjeringen* uforandret, selv om det er flertydig. I paragrafen her er det neppe tale om *regjeringen* i betydningen regjeringsskollegiet, men i betydningen kongens virke som regent. I det at kongen «tiltræder Regjeringen», ligger at han starter sitt regentskap, han tar over riksstyringen. På nynorsk brukes nok verbet *tiltre* i betydningen 'ta til i' (for eksempel i en stilling), men lite om det å 'ta til med' (å gjøre noe). Derfor er uttrykksmåten «ta til med regjeringa» valgt.

Utvalget har på nynorsk oversatt «aflægger han ... følgende Ed» med «gjer han denne eiden», som er det tradisjonelle uttrykket.

Utvalget har oversatt den tradisjonelle eden til tidsmessig bokmål og nynorsk, men den høytidelige stilen er forsøkt beholdt. Dersom de to målversjone-

ne vedtas, vil kongen ha to forskjellige eder å forholde seg til, og må enten velge mellom dem eller avsi begge. Etter utvalgets mening vil det neppe være store praktiske problemer forbundet med dette. I tilfelle dette likevel oppfattes som et problem, har utvalget formulert et *alternativ* til § 9 første ledd, der den gjeldende eden er beholdt uendret. Utvalget mener likevel at det virker merkelig å beholde denne eden i gammel språkdrakt i to grunnlovstekster som for øvrig er i moderne stil. Særlig bryter det med tanken bak å oversette Grunnloven til nynorsk. Utvalget vil derfor ikke tilrå å vedta det nevnte alternativet.

På Eidsvoll i 1814 brukte de uttrykkene *styre*, *bestyre* og *regjere Riget* om hverandre når de omtalte kongens utøvende makt, så «regjere kongeriket» i selve eden kunne for den del vært uttrykt med det fyndige og direkte uttrykket «styre kongeriket». Utvalget har likevel valgt *regjere* for kontinuitetens og gjenkjennelsens skyld, også på nynorsk.

Til § 11

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 11 Kongen skal bo inden Riget og maa ikke uden Storthingets Samtykke opholde sig udenfor Riget længere end sex Maaneder ad Gangen, medmindre han for sin Person vil have tabt Ret til Kronen.</p> <p>Kongen maa ikke modtage nogen anden Krone eller Regjering uden Storthingets Samtykke, hvortil to Trediedele af Stemmerne udfordres.</p>	<p>§ 11 Kongen skal bo i riket og kan ikke uten Stortingets samtykke oppholde seg utenfor riket lenger enn seks måneder om gangen uten at han personlig taper retten til kronen.</p> <p>Kongen må ikke motta noen annen krone eller regjering uten Stortingets samtykke, og til det kreves to tredjedeler av stemmene.</p>	<p>§ 11 Kongen skal bu i riket og kan ikkje utan samtykke frå Stortinget vere utanfor riket meir enn seks månader om gongen utan at han personleg misser retten til krona.</p> <p>Kongen må ikkje ta imot ei anna krone eller regjering utan samtykke frå Stortinget, og til det krevst to tredjedelar av røystene.</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* er «maa» i begge målversjonene endret til «kan». Det kan ved første øyekast virke ulogisk, for visst *kan* han i praksis være utenlands så lenge han vil. Men det må ses i sammenheng med fortsettelsen: ikke uten å tape retten til kronen. Når konsekvensen er slått fast i samme bestemmelse, er det mer nærliggende å si at dette handler om hva han som konge i det hele tatt *kan* gjøre, enn hva han ikke *må* gjøre. Velger man dessuten det lettfattelige «uten ... at han taper» for «med mindre han ... vil have tabt», følger *kan* rent språklig av seg selv. Det kan ikke godt hete «kongen må ikke gjøre X uten at han mister Y».

I første ledd er dessuten «opholde sig udenfor Riget længere end sex Maaneder» på nynorsk oversatt med «vere utanfor riket meir enn seks månader». Som nevnt i punkt 3.2 velger man ofte de mest grunnleggende ordene på nynorsk der meningen likevel blir den samme i konteksten. Her er det konteksten «meir enn seks månader» som presiserer meningsinnholdet. På bokmål er imidlertid «oppholde seg utenfor riket» beholdt. Videre er «for sin Per-

son» forenklet til «personlig/personleg». Bestemmelsen innebærer at kongen taper sin *personlige* rett til kronen, uten at det nødvendigvis har konsekvenser for hans etterfølgere i arverekken, jf. motsetningsvis § 36 annet ledd.

I *annet ledd* er det mer nærliggende å oppfatte «maa ikke» som en *plikt* til å la være enn som en regulering av muligheter (som i første ledd): Grunnloven kan ikke hindre at kongen rent faktisk tar imot en annen krone, men han vil i så fall ha brutt en plikt fastsatt i Grunnloven. Det står heller ikke at han dermed taper retten til kronen, selv om det er antatt at det er konsekvensene av brudd på plikten her, jf. *Castberg* I s. 190 og *Andenæs/Fliflet* s. 180. Det er heller ingen syntaktiske grunner til å skrive om til «kan ikke» (som i første ledd).

I annet ledd heter det at kongen ikke må ta imot noen annen *regjering*. Det er her åpenbart at det med *regjering* siktes til regentskap, riksstyring, og ikke et annet lands statsrådskollegium. Som nevnt i punkt 3.4.4 har utvalget beholdt ordet *regjering* uforandret på tross av at det virker noe uklart i moderne norsk.

Til § 12

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 12 Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borge-re. Dette Raad skal bestaa af en Statsminister og i det mindste syv andre Medlemmer.</p> <p>Kongen fordeler Forretningerne iblandt Statsraadets Medlemmer saaledes, som han det for tjenligt eragter. Til at tage Sæde i Statsraadet kan Kongen ved overordentlige Leiligheder, foruden Statsraadets sædvanlige Medlemmer, tilkalde andre norske Borge-re, kun ingen Medlemmer af Stortinget.</p> <p>Ægtefæller, Forældre og Børn eller to Søskende maa ei paa samme Tid have Sæde i Statsraadet.</p>	<p>§ 12 Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere. Dette råd skal bestå av en statsminister og minst syv andre medlemmer.</p> <p>Kongen fordeler gjøremålene blant statsrådets medlemmer slik han finner det tjenlig. Til å ta sete i statsrådet ved siden av de faste medlemmer kan kongen i særlige tilfeller tilkalle andre norske borgere, men ingen medlemmer av Stortinget.</p> <p>Ektefeller, foreldre og barn eller to søsken må ikke på samme tid ha sete i statsrådet.</p>	<p>§ 12 Kongen vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar. I dette rådet skal det vere ein statsminister og minst sju andre medlemmer.</p> <p>Kongen fordeler gjeremåla mellom medlemmene av statsrådet slik han meiner det er tenleg. Til å ta sete i statsrådet ved sida av dei faste medlemmene kan kongen i særlege høve kalle inn andre norske borgarar, men ingen medlemmer av Stortinget.</p> <p>Ektefolk, foreldre og born eller to sysken må ikkje ha sete i statsrådet samstundes.</p>

Utvalgets merknader

I *annet ledd* har utvalget oversatt «Forretninger» med «gjøremål/gjeremål». Embetsvirksomhet i det offentliges tjeneste er ikke det første folk flest i dag forbinder med ordet *forretning*. Den relevante betydningen av *forretning* er betydning 2 i *Norsk Riksmålsordbok*, som innledes med ordet *gjøremål*: 'gjøremål knyttet til, forbundet med en viss virksomhet, særl. administrasjon, kontorvirksomhet' (*Norsk Riksmålsordbok*). *Gjøremål* er et mer umiddelbart forståelig ord, og det forandrer ikke meningsinnholdet i setningen.

Uttrykket «Statsraadets sædvanlige Medlemmer» er oversatt med «de faste medlemmer / dei faste medlemmene». Den mer ordrette oversettelsen *vanlige medlemmer* (eller *ordinære* medlemmer) fungerer dårlig, ettersom det kan forstås som at det også finnes andre, mer «uvanlige» medlemmer (for eksempel statsministeren). Bestemmelsen omfatter alle statsrådets medlemmer, og med «faste» skilles det mellom statsrådene og «andre norske borgere» som blir innkalt til å ta sete i statsrådet i særlige tilfeller.

Til § 13

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 13</p> <p>Under Kongens Reiser inden Riget kan han overdrage Rigets Bestyrelse til Statsraadet. Dette skal føre Regjeringen i Kongens Navn og paa hans Vegne. Det skal ubrødelig efterleve, saavel denne Grundlovs Bestemmelser, som de særskilte dermed overensstemmende Forskrifter, som Kongen i Instruktion meddeler.</p> <p>Forretningerne afgjøres ved Stemmegivning, hvorved, i Tilfælde at Stemmerne ere lige, Statsministeren eller, i dennes Fraværelse, det første af de tilstedeværende Medlemmer af Statsraadet har tvende Stemmer.</p> <p>Om de Sager, som Statsraadet saaledes afgjør, har det at give Indberetning til Kongen.</p>	<p>§ 13</p> <p>Under kongens reiser i riket kan han overlate styringen av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringen i kongens navn og på hans vegne. Det skal ubrytelig etterleve så vel bestemmelsene i denne grunnlov som de særskilte instruksjoner som kongen gir i overensstemmelse med dem.</p> <p>Sakene avgjøres ved stemmegivning. Ved stemmelikhet har statsministeren eller, i dennes fravær, den første av de tilstedeværende statsråder to stemmer.</p> <p>Statsrådet skal gi innberetning til kongen om de saker som avgjøres på denne måte.</p>	<p>§ 13</p> <p>For den tida kongen reiser i riket, kan han overlate styringa av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringa i kongens namn og på hans vegner. Det skal ubryteleg følgje så vel føresegnene i denne grunnlova som dei særskilde instruksane som kongen gjev i svar med dei.</p> <p>Sakene blir avgjorde med røysting. Står røystene likt, har statsministeren eller, om han er borte, den fyrste av statsrådana som er til stades, to røyster.</p> <p>Statsrådet skal gje melding til kongen om dei sakene som blir avgjorde på denne måten.</p>

Utvalgets merknader

Med ordet «Forskrift» siktes det ikke til «forskrifter» i formell forstand, slik dette som regel forstås i dag, men snarere til bestemmelser eller regler mer generelt. Ifølge *Ordbog over det danske Sprog* betyr *forskrift* slik det er brukt her, 'hvad der tjener som rettesnor for ens optræden; regel; lov- ell. pligtbud; ogs.: befaling; ordre'. Ordet «Instruktion» kan bety både det å 'belære om ell. give anvisning paa [...] hvorledes en har at forholde sig', altså det å instruere noen, og en 'forskrift for ell. anvisning paa, hvorledes man skal forholde sig, opføre sig olgn. (især: i tjenstligt anliggende); forholdsordre'. I moderne norsk dekker ordet *instruks* det relevante innholdet av *forskrift* og *instruksjon* ovenfor: Ifølge *Nynorskordboka* kan det bety både 'føresegn; ordre'

(altså materielle bestemmelser) og 'tenesteregler, reglement' (formelle bestemmelser). Utvalget har derfor forenklet uttrykket «Forskrifter, som Kongen i Instruktion meddeler» til bare «instruksjoner».

I *annet ledd* har utvalget delt den lange setningen i den gjeldende teksten i to for å gjøre teksten lettere forståelig. Paragraf 13 annet ledd får dermed to punktumer i stedet for ett.

I annet ledd er uttrykket «Medlemmer af Statsraadet» forenklet til «statsrådene/statsrådana». Det ligger ingen meningsforskjell i dette. Ordet «statsraad» i betydningen 'medlem av statsrådet' er også brukt i gjeldende §§ 15, 29, 74 og 76.

I *tredje ledd* har utvalget på nynorsk brukt «gje melding» i stedet for «gi innberetning». Det ligger ingen meningsforskjell i dette.

Til § 14

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 14 Kongen kan beskikke Statssekretærer til at bistaa Statsraadets Medlemmer under Udførelsen af deres Forretninger udenfor Statsraadet. Den enkelte Statssekretær handler paa Vegne af det Medlem af Statsraadet, til hvem han er knyttet, i den Udstrækning Vedkommende bestemmer.</p>	<p>§ 14 Kongen kan utnevne statssekretærer til å bistå statsrådets medlemmer i utførelsen av deres gjøremål utenfor statsrådet. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som hun eller han er knyttet til, i den utstrekning dette medlem bestemmer.</p> <p><u>Alternativt annet punktum:</u> Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som han er knyttet til, i den utstrekning dette medlem bestemmer.</p>	<p>§ 14 Kongen kan utnemne statssekretærer til å hjelpe medlemmene av statsrådet med gjeremåla deira utanfor statsrådet. Kvar statssekretær handlar på vegner av den medlemmen av statsrådet som ho eller han er knytt til, så langt denne medlemmen fastset.</p> <p><u>Alternativt andre punktum:</u> Kvar statssekretær handlar på vegner av den medlemmen av statsrådet som han er knytt til, så langt denne medlemmen fastset.</p>

Utvalgets merknader

I første punktum er «beskikke» oversatt med «utnevne/utnemne». Dette er i tråd med praksis: Statssekretærer *utnevnes* av Kongen i statsråd. Se for øvrig de generelle merknadene om ordet *beskikke* i punkt 3.4.7.

I annet punktum er pronomenet «han» endret til det kjønnsnøytrale «hun/ho eller han», se nærmere omtale i punkt 3.4.2. Utvalget har også utformet et

alternativ der bare det opprinnelige pronomenet «han» er beholdt.

Utvalget har dessuten presisert at det er «dette medlem / denne medlemmen» av statsrådet som bestemmer i hvilken utstrekning statssekretæren handler på medlemmets vegne. I den gjeldende teksten kan man lett komme i skade for å lese «Vedkommende» slik at det viser til «han» (altså statssekretæren), og ikke «det Medlem af Statsraadet».

Til § 15

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 15 Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pligtig til at indlevere sin Ansøgning om Afsked, efter at Stortinget har fattet Beslutning om Mistillid til vedkommende Statsraad alene eller til det samlede Statsraad. Kongen er forbunden at indvilge slig Ansøgning om Afsked. Naar Stortinget har fattet Beslutning om Mistillid, kunne bare de Forretninger udføres, som ere nødvendige for en forsvarlig Embedsførsel.</p>	<p>§ 15 Ethvert medlem av statsrådet har plikt til å levere avskjedssøknad etter at Stortinget har fattet vedtak om mistillit til vedkommende statsråd alene eller til hele statsrådet. Kongen skal innvilge en slik avskjedssøknad. Når Stortinget har fattet vedtak om mistillit, kan statsrådet bare utføre de gjøremål som er nødvendige for en forsvarlig embetsførsel.</p>	<p>§ 15 Kvar medlem av statsrådet har plikt til å levere avskilssøknad etter at Stortinget har gjort vedtak om mistillit til denne statsråden åleine eller til heile statsrådet. Kongen skal gje avskil etter ein slik søknad. Når Stortinget har gjort vedtak om mistillit, kan statsrådet berre utføre dei gjeremåla som trengst for forsvarleg embetsførsle.</p>

Utvalgets merknader

Denne paragrafen ble vedtatt så sent som 20. februar 2007, noe som i seg selv tilsier at man bør være forsiktig med å endre den. Utvalget har likevel endret *beslutning* i både første og tredje ledd til *vedtak*, på begge målformer.

Valget av ordet *beslutning* er ikke særskilt kommentert i forarbeidene til bestemmelsen. I Dokument nr. 19 (2003–2004) *Rapport til Stortingets president-skap fra utvalget til å utrede alternativer til riksstrettsordningen* heter det på s. 17 at § 15 «er ment som en kodifisering av dagens konstitusjonelle sedvaneretts-

regel». I Dokument nr. 14 (2002–2003) – som var en del av bakgrunnen for oppnevning av det nevnte utvalget for å utrede riksrettsordningen – ble det foreslått å ta inn en bestemmelse om mistillit i straffeloven § 126 annet ledd (og altså ikke i Grunnloven). Forslaget lød:

«Den statsråd som ikke fratrer sin stilling etter at Stortinget i vedtaks form klart har uttalt sin mistillit til ham, eller til regjeringen som helhet, straffes med fengsel i inntil 10 år.»

Forslaget er nærmere begrunnet i Dokument nr. 14 (2002–2003) s. 108–109, der det blant annet heter:

«Selv om mistillitsinstituttet ikke er nedfelt i grunnlovens tekst, er de rettslige hovedtrekkene klare. Mistillit må vedtas av et flertall i Stortinget eller Odelstinget. [...]»

I motsetning til en del andre parlamenter, er det på Stortinget ingen faste prosedyrer for hvordan mistillitsvedtak skal fremmes og behandles. Forslag kan fremsettes som skriftlig privat forslag (Dokument 8), i komiteinnstilling, eller under debattene i plenum. Det vanlige har vært at de straks tas opp til votering. [...] Voteringen skjer etter fast praksis ved navneopprop, men dette er ikke noe konstitusjonelt krav.»

Dette gjelder uavhengig av hvordan mistillitsforslaget er formulert. Vanlige formuleringer av Stortingets mistillit er «Stortinget beklager» og at en statsråd «ikke har Stortingets tillit».

I Dokument nr. 19 (2003–2004) s. 17 heter det at formuleringen i det ovenfor nevnte forslaget til be-

stemmelse i straffeloven § 126 annet ledd «ikke [var] tenkt som en realitetsendring i forhold til det som i dag må antas å følge ansvarlighetsloven § 11 første ledd».

Det synes etter dette klart at det med *beslutning* i § 15 siktes til et formelt *vedtak* av Stortinget. Grunnen til at *beslutning* ble valgt, var antakelig at dette er mer brukt i den gjeldende grunnlovsteksten enn *vedtak* (selv om også *vedta* er brukt, se punkt 3.4.6). Utvalget mener derfor det gir mer korrekt uttrykk for realitetene, og gjør teksten lettere tilgjengelig, dersom *beslutning* endres til *vedtak* på begge målformer.

Plikten til å søke avskjed etter et mistillitsvedtak er en sentral «konstitusjonell plikt» som omfattes av riksrettsansvaret etter Grunnloven § 86. Det er derfor et poeng å bruke ordet *plikt* i § 15 første ledd, selv om denneplikten kunne vært uttrykt på andre måter. Hvorvidt kongen har overtrådt sin plikt etter *annet ledd* til å innvilge en slik avskjedssøknad, kan imidlertid ikke prøves for Riksretten. Utvalget har derfor valgt den noe enklere formuleringen «kongen skal» i annet ledd, til erstatning for «Kongen er forbunden at». Det er mer direkte uttrykt, men det ligger ingen realitetsforskjell i denne forenklingen.

Som nevnt i merknadene til § 12 kan «Forretninger» oversettes med *gjøremål/gjeremål*. I tredje ledd er «som ere nødvendige» erstattet med «trengst» på nynorsk. Det at noe *trengst*, innebærer at det er nødvendig. Det er altså ingen meningsforskjell mellom disse to uttrykksmåtene.

Til § 16

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 16 Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Den norske Kirke, en evangelisk-luthersk Kirke, forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan af Staten. Nærmere Bestemmelser om dens Ordning fastsættes ved Lov. Alle Tros- og Livssynssamfund skulle understøttes paa lige Linje.	§ 16 Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om dens ordning fastsettes ved lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.	§ 16 Alle innbyggjarane i riket har fri religionsutøving. Den norske kyrkja, ei evangelisk-luthersk kyrkje, står ved lag som den norske folkekyrkja og blir stødd som det av staten. Nærare føresegner om kyrkjeskipnaden blir fastsette i lov. Alle trus- og livssynssamfunn skal bli stødde på lik line.

Utvalgets merknader

Denne paragrafen ble fullstendig endret så sent som 21. mai 2012, og utvalget har derfor vært forsiktig med å gjøre endringer i den.

Utvalget har endret *religionsøvelse* i første punktum til den mer moderne skrivemåten *religionsutøvelse/religionsutøving*. Prinsippet om fri religionsutøvelse ble først tatt inn i Grunnloven i 1964, og da i § 2 første ledd. I Innst. S. nr. 287 (2007–2008) s. 13–14 gikk kirke-, utdannings- og forskningskomite-

en, etter anbefaling fra Justisdepartementets lovavdeling, inn for å endre *religionsøvelse* til *religionsutøvelse* i forbindelse med forslaget om å flytte § 2 første ledd til § 16 første punktum. Begrunnelsen var nettopp språklige hensyn. Da grunnlovsforslaget ble fremmet i Dokument nr. 12:10 (2007–2008), var likevel den opprinnelige formen *religionsøvelse* beholdt. Dette valget ble ikke kommentert verken i grunnlovsforslaget eller under stortingsdebatten 21. mai 2012.

Etter utvalgets mening er *religionsutøvelse* i dag et langt mer brukt og forståelig ord om det paragrafen omhandler («fri religionsutøvelse»). *Religionsutøvelse* er brukt flere steder i lovverket (blant annet i utlendingsloven § 107 om at utlendinger som fengsles, har rett til «religionsutøvelse»), og i den norske oversettelsen av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 18 omtales «friheten til å utøve en religion». *Religionsøvelse* er derimot et lite brukt ord i dag, og det er betegnende at det ikke er et oppslagsord i verken *Bokmålsordboka* eller *Nynorskordboka*.

Til § 17

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 17 Kongen kan give og ophæve Anordninger, der angaa Handel, Told, Næringsveie og Politi; dog maa de ikke stride mot Konstitutionen og de (saaledes som efterfølgende §§ 76, 77, 78 og 79 bestemme) af Stortinget givne Love. De gjælde provisorisk til næste Storthing.</p>	<p>§ 17 Kongen kan gi og oppheve provisoriske lover som angår handel, toll, næringsveier og offentlig forvaltning og regulering. De må ikke stride mot konstitusjonen eller de lover Stortinget har gitt. De gjelder til neste storting.</p> <p>Alternativt: § 17 Kongen kan gi og oppheve provisoriske anordninger som angår handel, toll, næringsveier og offentlig forvaltning og regulering. De må ikke stride mot konstitusjonen eller de lover Stortinget har gitt i overensstemmelse med §§ 76, 77, 78 og 79. De gjelder provisorisk til neste storting.</p>	<p>§ 17 Kongen kan gje og oppheve provisoriske lover om handel, toll, næringsvegar og offentlig forvaltning og regulering. Dei må ikkje stri mot konstitusjonen eller dei lovene Stortinget har gjeve. Dei gjeld til neste storting.</p> <p>Alternativt: § 17 Kongen kan gje og oppheve provisoriske anordningar om handel, toll, næringsvegar og offentlig forvaltning og regulering. Dei må ikkje stri mot konstitusjonen eller dei lovene Stortinget har gjeve i samsvar med §§ 76, 77, 78 og 79. Dei gjeld provisorisk til neste storting.</p>

Utvalgets merknader

Provisoriske anordninger er regler som har samme trinnhøyde og rettsvirkninger som lover, og de kan ha samme innhold som lover. Opprinnelig (og frem til 1869) var Stortinget bare samlet noen måneder hvert tredje år. I § 17 ble kongen derfor tildelt myndighet til å gi regler som normalt bare kunne ha vært gitt ved formell lov, og som kunne gjelde frem til Stortinget igjen ble samlet (se nærmere i *Andenæs/Fliflet* s. 263 f.).

Ordet *anordning* defineres i *Norsk Riksmålsordbok* som 'forordning' eller 'bestemmelse'. Opprinnelig var det neppe ment å bety regler av en bestemt form. Det var snarere slik at kongen ble gitt en begrenset myndighet til å gi regler *med samme innhold* som lover. Kongens anordninger har da også helt de samme rettsvirkningene som lover gitt av Stortinget (se *Smith* s. 273). Og i *Aschehoug* II s. 176 slås det utvetydig fast at:

«Provisoriske Anordninger ere virkelige Love.»

Det vesentligste unntaket fra dette er at kongens «anordninger» står tilbake for Stortingets lover, men det er uttrykkelig fastsatt i § 17. Altså er kongens anordninger etter § 17 materielt sett «lover» på lik linje med lover gitt av Stortinget.

Ordet *anordning* er ikke særlig lett forståelig eller mye brukt i dag. Som nevnt hadde ordet opprinnelig neppe noen annen betydning enn 'bestemmelse' eller 'regel'. Etter utvalgets mening vil det enkleste og lettest forståelige være om slike regler med innhold og rettsvirkning som lover rett og slett kalles *lover*. Etersom kongens «lover» etter § 17 er midlertidige, kan de kalles «provisoriske lover». Dette vil også skille dem fra lovene gitt av Stortinget. Stortinget gir av og til «midlertidig lov» om forhold som har en tidsmessig begrensning, eller som Stortinget har til hensikt å vurdere på nytt etter en viss tid. «Midler-

tidige lover» er derfor ikke en egnet betegnelse på «lover» etter § 17.

Dersom «anordninger» omdøpes til «provisoriske lover», kan ordet «provisorisk» i siste punktum tas ut. Lovenes midlertidige natur vil da fremgå av betegnelsen i første punktum og av at de «gjelder til neste storting».

Presiseringen som står i parentes, «(saaledes som efterfølgende §§ 76, 77, 78 og 79 bestemme)», kan virke unødvendig. Grunnen til at denne ble tatt inn, var at man ville gjøre det helt klart at alle Stortingets lover, også de som var sanksjonert av kongen etter § 78, var omfattet av bestemmelsen. Man ville forhindre at «de ... af Storthinget givne Love» kunne leses som «lover bare gitt av Stortinget» (se *Stang* s. 452). Etter utvalgets mening er det lite naturlig å lese bestemmelsen slik. Stortinget er den lovgivende forsamling, og lover må naturligvis anses å være «gitt av Stortinget» selv om kongen sanksjonerer dem. Likevel var akkurat dette tema i en riksrettssak mot statsråd Collett i 1827 (se *Fliflet, Studiebok i statsforfatningsrett*). Collett hadde blant annet gitt noen provisoriske anordninger i strid med lover gitt av Stortinget og sanksjonert av kongen. Colletts forsvarer hevdet at disse lovene ikke var omfattet av begrensningen i § 17, fordi de ikke var «givne af Storthinget». Dette ble kontant avvist av Riksretten. Man kan altså si at denne lille tvilen om tolkningen av § 17 ble løst ved riksrettssaken av 1827. Etter utvalgets mening er uansett den nevnte presiseringen i parentes i den gjeldende teksten unødvendig, og den er utelatt i begge de nye målversjonene.

I tilfelle utvalgets endringsforslag i § 17 oppfattes som for omfattende, har utvalget også formulert et *alternativ* der begrepene i den gjeldende bestemmelsen er videreført så å si uendret (med unntak av «Politi», se begrunnelsen nedenfor). Det gjelder både «anordninger/anordningar», presiseringen «i overensstemmelse med §§ 76, 77, 78 og 79», og at «provisorisk» er beholdt i siste punktum.

Utvalget har sett det som helt nødvendig å erstatte ordet *politi*, som har en helt annen, eller i hvert fall langt snevrere, betydning i dag enn i 1814. Begrepet har helt fra første stund av hatt en nokså uklar betyd-

ning og avgrensning. Det er utførlig omtalt i *Stang* s. 445 f., der det blant annet heter:

«I Almindelighed synes man dog at være enig deri, at Politilovgivningen ikke har at befatte sig med hvad der udelukkende har Betydning som stiftende Ret mellem Mand og Mand [...], men allene med de Gjenstande, Staten paatager sig at anordne og føre Opsyn med af den Grund, at hele Statens eller idetmindste en større eller mindre Samling af Statsborgeres Velvære i retlig (Sikkerhedspolitiet) fysisk (Sundheds-Reenligheds-Bequemmeligheds-Politiet) moralsk (Oplysnings- og Sædelighedspolitiet), eller oeconomisk Henseende (Velfærdspolitiet) udfordrer, at Staten skjænker visse Gjenstande sin opmærksomhed.»

Og i *Aschehoug* II s. 171 heter det om «Politi»:

«Oprindelig mente man ved dette Ord hele den Mangfoldighed af Foranstaltninger, som Styrelsen i den nyere Tids civiliserede Samfund pleier at træffe [...] til Udviklingen af Samfundets Velvære i enhver Retning, hvor dette lader sig fremme gjennom særlige Forføjninger fra det offentlige Side. Til Politilovgivningen henregnede man altsaa de Bud, ved hvilke alskens almennyttige Institutioner, saasom Vei-, Skyds-, Post-, Havne-, Lods-, Fattig- og Medicinalvæsen osv. bleve indrettede, eller ved hvilke Næringsveiene ordnedes.»

I *Castberg* II s. 33 er «politilovgivning» beskrevet som «all lovgivning om statens nærings- og sosialforvaltning». I *Andenæs/Fliflet* s. 264 er «politi» beskrevet som «hele statens virksomhet for å fremme borgernes materielle velferd», og i *Smith* s. 123 er det rett og slett beskrevet som «offentlige reguleringstiltak».

Det er etter dette klart at begrepet «Politi» i Grunnloven § 17 er svært vidt og omfatter all slags forvaltnings- og reguleringsvirksomhet fra myndighetens side med formål å ivareta borgernes velferd i vid forstand. Etter utvalgets vurdering kan dette uttrykkes med «offentlig forvaltning og regulering».

For å gjøre bestemmelsen lettere tilgjengelig har utvalget delt første punktum i to ved å sette inn et punktum der det i den gjeldende teksten står semikolon.

Til § 18

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 18 Kongen lader i Almindelighed indkræve de Skatter, og Afgifter, som Storthinget paalægger.	§ 18 Kongen lar i alminnelighet innkreve de skatter og avgifter som Stortinget pålegger.	§ 18 Kongen lèt i regelen krevje inn dei skattane og avgiftene som Stortinget fastset.

Utvalgets merknader

I uttrykket «i Almindelighed» her ligger at kongens plikt til å inndrive skatter og avgifter ikke er

unntaksfri; kongen kan i særlige tilfeller utsette innkrevingen eller la være å innkreve dem, for eksempel dersom skatteevnen er vesentlig svekket i et distrikt

eller hos bestemte personer (se *Fliflet* s. 139–140 og *Aschehoug* II s. 260).

«I Almindelighed» er brukt i paragrafen her, i § 68 og i § 109. Uttrykket skal forstås som 'i det store

og hele, i regelen, ofte' (*Norsk Riksmålsordbok*). Alle steder har utvalget brukt «i alminnelighet» på bokmål og «i regelen» på nynorsk.

Til § 19

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 19 Kongen vaager over, at Statens Eiendomme og Regalier anvendes og bestyres paa den af Storthinget bestemte og for Almenvæsenet nyttigste Maade.	§ 19 Kongen påser at statens eiendommer og regaler anvendes og bestyres slik Stortinget har bestemt, og på den måte som er nyttigst for samfunnet.	§ 19 Kongen ser til at eigedommane og regala til staten blir nytta og forvalta slik Stortinget har fastsett, og på den måten som er nyttigast for samfunnet.

Utvalgets merknader

Utvalget har forsøkt å finne et dekkende ord til erstatning for «Regalier» (i entall: *et regale*), som ikke er lett forståelig i dag. Det har vist seg vanskelig. I *Aschehoug* II s. 273 heter det at det med «Regalier» menes:

«Indtægtskilder, der særligen ere forbeholdte Statscassen, og som bestaa i en udelukkende Ret til: a) at tilegne sig herreløse Ting, navnlig forladt Arv, Vrag, hittet og jordgravet Gods, ... eller b) visse Foretagender, der, hvis Staten ei havde forbeholdt sig dem, vilde kunne drives som private Næringsveie.»

Som eksempel på det siste nevnes statens rett til å slå mynt, til å befordre post og til å ha telegraf- og telefonledninger. I *Morgenstjerne* II s. 237 og *Castberg* II s. 98 er dette generalisert til å omfatte statlige monopolbedrifter.

Uttrykket «statlige økonomiske særrettigheter» skulle være ganske dekkende for dette. Men antakelig omfattes ikke alle statlige økonomiske særrettigheter. I så fall måtte det presiseres at «Regalier» bare er «særlige statlige økonomiske særrettigheter». Dette blir svært omstendelig. Og ettersom *regale* er et juridisk begrep med lang historie, kan det være tvil knyttet til om selv en slik omskriving er dekkende for

innholdet. Dessuten må selve begrepet *regale* og dets historie fremdeles antas å ha betydning ved tolkningen av bestemmelsen, se for eksempel *Mestad, Statoil og statleg styring og kontroll* s. 213–224.

Utvalget har derfor valgt å beholde ordet *regale*. Etter dagens rettskrivning skal ordet skrives uten *i* i flertall: *regaler*. *Regalier* forstås i dag som noe annet, nemlig 'tegnene på kongelig verdighet (krone, rikseple, septer og sverd)' (*Bokmålsordboka*).

Utvalget har skrevet om den siste delen av paragrafen noe, for å få klarere frem at det ligger to krav der, jf. omtalen i *Aschehoug* II s. 272:

«Grl.s § 19 paalægger Kongen at vaage ikke blot over, at Statens Eiendomme anvendes og bestyres som af Storthinget bestemt, men ogsaa paa den for Almenvæsenet nyttigste maade. Heri ligger visstnok den Forudsetning, at Kongen ikke blot har at udføre de af Storthinget givne Forskrifter, men ogsaa forsaavidt de ikke strække til eller binde ham, at træffe selvstændige Forføininger over Statseidendommene, for at disse kunne blive saa nyttige som muligt.»

I uttrykket «for Almenvæsenet nyttigste» ligger det ikke mer enn «almennyttige hensyn», jf. *Morgenstjerne* II s. 238. I dag er det mer nærliggende å bruke uttrykket *nyttigst for samfunnet*.

Til § 20

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 20</p> <p>Kongen har Ret til i Statsraadet at benaade Forbrydere, efterat Dom er falden. Forbryderen har Valget, om han vil modtage Kongens Naade, eller underkaste sig den ham tildømte Straf.</p> <p>I de Sager som af Storthinget foranstaltes anlagte for Rigsretten, kan ingen anden Benaadning, end Fritagelse for idømt Livsstraf, finde Sted, medmindre Storthinget har givet sit Samtykke dertil.</p>	<p>§ 20</p> <p>Kongen har i statsrådet rett til å benåde forbrytere etter at dom er falt. Forbryteren kan velge å motta kongens nåde eller underkaste seg den idømte straff.</p> <p>I de saker som Stortinget anlegger for Riksretten, kan ingen annen benådning gis enn fritagelse for idømt dødsstraff, med mindre Stortinget har gitt samtykke til noe annet.</p>	<p>§ 20</p> <p>Kongen har i statsrådet rett til å gje forbrytarar nåde etter at dom er fallen. Forbrytaren kan velje å ta imot kongens nåde eller ta den idømde straffa.</p> <p>I saker som Stortinget reiser for Riksretten, kan det ikkje gjevast annan nåde enn fritak frå idømd dødsstraff, om ikkje Stortinget har gjeve samtykke til noko anna.</p>

Utvalgets merknader

I *annet ledd* er *livsstraf* endret til *dødsstraff*. Ifølge *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* er dette synonymmer, men det er *dødsstraff* som normalt brukes i dag.

Det er gjort en del andre endringer i forhold til originalteksten, men de har ikke konsekvenser for meningsinnholdet.

Til § 21

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 21</p> <p>Kongen vælger og beskikker, efter at have hørt sit Statsraad, alle civile og militære Embedsmænd. Disse skulle, før Beskikkelse finder Sted, sværge eller, hvis de ved Lov ere fritagne for Edsaflæggelse, høitideligen tilsige Konstitutionen og Kongen Lydighed og Troskab; dog kunne de Embedsmænd der ei ere norske Borgere, ved Lov fritages for denne Pligt. De kongelige Prinser maa ei beklæde civile Embeder.</p>	<p>§ 21</p> <p>Kongen velger og utnevner alle sivile og militære embetsmenn etter å ha hørt statsrådet. Før innsettelsen skal de sverge eller, hvis de ved lov er fritatt for edsavleggelse, høytidelig love lydighet og troskap til konstitusjonen og kongen. De embetsmenn som ikke er norske borgere, kan ved lov fritas for denne plikt. De kongelige prinsesser og prinser kan ikke ha sivile embeter.</p> <p>Alternativt fjerde punktum: De kongelige prinser kan ikke ha sivile embeter.</p>	<p>§ 21</p> <p>Kongen vel og utnemner alle sivile og militære embetsmenn etter å ha høyrt statsrådet. Før innsetjinga skal dei sverje eller, om dei ved lov er fritekne frå å gjere eid, høgtidleg love lydnad og truskap til konstitusjonen og kongen. Embetsmenn som ikkje er norske borgarar, kan ved lov få fritak frå denne plikta. Dei kongelege prinsessene og prinsane kan ikkje ha sivile embete.</p> <p>Alternativt fjerde punktum: Dei kongelege prinsane kan ikkje ha sivile embete.</p>

Utvalgets merknader

I første punktum har utvalget erstattet *beskikke* med *utnevne*. Dette er i tråd med vanlig begrepsbruk i dag; det heter at noen «utnevnes» til embetsmann av Kongen i statsråd, se de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.7.

I annet punktum passer det imidlertid ikke med *utnevne*. Det er her fastsatt en plikt til å sverge eller love troskap «før Beskikkelse». En slik ed kan vanskelig avkreves før vedkommende i det hele tatt er utnevnt til embetsmann. Bestemmelsen krever derfor antakelig ikke mer enn at embetseden avleg-

ges før vedkommende *tiltrer stillingen*. Slik blir den også praktisert, jf. § 3 første punktum i lov om embetsed etter Grunnloven § 21:

«Ved utnevne i embete må ed eller forsikring etter Grunnloven § 21 være gitt før embetsbrev blir utferdiget og før vedkommende tiltrer embetet.»

Forholdet til Grunnloven § 21 annet punktum er drøftet i forarbeidene til denne loven, jf. Ot.prp. nr. 56 (1980–81) s. 1–2:

«Formålet med å tilføye ordene ‘før Beskikkelse finder Sted’ i grunnloven § 21 var å unngå å ‘skape unødige konflikter i forbindelse med embetsutnevning’, jf Innst S nr. 181 (1979–80) s. 3. Ved denne endringen ville man unngå at personer som er utnevnt i et embete, nekter å avlegge ed eller forsikring. [...]

Det vil medføre store praktiske vansker å innhente ed eller forsikring før vedtak om utnevning treffes i statsråd. [...]

Etter samråd med Statsministerens kontor er Justisdepartementet kommet til at ved utnevning i embete vil betingelsene i grunnloven § 21 være oppfylt når ed eller forsikring blir avgitt før embetsbrev er utferdiget og før vedkommende tiltrer embetet. [...]

Det kan nok reises spørsmål om hvor godt denne løsning harmonerer med grunnlovens ordlyd («før Beskikkelse finder Sted»). Det følger av alminnelige forvaltningsrettslige regler at vedtak om utnevning i statsråd må anses som den avgjørende handling. Utnevning av en embetsmann er imidlertid en prosedyre som inneholder flere ledd: utnevningsvedtaket i statsråd, utferdigelsen av embetsbrev og tiltredelsen i embetet. I forhold til bestemmelsen i grl § 21 må det være forsvarlig å legge vekt også på disse senere ledd i prosedyren. [...] Det må understrekes at lovgiveren ofte vil måtte bygge sin lovgivning på en bestemt tolking av et grunnlovbud. En rekke tolkingmomenter vil her være relevante, så som grunnlovbudets ordlyd, foranledning, forarbeider, formål og reelle behov. At Stortinget i lovs form gir uttrykk for en pre-

sisering av et grunnlovbud, vil være et viktig tolkingmoment.»

Ut fra dette legger utvalget til grunn at det ikke ligger mer i «før Beskikkelse» i § 21 annet punktum enn at embetseden må avlegges før vedkommende *tiltrer* embetet. Dette kalles også å bli *innsatt* i embetet. I *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* er *innsette* blant annet forklart med ’la overta embete’. Utvalget har derfor valgt å endre «før Beskikkelsen» i § 21 annet punktum til «før innsettelsen/innsetjinga».

Ordet *tilsige* i bestemmelsens annet punktum betyr ’avgj forsikring, løfte om’ (*Norsk Riksmålsordbok*). Utvalget har brukt «love» i begge målversjonene.

Gjeldende annet punktum, som er svært langt, er delt i to, uten at det påvirker meningsinnholdet i bestemmelsen.

I det som er *fjerde punktum* i de to nye versjonene, har utvalget tatt inn «prinsesser/prinsessene og» foran «prinsener/prinsane» for å gjøre bestemmelsen kjønnsnøytral, jf. de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.2. Ettersom det ligger en endring i dette, har utvalget også laget en *alternativ* formulering av fjerde punktum, der bare «prinsener» er beholdt.

Til § 22

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 22</p> <p>Statsministeren og de øvrige Statsraadet Medlemmer samt Statssekretærene kunne, uden foregaaende Dom, afskediges af Kongen, efterat han derom har hørt Statsraadets Betænkning. Det samme gjælder for de Embedsmænd, som ere ansatte ved Statsraadets Kontorer eller ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet, civile Overøvrigheds-Personer, Regimenters og andre militære Korpsers Chefer, Kommandanter i Fæstninger og Høistbefalende paa Krigsskibe. Hvorvidt Pension bør tilstaaes de saaledes afskedigede Embedsmænd, afgjøres af det næste Storthing. Imidlertid nyde de to Trediedele af deres forhen havde Gage.</p>	<p>§ 22</p> <p>Statsministeren, statsrådets øvrige medlemmer og statssekretærene kan uten dom avskjediges av kongen etter at han har hørt statsrådets mening om det. Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved statsrådets kontorer eller i utenrikstjenesten, sivile overøvrighetspersoner, sjefer for regimenter og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip. Hvorvidt de embetsmenn som avskjediges på denne måte, skal få pensjon, avgjøres av det neste storting. I mellomtiden får de to tredjedeler av sin tidligere lønn.</p>	<p>§ 22</p> <p>Statsministeren, dei andre medlemmene av statsrådet og statssekretærene kan utan dom avsetjast av kongen etter at han har høyrte kva statsrådet meiner om det. Det same gjeld for dei embetsmennene som er tilsette ved statsrådskontora eller i utanrikstenesta, sivile overøvrighetspersonar, sjefar for regiment og andre militære korps, kommandantar på festningar og høgstbefalande på krigsskip. Om embetsmenn som såleis er avsette, skal få pensjon, blir avgjort av det neste stortinget. I mellomtida får dei to tredjedelar av løna dei hadde før.</p>

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>Andre Embedsmænd kunne ikkun suspenderes af Kongen, og skulle da strax tiltales for Domstolene, men de maa ei, uden efter Dom, afsættes, ei heller, mod deres Vilje, forflyttes.</p> <p>Alle Embedsmænd kunne, uden foregaaende Dom, afskediges, naar de have naaet en ved Lov fastsat Aldersgrænse. Det kan bestemmes ved Lov at visse Embedsmænd, der ei ere Dommere, kunne udnævnes paa Aaremaal.</p>	<p>Andre embetsmenn kan bare suspenderes av kongen og skal da straks stevnes for domstolene. De kan ikke avsettes uten etter dom eller forflyttes mot sin vilje.</p> <p>Alle embetsmenn kan avskjediges uten dom når de har nådd en aldersgrense fastsatt ved lov. Det kan bestemmes ved lov at visse embetsmenn, men ikke dommere, kan utnevnes på åremål.</p> <p><u>Alternativt første ledd annet punktum:</u> Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved statsrådets kontorer eller i diplomatiet eller konsulatvesenet, sivile overøvrighetspersoner, sjefar for regimenter og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip.</p>	<p>Andre embetsmenn kan berre suspenderast av kongen og skal då straks stemnast for domstolane. Dei kan ikkje avsetjast utan etter dom eller overflyttast mot sin vilje.</p> <p>Alle embetsmenn kan gjevast avskil utan dom når dei har nådd ei aldersgrense fastsett i lov. Det kan fastsetjast i lov at visse embetsmenn, men ikkje dommarar, kan utnemnast på åremål.</p> <p><u>Alternativt fyrste ledd andre punktum:</u> Det same gjeld for embetsmennene som er tilsette ved statsrådskontora eller i diplomatiet eller konsulatstellet, sivile overøvrighetspersonar, sjefar for regiment og andre militære korps, kommandantar på festningar og høgstbefalende på krigsskip.</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* første punktum er «Statsraadets Betænkning» oversatt med «statsrådets mening / kva statsrådet meiner». Ifølge *Norsk Riksmålsordbok* kan *betenkning* forstås både som 'overveielse; eftertanke' og som en skriftlig uttalelse eller erklæring. Ettersom det er tale om å ha «hørt» statsrådets betenkning, er det nok i den førstnevnte betydningen ordet er brukt her. Et enklere uttrykk for det samme, og som fungerer på begge målformer, er da *mening/mening*. Se merknadene til § 83 for en annen betydning av ordet.

I annet punktum er «Diplomatiet eller Konsulatvesenet» oversatt med «utenrikstjenesten», som etter dagens forståelse av ordet dekker begge de nevnte begrepene. Dette innebærer imidlertid at to mer spesifikke ord forsvinner. Utvalget kan ikke se noe i veien for dette, men i tilfelle det oppfattes som et problem, har utvalget også utformet en *alternativ* versjon av første ledd annet punktum der de to ordene er

beholdt (på nynorsk er *konsulatvesen* oversatt med *konsulatstell*, som det tradisjonelt heter).

Ordet *imidlertid* i første ledd fjerde punktum er erstattet med *i mellomtiden/mellomtida*. Denne betydningen av *imidlertid* har lenge vært foreldet, men den var levende i 1814. Ordet ble endret på samme måte i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) (se forslaget s. 5).

Ordet *ikkun* i *annet ledd* betyr 'kun; bare' (*Norsk Riksmålsordbok*).

I annet ledd er også «tiltales for Domstolene» endret til «stevnes for domstolene / stemnast for domstolane». Med *tiltale* forstås i dag en formell anklage i en straffesak, mens det her normalt vil være tale om et saksanlegg i en sivil sak med påstand om fradømmelse av embetet. Annet ledd er dessuten delt i to punktumer, ettersom det omhandler to forskjellige forhold, og det blir lettere å lese dersom det deles opp. Den samme løsningen ble valgt i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008).

Til § 23

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 23</p> <p>Kongen kan meddele Ordener til hvem han for godt befinder, til Belønning for udmærkede Fortjenester, der offentligen maa kundgjøres; men ei anden Rang og Titel, end den, ethvert Embede medfører. Ordenen fritager Ingen for Statsborgernes fælles Pligter og Byrder, ei heller medfører den fortrinlig Adgang til Statens Embeder. Embedsmænd, som i Naade afskediges, beholde deres havte Embeders Titel og Rang. Dette gjælder dog ikke Statsraadets Medlemmer eller Statssekretærene.</p> <p>Ingen personlige, eller blandede, arvelige Forrettigheder maa tilstaaes Nogen for Eftertiden.</p>	<p>§ 23</p> <p>Kongen kan dele ut ordener til hvem han vil, til belønning for utmerkede fortjenester, som må kunngjøres offentlig. Kongen kan ikke tildele annen rang eller tittel enn den et embete medfører. Ordenen fritar ingen for statsborgernes felles plikter og byrder, og gir heller ikke fortrinnsrett til statlige embeter. Embetsmenn som avskjediges i nåde, beholder den tittel og rang de hadde i embetet. Dette gjelder ikke statsrådets medlemmer eller statssekretærene.</p> <p>Ingen må heretter få arvelige særrettigheter, personlige eller blandede.</p>	<p>§ 23</p> <p>Kongen kan gje ordenar til kven han vil, til påskjøning for framifrå gagnsverk, som må kunngjerast offentleg. Kongen kan ikkje tildele annan rang og tittel enn den eit embete fører med seg. Ordenen fritek ingen for dei plikter og bører som er sams for statsborgarane, og gjev heller ikkje førerrett til statlege embete. Embetsmenn som får avskil i nåde, får ha den tittelen og rangen dei hadde i embetet. Dette gjeld ikkje medlemmene av statsrådet eller statssekretærane.</p> <p>Ingen må heretter få arvelege særrettar, personlege eller blanda.</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* er første punktum delt i to. Det omhandler to forskjellige forhold, og det blir lettere å lese dersom det deles opp. Den samme løsningen ble valgt i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008). I første ledd første punktum er «hvem han for godt befinder» erstattet med «hvem han vil», som er en enklere måte å si det samme på. Denne omsvøpnløse formuleringen finner man også i Adler og Falsens grunnlovskast (§ 139), som på noen punkter var enklere og mer moderne formulert enn det forslaget som til slutt ble vedtatt på Eidsvoll.

I *annet ledd* er ordet «Forrettigheder» endret til «særrettigheter/særrettar». *Norsk Riksmålsordbok*

forklarer *forrettighet* med 'forrett' og *forrett* med 'rett som en person har fremfor andre, særrett; privilegium'. Det er en betydningsnyanse mellom *forrett* og *særrett* på den ene siden og *privilegium* på den andre, jf. semikolonet. *Privilegium* er snevrere, og er i samme ordbok forklart som en viss type 'forrett, særrettighet'. I Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ble ordet erstattet med «privilegier», som også kan forsvares. Utvalget har likevel valgt *særrettighet/særrett*, som er det videste og mest gjennomsluktige begrepet. Arvelige forrettigheter må rent logisk kunne sies å falle inn under det.

Oppbygningen av annet ledd er dessuten endret noe, for å gjøre bestemmelsen lettere tilgjengelig.

Til § 24

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 24</p> <p>Kongen vælger og afskediger, efter eget Godtbefindende, sin Hofstat og sine Hofbetjente.</p>	<p>§ 24</p> <p>Kongen velger og avskjediger etter eget skjønn sin hoffstat og sine hoffbetjenter.</p>	<p>§ 24</p> <p>Kongen vel og avset etter eige skjøn hoffstaten sin og hoffbetjentane sine.</p>

Utvalgets merknader

Ifølge *Ordbog over det danske Sprog* ble *Hofstat* tidligere forstått som 'en fyrstes hofholdning og de dertil hørende personer; især om hofffunktionærene alene'. *Norsk Riksmålsordbok* definerer ordet som 'funksjonærer og tjenerskap som er knyttet til et hoff; det samlede hoff'. *Hoffstaten* betegnet altså dels hele apparatet rundt kongen og kongefamilien og dels

personalet som tjenestegjorde i hoffet, særlig de høyere tjenestemennene.

Slik utvalget har forstått det, er *hoffstat* et ord som fremdeles brukes, til dels for å skille kongens hoffstat fra den øvrige statsforvaltningen. Utvalget har derfor valgt å beholde *hoffstat* i begge de nye målversjonene.

Med «Hofbetjente» siktes det antakelig til de mer underordnede tjenerne og liknende ved hoffet. I *Ord-*

bog over det danske Sprog er ordet forklart som '(især: mere underordnet) hofffunktionær', og i *Norsk*

Riksmålsordbok som 'hofftjener'. Utvalget har beholdt også dette ordet uendret.

Til § 25

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 25</p> <p>Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt. Den maa ikke forøges eller formindskes, uden Storthingets Samtykke. Den maa ikke overlades i fremmede Magters Tjeneste, og ingen fremmede Magters Krigsfolk, undtagen Hjælpetropper imod fiendtligt Overfald, maa indtages i Riget uden Storthingets Samtykke.</p> <p>Landeværnet og de øvrige Tropper, som ikke til Linjetropper kunne henregnes, maa aldrig, uden Storthingets Samtykke, bruges udenfor Rigets Grænser.</p>	<p>§ 25</p> <p>Kongen har høyeste befaling over rikets forsvarsmakt. Denne makt må ikke forøkes eller forminskes uten Stortingets samtykke. Den må ikke overlates i fremmede makters tjeneste, og ingen fremmede makters krigsfolk, unnatt tropper til hjelp mot fiendtlig overfall, må trekkes inn i riket uten Stortingets samtykke.</p> <p>Landvernet og de øvrige tropper som ikke kan regnes som linjetropper, må aldri brukes utenfor rikets grenser uten Stortingets samtykke.</p> <p><u>Alternativt første ledd første punktum:</u></p> <p>Kongen har høyeste befaling over rikets land- og sjøsmakt.</p>	<p>§ 25</p> <p>Kongen har høgste befalinga over forsvarsmakta til riket. Denne makta må ikkje aukast eller minkast utan samtykke frå Stortinget. Ho må ikkje overlatast i framande makters teneste, og ingen krigsfolk frå framande makter, så nær som troppar til hjelp mot fiendsleg overfall, må dragast inn i riket utan samtykke frå Stortinget.</p> <p>Landvernet og andre troppar som ikkje kan reknast som linjetroppar, må aldri brukast utanfor grensene til riket utan samtykke frå Stortinget.</p> <p><u>Alternativt fyrste ledd fyrste punktum:</u></p> <p>Kongen har høgste befalinga over land- og sjømakta til riket.</p>

Utvalgets merknader

Uttrykket «Rigets Land- og Sømagt» i første ledd første punktum har i lang tid blitt oppfattet slik at det omfatter hele forsvarsmakten, også luftforsvaret, selv om det ikke er nevnt. For eksempel heter det i *Castberg II* s. 143 at bestemmelsen «gjelder selvsagt også luftforsvaret». *Stang* s. 509 omtaler land- og sjømakten generelt som «den væbnede Magt», og *Morgenstjerne* s. 315 skriver at § 25 gir kongen rådighet over «rikets krigsmakt» (Morgenstjerne skrev dette etter at Luftforsvaret var opprettet i 1912). I *Smith* s. 278 er det samme omtalt som «forsvarsmakten». Dette kan dessuten ses i sammenheng med § 26 første ledd, som sier at kongen bare kan «begynne Krig til Landets Forsvar». Etter Grunnlovens system er altså militærmakten etter § 25 per definisjon en forsvarsmakt (dette er nærmere omtalt i *Holmøyvik*,

Bruk av norske styrkar utanfor Noreg – statsrettslege utfordringar i fortid og notid, Jussens venner 2012 s. 185–189). Utvalget har på denne bakgrunn valgt ordet *forsvarsmakt*, som umiddelbart gir leseren den rette forståelsen av bestemmelsen.

Men i tilfelle endringen vil bli oppfattet som problematisk, har utvalget også utformet en *alternativ* versjon av første ledd første punktum, der ordene «land- og sjøsmakt/sjømakta» er beholdt.

I første ledd annet punktum er ordet «Den» presisert til «Denne makt/makta», ettersom det er mulig å misforstå ordet «Den» slik at det peker tilbake på «Befaling».

I *annet ledd* har utvalget brukt den gjeldende skrivemåten *landvernet*, som også finnes i vernepliktsloven § 2.

Til § 26

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 26</p> <p>Kongen har Ret til at sammenkalde Tropper, begynde Krig til Landets Forsvar og slutte Fred, indgaa og ophæve Forbund, sende og modtage Gesandter.</p> <p>Traktater angaaende Sager af særlig Vigtighed og i alle Tilfælde Traktater hvis Iværksættelse efter Konstitutionen nødvendiggjør en ny Lov eller Storthingsbeslutning, blive først bindende, naar Stortinget har givet sit Samtykke dertil.</p>	<p>§ 26</p> <p>Kongen har rett til å sammenkalle tropper, begynne krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og oppheve folkerettslige avtaler og sende og motta sendemenn.</p> <p>Traktater om særlig viktige saker blir først bindende når Stortinget har gitt samtykke til det. Det samme gjelder alle traktater som etter konstitusjonen ikke kan iverksettes uten en ny lov eller et nytt stortingsvedtak.</p>	<p>§ 26</p> <p>Kongen har rett til å kalle saman troppar, byrje krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og seie opp folkerettslege avtaler og sende og ta imot sendemenn.</p> <p>Traktatar om særleg viktige saker blir fyrst bindande når Stortinget har gjeve samtykke til det. Det same gjeld alle traktatar som etter konstitusjonen ikkje kan setjast i verk utan ei ny lov eller eit nytt stortingsvedtak.</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* er ordet «Forbund» erstattet med «folkerettslige avtaler». Ifølge *Bokmålsordboka* betyr *forbund* både 'overenskomst mellom to el. flere stater om felles opptreden el. virksomhet i utenrikspolitikk', for eksempel i krig (allianse), og mer generelt 'avtale om samarbeid'. Det er imidlertid liten tvil om at § 26 gir kongen rett til å inngå også andre typer folkerettslige avtaler enn *forbund* i betydningen 'allianse'. Sammenhengen med Grunnloven § 75 bokstav g, som nevner «Forbund og Traktater, som Kongen paa Statens Vegne har indgaaet med fremmede Magter», indikerer det samme. Allerede *Stang* s. 517 ga uttrykk for at det var «ligefrem» at kongens rett til å inngå «Forbund» omfattet rett til å «bestemme samtlige Rigets folkeretlige Forhold af forskjellig Art, forsaavidt disse efter deres Natur kunne være Gjenstand for tractatmessig Afgørelse». Og i *Aschehoug* II s. 518 heter det at med «Forbund» menes

«alle Slags Overenskomster med fremmede Magter uden Hensyn til deres Gjenstand, Benævnelse eller Afsluttelsesmaade: Tractater, Conventioner, Declarationer, Protocoller osv.»

Utvalget har på denne bakgrunn valgt uttrykket «folkerettslige avtaler», som omfatter alle slags avtaler som den norske staten inngår med fremmede makter. Riktignok faller ensidige viljeserklæringer utenfor en snever forståelse av begrepet *avtale*, og det omfattes også av § 26, jf. sitatet fra *Aschehoug*. Men denne innvendingen kan kanskje i enda større grad rettes mot ordet *forbund*, og bestemmelsen har

likevel alltid vært tolket slik at den omfatter ensidige viljeserklæringer. Etter utvalgets oppfatning er det derfor ingen grunn til å presisere dette.

I første ledd er også ordet «Gesandter» erstattet med «sendemenn». Under *gesandt* fører *Bokmålsordboka* opp *sendemann* og *utsending*. Det siste ordet er mer kjønnsnøytralt, men det er *sendemann* som i all hovedsak brukes om personer i utenrikstjenesten, både kvinner og menn.

Utvalget har delt *annet ledd* i to punktumer for å gjøre bestemmelsen lettere tilgjengelig. Samtidig er setningsbygningen endret, men uten at meningsinnholdet er påvirket.

Utvalget har endret *stortingsbeslutning* til *stortingsvedtak* i begge målversjonene. De «Storthingsbeslutninger» det er tale om her, er særlig bevilgninger og andre vedtak som ble fattet av Stortinget i plenum når lover ble behandlet i Odelstinget og Lagtinget. I *Aschehoug* II s. 545 heter det at denne delen av bestemmelsen sikter til tilfeller hvor en traktat

«paakalder en Medvirkning af Stortingets beskattende eller bevilgende Myndighed eller hvilken som helst anden Myndighedsart, der kan udøves av det samlede Storting».

Beslutninger som fattes av Stortinget i plenum, kalles i dag *vedtak*. Etter utvalgets mening er det altså ingen grunn til å skille mellom *beslutninger* og *vedtak* når det gjelder avgjørelser som fattes av Stortinget i plenum, slik det kan være når det gjelder avgjørelser som fattes av kongen eller statsrådet, se merknadene om dette i punkt 3.4.6.

Til § 27

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 27 Alle Statsraadets Medlemmer skulle, naar de ikke have lovligt Forfald, være nærværende i Statsraadet, og maa ingen Beslutning tages der, naar ikke over det halve Antal Medlemmer ere tilstede.	§ 27 Alle statsrådets medlemmer skal møte i statsrådet når de ikke har lovlig forfall. Ingen beslutning må tas i statsrådet når ikke over halvparten av medlemmene er til stede.	§ 27 Alle medlemmene av statsrådet skal møte i statsrådet når dei ikkje har lovleg forfall. Inga avgjerd må takast i statsrådet når ikkje over helvta av medlemmene er til stades.

Utvalgets merknader

Denne bestemmelsen omhandler to forskjellige forhold, og utvalget har delt den i to punktumer. Den samme løsningen ble valgt i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008).

Formuleringen «over det halve Antal Medlemmer» skal forstås bokstavelig, det vil si at *mer enn* halvparten av medlemmene må være til stede. I veilederen *Om statsråd*, utgitt av Statsministerens kontor, heter det om forståelsen av § 27 (på s. 20):

«For at statsrådet skal være beslutningsdyktig, må over halvparten av regjeringsmedlemmene være til stede (Grunnloven § 27 første ledd). Det betyr at dersom regjeringen har 20 medlemmer, må minst 11 være til stede for at det kan fattes beslutninger.»

Som nevnt i punkt 3.4.6 ovenfor er ordet *beslutning* videreført på bokmål og endret til *avgjerd* på nynorsk.

Til § 28

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 28 Forestillinger om Embeders Besættelse og andre Sager af Vigtighed skulle foredrages i Statsraadet af det Medlem, til hvis Fag de høre, og Sagerne af ham expederes overensstemmende med den, i Statsraadet, fattede Beslutning. Dog kunne egentlige militære Kommando-Sager i saadan Udstrækning, som Kongen bestemmer, undtages fra Behandling i Statsraad.	§ 28 Tilrådinger om embetsutnevnelser og andre viktige saker skal foredras i statsrådet av det medlem hvis fagområde de tilhører. Hun eller han skal ekspedere sakene i overensstemmelse med statsrådets beslutning. Egentlige militære kommandosaker kan likevel unntas fra behandling i statsråd i den utstrekning kongen bestemmer. Alternativt annet punktum: Han skal ekspedere sakene i overensstemmelse med statsrådets beslutning.	§ 28 Tilrådingar om embetsutnevningar og andre viktige saker skal målberast i statsrådet av den medlemmen som har det fagområdet dei høyrer til. Ho eller han skal ekspedere sakene i samsvar med avgjerda i statsrådet. Det kan likevel gjerast unntak frå behandling i statsråd for eigentlege militære kommandosaker i den mon kongen fastset. Alternativt andre punktum: Han skal ekspedere sakene i samsvar med avgjerda i statsrådet.

Utvalgets merknader

I første punktum er «Forestillinger» endret til «tilråding/tilrådingar». Det er her tale om formelle forslag til vedtak i statsråd, og dette kalles i dag *tilråding* (selve forslaget i en kongelig resolusjon innledes med «... departementet *tilrår*»), se *Om statsråd* s. 79–80, 110 og 116.

I første punktum står det videre at forestillingene skal «foredrages». Hovedbetydningen av *foredra* i *Norsk Riksmålsordbok* er ‘fremstille, fremføre (en sak, et emne, et anliggende), særl. muntlig’. Utvalget har oversatt det med *målbera* på nynorsk. Dette gir – på samme måte som *foredra* – inntrykk av at det skal

skje en muntlig presentasjon. Men det ligger ikke noe absolutt *krav* om muntlighet i *målbera*. I *Norsk Riksmålsordbok* er *målbera* forklart som ‘fremføre sitt ærend’, og i *Nynorskordboka* er det forklart med ‘leggje fram, seie fram, presentere, gje uttrykk for’.

Første punktum omhandler to forskjellige forhold og er etter utvalgets mening lettere tilgjengelig når det er delt i to.

I nye annet punktum er «Hun/Ho eller» tatt inn foran «han» for å gjøre bestemmelsen kjønnsnøytral, jf. de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.2. Ettersom dette innebærer en endring av teksten, har

utvalget også laget en *alternativ* formulering av dette punktet.

I nye annet punktum er også formuleringen «den, i Statsraadet, fattede Beslutning» forenklet til «stats-

rådets beslutning / avgjerda i statsrådet». Det er ingen realitetsforskjeller mellom disse uttrykksmåtene. Valget av *beslutning/avgjerd* er omtalt i punkt 3.4.6.

Til § 29

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 29</p> <p>Forbyder lovligt Forfald en Statsraad at møde og foredrage de Sager som henhøre under hans Fag, skulle disse foredrages af en anden Statsraad, som Kongen dertil konstituerer.</p> <p>Hindres saa mange ved lovligt Forfald fra at møde, at ikke flere end Halvparten af det bestemte Antal Medlemmer ere tilstede, skulle andre Mænd eller Kvinder i fornødent Antal konstitueres til at tage Sæde i Statsraadet.</p>	<p>§ 29</p> <p>Hindrer lovlig forfall en statsråd fra å møte og foredra de saker som tilhører hennes eller hans fagområde, skal disse saker foredras av en annen statsråd, som kongen konstituerer til det.</p> <p>Hindrer lovlig forfall så mange fra å møte at ikke flere enn halvparten av det bestemte antall medlemmer er til stede, skal så mange andre personer som nødvendig konstitueres til å ta sete i statsrådet.</p> <p><u>Alternativt første ledd:</u></p> <p>Hindrer lovlig forfall en statsråd fra å møte og foredra saker som tilhører hans fagområde, skal disse foredras av en annen statsråd, som kongen konstituerer til det.</p> <p><u>Alternativt annet ledd:</u></p> <p>Hindrer lovlig forfall så mange fra å møte at ikke flere enn halvparten av det bestemte antall medlemmer er til stede, skal så mange andre kvinner eller menn som nødvendig konstitueres til å ta sete i statsrådet.</p>	<p>§ 29</p> <p>Hindrar lovleg forfall ein statsråd frå å møte og målbera saker som høyrer til hennar eller hans fagområde, skal sakene målberast av ein annan statsråd, som kongen konstituerer til det.</p> <p>Hindrar lovleg forfall så mange frå å møte at ikkje fleire enn helvta av det fastsette talet på medlemmer er til stades, skal så mange andre personar som naudsynt konstituerast til å ta sete i statsrådet.</p> <p><u>Alternativt fyrste ledd:</u></p> <p>Hindrar lovleg forfall ein statsråd frå å møte og målbera saker som høyrer til hans fagområde, skal dei målberast av ein annan statsråd, som kongen konstituerer til det.</p> <p><u>Alternativt andre ledd:</u></p> <p>Hindrar lovleg forfall så mange frå å møte at ikkje fleire enn helvta av det fastsette talet på medlemmer er til stades, skal så mange andre kvinner eller menn som naudsynt konstituerast til å ta sete i statsrådet.</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* er «hennes/hennar eller» tatt inn foran «hans» for å gjøre bestemmelsen kjønnsnøytral, jf. de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.2. Ettersom dette innebærer en endring av den gjeldende teksten, har utvalget også laget en *alternativ* formulering av dette leddet, der bare «hans» er beholdt. Ordet *foredrage* er som i § 28 oversatt med *målbera* på nynorsk.

I *annet ledd* er presiseringen «Mænd eller Kvinder» erstattet med det kjønnsnøytrale «personer/personar», jf. de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.2. Dette innebærer en endring, og utvalget har derfor formulert et *alternativ* der presiseringen av at regelen gjelder «kvinner og menn», er beholdt. Som også nevnt i punkt 3.4.2 er imidlertid rekkefølgen på «Mænd eller Kvinder» endret slik at «kvinner» kommer først.

Til § 30

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 30</p> <p>I Statsraadet føres Protokol over alle de Sager, som der forhandles. De diplomatiske Sager, som i Statsraadet besluttet hemmeligholdte, indføres i en egen Protokol. Paa samme Maade forholdes med de militære Kommando-Sager, som i Statsraadet besluttet hemmeligholdte.</p> <p>Enhver, som har Sæde i Statsraadet, er pligtig til med Frimodighed at sige sin Mening, hvilken Kongen er forbunden at høre. Men det er denne forbeholdt at fatte Beslutning efter sit eget Omdømme.</p> <p>Finder noget Medlem af Statsraadet, at Kongens Beslutning er stridende mod Statsformen eller Rigets Love, er det Pligt at gjøre kraftige Forestillinger derimod samt at tilføie sin Mening i Protokollen. Den der ikke saaledes har protesteret, ansees at have været enig med Kongen, og er ansvarlig derfor, saaledes som siden bestemmes, og kan af Stortinget sættes under Tiltale for Rigsretten.</p>	<p>§ 30</p> <p>I statsrådet føres det protokoll over alle de saker som behandles der. De diplomatiske saker som statsrådet beslutter å hemmeligholde, føres inn i en egen protokoll. Det samme gjelder de militære kommandosaker som statsrådet beslutter å hemmeligholde.</p> <p>Enhver som har sete i statsrådet, har plikt til å si sin mening med frimodighet. Kongen har plikt til å høre den, men kan fatte beslutning etter eget omdømme.</p> <p>Mener noe medlem av statsrådet at kongens beslutning strider mot statsformen eller landets lover, har hun eller han plikt til å gjøre kraftige motforestillinger og tilføie sin mening i protokollen. Den som ikke har protestert på denne måte, anses for å ha vært enig med kongen og er ansvarlig for det, slik som det siden blir bestemt, og kan av Stortinget settes under tiltale for Riksretten.</p> <p><u>Alternativt tredje ledd første punktum:</u></p> <p>Mener noe medlem av statsrådet at kongens beslutning strider mot statsformen eller landets lover, har han plikt til å gjøre kraftige motforestillinger og tilføie sin mening i protokollen.</p>	<p>§ 30</p> <p>I statsrådet blir det ført protokoll over alle saker som blir behandla der. Dei diplomatiske sakene som statsrådet vedtek å halde løynde, blir førte inn i ein særskild protokoll. Det same gjeld dei militære kommandosakene som statsrådet vedtek å halde løynde.</p> <p>Kvar den som sit i statsrådet, har plikt til å seie si meining med frimod. Kongen har plikt til å høyre meininga, men kan ta avgjerd etter eige omdømme.</p> <p>Meiner nokon medlem av statsrådet at avgjerda til kongen strir mot statsforma eller lovane i landet, har ho eller han plikt til å ta kraftig til motmæle og skrive si meining i protokollen. Den som ikkje har protestert såleis, blir rekna for å ha vore samd med kongen og er ansvarleg for det, slik som det sidan blir fastsett, og Stortinget kan setje vedkommande under tiltale for Riksretten.</p> <p><u>Alternativt tredje ledd fyrste punktum:</u></p> <p>Meiner nokon medlem av statsrådet at avgjerda til kongen strir mot statsforma eller lovane i landet, har han plikt til å ta kraftig til motmæle og skrive si meining i protokollen.</p>

Utvalgets merknader

Alle andre *beslutninger* som fattes av statsrådet, er oversatt med *avgjerd*, se de generelle merknadene i punkt 3.4.6. Her passer imidlertid det tilhørende verbet *avgjere* dårlig i sammenhengen («avgjer å halde»). Det å *vedta* har dessuten en videre betydning enn bare å fatte formelle «vedtak», og det er god tradisjon for å bruke det i vid betydning på nynorsk.

I *annet ledd* er det endret litt på setningsinndelingen. Kongens plikt til å høre statsrådenes mening er

satt i samme periode som kongens rett til å fatte beslutning etter eget omdømme. Uttrykket «det er denne forbeholdt at» er forenklet til «kan», som gir uttrykk for det samme, altså det å ha rett.

I *tredje ledd* første punktum er det satt inn «hun/ho eller» foran «han» for å gjøre bestemmelsen kjønnsnøytral, jf. de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.2. Ettersom dette innebærer en endring av den gjeldende teksten, har utvalget også laget *alternative* formuleringer av tredje ledd første punktum.

Til § 31

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 31</p> <p>Alle af Kongen udfærdigede Beslutninger skulle, for at blive gyldige, kontrasigneret. I militære Kommando-Sager kontrasigneret Beslutningerne af den, som har foredraget Sagerne, men ellers af Statsministeren eller, om han ikke har været tilstede, af det første af Statsraadet tilstedeværende Medlemmer.</p>	<p>§ 31</p> <p>Alle beslutninger kongen utferdiger, må kontrasigneret for å bli gyldige. I militære kommandosaker kontrasigneret beslutningene av den som har foredratt saken, men ellers av statsministeren eller, om statsministeren ikke har vært til stede, av det første av statsrådets tilstedeværende medlemmer.</p>	<p>§ 31</p> <p>Alle avgjerder kongen ferdar ut, må kontrasignerast for å bli gyldige. I militære kommandosaker skal avgjerdene kontrasignerast av den som har målbore saka, men elles av statsministeren eller, om statsministeren ikkje var til stades i statsrådet, av den fyrste av dei medlemmene som var det.</p>

Utvalgets merknader

I annet punktum er *foredrage* oversatt med *målberet* på nynorsk, jf. merknaden til § 28.

I annet punktum er dessuten «han» på begge målformer erstattet med «statsministeren». Dermed blir ordet «statsministeren» kjønnsnøytralt.

Til § 32

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 32</p> <p>De Beslutninger, som tages af Regjeringen under Kongens Fraværelse, udfærdiges i Kongens Navn og undertegnes af Statsraadet.</p>	<p>§ 32</p> <p>De beslutninger regjeringen tar når kongen ikke er til stede, utferdiges i kongens navn og undertegnes av statsrådet.</p>	<p>§ 32</p> <p>Dei avgjerdene regjeringa tek når kongen ikkje er til stades, blir utferda i kongens namn og underskrivne av statsrådet.</p>

Til § 34

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 34</p> <p>Kongen giver Bestemmelser om Titler for dem som til Kronen ere arveberettigede.</p>	<p>§ 34</p> <p>Kongen gir bestemmelser om titler for dem som har arverett til kronen.</p>	<p>§ 34</p> <p>Kongen gjev føresegner om titlar for dei som har arverett til krona.</p>

Til § 35

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 35</p> <p>Saasnat Tronarvingen har fylt sit 18de Aar, er hun eller han berettiget til at tage Sæde i Statsraadet, dog uden Stemme eller Ansvar.</p>	<p>§ 35</p> <p>Så snart tronarvingen har fylt 18 år, har hun eller han rett til å ta sete i statsrådet, men uten stemme eller ansvar.</p>	<p>§ 35</p> <p>Så snart tronarvingen har fylt 18 år, har ho eller han rett til å ta sete i statsrådet, men utan røyst eller ansvar.</p>

Til § 36

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 36</p> <p>En til Norges Krone arveberettiget Prinsesse eller Prins maa ei gifte sig uden Kongens Tilladelse. Ei heller maa hun eller han modtage nogen anden Krone eller Regjering uden Kongens og Stortingets Samtykke; til Stortingets Samtykke udfordres to Trediedele af Stemmerne.</p> <p>Handler hun eller han herimod, taper Vedkommende saavel som Efterkommerne Retten til Norges Trone.</p>	<p>§ 36</p> <p>En prinsesse eller prins med arverett til Norges krone må ikke gifte seg uten kongens tillatelse. Hun eller han må heller ikke motta noen annen krone eller regjering uten kongens og Stortingets samtykke. Stortingets samtykke krever to tredjedeler av stemmene.</p> <p>Handler hun eller han i strid med dette, taper vedkommende retten til Norges trone for seg selv så vel som for sine etterkommere.</p>	<p>§ 36</p> <p>Ei prinsesse eller ein prins med arverett til Noregs krone må ikkje gifte seg utan løyve frå kongen. Ho eller han må heller ikkje ta imot ei anna krone eller regjering utan samtykke frå kongen og Stortinget. Samtykke frå Stortinget krev to tredjedelar av røystene.</p> <p>Handlar ho eller han i strid med dette, misser vedkommande retten til Noregs trone for seg sjølv så vel som for etterkommarane sine.</p>

Utvalgets merknader

I første ledd første og annet punktum er hjelpeverbet *må* beholdt. Begge bestemmelsene må oppfattes slik at de regulerer prinsessenes og prinsenes rettslige adgang til å gifte seg. Grunnloven kan ikke hindre at de rent faktisk gifter seg uten kongens samtykke eller mottar en annen krone, men de har ikke adgang til å gjøre det i sin status som prinser og prinsesser. Handler de i strid med denne plikten, er konsekvensene angitt i annet ledd. Ut fra de retningslinjer utvalget har lagt til grunn, skulle det derfor stå at de ikke *kan* gifte seg eller motta en annen krone. På

den annen side kan det virke litt misvisende i sammenhengen, siden konsekvensene av at de gjør det, først reguleres lenger nede i bestemmelsen. Derfor har utvalget valgt å beholde *må* her.

Som i § 11 siktes det med ordet *regjering* til regentskapet, og ikke et annet lands statsrådskollegium. Som nevnt i punkt 3.4.4 har utvalget beholdt ordet *regjering* uforandret på tross av denne flertydigheten. I første ledd er dessuten gjeldende annet punktum delt i to der det sto semikolon i originalteksten.

Til § 37

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 37</p> <p>De kongelige Prinser og Prinsesser skulle, for deres Personer, ikke svare for Andre end Kongen, eller hvem han, til Dommer over dem, forordner.</p>	<p>§ 37</p> <p>De kongelige prinsesser og prinser skal for sine personer ikke svare for andre enn kongen eller den han setter til dommer over dem.</p>	<p>§ 37</p> <p>Dei kongelege prinsessene og prinsane skal for sine personar ikkje svare for andre enn kongen eller den han set til dommar over dei.</p>

Utvalgets merknader

Uttrykket «for deres Personer» må antakelig forstås som at noe gjelder prinsessene og prinsene *i egenskap av personer*, i motsetning til for eksempel deres eiendommer eller økonomiske interesser. I *Aschehoug* I s. 200 heter det:

«Efter Grundlovens § 37 skulle de nemlig ‘for deres Personer’ alene svare for Kongen, eller hvem han til Dommer over dem forordner. I Strafsager og Sager angaaende personlige Rettigheder ere de altsaa undtagne fra de almindelige Domstole. Derimod maa de i Sager angaaende Formuesrettigheder kunne inddrages for disse. Anden Betydning kan den Indskrænkning i Regelen, der ligger i Ordene ‘for deres Personer’ ikke have.»

Synspunktet er gjentatt i *Morgenstjerne* I s. 121, og i *Castberg* I s. 196 heter det om bestemmelsen:

«Unntaket fra de vanlige domstolers jurisdiksjon gjelder visstnok bare i straffesaker og i personrettslige og familierettslige spørsmål. Det er antakelig dette som ligger i ordene ‘for deres Personer’.»

Fordi uttrykket «for sine personer» har blitt brukt såpass aktivt i tolkningen av bestemmelsen, har utvalget beholdt det selv om det lyder gammelmodig og ikke er umiddelbart tilgjengelig. Adjektivet *personlig* med sine hverdagslige betydninger kunne lett ha virket villedende.

Til § 39

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 39 Dør Kongen og Tronfølgeren endnu er umyndig, skal Statsraadet strax udstede Indkaldelse af Stortinget.	§ 39 Hvis kongen dør og tronfølgeren ennå er umyndig, skal statsrådet straks innkalle Stortinget.	§ 39 Om kongen døyr og tronfølgeren enno er umyndig, skal statsrådet straks kalle inn Stortinget.

Utvalgets merknader

Her er uttrykket «skal Statsraadet strax udstede Indkaldelse af» forenklet til «skal statsrådet straks innkalle / kalle inn». Når statsrådet kaller inn Stortinget, må det nødvendigvis sende ut en «Indkaldelse» i en eller annen form. Men ettersom bestemmelsen ikke fastsetter noen formkrav til «utstedelsen», inne-

bærer ikke denne forenklingen noen endring av bestemmelsens innhold.

Utvalget har stort sett beholdt spørsmålsformede vilkårssetninger av typen «Dør Kongen ...», men her er det valgt en vanligere formulering som gjør setningen litt lettere å lese (med *hvis/om*).

Til § 40

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 40 Indtil Stortinget er forsamlet og har anordnet Regjeringen under Kongens Mindreaarighed, forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse, med Iagttagelse af Grundloven.	§ 40 Inntil Stortinget er samlet og har innrettet regjeringen for den tid kongen er mindreårig, skal statsrådet stå for styringen av riket, i overensstemmelse med Grunnloven.	§ 40 Til dess Stortinget kjem saman og innrettar regjeringa for den tida kongen er mindreårig, skal statsrådet stå for styringa av riket, i samsvar med Grunnlova.

Utvalgets merknader

Utvalget har her endret «anordnet Regjeringen» til «innrettet regjeringen / innrettar regjeringa». Ordet *regjering* brukes her i betydningen styring av riket eller utøvelse av den utøvende makt, se merkna-

dene i punkt 3.4.4. *Anordne* defineres i *Norsk Riksmålsordbok* som 'ordne, innrette'.

Ordet *forestaa* er endret til *stå for*, på samme måte som § 41. Den nærmere begrunnelsen for dette er gitt i merknadene til den bestemmelsen.

Til § 41

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 41</p> <p>Er Kongen fraværende fra Riket uden at være i Feldt, eller er han saa syg, at han ikke kan varetage Regjeringen, skal den til Tronen nærmest Arveberettigede, saafremt han har opnaaet den for Kongen fastsatte Myndighedsalder, forestaa Regjeringen som Kongemagtens midlertidige Udøver. I modsat Fald forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse.</p>	<p>§ 41</p> <p>Er kongen fraværende fra riket uten å være i felt, eller er han så syk at han ikke kan ivareta regjeringen, skal den nærmeste arving til tronen stå for regjeringen som kongemaktens midlertidige utøver, så fremt hun eller han har nådd kongens myndighetsalder. I motsatt fall er det statsrådet som står for styringen av riket.</p> <p><u>Alternativt første punktum:</u></p> <p>Er kongen fraværende fra riket uten å være i felt, eller er han så syk at han ikke kan ivareta regjeringen, skal den nærmeste arving til tronen stå for regjeringen som kongemaktens midlertidige utøver, så fremt han har nådd kongens myndighetsalder.</p>	<p>§ 41</p> <p>Er kongen utanfor riket utan å vere i felt, eller er han så sjuk at han ikkje kan ta seg av regjeringa, skal den næraste arvingen til trona stå for regjeringa som mellombels utøvar av kongemakta, så framt ho eller han har nådd myndig alder for kongen. I motsett fall er det statsrådet som står for styringa av riket.</p> <p><u>Alternativt fyrste punktum:</u></p> <p>Er kongen utanfor riket utan å vere i felt, eller er han så sjuk at han ikkje kan ta seg av regjeringa, skal den næraste arvingen til trona stå for regjeringa som mellombels utøvar av kongemakta, så framt han har nådd myndig alder for kongen.</p>

Utvalgets merknader

Også her er ordet *regjering* brukt i betydningen styring av riket eller utøvelse av den utøvende makt, se merknadene i punkt 3.4.4. Ordet *forestå* betyr ifølge *Norsk Riksmålsordbok* 'stå i spissen for; lede', og ifølge *Ordbog over det danske Sprog* kan det dessuten bety å røkte eller ivareta et embete. Uansett hva man legger i *forestå*, vil det i denne bestemmelsen komme ut på det samme som *stå for*, nemlig 'ha ledelsen av, ansvaret for noget' (*Norsk Riksmålsordbok*). *Å stå for* er i motsetning til *forestå* et allment brukt uttrykk i norsk. Etter utvalgets mening passer det både for *å forestå* i paragrafen her og for *å bestyre* i § 43 (se merknaden nedenfor).

Det er gjort litt om på oppbygningen av første punktum for å gjøre bestemmelsen lettere forståelig.

Til § 43

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 43</p> <p>Valget af Formyndere, som skulle bestyre Regjeringen for den umyndige Konge, skal foretages af Storthinget.</p>	<p>§ 43</p> <p>Stortinget skal velge formyndere til å stå for regjeringen for den umyndige kongen.</p>	<p>§ 43</p> <p>Stortinget skal velje formyndarar til å stå for regjeringa for den umyndige kongen.</p>

Utvalgets merknader

Utvalget har bygd om setningen slik at det ikke lenger står ti ord mellom «Valget» og verbalet («skal ...»).

Setningen er også forenklet noe, blant annet er innskuddet av «for Kongen fastsatte» mellom «den» og «Myndighetsalder» (såkalt attributiv sperring) tatt bort. Innskuddet «til Tronen nærmest Arveberettigede» er skrevet litt om.

Videre er bestemmelsen gjort kjønnsnøytral ved at «hun/ho eller» er tatt inn foran «han», jf. de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.2. Ettersom dette innebærer en endring av den gjeldende teksten, har utvalget også laget en *alternativ* formulering av dette punktet.

I annet punktum er «forestaar Statsraadet Rigets Bestyrelse» endret til «er det statsrådet som står for styringen av riket», i overensstemmelse med merknadene ovenfor om ordet *forestå*.

Regjeringen er i bestemmelsen her brukt i betydningen 'styringen av riket' eller 'utøvelsen av den utøvende makt', se de generelle merknadene i punkt 3.4.4. Ordet *bestyre* kan ifølge *Norsk ordbok* forstås som 'administrere, lede'. Utvalget har foretrukket ut-

trykket «stå for regjeringen/regjeringa», som også er valgt for å forestå, se forklaringen av det ordet i

merknadene til § 41. Det får klarere frem at det gjelder *regjering* i betydningen 'styring av riket'.

Til § 44

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 44</p> <p>Den Prinsesse eller Prins, som i de udi § 41 anførte Tilfælde forestaar Regjeringen, skal for Stortinget skriftlig aflægge følgende Ed: «Jeg lover og sværger at ville forestaa Regjeringen i Overensstemmelse med Konstitutionen og Lovene, saa sandt hjælpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!».</p> <p>Holdes ei Stortinget paa den Tid, nedlægges Eden i Statsraadet, og tilstilles siden næste Storting.</p> <p>Den Prinsesse eller Prins, som een Gang har aflagt Eden, gjentar den ikke senere.</p>	<p>§ 44</p> <p>Den prinsesse eller prins som står for regjeringen i de tilfeller som er nevnt i § 41, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger at jeg vil stå for regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!»</p> <p>Holdes det ikke storting på denne tid, nedlegges eden i statsrådet og oversendes siden neste storting.</p> <p>Den prinsesse eller prins som har avlagt eden, gjentar den ikke senere.</p> <p>Alternativt første ledd:</p> <p>Den prinsesse eller prins som står for regjeringen i de tilfeller som er nevnt i § 41, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sværger at ville forestaa Regjeringen i Overensstemmelse med Konstitutionen og Lovene, saa sandt hjelpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»</p>	<p>§ 44</p> <p>Den prinsessa eller prinsen som står for regjeringa i dei tilfella som er nemnde i § 41, skal skriftleg gjere denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg skal stå for regjeringa i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitande!»</p> <p>Blir det ikkje halde storting på denne tida, skal eiden gjevast skriftleg i statsrådet og sidan sendast til neste storting.</p> <p>Den prinsessa eller prinsen som har gjort eiden, tek han ikkje opp att seinare.</p> <p>Alternativt fyrste ledd:</p> <p>Den prinsessa eller prinsen som står for regjeringa i dei tilfella som er nemnde i § 41, skal skriftleg gjere denne eiden for Stortinget: «Jeg lover og sværger at ville forestaa Regjeringen i Overensstemmelse med Konstitutionen og Lovene, saa sandt hjelpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»</p>

Utvalgets merknader

Som i § 41 er uttrykket «forestaar Regjeringen» i *første ledd* erstattet med «står for regjeringen/regjeringa» (se merknadene til § 41). Og som i § 9 er «aflægge følgende Ed» på nynorsk oversatt med «gjere denne eiden», se merknadene til § 9.

Som i § 9 med kongens ed har utvalget oversatt den tradisjonelle eden her til tidsmessig bokmål og nynorsk, men samtidig forsøkt å beholde den høytidelige stilen. Dersom de to målversjonene vedtas, vil den regjerende prinsessen eller prinsen ha to forskjellige eder å forholde seg til, og vil enten måtte velge mellom dem eller avsi begge. Etter utvalgets mening

vil det neppe være store praktiske problemer forbundet med dette. I tilfelle dette likevel oppfattes som et problem, har utvalget, på samme måte som i § 9, formulert et *alternativ* i begge målversjonene der den gjeldende eden er beholdt uendret. Utvalget mener likevel at det virker merkelig å beholde eden i gammel språkdrakt i to grunnlovstekster som for øvrig er holdt i moderne stil. Utvalget vil derfor ikke tilrå å vedta det nevnte alternativet.

I *annet ledd* er «som een Gang har aflagt Eden» forenklet til «som har avlagt eden / gjort eiden» ettersom det ikke er nødvendig å presisere at regelen også gjelder etter første gangs edsavleggelse.

Til § 45

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 45 Saasnart deres Statsstyrelse ophører, skulle de aflægge Kongen og Stortinget Regnskab for samme.</p>	<p>§ 45 De som midlertidig har stått for statsstyringen etter §§ 40, 41, 43 eller 48, skal så snart den er over, avlegge regnskap for den til kongen og Stortinget.</p> <p>Alternativt: § 45 Så snart deres statsstyring er over, skal de avlegge regnskap for den til kongen og Stortinget.</p>	<p>§ 45 Dei som mellombels har stått for statsstyringa etter §§ 40, 41, 43 eller 48, skal så snart ho er over, gjere rekneskap for henne til kongen og Stortinget.</p> <p>Alternativt: § 45 Så snart statsstyringa deira er over, skal dei gjere rekneskap for henne til kongen og Stortinget.</p>

Utvalgets merknader

Som nevnt i punkt 3.4.4 har utvalget beholdt ordet *statsstyrelse (statsstyring)* i paragrafen her og i § 100.

En pussighet i denne paragrafen er at den ikke angir hvem subjektet er, det vil si hvem «de» viser til. Dette kommer antakelig av at eden i § 44 inntil 1905 måtte avlegges ikke bare av prinsesser og prinser som skulle fungere som regenter, men også av statsrådet når det var regenskap, og av det norsk-svenske interimsstyret som skulle styre de to rikene under kongens mindreårighet. Paragraf 44 viste til §§ 40 og 41, og § 40 omfattet (som i dag) regenskap etter § 48.

I 1905 (eller få år senere) ble § 44 endret, slik at det bare var prinser som skulle regjere etter § 41, som måtte avlegge ed. Også §§ 40, 41, 43 og 48 ble endret, blant annet slik at et norsk formynderstyre (ikke et interimsstyre) skulle styre riket inntil kongen ble myndig (§ 43). Men § 45 ble stående uendret. Der-

med mistet man koblingen fra § 45 via § 44 til regenskap og formynderstyre.

At plikten i § 45 til å avlegge kongen og Stortinget regnskap gjelder for både regenter, regenskap og formynderstyre som midlertidig styrer riket, er klart forutsatt i *Morgenstjerne* I s. 115 f. Etter en grundig drøftelse konkluderes det der (s. 118):

«Efter ophøret av det midlertidige statsstyre skal regent, regenskap eller formynderstyrelse avlægge Kongen og Stortinget regnskap for samme (grl. § 45).»

Dette kommer – for å si det forsiktig – ikke særlig klart frem i § 45 slik den lyder i dag. Utvalget har derfor laget en ny formulering av bestemmelsen som gjør det klart at den omfatter alle slags midlertidige riksstyrer etter §§ 40, 41, 43 og 48. Dette innebærer imidlertid en betydelig endring av bestemmelsen. Den gjeldende formuleringen – i modernisert versjon – er derfor satt opp som *alternativ*.

Til § 46

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 46 Efterlade Vedkommende, i Overensstemmelse med § 39, strax at sammenkalde Stortinget, da paaligger det Høiesteret, som en ubetinget Pligt, saasnart fire Uger ere forløbne, at foranstalte denne Sammenkaldelse.</p>	<p>§ 46 Hvis ikke statsrådet straks sammenkaller Stortinget i overensstemmelse med § 39, har Høyesterett så snart det er gått fire uker, en ubetinget plikt til å sørge for denne sammenkallelse.</p>	<p>§ 46 Om ikkje statsrådet straks kallar saman Stortinget etter § 39, har Høgsterett så snart det er gått fire veker, ei vilkårslaus plikt til å syte for innkalling.</p>

Utvalgets merknader

Også i denne paragrafen er det et ord med uklar referanse, nemlig «Vedkommende». Men det er gitt en klar pekepinn i henvisningen til § 39, som pålegger *statsrådet* en plikt til å innkalle Stortinget hvis kongen dør og tronfølgeren ennå er umyndig. Det er da også klart forutsatt statsrettslig teori at det er stats-

rådet det siktes til med «Vedkommende» i § 46, jf. *Castberg* I s. 191 og *Andenæs/Fliflet* s. 180. For å gjøre bestemmelsen lettere forståelig er dette presisert.

«Efterlade» betyr i denne sammenhengen 'å unnlate' (jf. *Norsk Riksmålsordbok*). Utvalget har erstat-

tet det nokså uforståelige «Efterlade Vedkommende» med «Hvis ikke statsrådet / Om ikkje statsrådet».

Oppbygningen av bestemmelsen er for øvrig forenklet noe, uten at det har betydning for meningsinnholdet.

Til § 47

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 47 Bestyrelsen af den umyndige Konges Opdragelse bør, hvis begge Forældrene ere døde, og ingen af dem derom har efterladt nogen skriftlig Bestemmelse, fastsættes af Stortinget.	§ 47 Stortinget fastsetter hvordan den umyndige konges oppdragelse skal bestyres hvis begge foreldrene er døde og ingen av dem har etterlatt noen skriftlig bestemmelse om det.	§ 47 Stortinget fastset korleis oppsedinga av den umyndige kongen skal styrast dersom begge foreldra er døde og ingen av dei har late etter seg ei skriftleg føresegn om det.

Utvalgets merknader

Opdragelse kan ifølge *Ordbog over det danske Sprog* forstås som 'utvikling, dannelse af et menneske (især et barn, jf. dog Folke-, Nationalopdragelse) i en bestemt retning; dels om utvikling i legemlig henseende (fysisk, legemlig opdragelse), dels (og især) i aandelig (intellektuel, moralsk opdragelse)'.

Men i Grunnloven brukes antakelig ordet bare i betydningen «opplæring i skikk og bruk», jf. *Fliflet* s. 223, og altså ikke den fysiske oppdragelse eller den mer helhetlige *omsorg* for eller *oppfostring* av barnet. Utvalget har derfor oversatt ordet med *oppseiding* på nynorsk, som uttrykker nettopp opplæringen av barnet i sedvaner, skikk og bruk.

Til § 48

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 48 Er Kongestammen uddød, og ingen Tronfølger udkaaret, da skal en ny Dronning eller Konge vælges af Stortinget. Imidlertid forholdes med den udøvende Magt efter 40de §.	§ 48 Er kongestammen utdødd og ingen tronfølger utkåret, skal en ny dronning eller konge velges av Stortinget. I mellomtiden gjelder § 40 for den utøvende makt.	§ 48 Er kongsætta utdøydd og ingen tronfølgjar kåra, skal Stortinget velje ny dronning eller konge. I mellomtida gjeld § 40 for den utøvande makta.

Utvalgets merknader

Også i denne paragrafen brukes *imidlertid* i den eldre og mer bokstavelige betydningen 'i mellomti-

den' (jf. *Norsk Riksmålsordbok*). I mellomtiden/mellomtida dekker meningen her. Slik er det også forstått i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) (se s. 5).

Til overskriften til kapittel C

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
C. Om Borgerret og den lovgivende Magt	C. Om borgerretten og den lovgivende makt	C. Om borgarretten og den lovgjevande makta

Til § 49

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 49 Folket udøver den lovgivende Magt ved Stortinget.	§ 49 Folket utøver den lovgivende makt ved Stortinget.	§ 49 Folket utøver den lovgjevande makta gjennom Stortinget. Alternativt: § 49 Folket utøver den lovgjevande makta ved Stortinget.

Utvalgets merknader

Dette er en helt sentral bestemmelse i Grunnloven. Som nevnt i punkt 3.1 er det av særlig betydning å la slike sentrale paragrafer bestå mest mulig uendret. I nynorskversjonen er imidlertid «ved Stortinget» endret til «gjennom Stortinget», som er et entydig og klart bilde med godt grunnlag i nynorsk og talespråk i dag. Av *Riksforsamlingens forhandlinger* I s. 21 går det frem at den andre grunnsetningen som

riksforsamlingen vedtok 16. april 1814, og som ble videreført i § 49, lød:

«Folket bør udøve den lovgivende Magt gjennom sine Repræsentanter.»

Utvalget har likevel laget et *alternativ* der *ved* er beholdt også på nynorsk.

Til § 50

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 50 Stemmeberettigede ved Stortingsvalg ere de norske Borgere, Mænd og Kvinder, som senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 18 Aar. I hvilken Udstrækning dog norske Borgere, som paa Valgdagen ere bosatte udenfor Riget men opfyldte foranstaaende Betingelser, ere stemmeberettigede, fastsættes ved Lov. Regler om Stemmeret for ellers stemmeberettigede Personer som paa Valgdagen aabenbart lide af alvorlig sjælelig Svækkelse eller nedsat Bevidsthed, kunne fastsættes ved Lov.	§ 50 Stemmerett ved stortingsvalg har de norske borgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valgtinget holdes. I hvilken utstrekning norske borgere som på valgdagen er bosatt utenfor riket, men oppfyller betingelsene foran, skal ha stemmerett, fastsettes ved lov. Regler om stemmerett for ellers stemmeberettigede personer som på valgdagen åpenbart lider av alvorlig psykisk svekkelse eller nedsatt bevissthet, kan fastsettes ved lov. Alternativt første ledd: Stemmerett ved stortingsvalg har de norske borgere, kvinner og menn, som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valgtinget holdes.	§ 50 Røysterett ved stortingsvalg har dei norske borgarane som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget blir halde. I kva mon norske borgarar som på valdagen er busette i utlandet, men elles stettar vilkåra ovanfor, skal ha røysterett, blir fastsett i lov. Reglar om røysterett for elles røysteføre personar som på valdagen openbert lir av alvorleg psykisk svekking eller nedsett medvit, kan fastsetjast i lov. Alternativt første ledd: Røysterett ved stortingsvalg har dei norske borgarane, kvinner og menn, som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget blir halde.

Utvalgets merknader

Etter utvalgets mening er formuleringen «senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 18 Aar» i *første ledd* i praksis ikke til å misforstå, men den kunne vært mer nøyaktig formulert. Dersom man fyller 18 år i valgåret, men først etter valget, er det for tidlig å si at man «har fylt 18 år» senest dette året idet man

gjør bruk av stemmeretten. Utvalget har valgt en mer presis og litt mer utførlig uttrykksmåte: «som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året ...».

Som nevnt i punkt 3.4.2 er det unødvendig å presisere at bestemmelsen gjelder både «Mænd og Kvinder». Dette ble tatt inn i 1907, da det ble innført allmenn stemmerett også for kvinner, og det var en

stor seier for likestillingen. Men i dag fremstår det som en anakronisme. Utvalget har derfor tatt ut ordene «Mænd og Kvinder». Men ettersom dette innebærer en endring, har utvalget også formulert et *alternativ* til første ledd der «kvinner og menn» er beholdt. Som også nevnt i punkt 3.4.2 er imidlertid rekkefølgen på «Mænd og Kvinder» endret slik at «kvinner» kommer først.

I *tredje ledd* har utvalget endret uttrykket «sjælelig Svækkelse» til «psykisk svekkelse/svekking». «Det sjælelige» er et tradisjonelt språklig motstykke til «det legemlige», og må ikke tolkes i mer metafysisk retning i forbindelse med stemmerett. I dag er det vanligere å snakke om mentale eller psykiske fenomener som motstykke til de kroppslige (eller fysis-

ke). For eksempel brukes begreper som «psykisk helsevern» (jf. psykisk helsevernloven) og «psykisk lidelse» (jf. pasient- og brukerrettighetsloven §§ 2-2, 4-3 mfl. og straffeloven 2005 §§ 78 og 295). Det kan også vises til steriliseringsloven, som bruker uttrykket «psykisk svekket» i § 4. Den gamle steriliseringsloven av 1934 brukte uttrykket «sjelelig svekket» i en tilsvarende bestemmelse, og i forarbeidene til den gjeldende loven opplyses det at gjeldende rett på det punktet ble videreført (jf. Ot.prp. nr. 46 (1976–77) s. 5). Dette indikerer at de to begrepene ble ansett å ha samme meningsinnhold.

Utvalget mener derfor at *psykisk* dekker meningsinnholdet i «sjælelig» og er det mest treffende ordet i dag.

Til § 51

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 51 Regler om Mandtalsførselen og om de Stemmeberettigedes Indførsel i Mandtallet fastsættes ved lov.	§ 51 Regler om manntallsføring og om innføring av de stemmeberettigede i manntallet fastsettes ved lov.	§ 51 Reglar om manntalsføring og om innføring av dei røysteføre i manntalet blir fastsette i lov.

Til § 53

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 53 Stemmeret tabes: a. ved Domfældelse for straffbare Handlinger overensstemmende med, hvad derom i Lov bestemmes; b. ved at gaa i fremmed Magts Tjeneste uden Regjeringens Samtykke;	§ 53 Stemmeretten tapes a) ved domfellelse for straffbare handlinger i overensstemmelse med det som bestemmes om dette i lov, b) ved å gå i fremmed makts tjeneste uten regjeringens samtykke.	§ 53 Røysteretten misser a) den som blir dømd for strafflagde handlingar, i samsvar med føresegner om dette i lov, b) den som går i teneste for ei framand makt utan samtykke frå regjeringa.

Til § 54

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 54 Valgthingene holdes hvert fjerde Aar. De skulle være tilendebagte inden September Maanedes Udgang.	§ 54 Valgtingene holdes hvert fjerde år. De skal være avsluttet innen utgangen av september måned.	§ 54 Valtinga blir haldne fjerdekvart år. Dei skal vere avslutta seinast i september.

Utvalgets merknader

Utvalget har her valgt den noe enklere og mer muntlige formuleringen «seinast i september» på ny-

norsk i stedet for «innen utgangen av september måned». Det ligger ingen meningsforskjell i dette.

Til § 55

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 55 Valgthingene bestyres paa den Maade, som ved Lov fastsættes. Stridigheder om Stemmeret afgjøres af Valgstyret, hvis Kjendelse kan indankes for Stortinget.	§ 55 Valgtingene bestyres på den måte som fastsettes ved lov. Valgstyret avgjør tvister om stemmerett. Avgjørelsen kan klages inn for Stortinget.	§ 55 Valtinga skal styrast slik det blir fastsett i lov. Valstyret avgjer tvistar om røysterett. Avgjerda kan klagast inn for Stortinget.

Utvalgets merknader

Stridighet (jf. annet punktum) betyr 'konflikt, rivning' (*Bokmålsordboka*). Når det gjelder konflikt om en sak, brukes ofte *tvist* i dag, men ikke bare om rettslige konflikter som omfattes av tvisteloven. Ordet *tvist* betyr også mer allment 'uenighet, strid, konflikt' (*Bokmålsordboka*). Utvalget mener derfor det er en passende erstatning for «Stridighed». Gjeldende annet punktum omhandler to forhold og er delt i to punktum.

I nye tredje punktum er «Kjendelse» erstattet med «avgjørelse/avgjerd». Ordet *kjennelse* brukes i

dag stort sett bare om bestemte typer rettslige avgjørelser (jf. straffeprosessloven § 30 annet ledd og tvisteloven § 19-1 annet ledd), og kan derfor virke misvisende. Videre er «indankes» endret til «klages/klagast inn for». Med *anke* forstås i dag som regel et formelt krav om overprøving av en rettslig avgjørelse, jf. for eksempel Grunnloven § 90 (jf. også tvisteloven § 29-2 og straffeprosessloven §§ 306 og 377). Det er dessuten *klage* som brukes i dag i denne typen saker, jf. valgloven § 13-1 fjerde ledd, der det heter:

«Stortinget er klageinstans for klager som gjelder stemmerett og retten til å avgi stemme.»

Til § 57

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 57 Det Antal Storthingsrepræsentanter, som bliver at vælge, bestemmes til 169. Riget inddeles i 19 Valgdistrikter. 150 af Storthingsrepræsentanterne blive at vælge som Distriktsrepræsentanter og de øvrige 19 som Udjævningsrepræsentanter. Ethvert Valgdistrikt skal have 1 Udjævningsmandat. Det Antal Storthingsrepræsentanter, som bliver at vælge fra hvert Valgdistrikt, bestemmes paa Grundlag af en Beregning af Forholdet mellem hvert Distrikts Antal Indvaanere samt Areal, og det hele Riges Antal Indvaanere samt Areal, naar hver Indvaaner giver 1 Point og hver Kvadratkilometer giver 1,8 Point. Beregningen bliver at foretage hvert ottende Aar. Nærmere Bestemmelser om Rigets Inddeling i Valgdistrikter og Storthingsmandaternes Fordeling paa Valgdistrikterne fastsættes ved Lov.	§ 57 Det skal velges 169 stortingsrepresentanter. Riket inddeles i 19 valgdistrikter. 150 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 19 som utjevningsrepresentanter. Hvert valgdistrikt skal ha 1 utjevningsmandat. Det antall stortingsrepresentanter som skal velges fra hvert valgdistrikt, beregnes på grunnlag av forholdet mellom distriktets antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innbyggere samt areal. I denne beregning gir hver innbygger 1 poeng og hver kvadratkilometer 1,8 poeng. Beregningen skal foretas hvert åttende år. Nærmere bestemmelser om rikets inndeling i valgdistrikter og stortingsmandatenes fordeling på valgdistriktene fastsettes ved lov.	§ 57 Det skal veljast 169 stortingsrepresentantar. Riket blir inndelt i 19 valdistrikt. 150 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 19 som utjammingsrepresentantar. Kvart valdistrikt skal ha 1 utjammingsmandat. Talet på stortingsrepresentantar som skal veljast frå kvart valdistrikt, blir utrekna på grunnlag av høvet mellom innbyggjartalet og flatevidda i distriktet på den eine sida og innbyggjartalet og flatevidda i heile riket på den andre sida. I denne utrekninga gjev kvar innbyggjar 1 poeng og kvar kvadratkilometer 1,8 poeng. Utrekninga skal gjerast kvart åttande år. Nærare føresegner om korleis riket skal delast i valdistrikt, og korleis stortingsmandata skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

Utvalgets merknader

Denne paragrafen er relativt lang og vanskelig tilgjengelig. Utvalget har derfor forsøkt å forenkle teksten og gjøre den mer leservennlig uten å påvirke meningsinnholdet, jf. for eksempel forenklingene i første og tredje ledd.

I *femte ledd* er det gjort mer omfattende endringer, men heller ikke her har det konsekvenser for meningsinnholdet. En del omstendelige formuleringer er kortet ned, for eksempel er «bestemmes paa Grundlag af en Beregning af Forholdet mellem» endret til «beregnes på grunnlag av forholdet mellom» på bokmål og «utrekna på grunnlag av høvet mellom ...» på nynorsk.

Også selve beregningen er beskrevet på en ganske vanskelig måte i den gjeldende teksten. Det er

ikke «Forholdet mellom hvert Distrikts Antal Indvaanere samt Areal, og det hele Riges Antal Indvaanere samt Areal» som skal beregnes, men forholdet mellom disse to størrelsene når innbyggertallet i både distriktet og landet er ganget med 1 og arealet i distriktet og landet er ganget med 1,8. For å få dette klarere frem har utvalget delt fjerde ledd første punktum i to. I nye annet punktum er det presisert at det «I denne beregningen/utrekninga», det vil si ved utregningen av forholdet mellom distriktets innbyggertall pluss areal og landets innbyggertall pluss areal, skal gis 1 poeng for hver innbygger og 1,8 poeng for hver kvadratkilometer.

I nynorskversjonen har utvalget brukt det tradisjonelle og gjennomsiktede ordet *flatevidd* for *areal*, selv om *areal* også er god nynorsk.

Til § 58

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 58 Valgthingene afholdes særskilt for hver Kommune. Paa Valgthingene stemmes der direkte paa Storthingsrepræsentanter med Varamænd for det hele Valgdistrikt.	§ 58 Valgtingene holdes særskilt for hver kommune. På valgtingene stemmes det direkte på stortingsrepresentanter med vararepresentanter for hele valgdistriktet.	§ 58 Valtinga blir haldne særskilt for kvar kommune. På valtinga blir det røysta direkte på stortingsrepresentantar med vararepresentantar for heile valdistriktet.

Til § 59

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 59 Valget af Distriktsrepræsentanter foregaar som Forholdstalsvalg, og Mandaterne fordeles mellem Partierne efter nedenstaaende Regler. De sammenlagte Stemmetal for hvert Parti inden de enkelte Valgdistrikter blive at dele med 1,4; 3; 5 og 7 og saaledes videre indtil Stemmetalet er delt saa mange Gange som det Antal Mandater vedkommende Parti kan forventes at faa. Det Parti, der efter det Foranstaaende faar den største Kvotient, tildeles det første Mandat, medens det næste Mandat tilfalder det Parti, der har den næst største Kvotient, og saaledes videre, indtil alle Mandater ere fordelede.	§ 59 Valget av distriktsrepresentanter foregår som forholdstallsvalg, og mandatene fordeles mellom partiene etter reglene nedenfor. Stemmetallet for hvert parti i de enkelte valgdistrikter skal deles med 1,4; 3; 5; 7 og så videre. Det første mandat tilfaller det parti som får den største kvotient, det neste mandat tilfaller det parti som får den nest største kvotient, og så videre inntil alle mandater er fordelt.	§ 59 Valet av distriktsrepresentantar er eit høvestalsvalg, og mandata blir delte mellom partia etter reglane nedanfor. Røystetalet for kvart parti i kvart valdistrikt skal delast med 1,4; 3; 5; 7 og så bortetter. Det fyrste mandatet går til det partiet som får den største kvotienten, det neste mandatet går til det partiet som får den nest største kvotienten, og så bortetter til alle mandata er utdelte.

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>Listeforbund er ikke tilladt.</p> <p>Udjævningsmandaterne fordeles mellem de i Udjævning deltagende Partier paa Grundlag af Forholdet mellem de sammenlagte Stemmetal for de enkelte Partier i det hele Rige i det Øiemed at opnaa størst mulig Forholdsmæssighed Partiernes imellem. Ved en tilsvarende Anvendelse for det hele Rige og for de i Udjævningen deltagende Partier af Reglerne om Fordelingen af Distriktsmandaterne angives, hvor mange Stortingsmandater hvert Parti ialt skal have. Partiernes faar sig derefter tildelt saa mange Udjævningsmandater, at de tilsammen med de allerede tildelede Distriktsmandater udgjøre et saa stort Antal Stortingsmandater som vedkommende Parti efter den foranstaaende Angivelse skal have. Har et Parti allerede ved Fordelingen af Distriktsmandaterne faaet et større Antal Mandater, end hvad det efter foranstaaende Angivelse skal have, skal der foretages ny Fordeling af Udjævningsmandaterne udelukkende mellem de øvrige Partier, saaledes at der bortsees fra det Stemmetal og de Distriktsmandater, som det først nævnte Parti har opnaaet.</p> <p>Intet Parti kan tildeles noget Udjævningsmandat medmindre det har faaet mindst 4 Procent af det samlede Stemmetal for det hele Rige.</p> <p>Nærmere Bestemmelser om Fordelingen af Partiernes Udjævningsmandater paa Valgdistrikterne fastsættes ved Lov.</p>	<p>Listeforbund er ikke tillatt.</p> <p>Med sikte på å oppnå størst mulig overensstemmelse mellom stemmetall og representasjon fordeles utjevningsmandatene mellom de partier som er med i utjevningen, på grunnlag av forholdet mellom deres stemmetall i hele riket. Hvor mange stortingsmandater hvert parti i alt skal ha, finnes ved å anvende reglene om fordeling av distriktsmandater tilsvarende for hele riket for de partier som deltar i utjevningen. Deretter får hvert parti tildelt så mange utjevningsmandater at de til sammen med de allerede tildelte distriktsmandater utgjør et så stort antall stortingsmandater som partiet i alt skal ha. Har et parti allerede ved fordelingen av distriktsmandatene fått et større antall mandater enn det skulle hatt etter angivelsen ovenfor, skal utjevningsmandatene fordeles bare mellom de andre partier, således at det ses bort fra det stemmetall og de distriktsmandater som det førstnevnte parti har oppnådd.</p> <p>Intet parti kan tildeles utjevningsmandat med mindre det har fått minst 4 prosent av det samlede stemmetall for hele riket.</p> <p>Nærmere bestemmelser om hvordan partienes utjevningsmandater skal fordeles på valgdistrikterne, fastsettes ved lov.</p> <p><u>Alternativt annet ledd første punktum:</u></p> <p>Stemmetallet for hvert parti i de enkelte valgdistrikter skal deles med 1,4; 3; 5; 7 og så videre inntil det er delt så mange ganger som det antall mandater vedkommende parti kan forventes å få.</p>	<p>Listesamband er ulovleg.</p> <p>Med sikte på best mogleg samsvar mellom røystetal og representasjon blir utjamningsmandata delte mellom dei partia som er med i utjamninga, på grunnlag av høvet mellom røystetala deira i heile riket. Kor mange stortingsmandat kvart parti skal ha i alt, finn ein ved å nytte reglane for tildeling av distriktsmandat tilsvarende for heile riket for dei partia som er med i utjamninga. Så får kvart parti tildelt så mange utjamningsmandat attåt distriktsmandata det alt har fått, at det til saman utgjer så mange stortingsmandat som partiet skal ha i alt. Har eit parti alt ved utdelinga av distriktsmandata fått fleire mandat enn det skulle hatt etter framgangsmåten ovanfor, skal utjamningsmandata delast berre mellom dei andre partia, såleis at ein ser bort frå det røystetalet og dei distriktsmandata som det fyrstnemnde partiet har fått.</p> <p>Ingen parti kan få utjamningsmandat utan å ha fått minst 4 prosent av det samla røystetalet for heile riket.</p> <p>Nærare føresegner om korleis utjamningsmandata til partia skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.</p> <p><u>Alternativt andre ledd fyrste punktum:</u></p> <p>Røystetalet for kvart parti i kvart valdistrikt skal delast med 1,4; 3; 5; 7 og så bortetter til det er delt så mange gonger som talet på mandat vedkommande parti kan ventast å få.</p>

Utvalgets merknader

Dette er en av de lengste paragrafene i Grunnloven, og kanskje den som er vanskeligst tilgjengelig. Utvalget har derfor forsøkt å forenkle teksten og gjøre den mer leservennlig uten å påvirke meningsinnholdet.

For eksempel er «De sammenlagte Stemmetal» forenklet til «stemmetallet» både i annet og fjerde ledd, ettersom et *stemmetall* allerede per definisjon er noe sammenlagt og det ikke er noen annen «sammenlegging» inne i bildet her.

I *annet ledd* første punktum har utvalget også utelatt presiseringen av at stemmetallet skal deles på

de oppgitte faktorene «og saaledes videre indtil Stemmetallet er delt saa mange Gange som det Antal Mandater vedkommende Parti kan forventes at faa». Etter utvalgets mening er denne presiseringen ikke nødvendig, den gjør bestemmelsen så lang at den blir svært vanskelig å forstå, og den er til dels forvirrende. Det som ligger i den, er at man ikke trenger å dele partiets stemmetall flere ganger etter at alle mandatene er utdelt. Men strengt tatt kan man ikke på forhånd (på grunnlag av en «forventning») avgjøre nøyaktig hvor mange ganger tallet skal deles. Dessuten er det neppe noe stort problem om stemmetallet blir delt en gang for mye, for resultatet av den siste delingen vil uansett ikke gi noen uttelling.

I tilfelle det likevel oppfattes som et problem at denne utregningsveiledningen utelates, har utvalget utformet et *alternativ* til annet ledd annet punktum der hele den nevnte passusen er beholdt.

Til § 60

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 60 Hvorvidt og under hvilke Former de Stemmeberettigede kunne afgive deres Stemmesedler uden personligt Fremmøde paa Valgtingene bestemmes ved Lov.	§ 60 Hvorvidt og hvordan de stemmeberettigede kan avgi sine stemmer uten å møte personlig på valgingene, bestemmes ved lov.	§ 60 Om og korleis dei røysteføre kan røyste utan å møte personleg på valtinga, blir fastsett i lov.

Utvalgets merknader

Uttrykket «Hvorvidt og under hvilke Former» er her forenklet til «Hvorvidt og hvordan / Om og korleis». Det ligger ingen meningsendring i dette.

Til § 61

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 61 Ingen kan vælges til Repræsentant uden at være stemmeberettiget.	§ 61 Ingen kan velges til representant uten å ha stemmerett.	§ 61 Ingen kan veljast til representant utan å ha røysterett.

Fjerde ledd, som er svært langt og vanskelig tilgjengelig, er i betydelig grad skrevet om, forenklet og til dels presisert. Formålet med bestemmelsen, «i det Øiemed at opnaa størst mulig Forholdsmessighed Partierne imellem», er flyttet fra slutten av første punktum til innledningen av bestemmelsen. Utvalget har også presisert hva slags «Forholdsmessighed» det er tale om, nemlig «overensstemmelse/samsvar mellom stemmetall/røystetal og representasjon». Også annet, tredje og fjerde punktum er skrevet om og forenklet. Etter utvalgets mening trer innholdet av bestemmelsene klarere frem med en litt annen ordstilling, samtidig som enkelte unødvendige ord er tatt ut. Forenklingene innebærer altså ingen innholdsendringer. Det samme gjelder forenklingene i femte og sjette ledd.

Til § 62

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 62</p> <p>De Tjenestemænd, der ere ansatte ved Statsraadets Kontorer, Statssekretærene og de politiske Raadgivere dog undtagne, kunne ikke vælges til Repræsentanter. Det samme gjælder Høiesterets Medlemmer, og Tjenestemænd, der ere ansatte ved Diplomatiets eller Konsulatvæsenet.</p> <p>Statsraadets Medlemmer kunne ikke møde paa Stortinget som Repræsentanter, saalænge de have Sæde i Statsraadet. Ei heller kunne Statssekretærene møde som Repræsentanter, saalænge de beklæde deres Embeder, og de politiske Raadgivere ved Statsraadets Kontorer kunne ikke møde paa Stortinget, saalænge de indehave deres Stillinger.</p>	<p>§ 62</p> <p>De tjenestemenn som er ansatt ved statsrådets kontorer, bortsett fra statssekretærer og de politiske rådgivere, kan ikke velges til representanter. Det samme gjelder Høyesteretts medlemmer og tjenestemenn som er ansatt i utenriksstjenesten.</p> <p>Statsrådets medlemmer kan ikke møte på Stortinget som representanter så lenge de har sete i statsrådet. Heller ikke statssekretærene kan møte som representanter så lenge de er i embetet, og de politiske rådgivere ved statsrådets kontorer kan ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine stillinger.</p> <p><u>Alternativt første ledd annet punktum:</u></p> <p>Det samme gjelder Høyesteretts medlemmer og tjenestemenn som er ansatt i diplomatiet eller konsulatvesenet.</p>	<p>§ 62</p> <p>Tenestemenn som er tilsette ved statsrådskontora, bortsett frå statssekretærar og politiske rådgjevarar, kan ikkje veljast til representantar. Det same gjeld medlemmene av Høgsterett og tenestemenn som er tilsette i utanrikstenesta.</p> <p>Medlemmer av statsrådet kan ikkje møte på Stortinget som representantar så lenge dei har sete i statsrådet. Heller ikkje statssekretærane kan møte som representantar så lenge dei er i embetet, og dei politiske rådgjevarane ved statsrådskontora kan ikkje møte på Stortinget så lenge dei har stillingane sine.</p> <p><u>Alternativt fyrste ledd andre punktum:</u></p> <p>Det same gjeld medlemmene av Høgsterett og tenestemenn som er tilsette i diplomatiet eller konsulatstellet.</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* annet punktum er «Diplomatiet eller Konsulatvæsenet» endret til samlebegrepet «utenriksstjenesten/utanrikstenesta», som i § 22 første ledd annet punktum. Om det ses som et problem at to mer

presise ord erstattes med ett felles begrep, har utvalget også utformet en *alternativ* versjon av første ledd annet punktum der de to ordene er beholdt (på nynorsk er «Konsulatvæsenet» oversatt med «konsulatstellet»).

Til § 63

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 63</p> <p>Enhver, som vælges til Repræsentant, er pliktig til at modtage Valget, medmindre:</p> <p>a. Han er valgt udenfor det Valgdistrikt, indenfor hvilket han er stemmeberettiget.</p> <p>b. Han har mødt som Repræsentant paa alle Storting efter forrige Valg.</p> <p>d. Han er Medlem af et politisk Parti, og han er valgt paa en Valgliste der ikke udgaar fra dette Parti.</p> <p>Regler for inden hvilken Tid og paa hvilken Maade den som har Ret til at negte Valg, skal gjøre denne Ret gjældende, fastsættes ved Lov.</p> <p>Det skal ligeledes ved Lov bestemmes, inden hvilken Tid og paa hvilken Maade En, som vælges til Repræsentant for to eller flere Valgdistrikter, skal afgive Erklæring om, hvilket Valg han vil modtage.</p>	<p>§ 63</p> <p>Den som velges til representant, har plikt til å motta valget, med mindre vedkommende</p> <p>a) er valgt utenfor det valgdistrikt der hun eller han har stemmerett,</p> <p>b) har møtt som representant på alle storting etter forrige valg,</p> <p>d) er medlem av et politisk parti og valgt på en valgliste som ikke utgår fra dette parti.</p> <p>Frist og fremgangsmåte for å gjøre retten til å nekte valg gjeldende fastsettes ved lov.</p> <p>Det skal likeledes bestemmes ved lov når og hvordan en som er valgt til representant for to eller flere valgdistrikter, skal avgi erklæring om hvilket valg hun eller han vil motta.</p> <p><u>Alternativ første ledd bokstav a:</u></p> <p>a) er valgt utenfor det valgdistrikt der han har stemmerett,</p> <p><u>Alternativt tredje ledd:</u></p> <p>Det skal likeledes bestemmes ved lov når og hvordan en som er valgt til representant for to eller flere valgdistrikter, skal avgi erklæring om hvilket valg han vil motta.</p>	<p>§ 63</p> <p>Den som blir vald til representant, har plikt til å ta imot valet, om vedkommende ikkje</p> <p>a) er vald utanfor det valdistriktet der ho eller han har røysterett,</p> <p>b) har møtt som representant på alle storting etter førre val,</p> <p>d) er medlem av eit politisk parti og vald på ei valliste som ikkje går ut frå dette partiet.</p> <p>Frist og framgangsmåte for å gjere retten til å nekte val gjeldande blir fastsett i lov.</p> <p>Like eins skal det fastsetjast i lov når og korleis ein som er vald til representant for to eller fleire valdistrikt, skal gje fråsegn om kva val ho eller han vil ta imot.</p> <p><u>Alternativ fyrste ledd bokstav a:</u></p> <p>a) er vald utanfor det valdistriktet der han har røysterett,</p> <p><u>Alternativt tredje ledd:</u></p> <p>Like eins skal det fastsetjast i lov når og korleis ein som er vald til representant for to eller fleire valdistrikt, skal gje fråsegn om kva val han vil ta imot.</p>

Utvalgets merknader

Første ledd bokstav a i denne paragrafen er gjort kjønnsnøytral ved at «hun/ho eller» er satt inn foran «han», se de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.2. Det samme er gjort i paragrafens *tredje ledd*. Ettersom dette innebærer en reell endring av den gjeldende teksten, har utvalget også utformet *alternative* formuleringer av første ledd bokstav a og av tredje ledd.

Formuleringene i *annet* og *tredje ledd* er dessuten forenklet noe. I annet ledd er «inden hvilken Tid og paa hvilken Maade» forenklet til «Frist og fremgangsmåte/framgangsmåte». I tredje ledd er den samme formuleringen forenklet til «når og hvordan/korleis». Forskjellen i uttryksmåte bygger på rent språklige vurderinger og innebærer ingen realitetsforskjeller.

Til § 64

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 64</p> <p>De valgte Repræsentanter forsynes med Fuldmagter, hvis Lovlighed bedømmes af Stortinget.</p>	<p>§ 64</p> <p>De valgte representanter blir tildelt fullmakter. Stortinget avgjør om fullmaktene er lovlige.</p>	<p>§ 64</p> <p>Dei valde representantane får tildelt fullmakter. Stortinget avgjer om fullmaktene er lovlege.</p>

Utvalgets merknader

Denne paragrafen omhandler to separate forhold og er delt i to punktumer i de moderniserte versjoner-

ne. Den noe gammelmodige bruken av pronomenet *hvis* er unngått uten at innholdet er påvirket.

Til § 65

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 65</p> <p>Enhver Repræsentant og indkaldt Varamand erhoder af Statskassen Godtgjørelse bestemt ved Lov for Reiseomkostninger til og fra Stortinget og fra Stortinget til sit Hjem og tilbage igjen under Ferier af mindst 14 Dages Varighed.</p> <p>Desuden tilkommer han Godtgjørelse ligeledes bestemt ved Lov for Deltagelse i Stortinget.</p>	<p>§ 65</p> <p>Alle representanter og innkalte vararepresentanter mottar av statskassen lovbestemt godtgjørelse for omkostninger til reiser til og fra Stortinget og fra Stortinget til sitt hjem og tilbake igjen under ferier på minst 14 dager.</p> <p>Dessuten mottar de lovbestemt godtgjørelse for deltagelse i Stortinget.</p>	<p>§ 65</p> <p>Alle representantar og innkalla vararepresentantar får frå statskassa lovfastsett godtgjersle for kostnader til reiser til og frå Stortinget og frå Stortinget til heimen og attende under feriar på minst 14 dagar.</p> <p>Dessutan får dei lovfastsett godtgjersle for deltaking på Stortinget.</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* er «Reiseomkostninger til og fra Stortinget» endret til det noe mer presise «omkostninger/kostnader til reiser til og fra/frå Stortinget». Videre er «under Ferier af mindst 14 Dages Varighed» forenklet til «ferier/feriar på minst 14 dager/dagar». Det siste er i tråd med vanlig uttrykksmåte og

dessuten med ordbruken i ferieloven, der det blant annet i § 5 heter «...ferie på 6 virkedager».

I *annet ledd* er «Godtgjørelse ligeledes bestemt ved Lov» forenklet til «lovbestemt godtgjørelse / lovfastsett godtgjersle». Det ligger ingen realitetsendringer i disse forenklingene.

Til § 66

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 66</p> <p>Repræsentanterne ere paa deres Reise til og fra Stortinget, samt under deres Ophold der, befriede fra personlig Heftelse, medmindre de gripes i offentlige Forbrydelser, ei heller kunne de udenfor Stortingets Forsamlinger drages til Ansvar for deres der ytrede Meninger. Efter den der vedtagne Orden er Enhver pligtig at rette sig.</p>	<p>§ 66</p> <p>På sin reise til og fra Stortinget samt under sitt opphold der er representantene fritatt fra pågripelse, med mindre de gripes i offentlige forbrytelser. For meninger ytret i Stortingets forsamlinger kan de ikke trekkes til ansvar utenfor disse forsamlinger. Alle har plikt til å rette seg etter den orden som er vedtatt av Stortinget.</p> <p>Alternativt første punktum:</p> <p>På sin reise til og fra Stortinget samt under sitt opphold der er representantene fritatt fra personlig heftelse, med mindre de gripes i offentlige forbrytelser.</p>	<p>§ 66</p> <p>På reisa til og frå Stortinget og medan dei er der, er representantane fritekne frå pågriping, om dei ikkje blir gripne i offentlege brotsverk. For meiningar ytra i forsamlingane til Stortinget kan dei ikkje dragast til ansvar utanfor desse forsamlingane. Alle har plikt til å rette seg etter den ordenen som er vedteken av Stortinget.</p> <p>Alternativt første punktum:</p> <p>På reisa til og frå Stortinget og medan dei er der, er representantane fritekne frå personleg hefting, om dei ikkje blir gripne i offentlege brotsverk.</p>

Utvalgets merknader

Utvalget har delt første punktum i to fordi det omhandler to separate forhold. Bestemmelsen blir dermed lettere å lese. Ordet *heftelse* i nye første punktum kan ifølge *Norsk Riksmålsordbok* forstås både som 'forpliktelse som hviler på en fast eien-

dom' og som 'pågripelse; arrestasjon; fengsling'. I paragrafen her er ordet klart nok brukt i den sistnevnte betydningen. I *Castberg* I s. 278 er det gitt klart uttrykk for at bestemmelsen gir stortingsrepresentantene et vern både mot personlig arrest i sivile saker (som ikke lenger praktiseres) og mot arrestasjon og

fengsling i straffesaker. I *Andenæs/Fliflet* s. 160 heter det at bestemmelsen «gir en viss beskyttelse mot det som i straffeprosessloven kalles pågrepelse og varetektsfengsel». Vilkårene for at politiet kan foreta pågrepelse i straffesaker, er angitt i straffeprosessloven § 171 f. I § 183 er det fastsatt at dersom påtalemyndigheten vil «beholde den pågrepne», må den fremstille vedkommende for tingretten med begjæring om fengsling. Før en fengsling i straffeprosessuell sammenheng vil det altså ha skjedd en pågrepelse. Etter som *pågrepelse* dermed er mer grunnleggende og omfattende enn *fengsling* og dessuten er det ordet som brukes om det at politiet fysisk anholder noen, har utvalget brukt dette som erstatning for *heftelse*. Utvalget har likevel formulert et *alternativt* første punktum der ordet *heftelse/hefting* er beholdt.

I setningen «ei heller kunne de udenfor Stortingets Forsamlinger drages til Ansvar for deres der ytrede Meninger» ligger det en tvetydighet, ettersom «der» kan peke tilbake på «udenfor Stortingets Forsamlinger». Bestemmelsen skal åpenbart ikke forstås slik; den gir tvert imot representantene en beskyttelse mot å bli trukket til ansvar utenfor Stortinget for meninger som er ytret i en av Stortingets forsamlinger. Utvalget har omformulert nye annet punktum for å få dette klarere frem. Med «Stortingets Forsamlinger» siktes det ikke bare til Stortinget i plenum, men også

Stortingets komiteer, presidentskapet og Stortingets organer for øvrig (jf. *Fliflet* s. 283). (Det er hevdet at også Riksretten er omfattet (jf. *Castberg II* s. 282), men det må sies å være mer usikkert.) Bestemmelsen innebærer både at ytringen må ha falt i en av disse «Stortingets Forsamlinger», og at representanten bare kan trekkes til ansvar i en av disse forsamlingene. I utvalgets forslag til nytt annet punktum er dette presisert.

I siste punktum pålegges en plikt til å rette seg etter «den der vedtagne Orden». Også her kan det være uklart hva «der» peker tilbake på. Men det er en sikker tolkning at det her siktes til en orden vedtatt av *Stortinget* (se *Castberg II* s. 282). Denne orden har i lang tid blitt kalt «Stortingets forretningsorden». Det er imidlertid ikke gitt at Stortinget bare kan gi én orden; Stortinget står fritt til å gi flere «ordener» med forskjellig innhold, og plikten i § 66 siste punktum vil i så fall gjelde alle. (Det kan hevdes at det *er gitt* flere slike «ordener», jf. for eksempel bevilgningsreglementet og reglementet om register for stortingsrepresentantenes verv og økonomiske interesser.) Utvalget har derfor ikke presisert bestemmelsen til bare å gjelde Stortingets forretningsorden, men har beholdt det ubestemte i «den orden/ordenen» som er vedtatt av Stortinget.

Til § 67

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 67 De paa forestaaende Maade valgte Repræsentanter udgjøre Kongeriget Norges <i>Storthing</i> .	§ 67 De representanter som er valgt på forannevnte måte, utgjør Kongeriket Norges <i>Storting</i> .	§ 67 Representantane som er valde på den ovannemnde måten, utgjør Kongeriket Noregs <i>Storting</i> .

Utvalgets merknader

Utvalget har her beholdt kursiveringen av *Storting*.

Til § 68

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 68 Storthinget sammentræder i Almindelighed den første Søndag i Oktober Maaned hvert Aar i Rigets Hovedstad, medmindre Kongen paa Grund af overordentlige Omstændigheder, saasom fiendtligt Indfald eller smitsom Syge, dertil bestemmer en anden Kjøbstad i Riget. Saadan Bestemmelse maa da betimelig bekjendtgjøres.	§ 68 Stortinget trer i alminnelighet sammen i rikets hovedstad den første hverdag i oktober måned hvert år, med mindre kongen på grunn av usedvanlige omstendigheter, så som fiendtlig angrep eller smittsom sykdom, velger en annen by i riket. En slik avgjørelse må gjøres kjent i tide.	§ 68 Stortinget kjem i regelen saman i hovudstaden den fyrste kvardagen i oktober kvart år, om ikkje kongen på grunn av usedvanlege omstende, så som fiendsleg åtak eller smittsam sjukdom, vel ein annan by i riket. Ei slik avgjerd må gjerast kjend i tide.

Utvalgets merknader

Som i § 18 har utvalget oversatt «i Almindelighed» med *i regelen* på nynorsk. *Søgnedag* viser til alle dager unntatt søndager og helligdager og andre høytidsdager. Det har altså akkurat den samme betydningen som *hverdag*, som ifølge *Bokmålsordboka* betyr 'alle ukedagene unntatt søndag og andre helligdager'. Det er ikke uvanlig å oppfatte *hverdag* som alle dager unntatt *lørdag og søndag* og hellig- og høytidsdager, det vil si bare fem dager i uken, men dette kan ikke være noe hinder for å velge *hverdag*, som uansett vil bli riktig tolket.

Ordet *betimelig* i siste punktum har ikke noen ekvivalent på moderne norsk som dekker alle tenkelige betydninger. Ifølge *Norsk Riksmålsordbok* kan det forstås både som 'i god tid; tidsnok' og som 'til-

børlig; som er på sin plass'. Det er ganske klart i den *førstnevnte* betydningen ordet er brukt i paragrafen her. Ordet er ikke særskilt kommentert i noen av de juridiske verkene utvalget har hatt tilgang til. Men bakgrunnen for bestemmelsen kan finnes i Adler og Falsens grunnlovsutkast, der § 71 var formulert slik:

«Kongen udstæder et Convocations-Brev, i hvilket han bestemmer Stedet, hvor Rigsforsamlingen møder, og som omsendes saa betimeligen, at det kan oplæses fra Prædikestolene i hele Riget den første Advents-Søndag i det Aar, som gaaer foren Forsamlings-Aaret.»

«Betimeligen» brukes åpenbart her i betydningen 'tidsnok'. Utvalget har presisert denne betydningen ved å bruke *i tide* på begge målformer.

Til § 69

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 69 Naar Storthinget ikke er samlet, kan det sammenkaldes af Kongen dersom han finder det fornødent.	§ 69 Når Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkalles av kongen dersom han mener det er nødvendig.	§ 69 Når Stortinget ikkje er samla, kan kongen kalle det saman dersom han meiner det trengst.

Utvalgets merknader

Her er «(finder det fornødent)» erstattet med «mener det er nødvendig» på bokmål og «meiner det

trengst» på nynorsk. Det er ingen forskjell i meningsinnhold mellom disse formuleringene.

Til § 71

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 71 Storthingets Medlemmer fungere som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar.	§ 71 De valgte representanter er medlemmer av Stortinget i fire sammenhengende år. Alternativt: § 71 Stortingets medlemmer er valgt for fire sammenhengende år.	§ 71 Dei valde representantane er medlemmer av Stortinget i fire år på rad. Alternativt: § 71 Medlemmene av Stortinget er valde for fire år på rad.

Utvalgets merknader

Denne bestemmelsen fastsetter ikke bare stortingsperiodenes lengde, men innebærer også en presisering av at vervet som stortingsrepresentant er kontinuerlig og varer helt frem til neste stortingsperiode. Det hadde større betydning å presisere dette tidligere, da Stortinget ikke var kontinuerlig samlet, og særlig før 1869, da Stortinget ordinært bare var samlet hvert tredje år. Stortingsrepresentantene hadde vervet i hele perioden, også utenom samlingstiden, og kunne for eksempel bli innkalt til «overordentlige» storting. Frem til 1990 lød bestemmelsen slik:

«Storthingets Medlemmer fungere som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar, saavel ved overordentlige som ved de ordentlige Storthing, der imidlertid holdes.»

Bestemmelsen har alltid vært tolket slik at den pålegger representantene en plikt til å stå i vervet ut perioden, og altså ikke har rett til å frasi seg det (jf. *Castberg I s. 276*).

Fungere slik det er brukt her, betyr 'utføre en virksomhet; virke; være i en bestemt (særl. embedsmessig, funksjonærmessig) virksomhet (ofte midlertidig, istedenfor den egentlige innehaver av vervet)'

(*Norsk Riksmålsordbok*). Etter utvalgets mening er ordet lite brukt i denne betydningen i dag, og det er lite egnet til å få frem representantenes plikt til å stå i vervet. Utvalget har derfor endret «fungere som saadanne» til «er medlemmer av Stortinget». Med denne formuleringen går det frem at bestemmelsen også pålegger en *plikt* til å stå i vervet i hele fireårsperioden.

Med denne formuleringen må subjektet i setningen uttrykkes annerledes, for man kan ikke godt skrive «Stortingets medlemmer er medlemmer av Stortinget». Men bestemmelsen slår som nevnt fast at de som er valgt til representanter, plikter å stå i vervet i hele fireårsperioden. Etter utvalgets mening kan det

derfor ikke innebære noen innholdsmessig endring om det presiseres at det er «De valgte representanter / Dei valde representantane» som er medlemmer av Stortinget i fire år.

I tilfelle denne tilføyelsen anses som en for stor endring, har utvalget også utformet et *alternativ* der den gjeldende setningsbygningen er beholdt. I alternativet har utvalget erstattet «fungere» med «er valgt/valde for», jf. begrunnelsen ovenfor. Etter utvalgets mening er imidlertid dette alternativet en dårligere formulering, ettersom den ikke får klart frem at bestemmelsen også pålegger en *plikt* til å stå i vervet i hele fireårsperioden.

Til § 73

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 73</p> <p>Storthinget udnævner en Præsident, fem Vice-Præsidenter og to Sekretærer. Storthing kan ikke holdes, medmindre mindst Halvdelen af dets Medlemmer ere tilstede. Dog kan ikke Grundlovsforslag behandles, medmindre mindst to Trediedele af Storthingets Medlemmer ere tilstede.</p>	<p>§ 73</p> <p>Stortinget utnevner en president, fem visepresidenter og to sekretærer. Storting kan bare holdes dersom minst halvparten av medlemmene er til stede. Grunnlovsforslag kan bare behandles dersom minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer er til stede.</p>	<p>§ 73</p> <p>Stortinget utnemner ein president, fem visepresidentar og to sekretærar. Storting kan berre haldast dersom minst helvta av medlemmene er til stades. Grunnlovsframlegg kan berre behandlast dersom minst to tredjedelar av medlemmene er til stades.</p>

Utvalgets merknader

I annet punktum er det dobbelt nektende «kan ikke holdes, medmindre mindst» endret til «bare holdes / berre haldast dersom minst». Tilsvarende endring er gjort i annet punktum. På nynorsk er «Stortin-

gets» tatt bort i siste punktum for å unngå en unødvendig genitivkonstruksjon. Meningen er uendret; i denne paragrafen kan man umulig lese inn andre medlemmer enn medlemmer *av Stortinget*.

Til § 74

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 74</p> <p>Saasnart Storthinget har konstitueret sig, aabner Kongen eller den, han dertil beskikker, dets Forhandlinger med en Tale, hvori han underretter det om Rigets Tilstand og de Gjenstande, hvorpaa han især ønsker at henlede Storthingets Opmærksomhed. Ingen Deliberation maa finde Sted i Kongens Nærværelse.</p> <p>Naar Storthingets Forhandlinger ere aabnede, have Statsministeren og Statsraaderne Ret til at møde i Storthinget og lige med sammes Medlemmer, dog uden at afgive Stemme, at deltage i de forefaldende Forhandlinger, forsaavidt disse holdes for aabne Døre, men i de Sager, som forhandles for lukkede Døre, kun forsaavidt det af Storthinget maatte tilstedes.</p>	<p>§ 74</p> <p>Så snart Stortinget har konstituert seg, åpner kongen eller den han utpeker til det, forhandlingene med en tale om rikets tilstand og de forhold som han især ønsker å lede Stortingets oppmerksomhet mot. Ingen drøftelser må finne sted i kongens nærvær.</p> <p>Når Stortingets forhandlinger er åpnet, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og på lik linje med dets egne medlemmer delta i forhandlingene når de holdes for åpne dører, men uten å avgi stemme. I de saker som behandles for lukkede dører, gjelder dette bare når Stortinget tillater det.</p>	<p>§ 74</p> <p>Så snart Stortinget har konstituert seg, opnar kongen eller den han set til det, forhandlingane med ei tale om tilstanden i riket og dei emna han særleg vil gjere Stortinget merksam på. Inga drøfting må skje med kongen til stades.</p> <p>Når forhandlingane i Stortinget er opna, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og til liks med medlemmene der ta del i forhandlingane når dei blir haldne for opne dører, men utan å røyste. I saker som blir behandla for stengde dører, gjeld dette berre når Stortinget gjev løyve til det.</p>

Utvalgets merknader

Ordet *beskikke* i første ledd første punktum er andre steder erstattet med *utnevne/utnemne*, se de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.7. Med *utnevne* siktes det som regel til en mer permanent tilsetting i en stilling eller et verv, for eksempel som embetsmann. Men i denne paragrafen handler det om at kongen gir noen andre i oppgave å åpne Stortinget. I *Aschehoug* I s. 489 slås det fast at:

«Det staaer Kongen frit for at bemyndige enten den Norske Regjerings Formand eller endog hvem-somhelst anden til at aabne Storthinget.»

Siste gang noen andre enn kongen åpnet Stortinget, var i 1990, da kronprins Harald gjorde det fordi kong Olav var syk (men kronprinsen opptrådte da som regent med hjemmel i § 41).

På denne bakgrunn passer det dårlig med *utnevne* for *beskikke* i § 74. *Utpeke* står som synonym for *beskikke* i *Norsk Riksmålsordbok*. Etter utvalgets vurdering er det dekkende her. På nynorsk har utvalget

brukt «set til det», som her er den enkleste måten å uttrykke det samme på.

I annet punktum er «Deliberation» endret til «drøftelse/drøfting». Ifølge *Norsk Riksmålsordbok* kan *deliberasjon* bety 'overveielse, drøftelse; rådslagning'. Det er også naturlig å forstå bestemmelsen slik at den sikter til *ordskiftet* eller den nærmere behandlingen av saker i Stortinget. Det er ikke noe forbud mot at kongen overværer «forhandlingene» for øvrig. De helt innledende forhandlingene må han jo overvære ettersom han skal åpne dem. Etter utvalgets vurdering gir *drøftelse/drøfting* dekkende og klart uttrykk for dette meningsinnholdet.

I første ledd er dessuten «en Tale, hvori han underretter det om Rigets Tilstand» forenklet til «en tale om rikets tilstand / ei tale om tilstanden i riket». Det gir seg selv at når kongen taler i Stortinget om rikets tilstand, underretter han Stortinget om det.

Annet ledd omhandler to ulike forhold og er delt opp i to punktumer. Det blir litt mer oversiktlig på den måten. Teksten er dessuten forenklet en god del uten at det ligger noen meningsendring i det.

Til § 75

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 75</p> <p>Det tilkommer Storthinget:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. at give og ophæve Love; at paalægge Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder, som dog ikke gjælde udover 31te December i det næst paafølgende Aar, medmindre de af et nyt Storthing udtrykkelig fornyes; b. at aabne Laan paa Rigets Kredit; c. at føre Opsyn over Rigets Pengevæsen; d. at bevilge de til Statsudgifterne fornødne Pengesummer; e. at bestemme, hvor meget aarlig skal udbetales Kongen til hans Hofstat, og at fastsætte den kongelige Families Apanage, som dog ikke maa bestaa i faste Eiendomme; f. at lade sig forelægge Statsraadets Protokoller og alle offentlige Indberetninger og Papirer; g. at lade sig meddele de Forbund og Traktater, som Kongen paa Statens Vegne har indgaaet med fremmede Magter; h. at kunne fordre Enhver til at møde for sig i Statssager, Kongen og den kongelige Familie undtagen; dog gjælder denne Undtagelse ikke for de kongelige Prinsser, forsaavidt de maatte beklæde Embeder; i. at revidere midlertidige Gage- og Pensionslister og deri gjøre de Forandringer, det finder fornødne; 	<p>§ 75</p> <p>Det tilkommer Stortinget</p> <ol style="list-style-type: none"> a) å gi og oppheve lover; å pålegge skatter, avgifter, toll og andre offentlige byrder, som likevel ikke gjelder etter 31. desember i det nærmest påfølgende år, med mindre de uttrykkelig fornyes av et nytt storting; b) å ta opp lån på rikets kreditt; c) å føre oppsyn med rikets pengevesen; d) å bevilge de nødvendige pengesummer til statens utgifter; e) å bestemme hvor mye som årlig skal utbetales kongen til hans hoffstat, og fastlegge den kongelige families apanasje, som ikke kan bestå i faste eiendommer; f) å la seg forelegge statsrådets protokoller og alle offentlige innberetninger og papirer; g) å la seg meddele de folkerettslige avtaler som kongen på statens vegne har inngått med fremmede makter; h) å kunne gi enhver påbud om å møte for seg i statssaker, unntatt kongen og den kongelige familie; dette unntak gjelder likevel ikke for de kongelige prinsesser og prinser hvis de har embeter; i) å revidere midlertidige lønns- og pensjonslister og gjøre de forandringer i dem som Stortinget finner nødvendige; 	<p>§ 75</p> <p>Det høyrer Stortinget til</p> <ol style="list-style-type: none"> a) å gje og oppheve lover; å fastsetje skattar, avgifter, toll og andre offentlege bører, som likevel ikkje gjeld etter 31. desember året etter, om dei ikkje blir uttrykkeleg fornya av eit nytt storting; b) å ta opp lån på rikets kreditt; c) å føre oppsyn med penge-stellet i riket; d) å løyve dei pengesummane som trengst til statsutgifterne; e) å fastsetje kor mykje kongen skal få utbetalt til hoffstaten sin kvart år, og fastsetje den kongelege familienes apanasje, som ikkje kan vere i fast eigedom; f) å få seg førelagt protokollane frå statsrådet og alle offentlege meldingar og papir; g) å få melding om dei folkerettslege avtalene som kongen har gjort med framande makter for staten; h) å kunne gje kven som helst påbud om å møte for seg i statssaker, så nær som kongen og den kongelege familien; likevel kan dei kongelege prinsessene og prinsane kallast inn dersom dei har embete; i) å revidere lister over mellombels løner og pensjonar og gjere dei endringane som Stortinget meiner trengst;

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>k. at udnævne fem Revisorer, der aarligen skulle gennemse Statens Regnskaber og bekjendtgjøre Extrakter af samme ved Trykken, hvilke Regnskaber derfor skulle tilstilles disse Revisorer inden sex Maaneder efter Udgangen af det Aar, for hvilket Stortingets Bevillinger ere givne, samt at træffe Bestemmelser angaaende Ordningen af Decisionsmyndigheden overfor Statens Regnskabsbetjente;</p> <p>l. at udnævne en Person, der ikke er Medlem af Stortinget, til, paa en Maade som er nærmere bestemt i Lov, at have Indseende med den offentlige Forvaltning og alle som virke i dens Tjeneste, for at søge at sikre at der ikke øves Uret mod den enkelte Borger;</p> <p>m. at naturalisere Fremmede.</p>	<p>k) å utnevne fem revisorer som årlig skal se gjennom statens regnskaper og bekjentgjøre utdrag av dem på trykk; regnskapene skal oversendes disse revisorer innen seks måneder etter utgangen av det år som Stortingets bevilgninger er gitt for; og å gi bestemmelser om ordningen av desisjonsmyndigheten overfor statens regnskapsbetjenter;</p> <p>l) å utnevne en person som ikke er medlem av Stortinget, til på en måte som er nærmere bestemt i lov, å føre kontroll med den offentlige forvaltning og alle som virker i dens tjeneste, for å hindre at det øves urett mot den enkelte borger;</p> <p>m) å gi innfødsrett.</p> <p>Alternativ bokstav h:</p> <p>h) å kunne gi enhver påbud om å møte for seg i statssaker, unntatt kongen og den kongelige familie; dette unntaket gjelder likevel ikke for de kongelige prinser hvis de har embeter;</p>	<p>k) å utnemne fem revisorar som skal sjå gjennom statsrekneskapane kvart år og kunngjere utdrag av dei på prent; revisorane skal få rekneskapane tilsende innan seks månader etter utgangen av det året som Stortinget har gjeve løyvingar for; og å gje føresegner om ordninga av desisjonsmakta overfor rekneskapstenestemennene til staten;</p> <p>l) å utnemne ein som ikkje er medlem av Stortinget, som etter nærare føresegner fastsette i lov skal føre kontroll med den offentlege forvaltninga og alle som er i offentleg teneste, for å hindre at det blir gjort urett mot den einskilde borgaren;</p> <p>m) å gje innfødsrett.</p> <p>Alternativ bokstav h:</p> <p>h) å kunne gje kven som helst påbod om å møte for seg i statssaker, så nær som kongen og den kongelege familien; likevel kan dei kongelege prinsane kallast inn dersom dei har embete;</p>

Utvalgets merknader

I *bokstav d og i* er «fornødne» erstattet med «nødvendige» på bokmål og «(som) trengst» på nynorsk, på samme måte som i § 69. Det er ingen forskjell i meningsinnhold mellom disse formuleringene.

I *bokstav e* er ordet *hoffstat* beholdt, jf. begrunnelsen for dette i merknadene til § 24. Også ordet *apanasje*, som betyr 'årslønn fra statskassen til statsoverhode' (*Bokmålsordboka*) er beholdt uendret, ettersom det er et innarbeidet begrep som fremdeles er i bruk.

I *bokstav g* er «Forbund og Traktater» endret til «de folkerettslige avtaler / dei folkerettslege avtalene». Det samme er valgt i § 26, og der bare til erstatning for «Forbund», jf. den nærmere begrunnelsen for det i merknadene til den paragrafen. Samlebegrepet «folkerettslige/folkerettslege avtaler» omfatter både «forbund» og «traktater».

I *bokstav h* er tatt inn «prinsesser/prinsessene og» foran «prinser/prinsane» for å gjøre bestemmelsen

kjønnsnøytral, jf. de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.2. Ettersom dette innebærer en reell endring av den gjeldende teksten, har utvalget også utformet en *alternativ* formulering av bokstav h, der bare «prinser/prinsane» er beholdt.

I *bokstav k* er ordet «derfor» tatt ut. Det er uklart hva det refererer til; Stortingets utnevning, revisorenes gjennomgåelse av regnskapene eller bekjentgjørelsen. Ordet er heller ikke nødvendig for regelen om at regnskapene skal oversendes revisorene innen seks måneder. Også i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ble dette ordet tatt ut.

I *bokstav m* er «naturalisere Fremmede» endret til «gi innfødsrett / gje innfødsrett». Etter utvalgets mening er det ikke like naturlig å bruke ordet «fremmede» i dag. I *Bokmålsordboka* er *naturalisere* blant annet forklart som 'gi innfødsrett'. *Innfødsrett* er dessuten i bruk som et juridisk begrep med henvisning til Grunnloven § 75 bokstav m. For eksempel heter det i forarbeidene til statsborgerloven (Ot.prp. nr. 41 (2004–2005) s. 23):

«Norsk innfødsrett har personer som enten er født i riket av foreldre som på fødselstidspunktet var norske statsborgere (undersaatter), eller er født i utlandet av norske foreldre som på fødselstidspunktet ikke var statsborgere av en fremmed stat, jf Grunnlo-

ven § 92 bokstav a og b. I tillegg kan Stortinget gi personer innfødsrett ved særskilt vedtak etter Grunnloven § 75 bokstav m, jf § 92 bokstav d. Erverv av innfødsrett ved stortingsvedtak betegnes 'naturalisasjon'.»

Til § 76

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 76</p> <p>Enhver Lov skal først foreslaes paa Storthinget, enten af dets egne Medlemmer, eller af Regjeringen ved en Statsraad.</p> <p>Efter at Forslaget der er antaget, skal ny Deliberation finde Sted i Storthinget, som enten bifalder eller forkaster det. I sidste Tilfælde skal Forslaget, med de af Storthinget tilføjede Anmerkninger, på ny tages i Overveielse af Storthinget, som enten henlægger Forslaget eller antager det med de nævnte Anmerkninger.</p> <p>Imellem enhver saadan Deliberation maa, i det mindste, tre Dage hengaa.</p>	<p>§ 76</p> <p>Enhver lov skal først foreslås på Stortinget, enten av en stortingsrepresentant eller av regjeringen ved en statsråd.</p> <p>Etter at forslaget er vedtatt der, skal Stortinget ta det under overveielse på nytt og enten slutte seg til det eller forkaste det. Forkastes forslaget, skal det, med de anmerkninger Stortinget har tilføyd, enda en gang tas under overveielse av Stortinget, som enten henlegger forslaget eller vedtar det med de nevnte anmerkninger.</p> <p>Mellom hver slik behandling må det gå minst tre dager.</p>	<p>§ 76</p> <p>Alle lovframlegg skal fyrst gjerast på Stortinget, anten av ein stortingsrepresentant eller av regjeringa ved ein statsråd.</p> <p>Etter at framlegget er vedteke der, skal Stortinget ta det opp til ny vurdering og anten godta eller forkaste det. Blir det forkasta, skal framlegget med merknader frå Stortinget takast opp til vurdering endå ein gong av Stortinget, som anten legg framlegget bort eller vedtek det med dei nemnde merknadene.</p> <p>Mellom kvar slik behandling må det gå minst tre dagar.</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* er formuleringen «dets egne Medlemmer» endret til «en/ein stortingsrepresentant». Den gjeldende formuleringen ble stående uendret ved opphevelsen av Odelstinget og Lagtinget i 2007. Før dette innebar den at bare *medlemmene av Odelstinget*, ikke alle stortingsrepresentantene, hadde rett til å foreslå lover. I dag behandles også lovene av Stortinget i plenum, og alle representantene har forslagsrett. Utvalget ser derfor ingen grunn til å holde på den tungvinte formuleringen «dets egne Medlemmer».

Som nevnt i punkt 3.4.6 kan alle avgjørelser som fattes av Stortinget i plenum, kalles *vedtak*. Det gjelder også når Stortinget behandler lovsaker. Ordet *antage* i *annet ledd* er derfor erstattet med *vedta* på begge målformer, både i første og annet punktum.

Ifølge *Norsk Riksmålsordbok* betyr *bifalle* 'erklære sig enig i; samtykke i; billige' (jf. også merknadene til § 7). I praksis voteres det ikke over forslaget ved annen gangs behandling (det voteres bare over eventuelle endringsforslag). Likevel må utfallet av behandlingen også i dette tilfellet kunne kalles et *vedtak* (jf. *Smith* s. 229). Etter utvalgets mening gir uttrykket *slutte seg til* på bokmål dekkende uttrykk for denne betydningen av *bifalle*. Det er også i tråd med *gi tilslutning*, som ble valgt til erstatning for *bifalde* i § 7. På nynorsk er her valgt *godta*, som kan forstås på samme måte.

Ordet *deliberasjon* betyr ifølge *Norsk Riksmålsordbok* 'overveielse, drøftelse; rådslagning'. I § 74 ble ordet erstattet med *drøftelse/drøfting*, fordi det der var tale om at kongen ikke kunne overvære ordskiftet eller den nærmere behandlingen av saker. I annet ledd første punktum i paragrafen ser det ut til å dreie seg om en litt annen nyanse av begrepet. Det handler om at Stortinget skal vurdere forslaget på nytt. Etter utvalgets mening gir «ta under overveielse på nytt» dekkende uttrykk for dette. På nynorsk er brukt «ta opp til ny vurdering», som har den samme betydningen.

I annet ledd annet punktum er ordet *overveielse* brukt om tredje gangs behandling av lovforslaget. For at det ikke skal brukes så mange forskjellige begreper om de forskjellige stadiene i lovbehandlingen, har utvalget brukt «ta under overveielse» og «ta opp til vurdering» også her. Forskjellene mellom annen og tredje gangs behandling kommer frem ved at forslaget «henlegges» eller vedtas, og at Stortinget ikke bare «slutter seg til» eller «godtek» det, som ved annen gangs behandling (i praksis vil det bli votert ved tredje gangs behandling).

I *tredje ledd* står det også «Deliberation», men da tilsynelatende som en samlebetegnelse på alle de tre behandlingene av et lovforslag. Regelen om at det skal gå tre dager mellom hver deliberasjon, gjelder både fra den første behandlingen (som leder til at forslaget blir «antaget») til den nye «Deliberation» (an-

nen gangs behandling) og fra denne til tredje gangs «Overveielse». Etter utvalgets mening vil det mest dekkende her være *behandling*. Det omfatter alle be-

grepene som er brukt for første, annen og tredje gangs behandling, og det er i tråd med den faktiske begrepsbruken i dag.

Til § 77

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 77 Naar en Lovbeslutning to paa hinanden følgende Gange er bifaldt af Storthinget, sendes den til Kongen med Anmodning om at erholde hans Sanktion.	§ 77 Når Stortinget har fattet det samme lovvedtak to ganger etter hverandre, sendes det til kongen med anmodning om hans sanksjon.	§ 77 Når Stortinget har gjort same lovvedtaket to gonger på rad, går vedtaket til kongen med oppmoding om sanksjon.

Utvalgets merknader

Utvalget har omformulert denne bestemmelsen noe. I den gjeldende bestemmelsen er det en svakhet, ettersom den kan gi inntrykk av at det først må fattes en «lovbeslutning», som så må bifalles to ganger. Men det er ikke slik bestemmelsen skal forstås. Sett på bakgrunn av § 76 er det klart at den gjelder situasjonen når et lovforslag er vedtatt to ganger etter hverandre, enten ved første og annen gangs behandling eller annen og tredje gangs behandling. Etter utvalgets mening kan dette enklest uttrykkes ved at Stortinget har «fattet det samme lovvedtaket to gan-

ger etter hverandre / gjort same lovvedtaket to gonger på rad».

Ordet *anmodning* brukes helst ikke på nynorsk. *Norsk Riksmålsordbok* fører opp disse to betydningsnyansene under *anmodning*: 'høflig opfordring; bønn (om noget)'. Den vanlige oversettelsen til nynorsk av *opfordring* er *oppmoding*. Det formelle aspektet er ikke alltid i forgrunnen når man bruker *oppmoding*, men det er heller ikke utelukket, så ordet er etter utvalgets mening helt dekkende i denne sammenhengen.

Til § 78

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 78 Billiger Kongen Lovbeslutningen, forsyner han den med sin Underskrift, hvorved den vorder Lov. Billiger han den ikke, sender han den tilbake til Storthinget med den Erklæring, at han ikke for Tiden finder det tjenligt at sanktionere den. Beslutningen maa i dette Tilfælde ikke mere af det da samlede Storthing forelægges Kongen.	§ 78 Godtar kongen lovvedtaket, forsyner han det med sin underskrift, og dermed blir det til lov. Godtar han det ikke, sender han det tilbake til Stortinget med den erklæring at han for tiden ikke finner det tjenlig å sanksjonere det. I så tilfelle kan ikke det storting som da er samlet, legge dette vedtak frem for kongen igjen.	§ 78 Godtek kongen lovvedtaket, skriv han under, og dermed blir det til lov. Godtek han det ikkje, sender han det attende til Stortinget med dei orda at han for tida ikkje meiner det er tenleg å sanksjonere det. I så fall kan ikkje det stortinget som då er samla, leggje dette vedtaket fram for kongen att.

Utvalgets merknader

Billige har ifølge *Norsk Riksmålsordbok* betydningene 'være, erklære sig enig i, bifalle; godkjenne'. Utvalget har erstattet det med *godkjenne*, som er dekkende for meningen slik ordet er brukt i denne bestemmelsen.

På nynorsk er «den erklæring» oversatt med «dei orda». Det er gjort ut fra en stilistisk vurdering. Innholdet er i praksis det samme. Hva slags ytring dette er, går frem av sammenhengen og selve ordlyden.

Til § 79

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 79</p> <p>Er en Lovbeslutning bleven uforandret antagen af to Storthing, sammensatte efter to forskjellige paa hinanden følgende Valg og indbyrdes adskilte ved mindst to mellemliggende Storthing, uden at afvigende Lovbeslutning i Mellemtiden fra den første til den sidste Antagelse af noget Storthing er bleven fattet, og den da forelægges Kongen, med Begjæring, at Hans Majestæt ikke vil negte en Lovbeslutning sin Sanktion, som Storthinget efter det modneste Overlæg anser for gavnlig, saa vorder den Lov, om end Kongens Sanktion ikke paafølger inden Storthinget adskilles.</p>	<p>§ 79</p> <p>Når to storting med ett valg og minst to storting imellom har fattet det samme lovvedtak uforandret uten at Stortinget i mellomtiden har fattet noe avvikende endelig lovvedtak, og det da forelegges kongen med begjæring om at Hans Majestet ikke vil nekte å sanksjonere et lovvedtak som Stortinget etter den modneste overveielse anser for gagnlig, så blir det til lov selv om kongen ikke gir sin sanksjon før Stortinget adskilles.</p>	<p>§ 79</p> <p>Når to storting med eitt val og minst to storting imellom har gjort same lovvedtaket uendra utan at Stortinget i mellomtida har gjort avvikande endeleg lovvedtak, og det då blir lagt fram for kongen med dei orda at Hans Majestet ikkje vil nekte å sanksjonere eit lovvedtak som Stortinget etter ei grundig vurdering held for gagnleg, så blir det til lov endå om kongen ikkje gjev sanksjon før Stortinget skilst.</p>

Utvalgets merknader

Denne bestemmelsen består av ett svært langt punktum og er ganske vanskelig å forstå. Utvalget har skrevet den betydelig om og forsøkt å forenkle den uten å endre meningsinnholdet.

Uttrykket «to Storthing, sammensatte efter to forskjellige paa hinanden følgende Valg og indbyrdes adskilte ved mindst to mellemliggende Storthing» er svært omstendelig. Utvalget har forenklet det til «to storting med ett valg og minst to storting imellom» (og tilsvarende på nynorsk).

Uttrykket «i Mellemtiden fra den første til den sidste Antagelse» er også ganske omstendelig. Uttrykket «i Mellemtiden fra ... til» ble tidligere gjerne brukt der vi heller bare sier «i tiden/tida mellom ...

og». Nå som før brukes også «mellomtiden mellom», men det ville ikke vært mindre tungvint her.

Begjæring kan ifølge *Norsk Riksmålsordbok* forstås som 'anmodning; bønn'. Utvalget har på nynorsk valgt «dei orda», som er helt nøytralt og overlater presiseringen til selve ordlyden i begjæringen. Meningen blir den samme.

Verbalsubstantivet *sanksjonering* er gjort om til verbet det kommer av, å *sanksjonere*. Det skaper bedre flyt i setningen. Det er mulig å lese originalteksten slik at det som før ble kalt «gavnlig», var sanksjonen, men meningen har klart nok vært Stortingets vurdering av *loven*. Dette kommer nå utvetydig til uttrykk i bestemmelsen.

Til § 80

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 80</p> <p>Stortinget forbliver samlet saalænge det finder det fornødent og indstiller Forhandlingerne naar det har tilendebragt sine Forretninger.</p> <p>I Overensstemmelse med Regler i den af Stortinget vedtagne Orden, kan Forhandlingerne gjenoptages, men de ophøre senest sidste Søgnedag i September Maaned.</p> <p>Inden denne Tid meddeler Kongen sin Resolution paa de ikke allerede forinden afgjorte Lovbeslutninger (jfr. §§ 77–79), ved enten at stadfæste eller forkaste dem. Alle de, som han ikke udtrykkeligen antager, ansees som af ham forkastede.</p>	<p>§ 80</p> <p>Stortinget forblir samlet så lenge det selv finner det nødvendig, og avslutter forhandlingene når det har fullført sine gjøremål.</p> <p>I overensstemmelse med regler i den orden Stortinget har vedtatt, kan forhandlingene gjenoptas, men de avsluttes senest siste hverdag i september måned.</p> <p>Innen denne tid meddeler kongen sin beslutning om de lovvedtak som ikke allerede er avgjort (jf. §§ 77–79), ved enten å stadfeste dem eller å forkaste dem. Alle de som han ikke uttrykkelig godkjenner, anses for å være forkastet av ham.</p>	<p>§ 80</p> <p>Stortinget blir verande samla så lenge det sjølv meiner det trengst, og avsluttar forhandlingane når gjeremåla er fullførte.</p> <p>I samsvar med reglar i den ordenen Stortinget har vedteke, kan forhandlingane takast opp att, men dei blir avslutta seinast siste kvardagen i september.</p> <p>Innan den tid kunngjer kongen for Stortinget avgjerda si om dei lovvedtaka som ikkje alt er avgjorde (jf. §§ 77–79), med anten å stadfeste eller å forkaste dei. Alle dei han ikkje uttrykkeleg godkjenner, blir rekna som forkasta av kongen.</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* er «fornødne» erstattet med «nødvendig» på bokmål og «[som] trengst» på nynorsk, slik som i §§ 69 og 75. Det er ingen forskjell i meningsinnhold mellom disse formuleringene. «Forretninger» er erstattet med «gjøremål/gjeremål», slik som i § 12 (se nærmere i merknadene til den paragrafen).

I *annet ledd* er *søgnedag* erstattet med *hverdag/kvardag*, av samme grunner som i § 68. Ordet *reso-*

lusjon (jf. «Resolution» i *tredje ledd*) defineres i *Norsk Riksmålsordbok* som 'avgjørelse; beslutning; bestemmelse; forordning'. I dag sikter man med *resolusjon* ofte nettopp til avgjørelser fattet av Kongen i statsråd («kongelig resolusjon»). Utvalget har derfor oversatt dette ordet på samme måte som *beslutning* fattet av kongen eller statsrådet, det vil si med *beslutning* på bokmål og *avgjerd* på nynorsk. Se for øvrig de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.6.

Til § 81

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 81</p> <p>Alle Love (de i § 79 undtagne) udfærdiges i Kongens Navn, under Norges Riges Segl, og i følgende Udtryk: «Vi N.N. gjøre vitterligt: at Os er bleven forelagt Stortingets Beslutning, af Dato saalydende: (her følger Beslutningen). Thi have Vi antaget og bekræftet, ligesom Vi herved antage og bekræfte samme som Lov, under Vor Haand og Rigets Segl.»</p>	<p>§ 81</p> <p>Alle lover (unntatt dem i § 79) utferdiges i kongens navn, under Norges rikes segl og med følgende ord: «Vi N.N. gjør vitterlig: at Oss er blitt forelagt Stortingets vedtak av dato sålydende: (her følger vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under Vår hånd og rikets segl.»</p> <p>Alternativt annet punktum: Ti har Vi antatt og bekreftet, likesom Vi herved antar og bekrefter samme som lov, under Vår hånd og rikets segl.»</p>	<p>§ 81</p> <p>Alle lover (så nær som dei etter § 79) blir utferda i namnet til kongen, under Noregs rikssegl og med desse orda: «Vi N.N. gjer kunnig: at Oss er førelagt vedtak frå Stortinget dagsett dato som lyder slik: (her kjem vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under Vår hand og riksesglet.»</p> <p>Alternativt andre punktum: Di har Vi godkjent og stadfest, slik Vi med dette godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under Vår hand og riksesglet.»</p>

Utvalgets merknader

Den gjeldende eden har et svært arkaisk preg og er ganske kryptisk. For eksempel skal *Thi* forstås som ‘af den grund; derfor; altsaa; følgelig’ (*Ordbog over det danske Sprog*), men det er vanskelig for den uinnvidde å se hva dette *derfor* eller *altså* peker tilbake på. Dessuten står det at det kongelige vi alt «have antaget og bekræftet» før kongen antar og bekrefter «som lov». Utvalget har forenklet eden ved å ta ut «Thi have Vi antaget og bekræftet, ligesom», slik at

den går rett på kongens antagelse av lovvedtaket i presens.

I tilfelle det skulle anses som et problem at eden forenkles på denne måten, har utvalget også utformet et *alternativ* der «Ti/Di» og begge omgangene med antagelse/godkjenning osv. er beholdt.

Formelen «gjør kunnig» har, som «gjør vitterlig», lang tradisjon i norsk språkhistorie. Det er dessuten det som har vært brukt på nynorsk i nyere tid.

Til § 82

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 82 Regjeringen skal meddele Stortinget alle de Oplysninger, der ere nødvendige for Behandlingen af de Sager, den fremlægger. Intet Medlem af Statsraadet maa fremlægge urigtige eller vildledende Oplysninger for Stortinget eller dets Organer.	§ 82 Regjeringen skal gi Stortinget alle de opplysninger som er nødvendige for behandlingen av de saker den legger frem. Intet medlem av statsrådet må legge frem uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.	§ 82 Regjeringa skal gje Stortinget alle dei opplysningane som trengst for behandlinga av dei sakene ho legg fram. Ingen medlemmer av statsrådet må leggje fram urette eller villeiande opplysningar for Stortinget eller eit stortingsorgan.

Til § 83

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 83 Stortinget kan indhente Høiesterets Betænkning over juridiske Gjenstande.	§ 83 Stortinget kan innhente Høyesteretts betenkning om juridiske emner.	§ 83 Stortinget kan hente inn utgreiing frå Høgsterett om juridiske emne.

Utvalgets merknader

Ifølge *Norsk Riksmålsordbok* kan *betenkning* bety '1 det å betenke; overveielse; ettertanke. 2 mest adm., litt. skriftlig uttalelse, erklæring avgitt særll. av en myndighet, av en sakkyndig person om et forelagt spørsmål'. Det er den siste betydningen vi her har med å gjøre. En slik uttalelse vil være en form for redigjøreelse, og det kalles vanligvis *utgreiing* på ny-

norsk. I § 22 er ordet *betenkning* brukt i den andre av de nevnte betydningene, og det er derfor oversatt annerledes der.

«Gjenstande» må her forstås som 'om hvad der underkastes tankemæssig ell. kunstnerisk behandling; emne' (*Ordbog over det danske Sprog*). Utvalget har brukt *emne* på begge målformer.

Til § 84

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 84 Stortinget holdes for aabne Døre, og dets Forhandlinger kundgjøres ved Trykken, undtagen i de Tilfælde, hvor det modsatte besluttes ved Stemmeferlighed.	§ 84 Stortinget holdes for åpne dører, og forhandlingene kunngjøres på trykk, unntatt i de tilfeller hvor det motsatte vedtas ved stemmeflertall.	§ 84 Stortinget blir halde for opne dører, og forhandlingane blir kunngjorde på prent, så nær som i dei tilfella noko anna blir vedteke med røystfleirtal.

Til § 85

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 85 Den der adlyder en Befaling, hvis Hensigt er at forstyrre Stortingets Frihed og Sikkerhed, gjør sig derved skyldig i Forræderi mod Fædrelandet.	§ 85 Den som adlyder en befaling som har til hensikt å forstyrre Stortingets frihet og sikkerhet, gjør seg skyldig i forræderi mot fedrelandet.	§ 85 Den som lyder eit påbod som har som føremål å skiple fridommen og tryggleiken til Stortinget, gjer seg skuldig i svik mot fedrelandet.

Utvalgets merknader

Under *landsforrædar* i *Nynorskordboka* står det bare *landssvikar*. Ordene er synonyme, men det er

svik som har sterkest tradisjon på nynorsk for *forræderi*.

Til overskriften til kapittel D

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
D. Om den dømmende Magt.	D. Om den dømmende makt	D. Om den dømmende makta

Til § 86

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 86</p> <p>Rigsretten dømmer i første og sidste Instans i de Sager, som Stortinget anlægger mod Statsraadet, Høiesterets eller Storthingets Medlemmer for strafbart eller andet retstridigt Forhold, naar de have brudt deres konstitutionelle Pligter.</p> <p>De nærmere Regler om Stortingets Paatale efter denne Paragraf fastsættes ved Lov. Dog kan der ikke sættes kortere Forældelsesfrist end 15 Aar for Adgangen til at gjøre Ansvar gjældende ved Tiltale for Rigsretten.</p> <p>Dommere i Rigsretten ere 6 Medlemmer valgte af Stortinget og de 5 efter Embedsalder ældste, fast udnævnte Medlemmer af Høiesteret, deriblandt Høiesterets Formand. Stortinget vælger Medlemmerne og Stedfortrædere for 6 Aar. Et Medlem af Statsraadet eller Stortinget kan ikke vælges til Medlem af Rigsretten. I Rigsretten har Høiesterets Formand Forsædet.</p> <p>Den der har taget Sæde i Rigsretten som valgt af Stortinget, udtræder ikke af Retten, om den Tid, for hvilken han er valgt, udløber før Rigsrettens Behandling af Sagen er tilendebragt. Heller ikke en Høiesteretsdommer, som er Medlem af Rigsretten, udtræder af Retten, selvom han fratræder som Medlem af Høiesteret.</p>	<p>§ 86</p> <p>Riksretten dømmer i første og siste instans i de saker som Stortinget anlegger mot medlemmer av statsrådet, Høyesterett eller Stortinget for straffbart eller annet rettsstridig forhold når de har brutt sine konstitusjonelle plikter.</p> <p>De nærmere regler om Stortingets påtale etter denne paragraf fastsettes ved lov. Det kan likevel ikke settes kortere foreldelsesfrist enn 15 år for adgangen til å gjøre ansvar gjeldende ved tiltale for Riksretten.</p> <p>Dommere i Riksretten er 6 medlemmer valgt av Stortinget og de 5 etter embetsalder eldste fast utnevnte medlemmer av Høyesterett, deriblant Høyesteretts leder. Stortinget velger medlemmene og stedfortrædere for 6 år. Et medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikke velges til medlem av Riksretten. I Riksretten har Høyesteretts leder forsetet.</p> <p>De som har tatt sete i Riksretten som valgt av Stortinget, blir sittende selv om den tid de er valgt for, utløper før Riksrettens behandling av saken er avsluttet. På samme måte blir høyesterettsdommere sittende i Riksretten selv om de går av som medlemmer av Høyesterett.</p>	<p>§ 86</p> <p>Riksretten dømmer i fyrste og siste instans i dei sakene som Stortinget reiser mot medlemmer av statsrådet, Høgsterett eller Stortinget for eit strafflagt eller anna rettsstridig tilhøve når dei har brote sine konstitusjonelle plikter.</p> <p>Dei nærare reglane om påtale som Stortinget reiser etter denne paragrafen, blir fastsette i lov. Det kan likevel ikkje setjast kortare foreldingsfrist enn 15 år for høvet til å gjere ansvar gjeldande ved tiltale for Riksretten.</p> <p>Dommarar i Riksretten er 6 medlemmer valde av Stortinget og dei 5 etter embetsalder eldste fast utnemnde medlemmene av Høgsterett, mellom dei leiaren av Høgsterett. Stortinget vel medlemmene og varamedlemmer for 6 år. Ein medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikkje veljast til medlem av Riksretten. I Riksretten har leiaren av Høgsterett forsestet.</p> <p>Dei som har teke sete i Riksretten som valde av Stortinget, blir sitjande jamvel om tida dei er valde for, går ut før Riksretten har avslutta saka. Like eins blir høgsterettsdommarar sitjande i Riksretten jamvel om dei går av som medlemmer av Høgsterett.</p>

Utvalgets merknader

I *tredje ledd* er «Høiesterets Formand» gjort kjønnsnøytralt og endret til «Høyesteretts leder / leiaren av Høgsterett». I 2008 ble det samme begrepet i domstolloven endret til *Høyesteretts domstolleder*, nettopp for å gjøre det kjønnsnøytralt (dette er nærmere omtalt i Ot.prp. nr. 74 (2005–2006)). Grunnen til at man der valgte å presisere *domstolleder*, var antakelig at man ville skille mellom lederen av Høyesterett og Høyesteretts *direktør*, som ifølge domstolloven § 9 «leder domstolens kontor». I Grunnloven § 86 er det liten tvil om at det er lederen av Høyesterett som konstitusjonelt organ – høyesterettsjustitarius – det siktes til. Etter utvalgets mening vil derfor

Høyesteretts leder / leiaren av Høgsterett vanskelig kunne misforstås, og da bør dette enklere begrepet brukes.

I tredje ledd heter det også at medlemmer av Riksretten er «de 5 etter Embetsalder ældste, ... deriblandt Høiesterets Formand». Det er ikke gitt at høyesterettsjustitarius er blant de fem etter embetsalder eldste dommerne. Men er han ikke det, kan han ikke komme inn i den gruppen som allerede består av de fem eldste – han kan ikke være «deriblant» uten at de blir flere. Men slik skal bestemmelsen åpenbart ikke forstås, for verken den setningen dette står i, eller forarbeidene, etterlater noen tvil om at det skal være fem

høyesterettsdommere til sammen. I Dokument nr. 19 (2003–2004) s. 48 heter det:

«Det vil si at Riksretten settes med 5 høyesterettsdommere, som utgjør en avdeling i Høyesteretts arbeid i dag. Dette bør være justitiarius sammen med de av Høyesteretts dommere som har lengst ansiennitet i retten.»

Og i *Smith* s. 295 heter det:

«De øvrige fem medlemmene er automatisk (ex officio) Høyesteretts formann, som leder Riksrettens

forhandlinger, og de fire høyesterettsdommerne som har lengst ansiennitet».

Grunnloven § 86 må på denne bakgrunn antakelig leses slik at Høyesteretts leder automatisk blir regnet som en av de fem «ældste», uavhengig av hvor lang ansiennitet han faktisk har. Ettersom det i praksis er liten tvil om hvordan § 86 skal forstås når det gjelder sammensetningen av Riksretten, og fordi den er vanskelig å formulere annerledes uten å bruke mye plass, har utvalget videreført den gjeldende formuleringen.

Til § 87

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 87 De nærmere Forskrifter om Sammensætningen af Rigsretten og Sagsbehandlingen fastsættes ved Lov.	§ 87 De nærmere regler om sammensetningen av Riksretten og om saksbehandlingen fastsettes ved lov.	§ 87 Dei nærare reglane om sammensetjinga av Riksretten og om saksbehandlinga blir fastsette i lov.

Utvalgets merknader

Som nevnt i merknadene til § 13 skal ordet *forskrift* her ikke forstås som forskrifter i formell for-

stand, slik dette som regel forstås i dag, men snarere som 'regel' eller 'retningslinje'. Utvalget har erstattet det med *regler/reglar*.

Til § 88

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 88 Høiesteret dømmer i sidste Instans. Dog kunne Indskrænkninger i Adgangen til at erholde Høiesterets Afgjørelse bestemmes ved Lov. Høiesteret skal bestaa af en Formand og mindst fire andre Medlemmer.	§ 88 Høyesterett dømmer i siste instans. Begrensninger i adgangen til å få Høyesteretts avgjørelse kan bestemmes ved lov. Høyesterett skal bestå av en leder og minst fire andre medlemmer.	§ 88 Høgsterett dømmer i siste instans. Grenser for høvet til å få Høgsteretts avgjerd kan fastsetjast i lov. Høgsterett skal vere samansett av ein leiar og minst fire andre medlemmer.

Utvalgets merknader

Som i § 86 tredje ledd er det valgt *leder* i stedet for *formann*. Det vises til merknadene til den bestemmelsen.

Til § 90

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 90 Høiesterets Domme kunne i intet Tilfælde paaankes.	§ 90 Høyesteretts dommer kan ikke i noe tilfelle ankes.	§ 90 Ein høgsterettsdom kan ikkje i noko tilfelle ankast.

Til § 91

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 91 Ingen kan beskikkes til Medlem af Høiesteret, førend han er 30 Aar gammel.	§ 91 Ingen kan utnevnes til medlem av Høyesterett før hun eller han er 30 år gammel. <u>Alternativt:</u> § 91 Ingen kan utnevnes til medlem av Høyesterett før han er 30 år gammel.	§ 91 Ingen kan utnemnast til medlem av Høgsterett før ho eller han er 30 år gammal. <u>Alternativt:</u> § 91 Ingen kan utnemnast til medlem av Høgsterett før han er 30 år gammal.

Utvalgets merknader

Etter gjeldende terminologi *utnevnes* man til faste dommerstillinger i Høyesterett, mens man blir *konstituert* ved midlertidige tilsetninger som dommer (se veilederen *Om statsråd* s. 81). Regelen i denne paragrafen gjelder antakelig både faste og midlertidige «beskikkelser».

Utvalget har likevel erstattet *beskikkes* med *utnevnes/utnemnes*. Det ville virket kunstig å bruke et annet ord om de faste utnevnelserne, som er den prinsipielt og praktisk viktigste kategorien bestemmelsen gjelder for. Da man utformet bestemmelsen i 1814, hadde man nokså sikkert bare faste embetsdommere

for øye. Dessuten vil det være naturlig å tolke bestemmelsen analogisk slik at den får anvendelse ved midlertidige konstitusjoner, også fordi det er i tråd med praksis. Utvalget kan derfor ikke se at det skulle være noe problem at konstituering av høyesterettsdommere strengt tatt ikke omfattes av bestemmelsens ordlyd.

Utvalget har gjort bestemmelsen kjønnsnøytral ved å ta inn «hun/ho eller» foran «han», jf. omtalen av dette i punkt 3.4.2. Ettersom dette innebærer en endring, har utvalget også utformet et *alternativ* der bare det opprinnelige pronomenet «han» er beholdt.

Til overskriften til kapittel E

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
E. Almindelige Bestemmelser.	E. Alminnelige bestemmelser	E. Allmenne føresegner

Til § 92

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 92</p> <p>Til Embeder i Staten maa ale- ne udnævnes de norske Borgere, Mænd eller Kvinder, som tale Landets Sprog, samt</p> <p>a. enten ere fødte i Riget af Forældre, der da vare Sta- tens Undersaatter;</p> <p>b. eller ere fødte i fremmede Lande af norske Forældre, som paa den Tid ikke vare en anden Stats Under- saatter;</p> <p>c. eller som herefter opholde sig i Riget i ti Aar;</p> <p>d. eller som af Stortinget vor- de naturaliserede.</p> <p>Dog kunne Andre beskikkes til Lærere ved Universitetet og de lærde Skoler, til Læger og til Kon- suler paa fremmede Steder.</p>	<p>§ 92</p> <p>Til embeter i staten kan bare utnevnes de norske borgere som taler landets språk og</p> <p>a) enten er født i riket av for- eldre som da var norske statsborgere,</p> <p>b) eller er født i utlandet av norske foreldre som på den tid ikke var statsborgere i noe annet land,</p> <p>c) eller har oppholdt seg i riket i ti år,</p> <p>d) eller får innfødsrett av Stor- tinget.</p> <p>Andre kan likevel utnevnes til lærere ved universitetet og de lær- de skoler, til leger og til konsuler på fremmede steder.</p> <p><u>Alternativ innledning til punkt- oppstillingen i første ledd:</u></p> <p>Til embeter i staten kan bare utnevnes de norske borgere, kvin- ner eller menn, som taler landets språk og</p>	<p>§ 92</p> <p>Til embete i staten kan det berre utnemnast norske borgarar som talar språket i landet og</p> <p>a) anten er fødde i riket av for- eldre som då var norske statsborgarar,</p> <p>b) eller er fødde i utlandet av norske foreldre som då ikkje var statsborgarar i noko anna land,</p> <p>c) eller har opphalde seg i ri- ket i 10 år,</p> <p>d) eller får innfødsrett av Stortinget.</p> <p>Andre kan likevel utnemnast til lærarar ved universitetet og dei lærde skulane, til lækjarar og til konsular på framande stader.</p> <p><u>Alternativ innleiing til punkt- oppstillinga i fyrste ledd:</u></p> <p>Til embete i staten kan det berre utnemnast norske borgarar, kvinner eller menn, som talar språket i landet og</p>

Utvalgets merknader

I *første ledd* er det angitt en rekke vilkår for å kunne bli utnevnt til embetsmann. De to første er kumulative, det vil si at man *både* må være norsk statsborger og «tale Landets Sprog». I tillegg må minst *ett* av vilkårene i punktoppstillingen være oppfylt, det vil si at disse er *alternative* (jf. *Castberg* II s. 69). Med dette utgangspunktet er punktoppstillingen ikke satt opp på en helt hensiktsmessig måte, i og med at de to siste punktene (uvisst av hvilken grunn) innledes av «som». Utvalget har tatt ut dette ordet i de to siste punktene, men for øvrig videreført formen på punktoppstillingen. Den samme løsningen ble valgt i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008).

Med «Undersaatter» i bokstav a og b menes 'statsborgere', jf. sitatet fra Ot.prp. nr. 41 (2004–2005) gjengitt i merknadene til § 75. Som nevnt der er dessuten *naturalisasjon* synonymt med 'å få innfødsrett'.

Vilkåret i *bokstav c* er formulert «som herefter opholde sig i Riget i ti Aar». I *herefter* lå det nok opprinnelig at man måtte ha oppholdt seg i riket i ti år *etter vedtakelsen av Grunnloven i 1814* (jf. *Fliflet* s. 370). Det hadde altså ikke betydning om man hadde oppholdt seg i riket i flere år før 1814. Men denne presiseringen må ha mistet sin praktiske betydning

allerede tidlig på 1800-tallet. Det er sikker rett at bestemmelsen innebærer at man likestilles med dem som har innfødsrett, eller som blir naturalisert av Stortinget, dersom man har oppholdt seg i riket i ti år (se *Morgenstjerne* II s. 211 og *Castberg* I s. 171). Utvalget har derfor utelatt ordet *herefter*, som bare virker forvirrende, og skrevet om til perfektum: «har oppholdt seg».

Som nevnt i punkt 3.4.2 er det unødvendig å presisere at «Mænd eller Kvinder» kan utnevnes til embetsmenn. Utvalget har derfor tatt dette ut. Men ettersom dette innebærer en endring, har utvalget også formulert et *alternativ* til innledningen til punktoppstillingen i første ledd, der «kvinner eller menn» er beholdt. Som også nevnt i punkt 3.4.2 er imidlertid rekkefølgen på «Mænd eller Kvinder» endret slik at «kvinner» kommer først.

I *annet ledd* heter det at «Andre», det vil si også de som ikke fyller vilkårene i første ledd, kan «beskikkes» til «Lærere ved Universitetet og de lærde Skoler, til Læger og til Konsuler paa fremmede Steder». Det er vel sjelden – om noen gang – at noen som tilhører disse gruppene, utnevnes som embetsmenn i dag. Men i likhet med andre embetsmenn ville det i så fall vært naturlig å *utnevne* dem (se de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.7). Utvalget

har derfor valgt *utnevne* for *beskikke* også i annet ledd. Det kan nevnes at konsuler i praksis fremdeles

utnevnes, men de blir ikke lenger embetsmenn, jf. lov om utenriktstjenesten § 5.

Til § 93

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 93</p> <p>For at sikre den internationale Fred og Sikkerhed eller fremme international Retsorden og Samarbeide kan Stortinget med tre Fjerdedeles Flertal samtykke i, at en international Sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter sig til, paa et saklig begrænset Omraade, skal kunne udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder, dog ikke Beføielse til at forandre denne Grundlov. Naar Stortinget skal give sit Samtykke, bør, som ved Behandling af Grundlovsforslag, mindst to Trediedele af dets Medlemmer være tilstede.</p> <p>Bestemmelserne i denne Paragraf gjælde ikke ved Deltagelse i en international Sammenslutning, hvis Beslutninger har alene rent folkeretslig Virkning for Norge.</p>	<p>§ 93</p> <p>For å sikre den internasjonale fred og sikkerhet eller fremme internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels flertall gi samtykke til at en internasjonal sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter seg til, på et saklig begrenset område får utøve myndighet som ellers ligger hos statens myndigheter etter denne grunnlov, men likevel ikke rett til å endre denne grunnlov. Når Stortinget skal gi sitt samtykke, skal, som ved behandling av grunnlovsforslag, minst to tredjedeler av dets medlemmer være til stede.</p> <p>Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke ved deltagelse i en internasjonal sammenslutning hvis avgjørelser bare har rent folkerettslig virkning for Norge.</p>	<p>§ 93</p> <p>For å sikre internasjonal fred og tryggleik eller fremje internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels fleirtal gje samtykke til at ein internasjonal samskipnad som Noreg er tilslutta eller sluttar seg til, på eit sakleg avgrensa område får råderett som elles ligg hjå dei statlege styresmaktene etter denne grunnlova, men likevel ikkje rett til å endre denne grunnlova. Når Stortinget skal gje sitt samtykke, skal minst to tredjedelar av medlemmene vere til stades, som ved behandling av grunnlovsframlegg.</p> <p>Føresegnene i denne paragrafen gjeld ikkje ved deltaking i ein internasjonal samskipnad der avgjerdene berre har reint folkerettsleg verknad for Noreg.</p>

Utvalgets merknader

«Beføielse» i første ledd første punktum skal forstås som 'det at være beføjet ell. berettiget til noget; berettigelse' (*Ordbog over det danske Sprog*). Det dreier seg altså om en form for rettighetsutøvelse. Det paragrafen omhandler, er at internasjonale organisasjoner kan få en rett til å utøve myndighet eller få en type råderett som etter Grunnloven ellers ligger hos norske statsorgan. Utvalget har derfor erstattet «Beføielser» med *myndighet* på bokmål og *råderett* på nynorsk.

I første ledd annet punktum heter det «Naar Stortinget skal give sit Samtykke». Formuleringen er ikke helt heldig, for den nærmest forutsetter at Stortinget *vil gi* samtykke. Det er snarere tale om krav til antall tilstedeværende når Stortinget skal *avgjøre om samtykke skal gis*. Dette er imidlertid en mer omstendelig forklaring. Og ettersom det ikke er reell tvil om hva som menes, har utvalget latt formuleringen bli stående uendret.

I *annet ledd* er *Beslutninger* på nynorsk endret til *avgjerder*, i tråd med de generelle merknadene om dette i punkt 3.4.6.

Til § 94

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 94</p> <p>En ny almindelig civil og kriminal Lovbog skal foranstaltet udgivet paa første eller, om dette ikke er muligt, paa andet ordentlige Storting. Imidlertid blive Statens nu gjældende Love i Kraft, forsaavidt de ei stride imod denne Grundlov eller de provisoriske Anordninger, som imidlertid maa- tte udgives.</p> <p>De nuværende permanente Skatter vedblive ligeledes til næste Storting.</p>	<p>§ 94</p> <p>En ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal besørgeres utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da forblir statens någjeldende lover i kraft, med mindre de strider mot denne grunnlov eller mot de provisoriske lover som i mellomtiden måtte bli gitt.</p> <p>Likeledes skal de nåværende permanente skatter stå ved lag til neste storting.</p> <p><u>Alternativt:</u></p> <p>§ 94</p> <p>En ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal besørgeres utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da forblir statens någjeldende lover i kraft, med mindre de strider mot denne grunnlov eller mot de provisoriske lover som i mellomtiden måtte bli gitt.</p> <p><u>Alternativt første ledd:</u></p> <p>En ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal besørgeres utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da forblir statens någjeldende lover i kraft, med mindre de strider mot denne grunnlov eller mot de provisoriske anordninger som i mellomtiden måtte bli gitt.</p>	<p>§ 94</p> <p>Ei ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal gjevast ut på det fyrste eller, om dette ikkje er mogleg, på det andre ordentlege stortinget. Til dess står dei nogjeldande lovene i landet ved lag, om dei ikkje strir mot denne grunnlova eller mot dei provisoriske lovene som måtte bli gjevne i mellomtida.</p> <p>Like eins skal dei noverande faste skattane stå ved lag til neste storting.</p> <p><u>Alternativt:</u></p> <p>§ 94</p> <p>Ei ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal gjevast ut på det fyrste eller, om dette ikkje er mogleg, på det andre ordentlege stortinget. Til dess står dei nogjeldande lovene i landet ved lag, om dei ikkje strir mot denne grunnlova eller mot dei provisoriske lovene som måtte bli gjevne i mellomtida.</p> <p><u>Alternativt fyrste ledd:</u></p> <p>Ei ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal gjevast ut på det fyrste eller, om dette ikkje er mogleg, på det andre ordentlege stortinget. Til dess står dei nogjeldande lovene i landet ved lag, om dei ikkje strir mot denne grunnlova eller mot dei provisoriske anordningane som måtte bli gjevne i mellomtida.</p>

Utvalgets merknader

Denne paragrafen har så å si fullstendig mistet sin betydning. I *første ledd* første punktum er det fastsatt at det skal gis ut en «ny almindelig civil og kriminal Lovbog» på det første eller andre ordentlige stortinget (etter 1814). Dette ble ikke overholdt. En helhetlig «kriminallov» kom først i 1848, og arbeidet med en alminnelig sivillovbok ble endelig oppgitt i 1999, da Sivillovbokutvalget ble nedlagt (jf. *Andenæs/Fliflet* s. 233). Første ledd første punktum har altså ikke lenger noen praktisk betydning.

I første ledd annet punktum fastslås at de lovene som var i kraft i 1814, forblir i kraft frem til de almin-

nelige lovbøkene blir vedtatt. Dette var altså ment som en overgangsbestemmelse for tiden etter 1814 (se *Fliflet* s. 383). Men den har muligens i prinsippet en viss betydning fremdeles, ettersom det aldri ble gitt noen alminnelig sivillovbok. Som nevnt i merkningen til § 48 ble *imidlertid* tidligere brukt i betydningen 'i mellomtiden'. I bestemmelsen her er *imidlertid* brukt to ganger, og utvalget har erstattet det med henholdsvis *inntil da* og *i mellomtiden*.

I første ledd er det vist til «de provisoriske lover / dei provisoriske lovene» som blir gitt i mellomtiden. Dette er i tråd med terminologien i utvalgets forslag til nye språkversjoner av § 17. Men i § 17 har ut-

valget også utformet et alternativ der ordet anordninger er beholdt. Utvalget har derfor også utformet et *alternativ* til første ledd i paragrafen her, der «provisoriske anordninger» er beholdt.

Annet ledd fastslår at de skattene som var gitt før 1814, skal stå ved lag til neste storting (det må bety det første ordentlige stortinget i 1815). Dette er i tråd

med § 75 bokstav a, der det heter at skatter og avgifter som vedtas av Stortinget, bare er gyldige ut det påfølgende året. Denne bestemmelsen har altså mistet sin betydning, og hadde vel det allerede kort tid etter 1814. Utvalget har derfor laget en *alternativ* utforming av § 94, der annet ledd er helt utelatt.

Til § 95

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 95 Ingen Dispensationer, Protektorier, Moratorier eller Oppreisninger maa bevilges, efterat den nye almindelige Lov er sat i Kraft.	§ 95 Ingen dispensasjoner, protektorier, moratorier eller oppreisninger må gis etter at den nye allmenne lov er satt i kraft.	§ 95 Ingen dispensasjonar, protektorium, moratorium eller oppreisningar må gjevast etter at den nye allmenne lova har teke til å gjelde.

Utvalget har forsøkt, men har funnet det vanskelig, å finne dekkende, noenlunde kortfattede moderne ekvivalenter til de fire «gammeldagse» begrepene i denne paragrafen («Dispensationer, Protektorier, Moratorier, Oppreisninger»). Forståelsen av begrepene er utførlig omtalt i *Aschehoug II* s. 193 f. Dette er oppsummert i *Andenæs/Fliflet* s. 411 slik:

«En dispensasjon er en tillatelse til å fravike lovens bud i et individuelt tilfelle. Et protektorium er en fritakelse for sivil arrest. Moratorium betyr utsettelse med betaling av gjeld. Med oppreisning forstås en fritakelse for de skadelige følger av en fristforømmelse. Uttrykket dispensasjon rekkes i virkelig-

heten så vidt at det gjør de andre uttrykk i paragrafen overflødige.»

Selv disse forklaringene gir ikke nødvendigvis en fullstendig beskrivelse av innholdet av de gamle begrepene. De viser til ulike historiske praksiser av forskjellsbehandling og unntak for loven, noe man ville forby i 1814. En omskrivning av disse begrepene til moderne språk ville derfor blitt svært omstendelig. Samtidig ville det medført stor risiko for å forandre meningsinnholdet i paragrafen. Utvalget har derfor falt ned på å beholde alle begrepene, og har bare modernisert rettskrivningen.

Til § 96

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 96 Ingen kan dømmes uden efter Lov, eller straffes uden efter Dom. Pinligt Forhør maa ikke finde Sted.	§ 96 Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom. Pinefullt forhør må ikke finne sted. Alternativt annet punktum: Tortur under forhør må ikke finne sted.	§ 96 Ingen kan dømmast utan etter lov eller straffast utan etter dom. Det må ikkje haldast pinefullt forhør. Alternativt andre punktum: Det må ikkje nyttast tortur under forhør.

Utvalgets merknader

Ordet *pinlig* har en annen betydning i dag enn det hadde i 1814. Slik det er brukt i denne bestemmelsen, betød det tidligere 'som er forbundet med straf ell. tortur' (*Ordbog over det danske Sprog*), mens *pinlig* i dag hovedsakelig forstås som 'ubehagelig, plag-som' (*Bokmålsordboka*) og helst brukes det sosialt pinlige. For å unngå nærmest komiske lesninger av § 96 annet punktum har utvalget sett det som helt nødvendig å erstatte «Pinligt» med et begrep som er mer forståelig i dag.

Også i Grunnlovsforslag nr. 16 (2007–2008) ble det påpekt at «*pinlig* i den her tilsiktede betydning er helt fremmed i dagens språk». I begrunnelsen for forslaget (s. 4) ble *tortur under forhør* lansert som et alternativ til «Pinligt Forhør», men det ble ikke tatt inn i det formelle forslaget, der den gjeldende formuleringen ble beholdt.

Også utvalget har vurdert *tortur under forhør* som et alternativ. Et problem med begrepet *tortur* er imidlertid at det er brukt i en rekke andre sammenhenger, blant annet i straffeloven 1902 § 117 a (og straffeloven 2005 §§ 174 og 175) og utlendingsloven

§ 28. I straffeloven 1902 § 117 a andre ledd er tortur definert slik:

«Med tortur menes at en offentlig tjenestemann påfører en annen person skade eller alvorlig fysisk eller psykisk smerte, [...]»

Torturbegrepet i straffeloven bygger på FNs torturkonvensjon artikkel 1, se Ot.prp. nr. 59 (2003–2004) s. 38 f. Begrepet er også brukt i flere internasjonale menneskerettskonvensjoner, blant annet i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 7, Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 3 og FNs konvensjon om barnets rettigheter artikkel 37, som alle er gjort til norsk lov i medhold av menneskerettsloven § 2. Og i alle disse regelverkene har begrepet gjennom praksis, blant annet fra Den europeiske menneskerettsdomstol, blitt tolket og presisert slik at det har fått en bestemt rettslig betydning. For eksempel skiller artikkel 3 i Den europeiske menneskerettskonvensjonen mellom *tortur*, *umenneskelig* og *nedverdiggende behandling*. Den europeiske menneskerettsdomstol har ansett skillet mellom *tortur* og *umenneskelig behandling* som et spørsmål om grovhet, og har dessuten ment at sistnevnte begrep omfatter «severe suffering, mental or physical», se *Aall* s. 168. Dette gjør at konvensjonens torturbegrep trolig er noe snevrere enn i den vanlige språklige betydningen i Norge.

Til § 97

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 97 Ingen Lov maa gives tilbagevirkende Kraft.	§ 97 Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.	§ 97 Inga lov må gjevast tilbakeverkande kraft.

Utvalgets merknader

Denne bestemmelsen er en viktig rettsikkerhetsgaranti som ofte blir påberopt for retten, og som det

Det er ikke gitt at Grunnlovens forbud mot «Pinlig forhør» skal tolkes på samme måte som ellers i lovverket eller i internasjonale konvensjoner. Grunnloven skal i utgangspunktet tolkes autonomt. Det er vanskelig å si hvor grensen går mellom «Pinlig» og annen plagsom eller nedverdiggende behandling (se *Smith* s. 456). Denne grensen er klarere uttrykt i det torturbegrepet vi finner i straffeloven og i internasjonale konvensjoner. For Grunnloven, derimot, er det her knapt noen tolkningspraksis å bygge på. Det er derfor vanskelig å slå fast med sikkerhet om Grunnlovens forbud mot «Pinlig Forhør» er helt overensstemmende med andre rettsreglers forbud mot tortur under avhør.

Dersom grunnlovsregelen har et annet meningsinnhold enn 'tortur' slik det forstås i andre sammenhenger, vil det lett skape misforståelser om man likevel skulle bruke begrepet *tortur* i Grunnloven. Utvalget har derfor valgt et annet begrep som ligger nærmere opptil den opprinnelige forståelsen av *pinlig*, nemlig *pinefull*.

I tilfelle det er ønskelig å klarere få frem kjerneinnholdet i Grunnloven § 96 annet punktum og tydeligere knytte bestemmelsen opp mot torturforbudet i internasjonale menneskerettskonvensjoner, har utvalget også laget en *alternativ* formulering der det er brukt *tortur under forhør*.

er omfattende rettspraksis knyttet til. Utvalget har latt den stå så å si uendret på begge målformer.

Til § 98

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 98 Med Sportler, som erlægges til Rettens Betjente, bør ingen Afgifter til Statskassen være forbundne.	§ 98 Sportler som betales til dem som gjør tjeneste for retten, må ikke pålegges avgifter til statskassen.	§ 98 Det må ikkje leggjast avgifter til statskassa på sportlar som blir betalte til dei som gjer teneste for retten.

Utvalgets merknader

Med *sportler* menes 'pengeavgift(er), gebyr(er) for utført embedsforretning ... betalt til statskassen gjennom vedkommende tjenestemann (tidligere en del av embedsmenns lønn)' (*Norsk Riksmålsordbok*). I tidligere tider ble sportler betalt direkte til den lokale retten (sorenskriveren), og av dette fikk sorenskri-

veren og andre som gjorde tjeneste for retten, sin lønn. Formålet med bestemmelsen var å gjøre rettspleien så billig som mulig, ved å forby staten å i tillegg kreve avgifter til statskassen av sportlene.

Utvalget har beholdt *sportler* selv om betydningen nok er relativt ukjent i dag. For det første ville en omskrivning bli ganske omstendelig. For det andre

har ordet vært i bruk helt til moderne tid; for eksempel ble sportelloven først opphevet da rettsgebyrloven trådte i kraft i 1983.

Uttrykket «Retten Betjente» kan lett misforstås som *rettsbetjent*, som i dag betegner en betjent, et bud eller liknende ved en domstol. Men i denne paragrafen skal det antakelig forstås som alle som gjør

tjeneste for retten, også sorenskriveren, dommerne og personalet for øvrig (se *Castberg II* s. 281). Et ord som *rettstjenestemenn* er ikke anvendelig, ettersom dommerne er embetsmenn. Utvalget har derfor valgt å erstatte «Retten Betjente» med «de som gjør tjeneste for retten / dei som gjer teneste for retten».

Til § 99

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 99</p> <p>Ingen maa fængslig anholdes, uden i lovbestemt Tilfælde og paa den ved Lovene foreskrevne Maa-de. For ubeføiet Arrest, eller ulovligt Ophold, staa Vedkommende den Fængslede til Ansvar.</p> <p>Regjeringen er ikke berettiget til militær Magts Anvendelse mod Statens Medlemmer, uden efter de i Lovgivningen bestemte Former, medmindre nogen Forsamling maatte forstyrre den offentlige Rolighed og den ikke øieblikkelig adskilles, efterat de Artikler i Landsloven, som angaa Oprør, ere den trede Gange lydelig fore-læste af den civile Øvrighed.</p>	<p>§ 99</p> <p>Ingen må fengsles uten i lovbestemte tilfeller og på den måte som lovene foreskriver. De som uberettiget har arrestert noen eller ulovlig holdt noen fengslet, står til ansvar for vedkommende.</p> <p>Regjeringen har ikke rett til å bruke militær makt mot innbyggerne uten etter lov, med mindre en forsamling forstyrrer den offentlige ro og ikke øyeblikkelig oppløses etter at de lovbestemmelser som angår opprør, tre ganger høyt og tydelig er opplest for forsamlingen av den sivile øvrighet.</p>	<p>§ 99</p> <p>Ingen må fengslast utan i dei tilfella og på den måten som lovene fastset. Dei som utan rett har arrestert nokon eller halde nokon ulovleg fengsla, står til ansvar for vedkommande.</p> <p>Regjeringa har ikkje rett til å nytte militær makt mot innbyggjarane utan etter lov, med mindre ei forsamling skiplar den offentlege roa og ikkje skilst åt så snart den sivile styresmakta tre gonger har lese lovføresegnene om opprør høgt og tydeleg for henne.</p>

Utvalgets merknader

Regelen i *første ledd* stiller et krav til lovhjemmel for fengsling. Men den gjelder bare for «fængslig» frihetsberøvelse, det vil si som ledd i etterforskning, for å opprettholde sikkerhet eller ro og orden, eller i form av straff, det vi vil kalle *fengsling* i dag. Bestemmelsen omfatter derfor antakelig ikke frihetsberøvelse som har andre formål, som behandling av psykiatriske pasienter eller karantene for pasienter med smittsomme sykdommer (se *Fliflet* s. 420 og *Andenæs/Fliflet* s. 405).

I første ledd annet punktum brukes det to andre ord: «Arrest» og «Ophold». Også denne bestemmelsen er forstått slik at den gjelder ved uberettiget *fengsling* (se *Fliflet* s. 421 og *Castberg II* s. 283). Men det er visse forskjeller mellom disse begrepene. *Arrest* brukes ofte om det å 'fengsle midlertidig' (*Norsk Riksmålsordbok*). I dag brukes gjerne *politi-arrest* om midlertidig fengsling av en pågrepet i en straffesak, før vedkommende fremstilles for retten og eventuelt varetektsfengsles, jf. straffeprosessloven § 183. *Arrest* er altså noe som i tid gjerne kommer før en fengsling, og er i den forstand et mer grunnleggende begrep enn *fengsel/fengsling*. Utvalget har derfor videreført *arrestert* i de to nye versjonene.

«Ophold» kan forstås som 'tilbakeholdelse paa et sted, inden for visse hindringer, skranker' (*Ordbog over det danske Sprog*). Betydningen i denne paragrafen er at den også omfatter det å *holde noen fengslet* lenger enn rettmessig, det følger av presiseringen «den Fængslede».

I den gjeldende teksten skal «Vedkommende [staa] den Fængslede til Ansvar». «Vedkommende» peker mot de tjenestemennene som har foretatt arrestasjonen, selv om den syntaktiske koblingen er litt svak. (Men det er sikker rett at den fengslede ikke nødvendigvis får et erstatningskrav mot *tjenestemennene*; i praksis vil staten ta dette ansvaret (i hvert fall hvis tjenestemennene har handlet på statens vegne), jf. *Castberg II* s. 283.) Utvalget har omformulert bestemmelsen for å gjøre den lettere å forstå, og det har ført til at «vedkommende» nå peker tilbake på den som uberettiget er fengslet, men meningsinnholdet i bestemmelsen er uendret.

Med «Statens Medlemmer» i *annet ledd* menes det vi i dag gjerne kaller *borgerne*. Dette kan imidlertid gi inntrykk av at man må være *norsk statsborger* for å være beskyttet av bestemmelsen, og det er neppe tilfellet. Utvalget har derfor erstattet det gamle uttrykket med det videre begrepet «innbyggerne/innbyggjarane».

Uttrykket «de Artikler i Landsloven, som angaa Oprør» viser i dag til reglene i straffeloven om «Op-løb» (jf. *Castberg II* s. 283). Det er ikke lenger noe som heter «landsloven», så etter utvalgets mening må dette ordet erstattes. Men det er ikke gitt at slike regler (hvis de i det hele tatt videreføres) må stå i straffeloven. Utvalget har derfor valgt det mer generelle «de lovbestemmelser / dei lovføresegnene». Dette lar det stå åpent i *hvilken lov* reglene «opprør» eventuelt blir fastsatt.

I straffeloven 1902 § 137 er det fastsatt straff for å delta i oppløb «efterat Paabud om at begive sig rolig bort af Øvrigheden er forkyndt». Det er imidlertid ingen grunn til å endre begrepet *opprør*, som har et klart og forståelig meningsinnhold.

Ordet *skippe* står også i *Bokmålsordboka*: 'bringe i ulage, forstyrre' med brukseksempelet «ro og orden ble skiplet». Blant andre Bjørnstjerne Bjørnson har brukt ordet i riksmål. Det er notert fra dialekter over store deler av Sør-Norge og er godt kjent i nynorsk litteratur.

Til § 100

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 100</p> <p>Ytringsfrihed bør finde Sted.</p> <p>Ingen kan holdes retslig ansvarlig for at have meddelt eller modtaget Oplysninger, Ideer eller Budskab, medmindre det lader sig forsvare holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelse i Sandhedssøgen, Demokrati og Individets frie Meningsdannelse. Det retslige Ansvar bør være foreskrevet i Lov.</p> <p>Frimodige Ytringer om Statsstyrelsen og hvilkensomhelst anden Gjenstand ere Enhver tilladte. Der kan kun sættes slige klarlig definerede Grænser for denne Ret, hvor særlig tungtveiende Hensyn gjøre det forsvarligt holdt op imod Ytringsfrihedens Begrundelser.</p> <p>Forhaandscensur og andre forebyggende Forholdsregler kunne ikke benyttes, medmindre det er nødvendigt for at beskytte Børn og Unge imod skadelig Paavirkning fra levende Billeder. Brevsensur kan ei sættes i Værk uden i Anstalter.</p> <p>Enhver har Ret til Indsyn i Statens og Kommunernes Akter og til at følge Forhandlingerne i Retsmøder og folkevalgte Organer. Det kan i Lov fastsættes Begrænsninger i denne Ret ud fra Hensyn til Personvern og af andre tungtveiende Grunde.</p> <p>Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig Samtale.</p>	<p>§ 100</p> <p>Ytringsfrihet skal finne sted.</p> <p>Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller motatt opplysninger, ideer eller budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar skal være foreskrevet i lov.</p> <p>Frimodige ytringer om statsstyringen og et hvilket som helst annet emne er tillatt for enhver. Det kan bare settes slike klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelser.</p> <p>Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes, med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk, unntatt i anstalter.</p> <p>Enhver har rett til innsyn i statens og kommunenes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov settes grenser for denne rett av hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.</p> <p>Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.</p>	<p>§ 100</p> <p>Ytringsfridom skal det vere.</p> <p>Ingen kan haldast rettsleg ansvarleg for å ha motteke eller komme med opplysningar, idear eller bodskapar om det ikkje lèt seg forsvare halde opp imot den grunngevinga ytringsfridommen har i sanningssøking, demokrati og den frie meiningsdanninga til individet. Det rettslege ansvaret skal vere fastsett i lov.</p> <p>Alle har rett til å ytre seg frimodig om statsstyringa og kva anna emne som helst. Det kan berre setjast slike klårt definerte grenser for denne retten der særleg tungtvegande omsyn gjer det forsvarleg halde opp imot grunngevingane for ytringsfridommen.</p> <p>Førehandssensur og andre førebyggjande åtgjerder kan ikkje nyttast om det ikkje trengst for å verne born og unge mot skadeleg påverknad frå levande bilete. Brevsensur kan ikkje setjast i verk, så nær som i anstaltar.</p> <p>Alle har rett til innsyn i dokumenta til staten og kommunane og til å følgje forhandlingane i rettsmøte og folkevalde organ. Det kan i lov setjast grenser for denne retten av omsyn til personvern og av andre tungtvegande grunnar.</p> <p>Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for eit ope og opplyst offentleg ordskifte.</p>

Utvalgets merknader

Denne paragrafen ble vedtatt i sin nåværende form i 2004. Utvalget har derfor gjort få endringer i bestemmelsen, selv om den på enkelte punkter kunne vært formulert enklere.

I *tredje ledd* er «Gjenstand» erstattet med «emne», på samme måte som i § 83 (se merknaden til den paragrafen). Hva «slike» i annet punktum viser til, er ikke umiddelbart klart – man må resonnerer seg frem til det. Utvalget har likevel latt formuleringen stå som den gjør.

Til § 101

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 101 Nye og bestandige Indskrænkninger i Næringsfriheden bør ikke tilstedes Nogen for Fremtiden.	§ 101 Heretter skal ingen få nye og varige særrettigheter som innskrenker næringsfriheten.	§ 101 Heretter skal ingen få nye og varige særrettar som legg band på næringsfridommen.

Utvalgets merknader

I bestemmelsen heter det at «Indskrænkninger» ikke skal «tilstedes Nogen». Det virker umiddelbart merkelig å *gi* noen en innskrenkning.

Formålet med bestemmelsen var imidlertid å forby tildeling av *særrettigheter* eller privilegier til noen, dersom disse innebar en begrensning av næringsfriheten til *andre* (dette er utførlig omtalt i *Mestad, Næringsfridom i 1814-Grunnlova*, særlig s. 59–62).

I *Aschehoug III* s. 27 heter det:

«Paragraphen angaaer for det første alene de Indskrænkninger, som 'tilstedes nogen', og altsaa opstaa derved, at der tillægges nogen en Forret, som hindrer andre fra at drive en vis Næring. Dernest forbyder den kun bestandige Indskrænkninger. Dette sidste Udtryk omfatter alene Indskrænkninger, som

aldrig ophøre, ikke saadanne, som bortfalde, naar den Person dør, hvem Rettigheden er tillagt.»

Bestemmelsen har altså en klar sammenheng med forbudet i § 23 annet ledd mot å tildele noen «arvelige Forrettigheter». På Eidsvoll i 1814 ble da også disse temaene drøftet i sammenheng, og ordene «Privilegier» og «Forrettigheter» ble brukt om hverandre (jf. *Den Norske Rigs-Forsamlings Forhandlinger paa Eidsvold i Aaret 1814* bind II, sjette hefte s. 123). Utvalget har derfor valgt å skrive om § 101 for å gjøre den mer forståelig, og har brukt det samme vide begrepet som i § 23 annet ledd: *særrettigheter/særrettar*.

Bestandige brukes i paragrafen her i betydningen 'som vedbliver at eksistere; vedvarende; varig; blivende' (*Ordbog over det danske Sprog*). Utvalget har derfor erstattet *bestandige* med *varige*.

Til § 102

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 102 Hus-Inkvisitioner maa ikke finde Sted, uden i kriminelle Tilfælde.	§ 102 Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller.	§ 102 Det må ikkje utførast husransakingar, så nær som i kriminelle tilfelle.

Utvalgets merknader

Forbudet mot «Hus-Inkvisitioner» retter seg ikke mot alle former for husundersøkelser som myndighetene foretar. I *Castberg II* s. 292 heter det:

«Det grunnlovens § 102 skal ramme, er at statens organer uten noen bestemt mistanke trenger inn i borgernes boliger for å bringe på det rene om noe ulovlig foregår eller har foregått der. Det kreves m.a.o. at det foreligger en bestemt mistanke om at en forbrytelse er begått eller vil bli begått, og det må være en spesiell grunn til å foreta den husundersøkelse det gjelder. [...]

Hvis en undersøkelse av en bolig ikke har til øyemed å etterspore en lovovertrædelse med henblikk på

straffeforfølgning, rammes undersøkelsen ikke av grunnlovens § 102. Det er derfor ikke grunnlovstridig om forvaltningsmyndighetene lar foreta inspeksjon av boliger i det øyemed å kontrollere at bygningslovgivningens og sunnhetslovgivningens forskrifter er iaktatt.»

Etter utvalgets mening vil *husundersøkelse* lett kunne misforstås, ettersom det tilsynelatende også omfatter nettopp inspeksjoner og undersøkelser som ikke har til formål å avdekke straffbare handlinger, for eksempel brannverninspeksjon og liknende. Med *ransaking* forstås som regel undersøkelse av en person eller et sted nettopp for å avdekke kriminalitet (jf.

Norsk Riksmålsordbok: ‘undersøke, gjennemsøke (en bolig, et hus, et rum, et område ell. lign., ell. en person) (for å finne noget, ofte stjalne ell. forbudte gjenstander, som man har mistanke om er skjult)’). *Husransaking* får dermed klarere frem det straffeprosessuelle aspektet ved bestemmelsen. På bokmål er den konservative varianten *ransakelse* valgt i tråd med stilen ellers.

I begrensningen «kriminelle Tilfælde» ligger som nevnt i sitatet fra *Castberg* et krav til *mistanken*

Til § 103

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 103 Fristed tilstedes ikke dem, som herefter fallere.	§ 103 Ingen som heretter går konkurs, får fristed.	§ 103 Ingen som heretter går konkurs, får fristad.

Utvalgets merknader

Med *fallere* menes ‘gå fallitt’ (*Norsk Riksmålsordbok*). I dag brukes *gå konkurs* om dette.

Med *fristed* siktet man til enkelte byer som i eldre tider ga konkursskyldnere fritak fra gjeldsfølgning for en viss tid, hvis de bosatte seg i byen (jf.

om at det har foregått straffbare handlinger i en bestemt bolig. Dette kunne kommet klarere til uttrykk i bestemmelsen. Det er imidlertid vanskelig å uttrykke de forskjellige kravene som ligger i uttrykket «kriminelle Tilfælde». Som *ransaking* bidrar det dessuten til å signalisere at bestemmelsen bare gjelder ved etterforskning eller oppfølging av straffesaker. Utvalget har derfor valgt å beholde dette begrepet.

Castberg II s. 300). Utvalget har ikke funnet noe moderne synonym. Bestemmelsen har heller ingen praktisk betydning i dag, så *fristed* kan etter utvalgets mening bli stående.

Setningen er snudd som en følge av at verbet *å tilstede* er skiftet ut med *å få*.

Til § 104

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 104 Jord og Boslod kan i intet Tilfælde forbrydes.	§ 104 Ingen kan bli fradømt sin faste eiendom eller hele sin formue på grunn av en forbrytelse. Alternativt: § 104 Jord og boslodd kan ikke i noe tilfelle forbrytes.	§ 104 Ingen kan bli frådømd den faste eiendommen sin eller heile eiga på grunn av eit brotsverk. Alternativt: § 104 Jord og bulut kan ikkje i noko tilfelle forbrytast.

Utvalgets merknader

I *Castberg II* s. 293 heter det om denne bestemmelsen:

«Grunnlovens § 104 forbyr at en person som følge av en straffbar handling fradømmes enten fast eiendom eller overhodet alt hva han eier.»

Bestemmelsen innebærer altså en skranke for hva slags *straff* den enkelte kan idømmes som følge av en straffbar handling. Det er dette som ligger i «forbrydes». En betydning av *forbryde* er nettopp ‘miste en vis rettighet, skulle bøde med tabet af visse goder paa grund af urigtig, lovstridig handling’ (*Ordbog over det danske Sprog*). Det er likevel sikker tolkning at den bare gjelder for idømmelse av straff, det vil si at det må ha blitt begått en *straffbar* handling. I straffeloven 1902 skilles det mellom to typer straffbare handlinger; *forbrytelser* og *forseelser*, jf.

lovens § 2. Dette skillet er opphevet i straffeloven 2005, som bare bruker ordet *forbrytelse* (se nærmere i Ot.prp. nr. 90 (2003–04) s. 56–57). Når den nye straffeloven treer i kraft, vil altså gjeldende terminologi være at *forbrytelse* dekker alle straffbare handlinger. Det samme må antas å gjelde ordet *brotsverk* på nynorsk. Utvalget har derfor presisert den nevnte betydningen av «forbrydes» ved å ta inn *på grunn av en forbrytelse / eit brotsverk*.

Med *jord* menes i bestemmelsen her fast eiendom mer generelt, jf. sitatet fra *Castberg* ovenfor. Meneskerettighetsutvalget har lagt til grunn den samme forståelsen, jf. Dokument 16 (2011–2012) s. 133: «Med uttrykket ‘Jord’ siktes det til fast eiendom ...». Utvalget har derfor erstattet «Jord» med *fast eiendom/eigedom*, som i dag gir et tydeligere bilde av hva bestemmelsen gjelder.

Boslodd er tvetydig, men er i bestemmelsen her brukt i betydningen 'en persons hele formue' (*Norsk Riksmålsordbok*), jf. også sitatet fra *Castberg*. Men *boslodd* kan også bety en andel i et bo, for eksempel i et arvebo eller i et ekteskapeleg felleseie. Den sistnevnte betydningen er vanligst i dag. *Boslodd* slik det brukes i bestemmelsen her, kan derfor misforstås. Utvalget har derfor presisert dette til *hele sin formue / heile eiga*.

I den gjeldende teksten heter det «Jord og Boslod». Ifølge sitatet fra *Castberg* ovenfor forbyr imidlertid bestemmelsen at noen som straff må avgi

fast eiendom *eller* hele sin formue. I Adler og Falsens grunnlovskast gikk dette også tydelig frem; der sto det «Gods eller Eiendomme». I tråd med dette har utvalget brukt *eller*.

I enhver slik erstatning av gamle ord og begreper med nye ligger det en viss grad av tolkning og en viss mulighet for at de nye begrepene ikke korrekt gjengir betydningen av de gamle (se omtalen i punkt 3.1). Utvalget har derfor også formulert et *alternativ* der de gamle begrepene er beholdt, men i modernisert rettskrivning.

Til § 105

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 105 Fordrer Statens Tarv, at Nogen maa afgive sin rørlige eller urørlige Eiendom til offentlig Brug, saa bør han have fuld Erstatning af Statskassen.	§ 105 Krever hensyn til samfunnet at noen må avgi sin faste eller rørlige eiendom til offentlig bruk, skal hun eller han ha full erstatning av statskassen. Alternativt: § 105 Krever hensyn til samfunnet at noen må avgi sin faste eller rørlige eiendom til offentlig bruk, skal han ha full erstatning av statskassen.	§ 105 Krev omsyn til samfunnet at nokon må gje frå seg sin faste eller rørlige eigedom til offentleg bruk, skal ho eller han få fullt vederlag av statskassa. Alternativt: § 105 Krev omsyn til samfunnet at nokon må gje frå seg sin faste eller rørlige eigedom til offentleg bruk, skal han få fullt vederlag av statskassa.

Utvalgets merknader

Denne paragrafen er en av dem som oftest påberopes for domstolene, som grunnlag for krav om erstatning for tap av eiendom eller verdier som følge av offentlige krav eller reguleringer. Utvalget har derfor vært forsiktig med å gjøre endringer i den.

Tarv betyr 'noget som en trenger; behov, trang, krav i alm.', og tidligere dessuten 'gagn, nytte' (*Norsk Riksmålsordbok*). Men uttrykket «Statens Tarv» må antakelig forstås langt videre enn hva som er til *statens* beste, mer i retning av *samfunnets* beste eller *samfunnshensyn*. I *Aschehoug* III s. 42 heter det:

«Med Bestemmelsen i § 105 har Grundloven ikke sagt og ikke villet sige mere end, at der skal betales fuld Erstatning, naar tvungen Afstaaelse finder

Sted, selv om Afstaaelsen er paakaldt af Samfundets Tarv og skeer til offentligt Brug.»

Og i *Andenæs/Fliflet* s. 442 er det lagt til grunn at «Statens Tarv» må forstås som «samfunnmessige hensyn». Utvalget har lagt denne forståelsen til grunn, og erstattet «Statens Tarv» med «hensyn/omsyn til samfunnet».

Urørlig i den betydning det er brukt i bestemmelsen her, er i *Norsk Riksmålsordbok* definert som '(om gods, eiendom) som ikke kan røres, bevegges; fast'. I dag er *fast eiendom* en langt mer brukt betegnelse enn *urørlig eiendom*. Begrepet *fast eiendom* er dessuten brukt i de nye språkversjonene av § 104. Utvalget har derfor endret *urørlig* til *fast* også i paragrafen her.

Til § 106

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 106 Saavel Kjøbesummer som Indtægter af det Geistligheden beneficerede Gods skulle blot anvendes til Geistlighedens Bedste og Oplysningens Fremme. Milde Stiftelsers Eiendomme skulle blot anvendes til disses Gavn.	§ 106 Kjøpesummer og inntekter av geistlighetens benefiserte gods skal bare anvendes til geistlighetens beste og til opplysningens fremme. Milde stiftelsers eiendommer skal bare anvendes til gagn for disse.	§ 106 Kjøpesummar og inntekter av det benefiserte godset til presteskabet skal berre nyttast til gagn for presteskabet og til å fremje opplysinga. Eigedommane til milde stiftingar skal berre nyttast til deira eige gagn.

Utvalgets merknader

Geistlighet betyr ‘den geistlige stand; presteskap’ (*Norsk Riksmålsordbok*). Utvalget har derfor brukt *presteskabet* på nynorsk, som er det vanlige.

Om begrepet «Milde Stiftelser» heter det i *Aschehoug III* s. 293:

«Ved milde Stiftelser menes egentlig kun de, der virke i gudeligt eller velgjørende Øiemed. Udenfor Ordene ligge altsaa Stiftelser, beregnede paa at frem-

me andre almennyttige eller endog reent private Interesser.»

Likevel sies det samme sted at også den sistnevnte typen stiftelser utvilsomt omfattes av bestemmelsen.

Utvalget har ikke funnet noen lettfattelig og dekkende erstatning for dette begrepet, og har latt *milde stiftelser/stiftingar* bli stående.

Til § 107

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 107 Odels- og Aasædesretten maa ikke ophæves. De nærmere Betingelser, hvorunder den, til største Nytte for Staten og Gavn for Landalmuen, skal vedblive, fastsættes af det første eller andet følgende Storting.	§ 107 Odels- og åsetesretten må ikke oppheves. De nærmere betingelser for hvordan den skal videreføres til størst mulig nytte for staten og til gagn for landallmuen, fastsettes av det første eller annet følgende storting.	§ 107 Odels- og åsetesretten må ikkje opphevast. Dei nærare vilkåra for korleis han skal stå ved lag til størst mogleg nytte for staten og gagn for landallmugen, blir fastsette av det fyrste eller andre stortinget.

Med *landalmue* forstås ‘almue på landsbygden’ (*Norsk Riksmålsordbok*), mens *almue* betyr ‘folkets store masse; de brede lag (i motsetn. til de høiere klasser)’. Det er vanskelig å finne noen helt dekkende moderne ekvivalent til dette. Alternativ som *bygdefolk / folk på bygdene* ville vært nærliggende å bruke i dag, men det er uvisst om det dekker intensjonen

helt. Andre moderne alternativ med «landet» kan lett virke nedsettende (jf. «folk på landet»). Utvalget har latt *landallmue/landallmuge* stå, selv om det heller ikke er et ord som brukes mellom likemenn i dag. Ordet er såpass gammelmodig at man sannsynligvis automatisk vil lese det med historiske briller.

Til § 108

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 108 Ingen Grevskaber, Baronier, Stamhuse og Fideikommiss, maa for Eftertiden oprettes.	§ 108 Heretter kan det ikke opprettes grevskaper, baronier, stamhus eller fideikommiss.	§ 108 Heretter kan det ikkje skipast grevskap, baroni, stamhus eller fideikommiss.

Utvalgets merknader

Av de fire sentrale begrepene i denne bestemmelsen er *fideikommiss* det som vel er minst kjent i dag. Et *fideikommiss* er en ‘eiendom som ikke må avhendes, men skal gå i arv innen en familie etter regler

fastsatt ved opprettelsen’ (*Norsk Riksmålsordbok*). Og selv om det visstnok ikke lenger finnes noen fideikommiss i Norge, er ordet fremdeles i bruk, jf. blant annet arveavgiftsloven §§ 6 og 8. *Stamhus* har mange av de samme trekkene som fideikommiss,

men omfatter bare fast eiendom. Det er visstnok bare ett stamhus igjen i Norge (Jarlsberg) (jf. NOU 1998:7 punkt 3.2).

Lite ville vært vunnet med å kalle disse fenomenene noe annet. Utvalget har beholdt alle ordene, men med modernisert rettskrivning.

Til § 109

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 109</p> <p>Enhver Statens Borger er i Almindelighed lige forpligtet, i en vis Tid at værne om sit Fædreland, uden Hensyn til Fødsel eller Formue.</p> <p>Denne Grundsætnings Anvendelse, og de Indskrænkninger den bør undergaa, bestemmes ved Lov.</p>	<p>§ 109</p> <p>Alle statens borgere er i alminnelighet like forpliktet til i en viss tid å verne om fedrelandet, uten hensyn til fødsel eller formue.</p> <p>Anvendelsen av denne grunnsetning, og de begrensninger den skal ha, bestemmes ved lov.</p>	<p>§ 109</p> <p>Alle statsborgarane har i regelen den same skyldnaden til å verne fedrelandet ei viss tid, utan omsyn til fødsel eller formue.</p> <p>Korleis denne grunnsetninga skal gjennomførast, og kva unntak ho skal ha, blir fastsett i lov.</p>

Utvalgets merknader

Som nevnt i merknaden til § 18 har utvalget gjennomgående erstattet «i Almindelighed» med *i regelen* på nynorsk.

Til § 110

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 110</p> <p>Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at ethvert arbejdsdygtigt Menneske kan skaffe sig Udkomme ved sit Arbeide.</p> <p>Nærmere Bestemmelser om Ansattes Medbestemmelsesret paa deres Arbejdsplads, fastsættes ved Lov.</p>	<p>§ 110</p> <p>Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved sitt arbeid.</p> <p>Nærmere bestemmelser om ansattes medbestemmelsesrett på arbeidsplassen fastsettes ved lov.</p>	<p>§ 110</p> <p>Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at kvart arbeidsført menneske kan leve av arbeidet sitt.</p> <p>Nærare føresegner om medråderetten til dei tilsette på arbeidsplassen blir fastsette i lov.</p>

Utvalgets merknader

Utvalget har gjennomgående skrevet om «Det paaligger Statens Myndigheder» til det kortere og mer direkte «Statens myndigheter skal / Dei statlege styresmaktene skal». Dette gjelder i paragrafen her og i §§ 110 a og 110 c (og i tillegg en rekke av Menneskerettighetsutvalgets forslag til nye grunnlovsbestemmelser).

«Udkomme» brukes i paragrafen her i betydningen 'midler til livsopphold; inntekt' (*Norsk Riksmåls-*

ordbok). «Tjene til livets opphold ved sitt arbeid» gir dekkende uttrykk for den gjeldende teksten. På nynorsk kan denne formuleringen virke litt omstendelig. Utvalget har derfor valgt «leve av arbeidet sitt», som har det samme meningsinnholdet (jf. det engelske uttrykket «gain his living by work», som blant annet er brukt i FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, artikkel 6).

Til § 110 a

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 110 a Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.	§ 110 a Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.	§ 110 a Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at den samiske folkegruppa kan tryggje og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.

Utvalgets merknader

Som nevnt i merknaden ovenfor har utvalget forenklet «Det paaligger Statens Myndigheder» til det

kortere og mer direkte «statens myndigheter skal / dei statlege styresmaktene skal». Det ligger ingen meningsendring i dette.

Til § 110 b

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 110 b Enhver har Ret til et Milieu som sikrer Sundhed og til en Natur hvis Produktionsævne og Mangfold bevares. Naturens Ressourcer skulle disponeres ud fra en langsigtig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten. For at ivaretage deres Ret i Henhold til foregaaende Led, ere Borgerne berettigede til Kundskab om Naturmilieuets Tilstand og om Virkningerne af planlagte og iværksatte Indgreb i Naturen. Statens Myndigheder give nærmere Bestemmelser til at gennemføre disse Grundsætninger.	§ 110 b Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten. Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd. Statens myndigheter gir nærmere bestemmelser for å gjennomføre disse grunnsetninger.	§ 110 b Alle har rett til eit helsesamt miljø og ein natur der produksjonsevna og mangfaldet blir haldne ved lag. Naturressursane skal disponerast ut frå ein langsiktig og allsidig synsmåte som tryggjer denne retten òg for kommande slekter. Borgarane har rett til kunnskap om korleis det står til med naturmiljøet, og om verknadene av planlagde og iverksette inngrep i naturen, slik at dei kan tryggje den retten dei har etter førre leddet. Dei statlege styresmaktene gjev nærare føresegner for å gjennomføre desse grunnsetningane.

Utvalgets merknader

I første ledd er uttrykket «et Milieu som sikrer Sundhed» på nynorsk forenklet til *eit helsesamt miljø*, som i praksis betyr det samme (*helsesam* betyr 'god for helse').

Utvalget har endret litt på oppbygningen av *annet ledd*. Bestemmelsen gir borgerne rett til kunnskap om naturmiljøet m.m., og det nevnes nå først. Dessuten står subjektet og verbalet nå først i setningen.

Til § 110 c

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 110 c Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne. Nærmere Bestemmelser om Gjennemførelsen af Traktater herom fastsættes ved Lov.	§ 110 c Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene. Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av traktater om dette fastsettes ved lov.	§ 110 c Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane. Nærare føresegner om gjennomføringa av traktatar om dette blir fastsette i lov.

Utvalgets merknader

Som nevnt i merknaden til § 110 har utvalget forenklet «Det paaligger Statens Myndigheder» til det

kortere og mer direkte «statens myndigheter skal / dei statlege styresmaktene skal». Det ligger ingen meningsendring i dette.

Til § 111

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 111 Det norske Flags Form og Farver bestemmes ved Lov.	§ 111 Det norske flaggs form og farger bestemmes ved lov.	§ 111 Forma og fargane på det norske flagget blir fastsette i lov.

Til § 112

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 112 Viser Erfaring, at nogen Del af denne Kongeriget Norges Grundlov bør forandres, skal Forslaget derom fremsættes paa første, andet eller tredje Storting efter et nyt Valg og kundgjøres ved Trykken. Men det tilkommer først det første, andet eller tredje Storting efter næste Valg at bestemme, om den foreslaede Forandring bør finde Sted eller ei. Dog maa saadan Forandring aldrig modsige denne Grundlovs Principer, men alene angaa Modifikationer i enkelte Bestemmelser, der ikke forandre denne Konstitutions Aand, og bør to Trediedele af Stortinget være enige i saadan Forandring. En saaledes vedtagen Grundlovsbestemmelse underskrives af Stortingets Præsident og Sekretær og sendes Kongen til Kundgjørelse ved Trykken som gjældende Bestemmelse i Kongeriget Norges Grundlov.	§ 112 Viser erfaring at noen del av denne Kongeriket Norges grunnlov bør endres, skal endringsforslag fremsettes på første, annet eller tredje storting etter et nytt valg og kunngjøres på trykk. Men det tilkommer først det første, annet eller tredje storting etter neste valg å bestemme om den foreslåtte endring skal finne sted eller ei. En slik endring må likevel aldri motsi denne grunnlovs prinsipper, men bare angå modifikasjoner i enkelte bestemmelser som ikke endrer denne konstitusjons ånd, og to tredjedeler av Stortinget må være enige i en slik endring. En grunnlovsbestemmelse som er vedtatt på denne måte, skal underskrives av Stortingets president og sekretær og sendes kongen til kunngjøring på trykk som gjeldende bestemmelse i Kongeriket Norges grunnlov.	§ 112 Viser røynsla at nokon del av denne grunnlova for Kongeriket Noreg bør endrast, skal framlegget om endring leggjast fram på det fyrste, andre eller tredje stortinget etter eit nytt val og kunngjerast på prent. Men det er fyrst det fyrste, andre eller tredje stortinget etter neste val som avgjer om endringa skal gjerast eller ikkje. Ei slik endring må likevel aldri stri mot prinsippa i denne grunnlova, men berre gjelde modifikasjonar i einskilde føresegnar som ikkje endrar ånda i denne konstitusjonen, og to tredjedelar av Stortinget må vere samde i ei slik endring. Ei grunnlovsføresegn som er vedteken på denne måten, skal underskrivast av Stortingets president og sekretær og sendast til kongen til kunngjering på prent som gjeldande føresegn i Kongeriket Noregs grunnlov.

Utvalgets merknader

Paragraf 112 gir Stortinget hjemmel til å endre Grunnloven. Derfor kan man si at § 112 er en regel med større betydning enn de andre bestemmelsene i Grunnloven. Av denne grunn har utvalget vært ekstra forsiktig med å gjøre endringer i den.

Bestemmelsen kunne nok ha vært forenklet en del. For eksempel er det liten grunn til å presisere at det skal være et «nytt» valg før fremsettelsen av grunnlovsforslag, og formuleringen «det første, andet eller tredje Storting» kan forenkles til «et av de

tre første storting». Men utvalget har altså latt disse formuleringene stå.

4.2 Fremsatte grunnlovsforslag: Nye tekstversjoner med merknader

Dette punktet inneholder utvalgets forslag til nye tekstversjoner av de grunnlovsforslagene som er fremsatt hittil i valgperioden. Disse tekstene er bare tatt inn her, og ikke satt opp som helhetlige forslag, slik som grunnlovstekstene.

I utvalgets merknader kommenteres bare selve *endringene* i forhold til den gjeldende grunnlovsteksten. Med mindre annet er presisert, er oversettelsene

av de gjeldende bestemmelsene identiske med oversettelsene omtalt ovenfor.

Til Grunnlovsforslag 1 (2011–2012)

TIL ALTERNATIV 1 – GRUNNLOVEN § 14 FØRSTE PUNKTUM SKAL LYDE:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 14 Kongen kan beskikke <i>stemmeberettigede norske Borgere, som ikke ere Storthingsræpresentanter, til Statssekretærer, til at bistaa Statsraadets Medlemmer under Udførelsen af deres Forretninger udenfor Statsraadet.</i>	§ 14 Kongen kan utnevne stemmeberettigede norske borgere som ikke er stortingsrepresentanter, til statssekretærer, som bistår statsrådets medlemmer under utførelsen av deres gjøremål utenfor statsrådet.	§ 14 Kongen kan utnemne røysteføre norske borgarar som ikkje er stortingsrepresentantar, til statssekretærar, som hjelper medlemmene av statsrådet med gjeremåla deira utanfor statsrådet.

Utvalgets merknader

Utvalget anbefaler at dette forslaget fremsettes på nytt i alle tre språkversjonene, ettersom det må gjøres endringer også i forhold til bokmålsversjonen som allerede er fremsatt. I så fall er det bare nødvendig å fremsette forslag om endring av § 14 første punktum. Annet punktum blir stående uendret. Utvalgets forslag til nye § 14 annet punktum er fremsatt i to alternativer, og man slipper i så fall å gjenta begge disse alternativene i forslaget her.

De to nye språkversjonene skiller seg litt fra utvalgets forslag til nye versjoner av § 14. I § 14 heter det «beskikke Statssekretærer til at bistaa», mens det i dette grunnlovsforslaget heter «beskikke stemmeberettigede norske Borgere, som ikke ere Storthingsræpresentanter, til Statssekretærer, til at». Konstruksjonen «til ..., til at» er lite heldig. Utvalget har derfor omformulert dette til «til statssekretærer, som bistår / til statssekretærar, som hjelper». Det ligger ingen meningsforskjell i dette.

TIL ALTERNATIV 2 – GRUNNLOVEN § 14 NYTT ANNET LEDD SKAL LYDE:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<i>Storthingsrepresentanter kunne ikke beskikkes til Statssekretærer.</i>	Stortingsrepresentanter kan ikke utnevnes til statssekretærer.	Stortingsrepresentantar kan ikkje utnemnast til statssekretærar.

TIL ALTERNATIV 3 – GRUNNLOVEN § 14 NYTT ANNET LEDD SKAL LYDE:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<i>Storthingsrepresentanter kunne ikke beskikkes til Statssekretærer eller ansættes som politiske Raadgivere ved Statsraadets Kontorer.</i>	Stortingsrepresentanter kan ikke utnevnes til statssekretærer eller ansettes som politiske rådgivere ved statsrådets kontorer.	Stortingsrepresentantar kan ikkje utnemnast til statssekretærar eller tilsetjast som politiske rådgjevarar ved statsrådskontora.

Til Grunnlovsforslag 2 (2011–2012)

GRUNNLOVEN § 110 B FØRSTE LEDD ANNET PUNKTUM SKAL LYDE:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
Naturens Ressourcer, <i>herunder Madjordressourcer</i> , skulle disponeres ud fra en langsiktig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten.	Naturens ressurser, herunder matjordressurser, skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten.	Naturressursane, medrekna matjordressursane, skal disponerast ut frå ein langsiktig og allsidig synsmåte som tryggjer denne retten òg for kommande slekter.

Til Grunnlovsforslag 3 (2011–2012)

ALTERNATIV 1 – GRUNNLOVEN § 25 SKAL LYDE:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 25</p> <p>Kongen har høieste Befaling over Rigets Land- og Sømagt. Den maa ikke forøges eller formindskes, uden Stortingets Samtykke. Den maa ikke overlades i fremmede Magters Tjeneste, og ingen fremmede Magters Krigsfolk, undtagen Hjælpetropper imod fiendtligt Overfald, maa inddrages i Riget uden Stortingets Samtykke. <i>Ei heller maa Rigets Land- og Sømagt bruges udenfor Rigets Grænser uden Stortingets Samtykke, medmindre det er tvingende nødvendigt for Landets Forsvar.</i></p>	<p>§ 25</p> <p>Kongen har høyeste befaling over rikets forsvarsmakt. Denne makt må ikke forøkes eller formindskes uten Stortingets samtykke. Den må ikke overlates i fremmede makters tjeneste, og ingen fremmede makters krigsfolk, unntatt tropper til hjelp mot fiendtlig overfall, må trekkes inn i riket uten Stortingets samtykke. <i>Rikets forsvarsmakt må heller ikke brukes utenfor rikets grenser uten Stortingets samtykke, med mindre det er tvingende nødvendig for å forsvare landet.</i></p> <p>Alternativt:</p> <p>§ 25</p> <p>Kongen har høyeste befaling over rikets land- og sjømagt. Denne makt må ikke forøkes eller formindskes uten Stortingets samtykke. Den må ikke overlates i fremmede makters tjeneste, og ingen fremmede makters krigsfolk, unntatt tropper til hjelp mot fiendtlig overfall, må trekkes inn i riket uten Stortingets samtykke. <i>Rikets land- og sjømagt må heller ikke brukes utenfor rikets grenser uten Stortingets samtykke, med mindre det er tvingende nødvendig for å forsvare landet.</i></p>	<p>§ 25</p> <p>Kongen har høgste befalinga over forsvarsmakta til riket. Denne makta må ikkje aukast eller minkast utan samtykke frå Stortinget. Ho må ikkje overlatast i framande makters teneste, og ingen krigsfolk frå framande makter, så nær som troppar til hjelp mot fiendsleg overfall, må dragast inn i riket utan samtykke frå Stortinget. <i>Forsvarsmakta til riket må heller ikkje brukast utanfor grensene til riket utan samtykke frå Stortinget, om det ikkje er tvingande naudsynt for å forsvare landet.</i></p> <p>Alternativt:</p> <p>§ 25</p> <p>Kongen har høgste befalinga over land- og sjømakta til riket. Denne makta må ikkje aukast eller minkast utan samtykke frå Stortinget. Ho må ikkje overlatast i framande makters teneste, og ingen krigsfolk frå framande makter, så nær som troppar til hjelp mot fiendsleg overfall, må dragast inn i riket utan samtykke frå Stortinget. <i>Land- og sjømakta til riket må heller ikkje brukast utanfor grensene til riket utan samtykke frå Stortinget, om det ikkje er tvingande naudsynt for å forsvare landet.</i></p>

Utvalgets merknader

Utvalget har sett det som nødvendig å sette dette grunnlovsforslaget opp i to alternativer, ettersom utvalget foreslår to alternative formuleringer av § 25

første ledd første punktum, som også får konsekvenser for formuleringen av dette grunnlovsforslaget. Det vises til merknadene til Grunnloven § 25.

ALTERNATIV 2 – GRUNNLOVEN § 25 SKAL LYDE:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 25</p> <p><i>Regjeringen ... [for øvrig er alternativet identisk med alternativ 1, og teksten gjentas derfor ikke her.]</i></p>	<p>§ 25</p> <p><i>Regjeringen ...</i></p>	<p>§ 25</p> <p><i>Regjeringa ...</i></p>

ALTERNATIV 3 – GRUNNLOVEN § 25 SKAL LYDE:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 25 <i>Præsidenten ...</i> [for øvrig er alternativet identisk med alternativ 1, og teksten gjentas derfor ikke her.]	§ 25 <i>Presidenten ...</i>	§ 25 <i>Presidenten ...</i>

Til Grunnlovsforslag 4 (2011–2012)

§ 12 FØRSTE LEDD FØRSTE PUNKTUM SKAL LYDE – ALTERNATIV 1:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
Kongen vælger selv et Raad af stemmeberettigede norske Borge- re, <i>som senest i det Aar, Valgthin- get holdes, have fyldt 18 Aar.</i>	Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borge- re som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det år valgtinget holdes.	Kongen vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget blir halde.

Utvalgets merknader

Om formuleringen *som har fylt 18 år eller fyller 18 år* vises det til merknaden til Grunnloven § 50, der

den samme formuleringen er brukt. Det gjelder også de tilsvarende formuleringene i alternativene nedenfor.

§ 12 FØRSTE LEDD FØRSTE PUNKTUM SKAL LYDE – ALTERNATIV 2:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<i>Regjeringen ...</i> [for øvrig er alternativet identisk med alternativ 1, og teksten gjentas derfor ikke her.]	<i>Regjeringen ...</i>	<i>Regjeringa ...</i>

§ 12 FØRSTE LEDD FØRSTE PUNKTUM SKAL LYDE – ALTERNATIV 3:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
<i>Præsidenten ...</i> [for øvrig er alternativet identisk med alternativ 1, og teksten gjentas derfor ikke her.]	<i>Presidenten ...</i>	<i>Presidenten ...</i>

§ 50 FØRSTE LEDD SKAL LYDE:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
Stemmeberettigede ved Stortingsvalg ere de norske Borgere, Mænd og Kvinder, som senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 16 Aar.	Stemmerett ved stortingsvalg har de norske borgere som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det år valgtinget holdes. Alternativt: Stemmerett ved stortingsvalg har de norske borgere, kvinner og menn, som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det år valgtinget holdes.	Røysterett ved stortingsvalg har dei norske borgarane som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde. Alternativt: Røysterett ved stortingsvalg har dei norske borgarane, kvinner og menn, som har fylt 16 år eller fyller 16 år i det året valtinget blir halde.

Utvalgets merknader

Utvalget har her tatt ut presiseringen «Mænd og Kvinder» i de nye språkversjonene, men utformet et

alternativ der «kvinner og menn» er beholdt. Det vises til merknadene til Grunnloven § 50.

§ 61 SKAL LYDE:

Gjeldende tekst	Bokmål	Nynorsk
§ 61 Ingen kan vælges til Repræsentant uden at være stemmeberettiget og senest i det Aar, Valgthinget holdes, have fyldt 18 Aar.	§ 61 Bare den kan velges til representant som har stemmerett og har fylt 18 år eller fyller 18 år i det år valgtinget holdes.	§ 61 Berre den kan veljast til representant som har røysterett og har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget blir halde.

Utvalgets merknader

Utvalget har omformulert det negative «Ingen kan vælges til Repræsentant uden at være» i originalen og originalspråkversjonen til den positive angivelsen «Bare den kan velges til representant som har / Berre den kan veljast til representant som har» i de nye tekstversjonene. Dette for å gjøre teksten lettere med det nye tillegget «og har fylt 18 år eller fyller 18 år».

4.3 Menneskerettighetsutvalgets forslag i Dokument 16 (2011–2012): Nye tekstversjoner med merknader

Dette punktet inneholder utvalgets forslag til nye tekstversjoner av de forslagene som ble fremsatt av Menneskerettighetsutvalget i Dokument 16 (2011–2012). Også disse tekstene er bare tatt inn her, og ikke satt opp som helhetlige forslag, slik som grunnlovstekstene.

§ 49 annet punktum skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
Stortingets Ræpresentanter vælges gennem frie og hemmelige Valg.	Stortingets representanter velges gjennom frie og hemmelige valg.	Stortingsrepresentantane blir valde gjennom frie og hemmelege val.

Overskriften til kapittel E skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
E. Menneskerettighederne	E. Menneskerettighetene	E. Menneskerettane

§ 92 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
§ 92 Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Menneskerettighederne.	§ 92 Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene.	§ 92 Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane.

Utvalgets merknader

Som nevnt i merknaden til Grunnloven § 110 har utvalget forenklet «Det paaligger Statens Myndigheder» til det kortere og mer direkte «statens myndig-

heter skal / dei statlege styresmaktene skal». Det gjelder alle steder det forekommer i Menneskerettighetsutvalgets forslag. Det ligger ingen meningsendring i denne forenklingen.

§ 93 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
§ 93 Ethvert Menneske har en iboende Ret til Liv. Ingen kan dømmes til Døden. Ingen maa udsættes for Tortur eller anden umenneskelig eller nedværdigende Behandling eller Straf. Ingen skal holdes i Slaveri eller Tvangsarbeide. Det paaligger Statens Myndigheder at beskytte Retten til Liv og bekjempe Tortur, Slaveri, Tvangsarbeide og andre Former for umenneskelig eller nedværdigende Behandling.	§ 93 Ethvert menneske har en iboende rett til liv. Ingen kan dømmes til døden. Ingen må utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdige behandling eller straff. Ingen skal holdes i slaveri eller tvangsarbeid. Statens myndigheter skal beskytte retten til liv og bekjempe tortur, slaveri, tvangsarbeid og andre former for umenneskelig eller nedverdige behandling.	§ 93 Kvart menneske har ein ibuande rett til liv. Ingen kan dømmast til døden. Ingen må utsetjast for tortur eller anna umenneskeleg eller nedverdige behandling eller straff. Ingen skal haldast i slaveri eller tvangsarbeid. Dei statlege styresmaktene skal verne retten til liv og stri mot tortur, slaveri, tvangsarbeid og andre former for umenneskeleg eller nedverdige behandling.

§ 94 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 94</p> <p>Ingen maa fængslig anholdes eller paa anden Maade berøves Friheden, uden i lovbestemt Tilfælde og paa den ved Lovene foreskrevne Maade. Frihedsberøvelsen maa være nødvendig og ikke udgjøre et uforholdsmæssigt Indgreb.</p> <p>Anholdte skulle snarest mulig fremstilles for en Domstol. Andre som ere berøvede deres Frihed, kunne faa Frihedsberøvelsen prøvet for Domstoler uden ugrundet Ophold.</p> <p>For ubeføiet Arrest eller ulovligt Ophold staa Vedkommende den Fængslede til Ansvar.</p>	<p>§ 94</p> <p>Ingen må fengsles eller berøves friheten på annen måte uten i lovbestemte tilfeller og på den måte som lovene foreskriver. Frihetsberøvelsen må være nødvendig og ikke utgjøre et uforholdsmessig inngrep.</p> <p>Den pågrepne skal snarest mulig fremstilles for en domstol. Andre som er berøvet sin frihet, kan få frihetsberøvelsen prøvet for domstolene uten ugrunnet opphold.</p> <p>De som uberettiget har arrestert noen eller ulovlig holdt noen fengslet, står til ansvar for vedkommende.</p>	<p>§ 94</p> <p>Ingen må fengslast eller bli fråteken fridommen på anna vis utan i dei tilfella og på den måten som lovene fastset. Fridomstapet må vere naudsynt og ikkje utgjere eit mishøveleg inngrep.</p> <p>Den pågripne skal snarast råd framstillast for ein domstol. Andre som er fråtekne fridommen, kan få fridomstapet prøvd for domstolane utan grunnlaus dryging.</p> <p>Dei som utan rett har arrestert nokon eller halde nokon ulovleg fengsla, står til ansvar for vedkommende.</p>

§ 95 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 95</p> <p>Enhver har Ret til at faa sin Sag afgjort af en uafhængig og upartisk Domstol inden rimelig Tid. Rettergangen skal være retfærdig og offentlig. Retten kan imidlertid lukke Retsmødet dersom Hensynet til Parternes Privatliv eller tungtveiende almene Interesser gjøre det nødvendigt.</p>	<p>§ 95</p> <p>Enhver har rett til å få sin sak avgjort av en uavhengig og upartisk domstol innen rimelig tid. Rettergangen skal være rettferdig og offentlig. Retten kan likevel lukke rettsmøtet dersom hensynet til partenes privatliv eller tungtveiende allmenne interesser gjør det nødvendig.</p>	<p>§ 95</p> <p>Alle har rett til å få saka si avgjort av ein uavhengig og upartisk domstol innan rimeleg tid. Rettergangen skal vere rettvis og offentlig. Retten kan likevel stengje rettsmøtet dersom omsynet til privatlivet til partane eller tungtveigande allmenne interesser krev det.</p>

Utvalgets merknader

I originalspråksteksten har Menneskerettighetsutvalget brukt *imidlertid*, mens det i bokmålsteksten har brukt *likevel*. I Grunnloven ellers brukes ordet *imidlertid* i betydningen 'i mellomtiden', se merkna-

den til Grunnloven § 48. Det er åpenbart ikke det som er ment i bestemmelsen her. Utvalget anbefaler at ordet *likevel* brukes i originalspråksbestemmelsen i forslaget her.

§ 96 nytt annet, tredje og fjerde ledd skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>Enhver har Ret til at blive anset som uskyldig, indtil Skyld er bevist efter Loven.</p> <p>Ingen kan straffes mere end een Gang for samme Handling.</p> <p>Ingen kan dømmes til at afstaa fast Eiendom eller samlet Formue, medmindre Værdierne ere benyttede til eller ere Udbytte fra en strafbar Handling.</p>	<p>Enhver har rett til å bli ansett som uskyldig inntil skyld er bevist etter loven.</p> <p>Ingen kan straffes mer enn én gang for samme handling.</p> <p>Ingen kan dømmes til å avstå fast eiendom eller samlet formue, med mindre verdiene er benyttet til eller er utbytte fra en straffbar handling.</p>	<p>Alle har rett til å bli rekna som uskuldige til skuld er prova etter lova.</p> <p>Ingen kan straffast meir enn éin gong for same handling.</p> <p>Ingen kan dømmast til å avstå fast eigedom eller heile eiga si om ikkje verdiane er nytta til eller er utbyte frå ei strafflagd handling.</p>

§ 98 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 98</p> <p>Alle ere lige for Loven.</p> <p>Intet Menneske maa udsættes for usaglig eller uforholdsmæssig Forskelsbehandling.</p>	<p>§ 98</p> <p>Alle er like for loven.</p> <p>Intet menneske må utsettes for usaklig eller uforholdsmessig forskjellsbehandling.</p> <p>Alternativt annet ledd:</p> <p>Ingen må utsettes for diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, språk, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, religion, livssyn, politisk syn, helse, alder eller andre lignende vesentlige forhold ved en person.</p>	<p>§ 98</p> <p>Alle er like for lova.</p> <p>Ikkje noko menneske må utsetjast for usakleg eller mishøveleg forskjellsbehandling.</p> <p>Alternativt andre ledd:</p> <p>Ingen må diskriminerast på grunnlag av kjønn, etnisitet, språk, funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, religion, livssyn, politisk syn, helse, alder eller andre liknande vesentlege sider av ein person.</p>

Utvalgets merknader

Utvalget har brukt *mishøveleg* på nynorsk for *uforholdsmæssig*. Dette er i tråd med utvalgets vurderinger av *samhøveleg* som en passende erstatning

for *forholdsmessig*, se om dette i merknadene til § 115 nedenfor.

Alternativt annet ledd er ikke skrevet om, selv om forholdet mellom «Ingen» og «en/ein person» kunne vært bedre formulert.

§ 99 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 99</p> <p>Enhver har Frihed for Tanke, Samvittighed, Religion og Livsanskuelse. Denne Frihed omfatter Ret til at ændre Religion eller Livssyn efter eget Valg og til at praktisere sin Religion eller sit Livssyn alene eller i Fællesskab med Andre.</p>	<p>§ 99</p> <p>Enhver har frihet for tanke, samvittighet, religion og livsanskuelse. Denne friheten omfatter rett til å endre religion eller livssyn etter eget valg, og til å praktisere sin religion eller sitt livssyn alene eller i fellesskap med andre.</p>	<p>§ 99</p> <p>Alle har fridom for tanke, samvit, religion og livssyn. Denne fridommen femner om retten til å skifte religion eller livssyn etter eige val, og til å praktisere religionen eller livssynet åleine eller i lag med andre.</p>

§ 101 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 101</p> <p>Enhver har Ret til at danne, slutte sig til og melde sig ud af Foreninger, herunder Fagforeninger og politiske Partier.</p> <p>Alle kunne mødes i fredelige Forsamlinger og Demonstrationer.</p> <p>Regjeringen er ikke berettiget til militær Magts Anvendelse mod Statens Medlemmer, uden efter de i Lovgivningen bestemte Former, medmindre nogen Forsamling maatte forstyrre den offentlige Rolighed og den ikke øieblikkelig adskilles, efterat de Artikler i Landsloven, som angaa Oprør, ere den tredje Gange lydelig forelæste af den civile Øvrighed.</p>	<p>§ 101</p> <p>Enhver har rett til å danne, slutte seg til og melde seg ut av foreninger, herunder fagforeninger og politiske partier.</p> <p>Alle kan møtes i fredelige forsamlinger og demonstrasjoner.</p> <p>Regjeringen har ikke rett til å bruke militær makt mot innbyggerne uten etter lov, med mindre en forsamling forstyrrer den offentlige ro og ikke øyeblikkelig oppløses etter at de lovbestemmelser som angår opprør, tre ganger høyt og tydelig er opplest for forsamlingen av den sivile øvrighet.</p>	<p>§ 101</p> <p>Alle har rett til å skipe, melde seg inn i og melde seg ut av foreningar, medrekna fagforeningar og politiske parti.</p> <p>Alle kan møtast i fredelege forsamlingar og demonstrasjonar.</p> <p>Regjeringa har ikkje rett til å nytte militær makt mot innbyggjarane utan etter lov, med mindre ei forsamling skiplar den offentlege roa og ikkje skilst åt så snart den sivile styresmakta tre gonger har lese lovføresegnene om opprør høgt og tydeleg for henne.</p>

§ 102 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 102</p> <p>Enhver har Ret til Respekt for sit Privatliv og Familieliv, sit Hjem og sin Kommunikation.</p> <p>Det paaligger Statens Myndigheder at sikre et Værn om den personlige Integritet og om personlige Oplysninger. Systematisk Indhentning, Opbevaring og Brug af Oplysninger om Andres personlige Forhold kan kun finde Sted i Henhold til Lov.</p>	<p>§ 102</p> <p>Enhver har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon.</p> <p>Statens myndigheter skal sikre et vern om den personlige integritet og om personlige opplysninger. Systematisk innhenting, oppbevaring og bruk av opplysninger om andres personlige forhold kan bare finne sted i henhold til lov.</p>	<p>§ 102</p> <p>Alle har rett til respekt for privatlivet og familielivet sitt, for heimen sin og kommunikasjonen sin.</p> <p>Dei statlege styresmaktene skal sikre eit vern om den personlege integriteten og om personlege opplysningar. Systematisk inn-samling, lagring og bruk av opplysningar om andres personlege tilhøve kan berre skje i samsvar med lov.</p>

§ 103 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 103</p> <p>Familien er en grundlæggende Enhed i Samfundet. Enhver, som har opnaaet giftefærdig Alder, har Ret til at stifte Familie, indgaa Ægteskab og opløse Ægteskab i Henhold til nærmere Bestemmelser givne ved Lov. Ægteskab kan kun indgaaes med Ægtefællernes Samtykke og frie Vilje.</p>	<p>§ 103</p> <p>Familien er en grunnleggende enhet i samfunnet. Enhver som har oppnådd gifteferdig alder, har rett til å stifte familie, inngå ekteskap og oppløse ekteskap i henhold til nærmere bestemmelser gitt ved lov. Ekteskap kan bare inngås med ektefellenes samtykke og frie vilje.</p>	<p>§ 103</p> <p>Familien er ei grunnleggjande eining i samfunnet. Alle som har nådd gifteferdig alder, har rett til å skipe familie, gifte seg og skilje seg i samsvar med nærare føresegner gjevne i lov. Giftarmål krev fri vilje og samtykke frå ektemakane.</p>

Utvalgets merknader

Giftarmål er her brukt i den primære betydningen av ordet, 'det å gifte seg', ikke 'det å vere gift' (Ny-

norskordboka). Det fremgår så klart av sammenhengen at utvalget ikke har funnet grunn til å presisere det i teksten.

§ 104 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 104</p> <p>Børn have Krav paa Respekt for deres Menneskeværd. De have Ret til at blive hørt i Spørgsmaal som gjælde dem selv, og deres Mening skal tillægges Vægt i Overensstemmelse med deres Alder og Udvikling.</p> <p>Ved Afgjørelser som berøre Børn, skal Barnets Bedste være et grundlæggende Hensyn.</p> <p>Børn have Ret til Værn om deres personlige Integritet. Det paa-ligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for Barnets Udvikling, herunder at sikre at Barnet faar den nødvendige økonomiske, sociale og sundhedsmæssige Tryghed, fortrinnsvis i egen Familie.</p>	<p>§ 104</p> <p>Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.</p> <p>Ved avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.</p> <p>Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.</p>	<p>§ 104</p> <p>Born har krav på respekt for menneskeverdet sitt. Dei har rett til å bli høyrde i spørsmål som gjeld dei sjølv, og det skal leggjast vekt på meininga deira i samsvar med alderen og utviklingssteget.</p> <p>I avgjerder som vedkjem born, skal kva som er best for barnet, vere eit grunnleggjande omsyn.</p> <p>Born har rett til vern om den personlege integriteten sin. Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for utviklinga til barnet og mellom anna sjå til at det får den økonomiske, sosiale og helsemessige tryggleiken som det treng, helst i sin eigen familie.</p>

§ 106 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 106</p> <p>Enhver, som opholder sig lovlig i Riget, kan frit bevæge sig indenfor Rigets Grænser og vælge sit Bosted der.</p> <p>Ingen kan negtes at forlade Riget, medmindre det er nødvendigt af Hensyn til en effektiv Retsfølgelse eller for Aftjening af Værnepligt. Norske Statsborgere kunne ikke negtes Adgang til Riget.</p>	<p>§ 106</p> <p>Enhver som oppholder seg lovlig i riket, kan fritt bevege seg innenfor rikets grenser og velge sitt bosted der.</p> <p>Ingen kan nektes å forlate riket med mindre det er nødvendig av hensyn til en effektiv rettsfølgelse eller for avtjening av verneplikt. Norske statsborgere kan ikke nektes adgang til riket.</p>	<p>§ 106</p> <p>Alle som oppheld seg lovleg i riket, kan fritt ferdast innanfor grensene og velje bustad der.</p> <p>Ingen kan nektast å forlate riket om det ikkje trengst av omsyn til effektiv rettsfølgning eller fordi dei skal gjere verneplikt. Norske statsborgarar kan ikkje nektast tilgjenge til riket.</p>

§ 107 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 107</p> <p>Det paaligger Statens Myndigheder at respektere den Enkeltes kulturelle Identitet og lægge Forholdene til Rette for at den Enkelte kan deltage i Kulturaktiviteter og opleve et Mangfold af Kulturudtryk.</p> <p>Videnskabens og Kunstens Frihed skal respekteres.</p>	<p>§ 107</p> <p>Statens myndigheter skal respektere den enkeltes kulturelle identitet og legge forholdene til rette for at den enkelte kan delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk.</p> <p>Vitenskapens og kunstens frihet skal respekteres.</p>	<p>§ 107</p> <p>Dei statlege styresmaktene skal respektere den kulturelle identiteten til kvar einskild og leggje til rette for at alle kan delta i kulturaktivitetar og oppleve eit mangfald av kulturuttrykk.</p> <p>Den vitenskaplege og kunstnarlege fridommen skal respekterast.</p>

§ 108 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 108</p> <p>Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at Samerne, som Urfolk, kunne sikre og udvikle deres Sprog, Kultur og Samfundsliv.</p> <p>Alternativt:</p> <p>§ 108</p> <p>Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at <i>det samiske Folk</i> kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.</p>	<p>§ 108</p> <p>Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at same- ne, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.</p> <p>Alternativt:</p> <p>§ 108</p> <p>Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at det samiske folk kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.</p>	<p>§ 108</p> <p>Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at samane, som urfolk, kan tryggje og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.</p> <p>Alternativt:</p> <p>§ 108</p> <p>Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at det samiske folket kan tryggje og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.</p>

§ 109 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 109</p> <p>Enhver har Ret til Uddannelse. Børn have Pligt til at modtage grundlæggende Oplæring. Oplæringen skal ivaretage den Enkeltes Evner og Behov og fremme Respekt for Demokratiet, Retsstaten og Menneskerettighederne.</p> <p>Det paaligger Statens Myndigheder at sikre Adgang til videregående Oplæring og lige Muligheder til høiere Uddannelse på Grundlag af Kvalifikationer.</p>	<p>§ 109</p> <p>Enhver har rett til utdanning. Barn har plikt til å motta grunnleggende opplæring. Opplæringen skal ivareta den enkeltes evner og behov og fremme respekt for demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.</p> <p>Statens myndigheter skal sikre adgang til videregående opplæring og like muligheter til høyere utdanning på grunnlag av kvalifikasjoner.</p>	<p>§ 109</p> <p>Alle har rett til utdanning. Born har plikt til å ta imot grunnleggjande opplæring. Opplæringa skal utvikle evnene til kvart barn, ta omsyn til dei behova det har, og fremje respekt for demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.</p> <p>Dei statlege styresmaktene skal sikre tilgjenge til vidaregåande opplæring og likt høve til høgare utdanning på grunnlag av kvalifikasjonar.</p>

Utvalgets merknader

På nynorsk har utvalget valgt å skrive «utvikle evnene» for «ivareta evnene». Etter utvalgets mening er ordet *ivareta* uheldig i kombinasjon med «den enkeltes evner», da det kan gi inntrykk av at opplæringen bare skal ta vare på og ikke utvikle evnene til barna. På nynorsk blir dette inntrykket særlig sterkt om man velger å oversette *ivareta* direkte til *ta vare på*, som har en snevrere betydning på nynorsk. I Dokument 16 (2011–2012) s. 225 heter det dessuten at ordet *ivareta* ble valgt fordi man fant det «litt tungt språklig å skulle presisere at barnets evner også skal utvikles gjennom opplæringen». Formuleringen ut-

valget har valgt for den nynorske målversjonen, svarer altså godt til hensikten med bestemmelsen. Det er neppe nødvendig å presisere at utvikling forutsetter ivaretagelse.

I den nynorske versjonen er det også presisert at det er «evnene til kvart barn» og *barns* behov det er tale om. Dette er i tråd med Menneskerettighetsutvalgets forutsetninger, jf. Dokument 16 (2011–2012) s. 225:

«I hovedtrekk skal opplæringen bidra til å ivareta barnets behov, samtidig som opplæringen skal utvikle barnets evner.»

§ 110 første ledd skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for at ethvert arbejdsdygtigt Menneske kan skaffe sig Udkomme ved Arbejde eller Næring. Den, som ikke selv kan sørge for sit Livsophold, har Ret til Støtte fra det Offentlige.</p>	<p>Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved arbeid eller næring. Den som ikke selv kan sørge for sitt livsopphold, har rett til støtte fra det offentlige.</p>	<p>Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at kvart arbeidsført menneske kan leve av arbeidet sitt eller næringsverksemda si. Den som ikkje sjølv kan forsyte seg, har rett til stønad frå det offentlege.</p>

§ 111 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 111</p> <p>Det paaligger Statens Myndigheder at respektere og sikre Retten til en tilfredsstillende Levestandard.</p> <p>Ligeledes paaligger det Statens Myndigheder at fremme Befolkningens Helbred og sikre Retten til nødvendig Helbredshjelp.</p>	<p>§ 111</p> <p>Statens myndigheter skal respektere og sikre retten til en tilfredsstillende levestandard.</p> <p>Likeledes skal statens myndigheter fremme befolkningens helse og sikre retten til nødvendig helsehjelp.</p>	<p>§ 111</p> <p>Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje retten til ein tilfredsstillande levestandard.</p> <p>Like eins skal dei statlege styresmaktene fremje folkehelsa og tryggje retten til naudsynt helsehjelp.</p>

§ 112 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 112</p> <p>Enhver har Ret til et Milieu som sikrer Sundhed og til en Natur hvis Produktionsævne og Mangfold bevares. Naturens Resourcer skulle disponeres ud fra en langsiktig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten.</p> <p>For at ivaretage deres Ret i Henhold til foregaaende Led, ere Borgerne berettigede til Kundskab om Naturmilieuets Tilstand og om Virkningerne af planlagte og iværksatte Indgreb i Naturen.</p> <p><i>Det paaligger Statens Myndigheder at træffe Foranstaltninger der gennemføre disse Grundsætninger.</i></p>	<p>§ 112</p> <p>Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten.</p> <p>Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.</p> <p>Statens myndigheter skal iverksette tiltak som gjennomfører disse grunnsetninger.</p>	<p>§ 112</p> <p>Alle har rett til eit helsesamt miljø og ein natur der produksjonsevna og mangfaldet blir haldne ved lag. Naturressursane skal disponerast ut frå ein langsiktig og allsidig synsmåte som tryggjer denne retten òg for kommande slekter.</p> <p>Borgarane har rett til kunnskap om korleis det står til med naturmiljøet, og om verknadene av planlagde og iverksette inngrep i naturen, slik at dei kan tryggje den retten dei har etter førre leddet.</p> <p>Dei statlege styresmaktene skal setje i verk tiltak som gjennomfører desse grunnsetningane.</p>

§ 113 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 113</p> <p>Myndighedernes Indgreb overfor den Enkelte maa have Grundlag i Lov.</p>	<p>§ 113</p> <p>Myndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov.</p>	<p>§ 113</p> <p>Styresmaktene må ha grunnlag i lov for å gripe inn overfor einskildmennesket.</p>

§ 114 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
§ 114 I Sager som reises for Domstolene, have Domstolene Ret og Pligt til at prøve hvorvidt Love og andre Beslutninger truffet af Statens Myndigheder stride mod Grundloven.	§ 114 I saker som reises for domstolene, har domstolene rett og plikt til å prøve om lover og andre beslutninger truffet av statens myndigheter strider mot Grunnloven.	§ 114 I saker som blir reiste for domstolane, har domstolane rett og plikt til å prøve om lover og andre avgjerder tekne av dei statlege styresmaktene strir mot Grunnlova.

§ 115 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
§ 115 Enhver Begrænsning i Rettigheder, som ere anerkjendte i denne Grundlov, maa være fastsatte ved Lov og respektere Kjernen i Rettighederne. Begrænsningen må være forholdsmæssig og nødvendig for at ivaretage almene Interesser eller Andres Menneskerettigheder. Det kan i intet Tilfælde gjøres slige Begrænsninger i §§ 93, 94, 95, 96, 99 første Punktum og § 105. Tilsvarende gjælder for § 97 ved Spørgsmaal om Straf.	§ 115 Enhver begrensning i rettigheter som er anerkjent i denne grunnlov, må være fastsatt ved lov og respektere kjernen i rettighetene. Begrensningen må være forholdsmessig og nødvendig for å ivareta allmenne interesser eller andres menneskerettigheter. Det kan ikke i noe tilfelle gjøres slike begrensninger i §§ 93, 94, 95, 96, 99 første punktum og § 105. Tilsvarende gjelder for § 97 ved spørsmål om straff.	§ 115 All avgrensing av rettar som er stadfeste i denne grunnlova, må vere fastsett i lov og respektere kjernen i rettane. Avgrensinga må vere samhøveleg og naudsynt for å tryggje allmenne interesser eller andres menneskerettar. Det må ikkje i noko tilfelle gjerast slike avgrensingar i §§ 93, 94, 95, 96, 99 fyrste punktum og § 105. Tilsvarende gjeld for § 97 i spørsmål om straff.

Utvalgets merknader

I denne paragrafen brukes formuleringen «rettigheter som er anerkjent i denne grunnlov». Det at en rettighet er *anerkjent* i et regelverk, behøver ikke å bety at den er fastsatt der. Formuleringen gir opphav til tvil om hvorvidt det faktisk er slik at bestemmelsen gjelder alle rettigheter som Grunnloven *anerkjenner*. Det kan jo for eksempel dreie seg om andre menneskerettigheter enn dem som eventuelt fastsettes i Grunnloven (jf. at myndighetene etter forslaget til § 92 generelt skal «respektere og sikre menneskerettighetene»). Valg av denne formuleringen er ikke særskilt kommentert i Dokument 16 (2011–2012). Den er heller ikke brukt i § 116, der det mer direkte heter «Rettighetene i denne grunnlov ...».

Utvalget ønsker bare å påpeke denne språklige forskjellen mellom § 115 og § 116, og den uklare rekkevidden av formuleringen i § 115, men har ikke sett det som innenfor sitt mandat å endre på dette.

I nynorskversjonen er «samhøveleg» brukt for «forholdsmæssig/forholdsmessig». I juridisk terminologi, og særlig på menneskerettighetenes område, er *forholdsmessig* og *forholdsmessighet* innarbeidede begreper som refererer til en bestemt type rettslig av-

veining. Det er også slik begrepet er ment i forslaget til ny § 115, se Dokument 16 (2011–2012) s. 73–74. På nynorsk har man tradisjonelt ikke hatt *ett* fast uttrykk for den typen avveining *forholdsmessig* viser til. Begrepet uttrykkes dessuten gjerne med flere ord i form av en eksplisitt relasjon, som «x er/står i samhøve med y», jf. *Juridisk og administrativ ordliste* s. 53. Med disse uttrykkene må man spesifisere *hva* som skal sammenlignes med *hva*. Ofte er dette den klareste og beste uttrykksmåten, men fordi *forholdsmessig* i forslaget til ny § 115 representerer et frittstående vilkår med innarbeidet betydning, anser utvalget en omskrivning med flere ord på nynorsk som uhensiktsmessig.

Det trengs altså et adjektiv som kan etableres i en betydning som svarer fullt ut til *forholdsmessig*. Selve adjektivet finnes, *samhøveleg*, men det er oftest brukt annerledes enn *forholdsmessig*. I juridisk terminologi finner man *samhøveleg* brukt i betydningen 'i (godt) samsvar med', se kjøpslovvalgsloven § 6 («er samhøveleg med ålmennskipnaden (l'ordre public)») og bilansvarslova § 12 tredje ledd andre punktum («samhøveleg med reglane i trygdeavtalelova»). På den annen side er substantivparet *samhøve*

og *mishøve* allerede innarbeidede begreper på nynorsk for henholdsvis *forholdsmessighet* og *uforholdsmessighet*. Utvalget har også valgt *mishøveleg* for *uforholdsmessig* i nynorskversjonen av Grunnloven § 94 og i forslaget til ny § 98 i Dokument 16 (2011–2012). Videre brukes *samhøveprinsippet* på nynorsk for *forholdsmessighetsprinsippet*, se *Juridisk og administrativ ordliste* s. 53. Det ligger da nær

å bruke *samhøveleg* som et generelt uttrykk for det at noe (i denne sammenhengen: inngrep i menneskerettighetene) må være *i samhøve*. Utvalget legger dessuten vekt på at Høyesterett i Rt. 2007 s. 687 A bruker «samhøveleg» i denne betydningen. I avsnitt 38 heter det:

«Ikkje under noko omstende vil eit høgt oppreisingsbeløp vere samhøveleg med skaden.»

§ 116 skal lyde:

1903-språk	Bokmål	Nynorsk
<p>§ 116</p> <p>Rettighederne i denne Grundlov kunne ikke fraviges, medmindre der træffes Beslutning om midlertidige Undtagelser naar en bekjendtgjort Krigs- eller Krisetilstand gjør det aabenbart nødvendigt for at sikre Demokratiet, Retsstaten eller Rigets Existens.</p> <p>Der kan i intet Tilfælde træffes Beslutning om at fravige §§ 93, 96 og 99 første Punktum. Tilsvarende gjælder for § 97 ved Spørgsmaal om Straf.</p>	<p>§ 116</p> <p>Rettighetene i denne grunnlov kan ikke fravikes med mindre det treffes beslutning om midlertidige unntak når en bekjentgjort krigs- eller krisetilstand gjør det åpenbart nødvendig for å sikre demokratiet, rettsstaten eller rikets eksistens.</p> <p>Det kan ikke i noe tilfelle treffes beslutning om å fravike §§ 93, 96 og 99 første punktum. Tilsvarende gjelder for § 97 ved spørsmål om straff.</p>	<p>§ 116</p> <p>Rettane i denne grunnlova kan ikkje fråvikast så sant det ikkje blir teke avgjerd om mellombels unntak når ein kunngjord krigs- eller krisetilstand gjer det klårt naudsynt for å tryggje demokratiet, rettsstaten eller eksistensen til riket.</p> <p>Ikkje i noko tilfelle kan det takast avgjerd om å fråvike §§ 93, 96 og 99 fyrste punktum. Tilsvarende gjeld for § 97 i spørsmål om straff.</p>

5. Utvalgets forslag

På bakgrunn av utvalgets merknader ovenfor vil utvalget fremsette ett samlet forslag som inneholder én formulering av Grunnloven på tidsmessig bokmål og én formulering av Grunnloven på tidsmessig nynorsk. Utvalget har formulert forslaget på samme måte som et formelt grunnlovsendringsforslag. Alternativer til enkelte bestemmelser er utformet som alternative endringsforslag og tatt inn til slutt.

Utvalget fremmer følgende

f o r s l a g :

Norges Riges Grundlov skal på bokmål lyde:

Kongeriket Norges grunnlov, gitt i riksforsamlingen på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik den lyder etter senere endringer, senest grunnlovsvedtak [dato].

Kongeriket Norges grunnlov

A. Om statsformen

§ 1

Kongeriket Norge er et fritt, selvstendig, udelelig og uavhengelig rike. Regjeringsformen er innskrenket og arvelig monarkisk.

§ 2

Verdigrunnlaget forblir vår kristne og humanistiske arv. Denne grunnlov skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

B. Om den utøvende makt, om kongen og den kongelige familie og om religionen

§ 3

Den utøvende makt er hos kongen, eller hos dronningen hvis hun har ervervet kronen etter reglene i § 6, § 7 eller § 48 i denne grunnlov. Når den utøvende makt således er hos dronningen, har hun alle de rettigheter og plikter som etter denne grunnlov og landets lover innehas av kongen.

§ 4

Kongen skal alltid bekjenne seg til den evangelisk-lutherske religion.

§ 5

Kongens person er hellig; han kan ikke lastes eller anklages. Ansvarret ligger på hans råd.

§ 6

Arvefølgen er lineal. Bare barn av dronning eller konge, eller av en som selv har arverett, kan arve, og barnet må være født i lovlig ekteskap. Den nærmere linje går foran den fjernere og den eldre i linjen foran den yngre.

Også den ufødte har arverett, og barnet inntar sin plass i arvefølgen så snart det kommer til verden.

Arverett har likevel bare de som er født i rett nedstigende linje fra foreldrene til den sist regjerende dronning eller konge.

Når en prinsesse eller prins med arverett til Norges krone blir født, skal hennes eller hans navn og fødselstidspunkt gjøres kjent for Stortinget og føres inn i dets protokoll.

For dem som er født før 1971, gjelder likevel § 6 slik den ble vedtatt den 18. november 1905. For dem som er født før 1990, gjelder likevel at mann går foran kvinne.

§ 7

Finnes det ingen prinsesse eller prins med arverett, kan kongen foreslå sin etterfølger for Stortinget, som kan bestemme valget hvis kongens forslag ikke får tilslutning.

§ 8

Kongens myndighetsalder fastsettes ved lov.

Så snart kongen har oppnådd den lovbestemte alder, erklærer han offentlig at han er myndig.

§ 9

Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger at jeg vil regjere Kongeriket Norge i overensstemmelse med dets konstitusjon og lover, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!»

Er det ikke samlet noe storting på den tiden, nedlegges eden skriftlig i statsrådet og gjentas høytidelig av kongen på første storting.

§ 10

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 14. mars 1908.)

§ 11

Kongen skal bo i riket og kan ikke uten Stortingets samtykke oppholde seg utenfor riket lenger enn seks måneder om gangen uten at han personlig taper retten til kronen.

Kongen må ikke motta noen annen krone eller regjering uten Stortingets samtykke, og til det kreves to tredjedeler av stemmene.

§ 12

Kongen velger selv et råd av stemmeberettigede norske borgere. Dette råd skal bestå av en statsminister og minst syv andre medlemmer.

Kongen fordeler gjøremålene blant statsrådets medlemmer slik han finner det tjenlig. Til å ta sete i statsrådet ved siden av de faste medlemmer kan kongen i særlige tilfeller tilkalle andre norske borgere, men ingen medlemmer av Stortinget.

Ektefeller, foreldre og barn eller to søsken må ikke på samme tid ha sete i statsrådet.

§ 13

Under kongens reiser i riket kan han overlate styringen av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringen i kongens navn og på hans vegne. Det skal ubrytelig etterleve så vel bestemmelsene i denne grunnlov som de særskilte instruksjoner som kongen gir i overensstemmelse med dem.

Sakene avgjøres ved stemmegivning. Ved stemmelikhet har statsministeren eller, i dennes fravær, den første av de tilstedeværende statsråder to stemmer.

Statsrådet skal gi innberetning til kongen om de saker som avgjøres på denne måte.

§ 14

Kongen kan utnevne statssekretærer til å bistå statsrådets medlemmer i utførelsen av deres gjøremål utenfor statsrådet. Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som hun eller han er knyttet til, i den utstrekning dette medlem bestemmer.

§ 15

Ethvert medlem av statsrådet har plikt til å levere avskjedssøknad etter at Stortinget har fattet vedtak om mistillit til vedkommende statsråd alene eller til hele statsrådet.

Kongen skal innvilge en slik avskjedssøknad.

Når Stortinget har fattet vedtak om mistillit, kan statsrådet bare utføre de gjøremål som er nødvendige for en forsvarlig embetsførsel.

§ 16

Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om dens ordning fastsettes ved lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

§ 17

Kongen kan gi og oppheve provisoriske lover som angår handel, toll, næringsveier og offentlig forvaltning og regulering. De må ikke stride mot konstitusjonen eller de lover Stortinget har gitt. De gjelder til neste storting.

§ 18

Kongen lar i alminnelighet innkreve de skatter og avgifter som Stortinget pålegger.

§ 19

Kongen påser at statens eiendommer og regaler anvendes og bestyres slik Stortinget har bestemt, og på den måte som er nyttigst for samfunnet.

§ 20

Kongen har i statsrådet rett til å benåde forbrytere etter at dom er falt. Forbryteren kan velge å motta kongens nåde eller underkaste seg den idømte straff.

I de saker som Stortinget anlegger for Riksretten, kan ingen annen benådning gis enn fritagelse for idømt dødsstraff, med mindre Stortinget har gitt samtykke til noe annet.

§ 21

Kongen velger og utnevner alle sivile og militære embetsmenn etter å ha hørt statsrådet. Før innsettelsen skal de sverge eller, hvis de ved lov er fritatt for edsavleggelse, høytidelig love lydighet og troskap til konstitusjonen og kongen. De embetsmenn som ikke er norske borgere, kan ved lov fritas for denne plikt. De kongelige prinsesser og prinser kan ikke ha sivile embeter.

§ 22

Statsministeren, statsrådets øvrige medlemmer og statssekretærene kan uten dom avskjediges av kongen etter at han har hørt statsrådets mening om det. Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved statsrådets kontorer eller i utenriktjenesten, sivile overøvrighetspersoner, sjefer for regimenter og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip. Hvorvidt de embetsmenn som avskjediges på denne måte, skal få pensjon, avgjøres av det neste storting. I mellomtiden får de to tredjedeler av sin tidligere lønn.

Andre embetsmenn kan bare suspenderes av kongen og skal da straks stevnes for domstolene. De kan ikke avsettes uten etter dom eller forflyttes mot sin vilje.

Alle embetsmenn kan avskjediges uten dom når de har nådd en aldersgrense fastsatt ved lov. Det kan bestemmes ved lov at visse embetsmenn, men ikke dommere, kan utnevnes på åremål.

§ 23

Kongen kan dele ut ordener til hvem han vil, til belønning for utmerkede fortjenester, som må kunnngjøres offentlig. Kongen kan ikke tildele annen rang eller tittel enn den et embete medfører. Ordenen fritar ingen for statsborgernes felles plikter og byrder, og gir heller ikke fortrinnsrett til statlige embeter. Embetsmenn som avskjediges i nåde, beholder den tittel og rang de hadde i embetet. Dette gjelder ikke statsrådets medlemmer eller statssekretærene.

Ingen må heretter få arvelige særrettigheter, personlige eller blendede.

§ 24

Kongen velger og avskjediger etter eget skjønn sin hoffstat og sine hoffbetjenter.

§ 25

Kongen har høyeste befaling over rikets forsvarsmakt. Denne makt må ikke forøkes eller forminskes uten Stortingets samtykke. Den må ikke overlates i fremmede makters tjeneste, og ingen fremmede makters krigsfolk, unntatt tropper til hjelp mot fiendtlig overfall, må trekkes inn i riket uten Stortingets samtykke.

Landvernet og de øvrige tropper som ikke kan regnes som linjetropper, må aldri brukes utenfor rikets grenser uten Stortingets samtykke.

§ 26

Kongen har rett til å sammenkalle tropper, begynne krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og oppheve folkerettslige avtaler og sende og motta sendemenn.

Traktater om særlig viktige saker blir først bindende når Stortinget har gitt samtykke til det. Det samme gjelder alle traktater som etter konstitusjonen ikke kan iverksettes uten en ny lov eller et nytt stortingsvedtak.

§ 27

Alle statsrådets medlemmer skal møte i statsrådet når de ikke har lovlig forfall. Ingen beslutning må tas i statsrådet når ikke over halvparten av medlemmene er til stede.

§ 28

Tilrådingen om embetsutnevnelser og andre viktige saker skal foredras i statsrådet av det medlem hvis fagområde de tilhører. Hun eller han skal ekspe- dere sakene i overensstemmelse med statsrådets beslutning. Egentlige militære kommandosaker kan likevel unntas fra behandling i statsråd i den utstrekning kongen bestemmer.

§ 29

Hindrer lovlig forfall en statsråd fra å møte og foredra de saker som tilhører hennes eller hans fagområde, skal disse saker foredras av en annen statsråd, som kongen konstituerer til det.

Hindrer lovlig forfall så mange fra å møte at ikke flere enn halvparten av det bestemte antall medlemmer er til stede, skal så mange andre personer som nødvendig konstitueres til å ta sete i statsrådet.

§ 30

I statsrådet føres det protokoll over alle de saker som behandles der. De diplomatiske saker som statsrådet beslutter å hemmeligholde, føres inn i en egen protokoll. Det samme gjelder de militære kommandosaker som statsrådet beslutter å hemmeligholde.

Enhver som har sete i statsrådet, har plikt til å si sin mening med frimodighet. Kongen har plikt til å høre den, men kan fatte beslutning etter eget omdømme.

Mener noe medlem av statsrådet at kongens beslutning strider mot statsformen eller landets lover, har hun eller han plikt til å gjøre kraftige motforestillinger og tilføye sin mening i protokollen. Den som ikke har protestert på denne måte, anses for å ha vært enig med kongen og er ansvarlig for det, slik som det siden blir bestemt, og kan av Stortinget settes under tiltale for Riksretten.

§ 31

Alle beslutninger kongen utferdiger, må kontraheres for å bli gyldige. I militære kommandosaker kontraheres beslutningene av den som har foredratt sakene, men ellers av statsministeren eller, om statsministeren ikke har vært til stede, av det første av statsrådets tilstedeværende medlemmer.

§ 32

De beslutninger regjeringen tar når kongen ikke er til stede, utferdiges i kongens navn og undertegnes av statsrådet.

§ 33

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 12. august / 24. oktober 1908.)

§ 34

Kongen gir bestemmelser om titler for dem som har arverett til kronen.

§ 35

Så snart tronarvingen har fylt 18 år, har hun eller han rett til å ta sete i statsrådet, men uten stemme eller ansvar.

§ 36

En prinsesse eller prins med arverett til Norges krone må ikke gifte seg uten kongens tillatelse. Hun eller han må heller ikke motta noen annen krone eller regjering uten kongens og Stortingets samtykke. Stortingets samtykke krever to tredjedeler av stemmene.

Handler hun eller han i strid med dette, taper vedkommende retten til Norges trone for seg selv så vel som for sine etterkommere.

§ 37

De kongelige prinsesser og prinser skal for sine personer ikke svare for andre enn kongen eller den han setter til dommer over dem.

§ 38

(Opphevet ved beslutning 18. november 1905.)

§ 39

Hvis kongen dør og tronfølgeren ennå er umyndig, skal statsrådet straks innkalle Stortinget.

§ 40

Inntil Stortinget er samlet og har innrettet regjeringen for den tid kongen er mindreårig, skal statsrådet stå for styringen av riket, i overensstemmelse med Grunnloven.

§ 41

Er kongen fraværende fra riket uten å være i felt, eller er han så syk at han ikke kan ivareta regjeringen, skal den nærmeste arving til tronen stå for regjeringen som kongemaktens midlertidige utøver, så fremt hun eller han har nådd kongens myndighetsalder. I motsatt fall er det statsrådet som står for styringen av riket.

§ 42

(Opphevet ved beslutning 18. november 1905.)

§ 43

Stortinget skal velge formyndere til å stå for regjeringen for den umyndige kongen.

§ 44

Den prinsesse eller prins som står for regjeringen i de tilfeller som er nevnt i § 41, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sverger at jeg vil stå for regjeringen i overensstemmelse med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!»

Holdes det ikke storting på denne tid, nedlegges eden i statsrådet og oversendes siden neste storting.

Den prinsesse eller prins som har avlagt eden, gjentar den ikke senere.

§ 45

De som midlertidig har stått for statsstyringen etter §§ 40, 41, 43 eller 48, skal så snart den er over, avlegge regnskap for den til kongen og Stortinget.

§ 46

Hvis ikke statsrådet straks sammenkaller Stortinget i overensstemmelse med § 39, har Høyesterett så snart det er gått fire uker, en ubetinget plikt til å sørge for denne sammenkallelse.

§ 47

Stortinget fastsetter hvordan den umyndige konges oppdragelse skal bestyres hvis begge foreldrene er døde og ingen av dem har etterlatt noen skriftlig bestemmelse om det.

§ 48

Er kongestammen utdødd og ingen tronfølger utkåret, skal en ny dronning eller konge velges av Stortinget. I mellomtiden gjelder § 40 for den utøvende makt.

C. Om borgerretten og den lovgivende makt

§ 49

Folket utøver den lovgivende makt ved Stortinget.

§ 50

Stemmerett ved stortingsvalg har de norske borgere som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det år valget holdes.

I hvilken utstrekning norske borgere som på valgdagen er bosatt utenfor riket, men oppfyller betingelsene foran, skal ha stemmerett, fastsettes ved lov.

Regler om stemmerett for ellers stemmeberettigede personer som på valgdagen åpenbart lider av alvorlig psykisk svekkelse eller nedsatt bevissthet, kan fastsettes ved lov.

§ 51

Regler om manntallsføring og om innføring av de stemmeberettigede i manntallet fastsettes ved lov.

§ 52

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 26. oktober 1954.)

§ 53

Stemmeretten tapes ved domfellelse for straffbare handlinger i overensstemmelse med det som bestemmes om dette i lov, ved å gå i fremmed makts tjeneste uten regjeringens samtykke.

§ 54

Valgtingene holdes hvert fjerde år. De skal være avsluttet innen utgangen av september måned.

§ 55

Valgtingene bestyres på den måte som fastsettes ved lov. Valgstyret avgjør tvister om stemmerett. Avgjørelsen kan klages inn for Stortinget.

§ 56

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 23. mars 1972.)

§ 57

Det skal velges 169 stortingsrepresentanter.

Riket inndeles i 19 valgdistrikter.

150 av stortingsrepresentantene skal velges som distriktsrepresentanter og 19 som utjevningsrepresentanter.

Hvert valgdistrikt skal ha 1 utjevningsmandat.

Det antall stortingsrepresentanter som skal velges fra hvert valgdistrikt, beregnes på grunnlag av forholdet mellom distriktets antall innbyggere samt areal, og hele rikets antall innbyggere samt areal. I denne beregning gir hver innbygger 1 poeng og hver kvadratkilometer 1,8 poeng. Beregningen skal foretas hvert åttende år.

Nærmere bestemmelser om rikets inndeling i valgdistrikter og stortingsmandatenes fordeling på valgdistriktene fastsettes ved lov.

§ 58

Valgtingene holdes særskilt for hver kommune. På valgtingene stemmes det direkte på stortingsrepresentanter med vararepresentanter for hele valgdistriktet.

§ 59

Valget av distriktsrepresentanter foregår som forholdstallsvalg, og mandatene fordeles mellom partiene etter reglene nedenfor.

Stemmetallet for hvert parti i de enkelte valgdistrikter skal deles med 1,4; 3; 5; 7 og så videre. Det første mandat tilfaller det parti som får den største kvotient, det neste mandat tilfaller det parti som får den nest største kvotient, og så videre inntil alle mandater er fordelt.

Listeforbund er ikke tillatt.

Med sikte på å oppnå størst mulig overensstemmelse mellom stemmetall og representasjon fordeles utjevningsmandatene mellom de partier som er med i utjevningen, på grunnlag av forholdet mellom deres stemmetall i hele riket. Hvor mange stortingsmandater hvert parti i alt skal ha, finnes ved å anvende reglene om fordeling av distriktsmandater tilsvarende for hele riket for de partier som deltar i utjevningen. Deretter får hvert parti tildelt så mange utjevningsmandater at de til sammen med de allerede tildelte distriktsmandater utgjør et så stort antall stortingsmandater som partiet i alt skal ha. Har et parti allerede ved fordelingen av distriktsmandatene fått et større antall mandater enn det skulle hatt etter angivelsen ovenfor, skal utjevningsmandatene fordeles bare mellom de andre partier, således at det ses bort fra det stemmetall og de distriktsmandater som det førstnevnte parti har oppnådd.

Intet parti kan tildeles utjevningsmandat med mindre det har fått minst 4 prosent av det samlede stemmetall for hele riket.

Nærmere bestemmelser om hvordan partienes utjevningsmandater skal fordeles på valgdistriktene, fastsettes ved lov.

§ 60

Hvorvidt og hvordan de stemmeberettigede kan avgi sine stemmer uten å møte personlig på valgtingene, bestemmes ved lov.

§ 61

Ingen kan velges til representant uten å ha stemmerett.

§ 62

De tjenestemenn som er ansatt ved statsrådets kontorer, bortsett fra statssekretærer og de politiske rådgivere, kan ikke velges til representanter. Det samme gjelder Høyesteretts medlemmer og tjenestemenn som er ansatt i utenriksstjenesten.

Statsrådets medlemmer kan ikke møte på Stortinget som representanter så lenge de har sete i statsrådet. Heller ikke statssekretærene kan møte som representanter så lenge de er i embetet, og de politiske rådgivere ved statsrådets kontorer kan ikke møte på Stortinget så lenge de innehar sine stillinger.

§ 63

Den som velges til representant, har plikt til å motta valget, med mindre vedkommende

- a) er valgt utenfor det valgdistrikt der hun eller han har stemmerett,

- b) har møtt som representant på alle storting etter forrige valg,

- d) er medlem av et politisk parti og valgt på en valgliste som ikke utgår fra dette parti.

Frist og fremgangsmåte for å gjøre retten til å nekte valg gjeldende fastsettes ved lov.

Det skal likeledes bestemmes ved lov når og hvordan en som er valgt til representant for to eller flere valgdistrikter, skal avgi erklæring om hvilket valg hun eller han vil motta.

§ 64

De valgte representanter blir tildelt fullmakter. Stortinget avgjør om fullmaktene er lovlige.

§ 65

Alle representanter og innkalte vararepresentanter mottar av statskassen lovbestemt godtgjørelse for omkostninger til reiser til og fra Stortinget og fra Stortinget til sitt hjem og tilbake igjen under ferier på minst 14 dager.

Dessuten mottar de lovbestemt godtgjørelse for deltagelse i Stortinget.

§ 66

På sin reise til og fra Stortinget samt under sitt opphold der er representantene fritatt fra pågrepelse, med mindre de gripes i offentlige forbrytelser. For meninger ytret i Stortingets forsamlinger kan de ikke trekkes til ansvar utenfor disse forsamlinger. Alle har plikt til å rette seg etter den orden som er vedtatt av Stortinget.

§ 67

De representanter som er valgt på forannevnte måte, utgjør Kongeriket Norges *Storting*.

§ 68

Stortinget trer i alminnelighet sammen i rikets hovedstad den første hverdag i oktober måned hvert år, med mindre kongen på grunn av usedvanlige omstendigheter, så som fiendtlig angrep eller smittsom sykdom, velger en annen by i riket. En slik avgjørelse må gjøres kjent i tide.

§ 69

Når Stortinget ikke er samlet, kan det sammenkalles av kongen dersom han mener det er nødvendig.

§ 71

De valgte representanter er medlemmer av Stortinget i fire sammenhengende år.

§ 72

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 29. mai 1990.)

§ 73

Stortinget utnevner en president, fem visepresidenter og to sekretærer. Storting kan bare holdes dersom minst halvparten av medlemmene er til stede. Grunnlovsforslag kan bare behandles dersom minst to tredjedeler av Stortingets medlemmer er til stede.

§ 74

Så snart Stortinget har konstituert seg, åpner kongen eller den han utpeker til det, forhandlingene med en tale om rikets tilstand og de forhold som han især ønsker å lede Stortingets oppmerksomhet mot. Ingen drøftelser må finne sted i kongens nærvær.

Når Stortingets forhandlinger er åpnet, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og på lik linje med dets egne medlemmer delta i forhandlingene når de holdes for åpne dører, men uten å avgi stemme. I de saker som behandles for lukkede dører, gjelder dette bare når Stortinget tillater det.

§ 75

Det tilkommer Stortinget

- a) å gi og oppheve lover; å pålegge skatter, avgifter, toll og andre offentlige byrder, som likevel ikke gjelder etter 31. desember i det nærmest påfølgende år, med mindre de uttrykkelig fornyes av et nytt storting;
- b) å ta opp lån på rikets kreditt;
- c) å føre oppsyn med rikets pengevesen;
- d) å bevilge de nødvendige pengesummer til statens utgifter;
- e) å bestemme hvor mye som årlig skal utbetales kongen til hans hoffstat, og fastlegge den kongelige families apanasje, som ikke kan bestå i faste eiendommer;
- f) å la seg forelegge statsrådets protokoller og alle offentlige innberetninger og papirer;
- g) å la seg meddele de folkerettslige avtaler som kongen på statens vegne har inngått med fremmede makter;
- h) å kunne gi enhver påbud om å møte for seg i statsaker, unntatt kongen og den kongelige familie; dette unntak gjelder likevel ikke for de kongelige prinsesser og prinser hvis de har embeter;
- i) å revidere midlertidige lønns- og pensjonslister og gjøre de forandringer i dem som Stortinget finner nødvendige;
- k) å utnevne fem revisorer som årlig skal se gjennom statens regnskaper og bekjentgjøre utdrag

av dem på trykk; regnskapene skal oversendes disse revisorer innen seks måneder etter utgangen av det år som Stortingets bevilgninger er gitt for; og å gi bestemmelser om ordningen av desisjonsmyndigheten overfor statens regnskapsbetjenter;

- l) å utnevne en person som ikke er medlem av Stortinget, til på en måte som er nærmere bestemt i lov, å føre kontroll med den offentlige forvaltning og alle som virker i dens tjeneste, for å hindre at det øves urett mot den enkelte borger;
- m) å gi innfødsrett.

§ 76

Enhver lov skal først foreslås på Stortinget, enten av en stortingsrepresentant eller av regjeringen ved en statsråd.

Etter at forslaget er vedtatt der, skal Stortinget ta det under overveielse på nytt og enten slutte seg til det eller forkaste det. Forkastes forslaget, skal det, med de anmerkninger Stortinget har tilføyd, enda en gang tas under overveielse av Stortinget, som enten henlegger forslaget eller vedtar det med de nevnte anmerkninger.

Mellom hver slik behandling må det gå minst tre dager.

§ 77

Når Stortinget har fattet det samme lovvedtak to ganger etter hverandre, sendes det til kongen med anmodning om hans sanksjon.

§ 78

Godtar kongen lovvedtaket, forsyner han det med sin underskrift, og dermed blir det til lov.

Godtar han det ikke, sender han det tilbake til Stortinget med den erklæring at han for tiden ikke finner det tjenlig å sanksjonere det. I så tilfelle kan ikke det storting som da er samlet, legge dette vedtak frem for kongen igjen.

§ 79

Når to storting med ett valg og minst to storting imellom har fattet det samme lovvedtak uforandret uten at Stortinget i mellomtiden har fattet noe avvikende endelig lovvedtak, og det da forelegges kongen med begjæring om at Hans Majestet ikke vil nekte å sanksjonere et lovvedtak som Stortinget etter den modneste overveielse anser for gagnlig, så blir det til lov selv om kongen ikke gir sin sanksjon før Stortinget adskilles.

§ 80

Stortinget forblir samlet så lenge det selv finner det nødvendig, og avslutter forhandlingene når det har fullført sine gjøremål.

I overensstemmelse med regler i den orden Stortinget har vedtatt, kan forhandlingene gjenopptas, men de avsluttes senest siste hverdag i september måned.

Innen denne tid meddeler kongen sin beslutning om de lovvedtak som ikke allerede er avgjort (jf. §§ 77–79), ved enten å stadfeste dem eller å forkaste dem. Alle de som han ikke uttrykkelig godkjenner, anses for å være forkastet av ham.

§ 81

Alle lover (unntatt dem i § 79) utferdiges i kongens navn, under Norges rikes segl og med følgende ord: «Vi N.N. gjør vitterlig: at Oss er blitt forelagt Stortingets vedtak av dato sålydende: (her følger vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under Vår hånd og rikets segl.»

§ 82

Regjeringen skal gi Stortinget alle de opplysninger som er nødvendige for behandlingen av de saker den legger frem. Intet medlem av statsrådet må legge frem uriktige eller villedende opplysninger for Stortinget eller dets organer.

§ 83

Stortinget kan innhente Høyesteretts betenkning om juridiske emner.

§ 84

Stortinget holdes for åpne dører, og forhandlingene kunngjøres på trykk, unntatt i de tilfeller hvor det motsatte vedtas ved stemmeflertall.

§ 85

Den som adlyder en befaling som har til hensikt å forstyrre Stortingets frihet og sikkerhet, gjør seg skyldig i forræderi mot fedrelandet.

D. Om den dømmende makt

§ 86

Riksretten dømmer i første og siste instans i de saker som Stortinget anlegger mot medlemmer av statsrådet, Høyesterett eller Stortinget for straffbart eller annet rettsstridig forhold når de har brutt sine konstitusjonelle plikter.

De nærmere regler om Stortingets påtale etter denne paragraf fastsettes ved lov. Det kan likevel ikke settes kortere foreldelsesfrist enn 15 år for ad-

gangen til å gjøre ansvar gjeldende ved tiltale for Riksretten.

Dommere i Riksretten er 6 medlemmer valgt av Stortinget og de 5 etter embetsalder eldste fast utnevnte medlemmer av Høyesterett, deriblant Høyesteretts leder. Stortinget velger medlemmene og stedfortredere for 6 år. Et medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikke velges til medlem av Riksretten. I Riksretten har Høyesteretts leder forsetet.

De som har tatt sete i Riksretten som valgt av Stortinget, blir sittende selv om den tid de er valgt for, utløper før Riksrettens behandling av saken er avsluttet. På samme måte blir høyesterettsdommere sittende i Riksretten selv om de går av som medlemmer av Høyesterett.

§ 87

De nærmere regler om sammensetningen av Riksretten og om saksbehandlingen fastsettes ved lov.

§ 88

Høyesterett dømmer i siste instans. Begrensninger i adgangen til å få Høyesteretts avgjørelse kan bestemmes ved lov.

Høyesterett skal bestå av en leder og minst fire andre medlemmer.

§ 89

(Opphevet ved grunnlovsbestemmelse 14. desember 1920.)

§ 90

Høyesteretts dommer kan ikke i noe tilfelle ankes.

§ 91

Ingen kan utnevnes til medlem av Høyesterett før hun eller han er 30 år gammel.

E. Almennelige bestemmelser

§ 92

Til embeter i staten kan bare utnevnes de norske borgere som taler landets språk og

- a) enten er født i riket av foreldre som da var norske statsborgere,
- b) eller er født i utlandet av norske foreldre som på den tid ikke var statsborgere i noe annet land,
- c) eller har oppholdt seg i riket i ti år,
- d) eller får innfødsrett av Stortinget.

Andre kan likevel utnevnes til lærere ved universitetet og de lærde skoler, til leger og til konsuler på fremmede steder.

§ 93

For å sikre den internasjonale fred og sikkerhet eller fremme internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels flertall gi samtykke til at en internasjonal sammenslutning som Norge er tilsluttet eller slutter seg til, på et saklig begrenset område får utøve myndighet som ellers ligger hos statens myndigheter etter denne grunnlov, men likevel ikke rett til å endre denne grunnlov. Når Stortinget skal gi sitt samtykke, skal, som ved behandling av grunnlovsforslag, minst to tredjedeler av dets medlemmer være til stede.

Bestemmelsene i denne paragraf gjelder ikke ved deltagelse i en internasjonal sammenslutning hvis avgjørelser bare har rent folkerettslig virkning for Norge.

§ 94

En ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal besørges utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da forblir statens någjeldende lover i kraft, med mindre de strider mot denne grunnlov eller mot de provisoriske lover som i mellomtiden måtte bli gitt.

Likeledes skal de nåværende permanente skatter stå ved lag til neste storting.

§ 95

Ingen dispensasjoner, protektorier, moratorier eller oppreisninger må gis etter at den nye allmenne lov er satt i kraft.

§ 96

Ingen kan dømmes uten etter lov eller straffes uten etter dom. Pinefullt forhør må ikke finne sted.

§ 97

Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.

§ 98

Sportler som betales til dem som gjør tjeneste for retten, må ikke pålegges avgifter til statskassen.

§ 99

Ingen må fengsles uten i lovbestemte tilfeller og på den måte som lovene foreskriver. De som uberettiget har arrestert noen eller ulovlig holdt noen fengslet, står til ansvar for vedkommende.

Regjeringen har ikke rett til å bruke militær makt mot innbyggerne uten etter lov, med mindre en forsamling forstyrrer den offentlige ro og ikke øyeblikkelig oppløses etter at de lovbestemmelser som angår opprør, tre ganger høyt og tydelig er opplest for forsamlingen av den sivile øvrighet.

§ 100

Ytringsfrihet skal finne sted.

Ingen kan holdes rettslig ansvarlig for å ha meddelt eller mottatt opplysninger, ideer eller budskap med mindre det lar seg forsvare holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelse i sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse. Det rettslige ansvar skal være foreskrevet i lov.

Frimodige ytringer om statsstylingen og et hvilket som helst annet emne er tillatt for enhver. Det kan bare settes slike klart definerte grenser for denne rett der særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig holdt opp imot ytringsfrihetens begrunnelser.

Forhåndssensur og andre forebyggende forholdsregler kan ikke benyttes, med mindre det er nødvendig for å beskytte barn og unge mot skadelig påvirkning fra levende bilder. Brevsensur kan ikke settes i verk, unntatt i anstalter.

Enhver har rett til innsyn i statens og kommune-nes dokumenter og til å følge forhandlingene i rettsmøter og folkevalgte organer. Det kan i lov settes grenser for denne rett av hensyn til personvern og av andre tungtveiende grunner.

Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.

§ 101

Heretter skal ingen få nye og varige særrettigheter som innskrenker næringsfriheten.

§ 102

Husransakelse må ikke finne sted, unntatt i kriminelle tilfeller.

§ 103

Ingen som heretter går konkurs, får fristed.

§ 104

Ingen kan bli fradømt sin faste eiendom eller hele sin formue på grunn av en forbrytelse.

§ 105

Krever hensyn til samfunnet at noen må avgi sin faste eller rørlige eiendom til offentlig bruk, skal hun eller han ha full erstatning av statskassen.

§ 106

Kjøpesummer og inntekter av geistlighetens benefiserte gods skal bare anvendes til geistlighetens beste og til opplysningens fremme. Milde stiftelsers eiendommer skal bare anvendes til gagn for disse.

§ 107

Odels- og åsetesretten må ikke oppheves. De nærmere betingelser for hvordan den skal videreføres til størst mulig nytte for staten og til gagn for landallmuen, fastsettes av det første eller annet følgende storting.

§ 108

Heretter kan det ikke opprettes grevskaper, baronier, stamhus eller fideikommissier.

§ 109

Alle statens borgere er i alminnelighet like forpliktet til i en viss tid å verne om fedrelandet, uten hensyn til fødsel eller formue.

Anvendelsen av denne grunnsetning, og de begrensninger den skal ha, bestemmes ved lov.

§ 110

Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at ethvert arbeidsdyktig menneske kan tjene til livets opphold ved sitt arbeid.

Nærmere bestemmelser om ansattes medbestemmelsesrett på arbeidsplassen fastsettes ved lov.

§ 110 a

Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

§ 110 b

Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterslekten.

Borgerne har rett til kunnskap om naturmiljøets tilstand og om virkningene av planlagte og iverksatte inngrep i naturen, slik at de kan ivareta den rett de har etter foregående ledd.

Statens myndigheter gir nærmere bestemmelser for å gjennomføre disse grunnsetninger.

§ 110 c

Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene.

Nærmere bestemmelser om gjennomføringen av traktater om dette fastsettes ved lov.

§ 111

Det norske flaggs form og farger bestemmes ved lov.

§ 112

Viser erfaring at noen del av denne Kongeriket Norges grunnlov bør endres, skal endringsforslag fremsettes på første, annet eller tredje storting etter et nytt valg og kunngjøres på trykk. Men det tilkommer først det første, annet eller tredje storting etter neste valg å bestemme om den foreslåtte endring skal finne sted eller ei. En slik endring må likevel aldri motsi denne grunnlovs prinsipper, men bare angå modifikasjoner i enkelte bestemmelser som ikke endrer denne konstitusjons ånd, og to tredjedeler av Stortinget må være enige i en slik endring.

En grunnlovsbestemmelse som er vedtatt på denne måte, skal underskrives av Stortingets president og sekretær og sendes kongen til kunngjøring på trykk som gjeldende bestemmelse i Kongeriket Norges grunnlov.

Norges Riges Grundlov skal på nynorsk lyde:

Grunnlov for Kongeriket Noreg, gjeven i riksforsamlinga på Eidsvoll den 17. mai 1814, slik ho lyder etter seinare endringar, seinast grunnlovsvedtak [dato].

Kongeriket Noregs grunnlov

A. Om statsforma

§ 1

Kongeriket Noreg er eit fritt, sjølvstendig, udeleg og uavhendeleg rike. Regjeringsforma er avgrensa og arveleg monarkisk.

§ 2

Verdigrunnlaget skal framleis vere den kristne og humanistiske arven vår. Denne grunnlova skal tryggje demokratiet, rettsstaten og menneskerettane.

B. Om den utøvande makta, om kongen og den kongelege familien og om religionen

§ 3

Den utøvande makta er hos kongen, eller hos dronninga dersom ho har fått krona etter reglane i § 6, § 7 eller § 48 i denne grunnlova. Når den utøvande makta såleis er hos dronninga, har ho alle rettar og plikter som kongen har etter denne grunnlova og lovene i landet.

§ 4

Kongen skal alltid vedkjenne seg den evangelisk-lutherske religionen.

§ 5

Kongens person er heilag; han kan ikkje lastast eller skuldast for noko. Ansvaret ligg på rådet hans.

§ 6

Arvefølgja er lineal. Berre barn av dronning eller konge, eller av nokon som sjølv har arverett, kan arve, og barnet må vere født i lovleg ekteskap. Den nærare lina går føre den fjernare og den eldre i lina føre den yngre.

Den ufødde har òg arverett, og barnet tek sin plass i arvefølgja så snart det kjem til verda.

Arverett har likevel berre dei som ættar frå foreldra til den sist regjerande dronninga eller kongen.

Når ei prinsesse eller ein prins med arverett til Noregs krone blir fødd, skal namnet og fødselstidspunktet gjerast kjent for Stortinget og først inn i protokollen der.

For dei som er fødte før 1971, gjeld likevel § 6 slik han vart vedteken den 18. november 1905. For dei som er fødte før 1990, gjeld likevel at mann går føre kvinne.

§ 7

Finst det ingen prinsesser eller prinsar med arverett, kan kongen gjere framlegg om etterfølgjar for Stortinget, som kan avgjere valet dersom framlegget frå kongen ikkje blir stødd.

§ 8

Myndig alder for kongen blir fastsett i lov.

Så snart kongen har nådd den lovfeste alderen, lyser han seg myndig.

§ 9

Så snart kongen, som myndig, tek til med regjeringa, gjer han denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg vil regjere Kongeriket Noreg i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmechtige og allvitande!»

Er det ikkje samla noko storting på den tida, blir eiden gjeven skriftleg i statsrådet, og kongen tek han høgtidleg opp att på fyrste storting.

§ 10

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 14. mars 1908.)

§ 11

Kongen skal bu i riket og kan ikkje utan samtykke frå Stortinget vere utanfor riket meir enn seks må-

nader om gongen utan at han personleg misser retten til krona.

Kongen må ikkje ta imot ei anna krone eller regjering utan samtykke frå Stortinget, og til det krevst to tredjedelar av røystene.

§ 12

Kongen vel sjølv eit råd av røysteføre norske borgarar. I dette rådet skal det vere ein statsminister og minst sju andre medlemmer.

Kongen fordeler gjeremåla mellom medlemmene av statsrådet slik han meiner det er tenleg. Til å ta sete i statsrådet ved sida av dei faste medlemmene kan kongen i særlege høve kalle inn andre norske borgarar, men ingen medlemmer av Stortinget.

Ektefolk, foreldre og born eller to sysken må ikkje ha sete i statsrådet samstundes.

§ 13

For den tida kongen reiser i riket, kan han overlata styringa av riket til statsrådet. Dette skal føre regjeringa i kongens namn og på hans vegner. Det skal ubryteleg følgje så vel føresegnene i denne grunnlova som dei særskilde instruksane som kongen gjev i samsvar med dei.

Sakene blir avgjorde med røysting. Står røystene likt, har statsministeren eller, om han er borte, den fyrste av statsrådene som er til stades, to røyster.

Statsrådet skal gje melding til kongen om dei sakene som blir avgjorde på denne måten.

§ 14

Kongen kan utnemne statssekretærar til å hjelpe medlemmene av statsrådet med gjeremåla deira utanfor statsrådet. Kvar statssekretær handlar på vegner av den medlemmen av statsrådet som ho eller han er knytt til, så langt denne medlemmen fastset.

§ 15

Kvar medlem av statsrådet har plikt til å levere avskilssøknad etter at Stortinget har gjort vedtak om mistillit til denne statsråden åleine eller til heile statsrådet.

Kongen skal gje avskil etter ein slik søknad.

Når Stortinget har gjort vedtak om mistillit, kan statsrådet berre utføre dei gjeremåla som trengst for forsvarleg embetsførsle.

§ 16

Alle innbyggjarane i riket har fri religionsutøving. Den norske kyrkja, ei evangelisk-luthersk kyrkje, står ved lag som den norske folkekyrkja og blir stødd som det av staten. Nærare føresegner om kyrkjeskippnaden blir fastsette i lov. Alle trus- og livssynssamfunn skal bli stødde på lik line.

§ 17

Kongen kan gje og oppheve provisoriske lover om handel, toll, næringsvegar og offentlig forvaltning og regulering. Dei må ikkje stri mot konstitusjonen eller dei lovene Stortinget har gjeve. Dei gjeld til neste storting.

§ 18

Kongen lèt i regelen krevje inn dei skattane og avgiftene som Stortinget fastset.

§ 19

Kongen ser til at eigedommane og regala til staten blir nytta og forvalta slik Stortinget har fastsett, og på den måten som er nyttigast for samfunnet.

§ 20

Kongen har i statsrådet rett til å gje forbrytarar nåde etter at dom er fallen. Forbrytaren kan velje å ta imot kongens nåde eller ta den idømde straffa.

I saker som Stortinget reiser for Riksretten, kan det ikkje gjevast annan nåde enn fritak frå idømd dødsstraff, om ikkje Stortinget har gjeve samtykke til noko anna.

§ 21

Kongen vel og utnemner alle sivile og militære embetsmenn etter å ha høyrst statsrådet. Før innsetjinga skal dei sverje eller, om dei ved lov er fritekne frå å gjere eid, høgtidleg love lydndad og truskap til konstitusjonen og kongen. Embetsmenn som ikkje er norske borgarar, kan ved lov få fritak frå denne plikta. Dei kongelege prinsessene og prinsane kan ikkje ha sivile embete.

§ 22

Statsministeren, dei andre medlemmene av statsrådet og statssekretærene kan utan dom avsetjast av kongen etter at han har høyrst kva statsrådet meiner om det. Det same gjeld for dei embetsmennene som er tilsette ved statsrådskontora eller i utanrikstenesta, sivile overøvrighetspersonar, sjefar for regiment og andre militære korps, kommandantar på festningar og høgstbefalande på krigsskip. Om embetsmenn som såleis er avsette, skal få pensjon, blir avgjort av det neste stortinget. I mellomtida får dei to tredjedelar av løna dei hadde før.

Andre embetsmenn kan berre suspenderast av kongen og skal då straks stemnast for domstolane. Dei kan ikkje avsetjast utan etter dom eller overflyttast mot sin vilje.

Alle embetsmenn kan gjevast avskil utan dom når dei har nådd ei aldersgrense fastsett i lov. Det kan fastsetjast i lov at visse embetsmenn, men ikkje dommarar, kan utnemnast på åremål.

§ 23

Kongen kan gje ordenar til kven han vil, til påskjøning for framifrå gagnsverk, som må kunngjerast offentlig. Kongen kan ikkje tildele annan rang og tittel enn den eit embete fører med seg. Ordenen fritek ingen for dei plikter og bærer som er sams for statsborgarane, og gjev heller ikkje førerett til statlege embete. Embetsmenn som får avskil i nåde, får ha den tittelen og rangen dei hadde i embetet. Dette gjeld ikkje medlemmene av statsrådet eller statssekretærene.

Ingen må heretter få arvelege særrettar, personlege eller blanda.

§ 24

Kongen vel og avset etter eige skjøn hoffstaten sin og hoffbetjentane sine.

§ 25

Kongen har høgste befalinga over forsvarsmakta til riket. Denne makta må ikkje aukast eller minkast utan samtykke frå Stortinget. Ho må ikkje overlatast i framande makters teneste, og ingen krigsfolk frå framande makter, så nær som troppar til hjelp mot fiendsleg overfall, må dragast inn i riket utan samtykke frå Stortinget.

Landvernet og andre troppar som ikkje kan rekast som linetroppar, må aldri brukast utanfor grensene til riket utan samtykke frå Stortinget.

§ 26

Kongen har rett til å kalle saman troppar, byrje krig til forsvar av landet og slutte fred, inngå og seie opp folkerettslege avtaler og sende og ta imot sendemenn.

Traktatar om særleg viktige saker blir fyrst bindande når Stortinget har gjeve samtykke til det. Det same gjeld alle traktatar som etter konstitusjonen ikkje kan setjast i verk utan ei ny lov eller eit nytt stortingsvedtak.

§ 27

Alle medlemmene av statsrådet skal møte i statsrådet når dei ikkje har lovleg forfall. Inga avgjerd må takast i statsrådet når ikkje over helvta av medlemmene er til stades.

§ 28

Tilrådingar om embetsutnemningar og andre viktige saker skal målberast i statsrådet av den medlemmen som har det fagområdet dei høyrer til. Ho eller han skal ekspedere sakene i samsvar med avgjerda i statsrådet. Det kan likevel gjerast unntak frå behandling i statsråd for eigentlege militære kommandosaker i den mon kongen fastset.

§ 29

Hindrar lovleg forfall ein statsråd frå å møte og målbera saker som høyrer til hennar eller hans fagområde, skal sakene målberast av ein annan statsråd, som kongen konstituerer til det.

Hindrar lovleg forfall så mange frå å møte at ikkje fleire enn halvparten av det fastsette talet på medlemmer er til stades, skal så mange andre personar som naudsynt konstituerast til å ta sete i statsrådet.

§ 30

I statsrådet blir det ført protokoll over alle saker som blir behandla der. Dei diplomatiske sakene som statsrådet vedtek å halde løynde, blir førte inn i ein særskild protokoll. Det same gjeld dei militære kommandosakene som statsrådet vedtek å halde løynde.

Kvar den som sit i statsrådet, har plikt til å seie si meining med frimod. Kongen har plikt til å høyre meininga, men kan ta avgjerd etter eige omdømme.

Meiner nokon medlem av statsrådet at avgjerda til kongen strir mot statsforma eller lovene i landet, har ho eller han plikt til å ta kraftig til motmæle og skrive si meining i protokollen. Den som ikkje har protestert såleis, blir rekna for å ha vore samd med kongen og er ansvarleg for det, slik som det sidan blir fastsett, og Stortinget kan setje vedkommande under tiltale for Riksretten.

§ 31

Alle avgjerdar kongen ferdar ut, må kontrasignrast for å bli gyldige. I militære kommandosaker skal avgjerdene kontrasignerast av den som har målbera saka, men elles av statsministeren eller, om statsministeren ikkje var til stades i statsrådet, av den fyrste av dei medlemmene som var det.

§ 32

Dei avgjerdene regjeringa tek når kongen ikkje er til stades, blir utferdar i kongens namn og underskrivene av statsrådet.

§ 33

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 12. august 1908.)

§ 34

Kongen gjev føresegner om titlar for dei som har arverett til krona.

§ 35

Så snart tronarvingen har fylt 18 år, har ho eller han rett til å ta sete i statsrådet, men utan røyst eller ansvar.

§ 36

Ei prinsesse eller ein prins med arverett til Noregs krone må ikkje gifte seg utan løyve frå kongen. Ho eller han må heller ikkje ta imot ei anna krone eller regjering utan samtykke frå kongen og Stortinget. Samtykke frå Stortinget krev to tredjedelar av røystene.

Handlar ho eller han i strid med dette, misser vedkommande retten til Noregs trone for seg sjølv så vel som for etterkommarane sine.

§ 37

Dei kongelege prinsessene og prinsane skal for sine personar ikkje svare for andre enn kongen eller den han set til dommar over dei.

§ 38

(Oppheva ved vedtak 18. november 1905.)

§ 39

Om kongen døyr og tronfølgjaren enno er umyndig, skal statsrådet straks kalle inn Stortinget.

§ 40

Til dess Stortinget kjem saman og innrettar regjeringa for den tida kongen er mindreårig, skal statsrådet stå for styringa av riket, i samsvar med Grunnlova.

§ 41

Er kongen utanfor riket utan å vere i felt, eller er han så sjuk at han ikkje kan ta seg av regjeringa, skal den næraste arvingen til trona stå for regjeringa som mellombels utøvar av kongemakta, så framst ho eller han har nådd myndig alder for kongen. I motsett fall er det statsrådet som står for styringa av riket.

§ 42

(Oppheva ved vedtak 18. november 1905.)

§ 43

Stortinget skal velje formyndarar til å stå for regjeringa for den umyndige kongen.

§ 44

Den prinsessa eller prinsen som står for regjeringa i dei tilfella som er nemnde i § 41, skal skriftleg gjere denne eiden for Stortinget: «Eg lovar og sver at eg skal stå for regjeringa i samsvar med konstitusjonen og lovene, så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitande!»

Blir det ikkje halde storting på denne tida, skal eiden gjevast skriftleg i statsrådet og sidan sendast til neste storting.

Den prinsessa eller prinsen som har gjort eiden, tek han ikkje opp att seinare.

§ 45

Dei som mellombels har stått for statsstyringa etter §§ 40, 41, 43 eller 48, skal så snart ho er over, gjerre rekneskap for henne til kongen og Stortinget.

§ 46

Om ikkje statsrådet straks kallar saman Stortinget etter § 39, har Høgsterett så snart det er gått fire veker, ei vilkårslaus plikt til å syte for innkalling.

§ 47

Stortinget fastset korleis oppsedinga av den umyndige kongen skal styrast dersom begge foreldra er døde og ingen av dei har late etter seg ei skriftleg føresegn om det.

§ 48

Er kongsætta utdøydd og ingen tronfølgjar kåra, skal Stortinget velje ny dronning eller konge. I mellomtida gjeld § 40 for den utøvande makta.

C. Om borgarretten og den lovgjevande makta

§ 49

Folket utøver den lovgjevande makta gjennom Stortinget.

§ 50

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgarane som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget blir halde.

I kva mon norske borgarar som på valdagen er busette i utlandet, men elles stettar vilkåra ovanfor, skal ha røysterett, blir fastsett i lov.

Reglar om røysterett for elles røysteføre personar som på valdagen openbert lir av alvorleg psykisk svekking eller nedsett medvit, kan fastsetjast i lov.

§ 51

Reglar om manntalsføring og om innføring av dei røysteføre i manntalet blir fastsette i lov.

§ 52

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 26. oktober 1954.)

§ 53

Røysteretten misser

- a) den som blir dømd for strafflagde handlingar, i samsvar med føresegnar om dette i lov,
- b) den som går i teneste for ei framand makt utan samtykke frå regjeringa.

§ 54

Valtinga blir haldne fjerdekvart år. Dei skal vere avslutta seinast i september.

§ 55

Valtinga skal styrast slik det blir fastsett i lov. Valstyret avgjer tvistar om røysterett. Avgjerda kan klagast inn for Stortinget.

§ 56

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 23. mars 1972.)

§ 57

Det skal veljast 169 stortingsrepresentantar.

Riket blir inndelt i 19 valdistrikt.

150 av stortingsrepresentantane skal veljast som distriktsrepresentantar og 19 som utjamningsrepresentantar.

Kvart valdistrikt skal ha 1 utjamningsmandat.

Talet på stortingsrepresentantar som skal veljast frå kvart valdistrikt, blir utrekna på grunnlag av høvet mellom innbyggjartalet og flatevidda i distriktet på den eine sida og innbyggjartalet og flatevidda i heile riket på den andre sida. I denne utrekninga gjev kvar innbyggjar 1 poeng og kvar kvadratkilometer 1,8 poeng. Utrekninga skal gjerast kvart åttande år.

Nærare føresegnar om korleis riket skal delast i valdistrikt, og korleis stortingsmandata skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

§ 58

Valtinga blir haldne særskilt for kvar kommune. På valtinga blir det røysta direkte på stortingsrepresentantar med vararepresentantar for heile valdistriktet.

§ 59

Valet av distriktsrepresentantar er eit høvestalsval, og mandata blir delte mellom partia etter reglane nedanfor.

Røystetalet for kvart parti i kvart valdistrikt skal delast med 1,4; 3; 5; 7 og så bortetter. Det fyrste mandatet går til det partiet som får den største kvotienten, det neste mandatet går til det partiet som får den nest største kvotienten, og så bortetter til alle mandata er utdelte.

Listesamband er ulovleg.

Med sikte på best mogleg samsvar mellom røystetal og representasjon blir utjamningsmandata delte mellom dei partia som er med i utjamninga, på grunnlag av høvet mellom røystetala deira i heile riket. Kor mange stortingsmandat kvart parti skal ha i alt, finn ein ved å nytte reglane for tildeling av distriktsmandat tilsvarande for heile riket for dei partia som er med i utjamninga. Så får kvart parti tildelt så

mange utjanningsmandat attåt distriktsmandata det alt har fått, at det til saman utgjer så mange stortingsmandat som partiet skal ha i alt. Har eit parti alt ved utdelinga av distriktsmandata fått fleire mandat enn det skulle hatt etter framgangsmåten ovanfor, skal utjanningsmandata delast berre mellom dei andre partia, såleis at ein ser bort frå det røystetalet og dei distriktsmandata som det fyrstnemnde partiet har fått.

Ingen parti kan få utjanningsmandat utan å ha fått minst 4 prosent av det samla røystetalet for heile riket.

Nærare føresegner om korleis utjanningsmandata til partia skal delast mellom valdistrikta, blir fastsette i lov.

§ 60

Om og korleis dei røysteføre kan røyste utan å møte personleg på valtinga, blir fastsett i lov.

§ 61

Ingen kan veljast til representant utan å ha røysterett.

§ 62

Tenestemenn som er tilsette ved statsrådskontora, bortsett frå statssekretærar og politiske rådgjevarar, kan ikkje veljast til representantar. Det same gjeld medlemmene av Høgsterett og tenestemenn som er tilsette i utanrikstenesta.

Medlemmer av statsrådet kan ikkje møte på Stortinget som representantar så lenge dei har sete i statsrådet. Heller ikkje statssekretærane kan møte som representantar så lenge dei er i embetet, og dei politiske rådgjevarane ved statsrådskontora kan ikkje møte på Stortinget så lenge dei har stillingane sine.

§ 63

Den som blir vald til representant, har plikt til å ta imot valet, om vedkommande ikkje

- a) er vald utanfor det valdistriktet der ho eller han har røysterett,
- b) har møtt som representant på alle storting etter førre val,
- d) er medlem av eit politisk parti og vald på ei valliste som ikkje går ut frå dette partiet.

Frist og framgangsmåte for å gjere retten til å nekte val gjeldande blir fastsett i lov.

Like eins skal det fastsetjast i lov når og korleis ein som er vald til representant for to eller fleire valdistrikt, skal gje fråsegn om kva val ho eller han vil ta imot.

§ 64

Dei valde representantane får tildelt fullmakter. Stortinget avgjer om fullmaktene er lovlege.

§ 65

Alle representantar og innkalla vararepresentantar får frå statskassa lovfastsett godtgjersle for kostnader til reiser til og frå Stortinget og frå Stortinget til heimen og attende under feriar på minst 14 dagar.

Dessutan får dei lovfastsett godtgjersle for deltaking på Stortinget.

§ 66

På reisa til og frå Stortinget og medan dei er der, er representantane fritekne frå pågriping, om dei ikkje blir gripne i offentlege brotsverk. For meiningar ytra i forsamlingane til Stortinget kan dei ikkje dragast til ansvar utanfor desse forsamlingane. Alle har plikt til å rette seg etter den ordenen som er vedteken av Stortinget.

§ 67

Representantane som er valde på den ovannemnde måten, utgjer Kongeriket Noregs *Storting*.

§ 68

Stortinget kjem i regelen saman i hovudstaden den fyrste kvardagen i oktober kvart år, om ikkje kongen på grunn av usedvanlege omstende, så som fiendsleg åtak eller smittsam sjukdom, vel ein annan by i riket. Ei slik avgjerd må gjerast kjend i tide.

§ 69

Når Stortinget ikkje er samla, kan kongen kalle det saman dersom han meiner det trengst.

§ 70

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 29. mai 1990.)

§ 71

Dei valde representantane er medlemmer av Stortinget i fire år på rad.

§ 72

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 29. mai 1990.)

§ 73

Stortinget utnemner ein president, fem visepresidentar og to sekretærar. Storting kan berre haldast dersom minst helvta av medlemmene er til stades. Grunnlovsframlegg kan berre behandlast dersom minst to tredjedelar av medlemmene er til stades.

§ 74

Så snart Stortinget har konstituert seg, opnar kongen eller den han set til det, forhandlingane med ei tale om tilstanden i riket og dei emna han særleg vil

gjere Stortinget merksam på. Inga drøfting må skje med kongen til stades.

Når forhandlingane i Stortinget er opna, har statsministeren og statsrådene rett til å møte i Stortinget og til liks med medlemmene der ta del i forhandlingane når dei blir haldne for opne dører, men utan å røyste. I saker som blir behandla for stengde dører, gjeld dette berre når Stortinget gjev løyve til det.

§ 75

Det høyrer Stortinget til

- a) å gje og oppheve lover; å fastsetje skattar, avgifter, toll og andre offentlege bører, som likevel ikkje gjeld etter 31. desember året etter, om dei ikkje blir uttrykkeleg fornya av eit nytt storting;
- b) å ta opp lån på rikets kreditt;
- c) å føre oppsyn med pengestellet i riket;
- d) å løyve dei pengesummene som trengst til statsutgiftene;
- e) å fastsetje kor mykje kongen skal få utbetalt til hoffstaten sin kvart år, og fastsetje den kongelege familiens apanasje, som ikkje kan vere i fast eigedom;
- f) å få seg førelagt protokollane frå statsrådet og alle offentlege meldingar og papir;
- g) å få melding om dei folkerettslege avtalene som kongen har gjort med framande makter for staten;
- h) å kunne gje kven som helst påbod om å møte for seg i statssaker, så nær som kongen og den kongelege familien; likevel kan dei kongelege prinsessene og prinsane kallast inn dersom dei har embete;
- i) å revidere lister over mellombels løner og pensjonar og gjere dei endringane som Stortinget meiner trengst;
- k) å utnemne fem revisorar som skal sjå gjennom statsrekneskapane kvart år og kunngjere utdrag av dei på prent; revisorane skal få rekneskapane tilsende innan seks månader etter utgangen av det året som Stortinget har gjeve løyvingar for; og å gje føresegner om ordninga av desisjonsmakta overfor rekneskapstenestemennene til staten;
- l) å utnemne ein som ikkje er medlem av Stortinget, som etter nærare føresegner fastsette i lov skal føre kontroll med den offentlege forvaltninga og alle som er i offentlig teneste, for å hindre at det blir gjort urett mot den einskilde borgaren;
- m) å gje innføddsrett.

§ 76

Alle lovframlegg skal fyrst gjerast på Stortinget, anten av ein stortingsrepresentant eller av regjeringa ved ein statsråd.

Etter at framlegget er vedteke der, skal Stortinget ta det opp til ny vurdering og anten godta eller forkaste det. Blir det forkasta, skal framlegget med merknader frå Stortinget takast opp til vurdering endå ein gong av Stortinget, som anten legg framlegget bort eller vedtek det med dei nemnde merknadene.

Mellom kvar slik behandling må det gå minst tre dagar.

§ 77

Når Stortinget har gjort same lovvedtaket to gonger på rad, går vedtaket til kongen med oppmoding om sanksjon.

§ 78

Godtek kongen lovvedtaket, skriv han under, og dermed blir det til lov.

Godtek han det ikkje, sender han det attende til Stortinget med dei orda at han for tida ikkje meiner det er tenleg å sanksjonere det. I så fall kan ikkje det stortinget som då er samla, leggje dette vedtaket fram for kongen att.

§ 79

Når to storting med eitt val og minst to storting imellom har gjort same lovvedtaket uendra utan at Stortinget i mellomtida har gjort avvikande endeleg lovvedtak, og det då blir lagt fram for kongen med dei orda at Hans Majestet ikkje vil nekte å sanksjonere eit lovvedtak som Stortinget etter ei grundig vurdering held for gagnleg, så blir det til lov endå om kongen ikkje gjev sanksjon før Stortinget skilst.

§ 80

Stortinget blir verande samla så lenge det sjølv meiner det trengst, og avsluttar forhandlingane når gjeremåla er fullførte.

I samsvar med reglar i den ordenen Stortinget har vedteke, kan forhandlingane takast opp att, men dei blir avslutta seinast siste kvardagen i september.

Innan den tid kunngjer kongen for Stortinget avgjerdar si om dei lovvedtaka som ikkje alt er avgjorde (jf. §§ 77–79), med anten å stadfeste eller å forkaste dei. Alle dei han ikkje uttrykkeleg godkjenner, blir rekna som forkasta av kongen.

§ 81

Alle lover (så nær som dei etter § 79) blir utferda i namnet til kongen, under Noregs rikssegl og med desse orda: «Vi N.N. gjer kunnig: at Oss er førelagt

vedtak frå Stortinget dagsett dato som lyder slik: (her kjem vedtaket). Vi godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under Vår hand og riksseglet.»

§ 82

Regjeringa skal gje Stortinget alle dei opplysningane som trengst for behandlinga av dei sakene ho legg fram. Ingen medlemmer av statsrådet må leggje fram urette eller villeiande opplysningar for Stortinget eller eit stortingsorgan.

§ 83

Stortinget kan hente inn utgreiing frå Høgsterett om juridiske emne.

§ 84

Stortinget blir halde for opne dører, og forhandlingane blir kunngjorde på prent, så nær som i dei tilfella noko anna blir vedteke med røystfleirtal.

§ 85

Den som lyder eit påbod som har som føremål å skiple fridommen og tryggleiken til Stortinget, gjer seg skuldig i svik mot fedrelandet.

D. Om den dømmende makta

§ 86

Riksretten dømmer i fyrste og siste instans i dei sakene som Stortinget reiser mot medlemmer av statsrådet, Høgsterett eller Stortinget for eit strafflagt eller anna rettsstridig tilhøve når dei har brote sine konstitusjonelle plikter.

Dei nærare reglane om påtale som Stortinget reiser etter denne paragrafen, blir fastsette i lov. Det kan likevel ikkje setjast kortare foreldingsfrist enn 15 år for høvet til å gjere ansvar gjeldande ved tiltale for Riksretten.

Dommarar i Riksretten er 6 medlemmer valde av Stortinget og dei 5 etter embetsalder eldste fast utnemnde medlemmene av Høgsterett, mellom dei leiaren av Høgsterett. Stortinget vel medlemmene og varamedlemmer for 6 år. Ein medlem av statsrådet eller Stortinget kan ikkje veljast til medlem av Riksretten. I Riksretten har leiaren av Høgsterett forsetet.

Dei som har teke sete i Riksretten som valde av Stortinget, blir sitjande jamvel om tida dei er valde for, går ut før Riksretten har avslutta saka. Like eins blir høgsterettsdommarar sitjande i Riksretten jamvel om dei går av som medlemmer av Høgsterett.

§ 87

Dei nærare reglane om samansetjinga av Riksretten og om saksbehandlinga blir fastsette i lov.

§ 88

Høgsterett dømmer i siste instans. Grenser for høvet til å få Høgsteretts avgjerd kan fastsetjast i lov.

Høgsterett skal vere samansett av ein leiar og minst fire andre medlemmer.

§ 89

(Oppheva ved grunnlovsvedtak 14. desember 1920.)

§ 90

Ein høgsterettsdom kan ikkje i noko tilfelle ankast.

§ 91

Ingen kan utnemnast til medlem av Høgsterett før ho eller han er 30 år gammal.

E. Allmenne føresegner

§ 92

Til embete i staten kan det berre utnemnast norske borgarar som talar språket i landet og

- a) anten er fødde i riket av foreldre som då var norske statsborgarar,
- b) eller er fødde i utlandet av norske foreldre som då ikkje var statsborgarar i noko anna land,
- c) eller har opphalde seg i riket i 10 år,
- d) eller får innføddsrett av Stortinget.

Andre kan likevel utnemnast til lærarar ved universitetet og dei lærde skulane, til lækjarar og til konsular på framande stader.

§ 93

For å sikre internasjonal fred og tryggleik eller fremje internasjonal rettsorden og samarbeid kan Stortinget med tre fjerdedels fleirtal gje samtykke til at ein internasjonal samskipnad som Noreg er tilslutta eller sluttar seg til, på eit sakleg avgrensa område får råderett som elles ligg hjå dei statlege styresmaktene etter denne grunnlova, men likevel ikkje rett til å endre denne grunnlova. Når Stortinget skal gje sitt samtykke, skal minst to tredjedelar av medlemmene vere til stades, som ved behandling av grunnlovsframlegg.

Føresegnene i denne paragrafen gjeld ikkje ved deltaking i ein internasjonal samskipnad der avgjerdene berre har reint folkerettsleg verknad for Noreg.

§ 94

Ei ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal gjevast ut på det fyrste eller, om dette ikkje er mogleg, på det andre ordentlege stortinget. Til dess står dei no gjeldande lovene i landet ved lag, om dei ikkje strir mot denne grunnlova eller mot dei provisoriske lovene som måtte bli gjevne i mellomtida.

Like eins skal dei noverande faste skattane stå ved lag til neste storting.

§ 95

Ingen dispensasjonar, protektorium, moratorium eller oppreisningar må gjevast etter at den nye allmenne lova har teke til å gjelde.

§ 96

Ingen kan dømmast utan etter lov eller straffast utan etter dom. Det må ikkje haldast pinefullt forhøyr.

§ 97

Inga lov må gjevast tilbakeverkande kraft.

§ 98

Det må ikkje leggjast avgifter til statskassa på sportlar som blir betalte til dei som gjer teneste for retten.

§ 99

Ingen må fengslast utan i dei tilfella og på den måten som lovene fastset. Dei som utan rett har arrestert nokon eller halde nokon ulovleg fengsla, står til ansvar for vedkommande.

Regjeringa har ikkje rett til å nytte militær makt mot innbyggjarane utan etter lov, med mindre ei forsamling skiplar den offentlege roa og ikkje skilst åt så snart den sivile styresmakta tre gonger har lese lovføresegnene om opprør høgt og tydeleg for henne.

§ 100

Ytringsfridom skal det vere.

Ingen kan haldast rettsleg ansvarleg for å ha motteke eller komme med opplysningar, idear eller bodskapar om det ikkje lét seg forsvare halde opp imot den grunngevinga ytringsfridommen har i sannings-søking, demokrati og den frie meiningsdanninga til individet. Det rettslege ansvaret skal vere fastsett i lov.

Alle har rett til å ytre seg frimodig om statsstyringa og kva anna emne som helst. Det kan berre setjast slike klårt definerte grenser for denne retten der særleg tungtvegande omsyn gjer det forsvarleg halde opp imot grunngevingane for ytringsfridommen.

Førehandssensur og andre førebyggjande åtgjerdar kan ikkje nyttast om det ikkje trengst for å verne born og unge mot skadeleg påverknad frå levande bilete. Brevsensur kan ikkje setjast i verk, så nær som i anstaltar.

Alle har rett til innsyn i dokumenta til staten og kommunane og til å følgje forhandlingane i rettsmøte og folkevalde organ. Det kan i lov setjast grenser for

denne retten av omsyn til personvern og av andre tungtvegande grunnar.

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for eit ope og opplyst offentleg ordskifte.

§ 101

Heretter skal ingen få nye og varige særrettar som legg band på næringsfridommen.

§ 102

Det må ikkje utførast husransakingar, så nær som i kriminelle tilfelle.

§ 103

Ingen som heretter går konkurs, får fristad.

§ 104

Ingen kan bli frådømd den faste eigedommen sin eller heile eiga på grunn av eit brotsverk.

§ 105

Krev omsyn til samfunnet at nokon må gje frå seg sin faste eller rørlege eigedom til offentleg bruk, skal ho eller han få fullt vederlag av statskassa.

§ 106

Kjøpesummar og inntekter av det benefiserte godset til presteskapet skal berre nyttast til gagn for presteskapet og til å fremje opplysinga. Eigedommane til milde stiftingar skal berre nyttast til deira eige gagn.

§ 107

Odels- og åsetesretten må ikkje opphevast. Dei nærare vilkåra for korleis han skal stå ved lag til størst mogleg nytte for staten og gagn for landallmugen, blir fastsette av det fyrste eller andre stortinget.

§ 108

Heretter kan det ikkje skipast grevskap, baroni, stamhus eller fideikommiss.

§ 109

Alle statsborgarane har i regelen den same skyldnaden til å verne fedrelandet ei viss tid, utan omsyn til fødsel eller formue.

Korleis denne grunnsetninga skal gjennomførast, og kva unntak ho skal ha, blir fastsett i lov.

§ 110

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at kvart arbeidsført menneske kan leve av arbeidet sitt.

Nærare føresegner om medråderetten til dei tilsette på arbeidsplassen blir fastsette i lov.

§ 110 a

Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at den samiske folkegruppa kan tryggje og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.

§ 110 b

Alle har rett til eit helsesamt miljø og ein natur der produksjonsevna og mangfaldet blir haldne ved lag. Naturressursane skal disponerast ut frå ein langsiktig og allsidig synsmåte sin tryggjer denne retten òg for kommande slekter.

Borgarane har rett til kunnskap om korleis det står til med naturmiljøet, og om verknadene av planlagde og iverksette inngrep i naturen, slik at dei kan tryggje den retten dei har etter førre leddet.

Dei statlege styresmaktene gjev nærare føresegner for å gjennomføre desse grunnsetningane.

§ 110 c

Dei statlege styresmaktene skal respektere og tryggje menneskerettane.

Nærare føresegner om gjennomføringa av traktatar om dette blir fastsette i lov.

§ 111

Forma og fargane på det norske flagget blir fastsette i lov.

§ 112

Viser røynsla at nokon del av denne grunnlova for Kongeriket Noreg bør endrast, skal framlegget om endring leggjast fram på det fyrste, andre eller tredje stortinget etter eit nytt val og kunngjerast på prent. Men det er fyrst det fyrste, andre eller tredje stortinget etter neste val som avgjer om endringa skal gjerast eller ikkje. Ei slik endring må likevel aldri stri mot prinsippa i denne grunnlova, men berre gjelde modifikasjonar i einskilde føresegner som ikkje endrar ånda i denne konstitusjonen, og to tredjedelar av Stortinget må vere samde i ei slik endring.

Ei grunnlovsføresegn som er vedteken på denne måten, skal underskrivast av Stortingets president og sekretær og sendast til kongen til kunngjering på prent som gjeldande føresegn i Kongeriket Noregs grunnlov.

Alternativ 2

Grunnlovens tittel skal på bokmål lyde:

Norges rikes grunnlov

Tittelen på Grunnlova skal på nynorsk lyde:

Noregs rikes grunnlov

Alternativ 3

§ 6 tredje ledd skal på bokmål lyde:

Arverett har likevel bare de som er født i rett nedstigende linje fra den sist regjerende dronning eller konge eller fra hennes eller hans søsken, og de som selv er hennes eller hans søsken.

§ 6 tredje ledd skal på nynorsk lyde:

Arverett har likevel berre dei som er fødte i rett nedstigande line frå den sist regjerande dronninga eller kongen eller hennar eller hans sysken, og dei som sjølve er hennar eller hans sysken.

Alternativ 4

§ 9 første ledd skal på bokmål lyde:

Så snart kongen, som myndig, tiltrer regjeringen, avlegger han følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Konstitution og Love; saasandt hjælpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»

§ 9 fyrste ledd skal på nynorsk lyde:

Så snart kongen, som myndig, tek til med regjeringa, gjer han denne eiden for Stortinget: «Jeg lover og sværger, at ville regjere Kongeriget Norge i Overensstemmelse med dets Konstitution og Love; saasandt hjælpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»

Alternativ 5

§ 14 annet punktum skal på bokmål lyde:

Den enkelte statssekretær handler på vegne av det medlem av statsrådet som han er knyttet til, i den utstrekning dette medlem bestemmer.

§ 14 andre punktum skal på bokmål lyde:

Kvar statssekretær handlar på vegner av den medlemmen av statsrådet som han er knytt til, så langt denne medlemmen fastset.

Alternativ 6

§ 17 skal på bokmål lyde:

§ 17

Kongen kan gi og oppheve provisoriske anordninger som angår handel, toll, næringsveier og offentlig forvaltning og regulering. De må ikke stride mot konstitusjonen eller de lover Stortinget har gitt i overensstemmelse med §§ 76, 77, 78 og 79. De gjelder provisorisk til neste storting.

§ 17 skal på nynorsk lyde:

§ 17

Kongen kan gje og oppheve provisoriske anordningar om handel, toll, næringsvegar og offentlig forvaltning og regulering. Dei må ikkje stri mot konstitusjonen eller dei lovene Stortinget har gjeve i samsvar med §§ 76, 77, 78 og 79. Dei gjeld provisorisk til neste storting.

Alternativ 7

§ 21 fjerde punktum skal på bokmål lyde:

De kongelige prinser kan ikke ha sivile embeter.

§ 21 fjerde punktum skal på nynorsk lyde:

Dei kongelege prinsane kan ikkje ha sivile embete.

Alternativ 8

§ 22 første ledd annet punktum skal på bokmål lyde:

Det samme gjelder for de embetsmenn som er ansatt ved statsrådets kontorer eller i diplomatiet eller konsulatvesenet, sivile overøvrighetspersoner, sjefar for regimenter og andre militære korps, kommandanter på festninger og høystbefalende på krigsskip.

§ 22 fyrste ledd andre punktum skal på nynorsk lyde:

Det same gjeld for embetsmennene som er tilsette ved statsrådskontora eller i diplomatiet eller konsulatstellet, sivile overøvrighetspersonar, sjefar for regiment og andre militære korps, kommandantar på festningar og høgstbefalande på krigsskip.

Alternativ 9

§ 25 første ledd første punktum skal på bokmål lyde:

Kongen har høyeste befaling over rikets land- og sjømakta.

§ 25 fyrste ledd fyrste punktum skal på nynorsk lyde:

Kongen har høgste befalinga over land- og sjømakta til riket.

Alternativ 10

§ 28 annet punktum skal på bokmål lyde:

Han skal ekspedere sakene i overensstemmelse med statsrådets beslutning.

§ 28 andre punktum skal på nynorsk lyde:

Han skal ekspedere sakene i samsvar med avgjerda i statsrådet.

Alternativ 11

§ 29 første ledd skal på bokmål lyde:

Hindrer lovlig forfall en statsråd fra å møte og foredra saker som tilhører hans fagområde, skal disse foredras av en annen statsråd, som kongen konstituerer til det.

§ 29 fyrste ledd skal på nynorsk lyde:

Hindrar lovleg forfall ein statsråd fra å møte og målbera saker som høyrer til hans fagområde, skal dei målberast av ein annan statsråd, som kongen konstituerer til det.

Alternativ 12

§ 29 annet ledd skal på bokmål lyde:

Hindrer lovlig forfall så mange fra å møte at ikke flere enn halvparten av det bestemte antall medlemmer er til stede, skal så mange andre kvinner eller menn som nødvendig konstitueres til å ta sete i statsrådet.

§ 29 andre ledd skal på nynorsk lyde:

Hindrar lovleg forfall så mange frå å møte at ikkje fleire enn halvta av det fastsette talet på medlemmer er til stades, skal så mange andre kvinner eller menn som naudsynt konstituerast til å ta sete i statsrådet.

Alternativ 13

§ 30 tredje ledd første punktum skal på bokmål lyde:

Mener noe medlem av statsrådet at kongens beslutning strider mot statsformen eller landets lover, har han plikt til å gjøre kraftige motforestillinger og tilføye sin mening i protokollen.

§ 30 tredje ledd fyrste punktum skal på nynorsk lyde:

Meiner nokon medlem av statsrådet at avgjerda til kongen strir mot statsforma eller lovene i landet, har han plikt til å ta kraftig til motmæle og skrive si meining i protokollen.

Alternativ 14

§ 41 første punktum skal på bokmål lyde:

Er kongen fraværende fra riket uten å være i felt, eller er han så syk at han ikke kan ivareta regjeringen, skal den nærmeste arving til tronen stå for regjeringen som kongemaktens midlertidige utøver, så fremt han har nådd kongens myndighetsalder.

§ 41 fyrste punktum skal på nynorsk lyde:

Er kongen utanfor riket utan å vere i felt, eller er han så sjuk at han ikkje kan ta seg av regjeringa, skal den næraste arvingen til trona stå for regjeringa som mellombels utøvar av kongemakta, så framt han har nådd myndig alder for kongen.

Alternativ 15

§ 44 første ledd skal på bokmål lyde:

Den prinsesse eller prins som står for regjeringen i de tilfeller som er nevnt i § 41, skal skriftlig avlegge følgende ed for Stortinget: «Jeg lover og sværger at ville forestaa Regjeringen i Overensstemmelse med Konstitutionen og Lovene, saa sandt hjelpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»

§ 44 fyrste ledd skal på nynorsk lyde:

Den prinsessa eller prinsen som står for regjeringa i dei tilfella som er nemnde i § 41, skal skriftleg gjere denne eiden for Stortinget: «Jeg lover og sværger at ville forestaa Regjeringen i Overensstemmelse med Konstitutionen og Lovene, saa sandt hjelpe mig Gud den Almægtige og Alvidende!»

Alternativ 16

§ 45 skal på bokmål lyde:

§ 45

Så snart deres statsstyring er over, skal de avlegge regnskap for den til kongen og Stortinget.

§ 45 skal på nynorsk lyde:

§ 45

Så snart statsstyringa deira er over, skal dei gjere rekneskap for henne til kongen og Stortinget.

Alternativ 17

§ 49 skal på nynorsk lyde:

§ 49

Folket utøver den lovgjevande makta ved Stortinget.

Alternativ 18

§ 50 første ledd skal på bokmål lyde:

Stemmerett ved stortingsvalg har de norske borgere, kvinner og menn, som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valgtinget holdes.

§ 50 fyrste ledd skal på nynorsk lyde:

Røysterett ved stortingsval har dei norske borgarane, kvinner og menn, som har fylt 18 år eller fyller 18 år i det året valtinget blir halde.

Alternativ 19

§ 59 annet ledd første punktum skal på bokmål lyde:

Stemmetallet for hvert parti i de enkelte valgdistrikter skal deles med 1,4; 3; 5; 7 og så videre inntil det er delt så mange ganger som det antall mandater vedkommende parti kan forventes å få.

§ 59 andre ledd fyrste punktum skal på nynorsk lyde:

Røystetalet for kvart parti i kvart valdistrikt skal delast med 1,4; 3; 5; 7 og så bortetter til det er delt så mange gonger som talet på mandat vedkommande parti kan ventast å få.

Alternativ 20

§ 62 første ledd annet punktum skal på bokmål lyde:

Det samme gjelder Høyesteretts medlemmer og tjenestemenn som er ansatt i diplomatiet eller konsulatvesenet.

§ 62 fyrste ledd andre punktum skal på nynorsk lyde:

Det same gjeld medlemmene av Høgsterett og tenestemenn som er tilsette i diplomatiet eller konsulatstellet.

Alternativ 21

§ 63 første ledd bokstav a skal på bokmål lyde:

a) er valgt utenfor det valgdistrikt der han har stemmerett,

§ 63 fyrste ledd bokstav a skal på nynorsk lyde:

a) er vald utanfor det valdistriktet der han har røysterett,

Alternativ 22

§ 63 tredje ledd skal på bokmål lyde:

Det skal likeledes bestemmes ved lov når og hvordan en som er valgt til representant for to eller

flere valgdistrikter, skal avgi erklæring om hvilket valg han vil motta.

§ 63 tredje ledd skal på nynorsk lyde:

Like eins skal det fastsetjast i lov når og korleis ein som er vald til representant for to eller fleire valdistrikt, skal gje fråsegn om kva val han vil ta imot.

Alternativ 23

§ 66 første punktum skal på bokmål lyde:

På sin reise til og fra Stortinget samt under sitt opphold der er representantene fritatt fra personlig heftelse, med mindre de gripes i offentlige forbrytelser.

§ 66 fyrste punktum skal på nynorsk lyde:

På reisa til og frå Stortinget og medan dei er der, er representantane fritekne frå personleg hefting, om dei ikkje blir gripne i offentlege brotsverk.

Alternativ 24

§ 71 skal på bokmål lyde:

§ 71

Stortingets medlemmer er valgt for fire sammenhengende år.

§ 71 skal på nynorsk lyde:

§ 71

Medlemmene av Stortinget er valde for fire år på rad.

Alternativ 25

§ 75 bokstav h skal på bokmål lyde:

h) å kunne gi enhver påbud om å møte for seg i statssaker, unntatt kongen og den kongelige familie; dette unntaket gjelder likevel ikke for de kongelige prinser hvis de har embeter;

§ 75 h skal på nynorsk lyde:

h) å kunne gje kven som helst påbod om å møte for seg i statssaker, så nær som kongen og den kongelege familien; likevel kan dei kongelege prinsane kallast inn dersom dei har embete;

Alternativ 26

§ 81 annet punktum skal på bokmål lyde:

Ti har Vi antatt og bekreftet, likesom Vi herved antar og bekrefter samme som lov, under Vår hånd og rikets segl.»

§ 81 andre punktum skal på nynorsk lyde:

Di har Vi godkjent og stadfest, slik Vi med dette godkjenner og stadfester dette vedtaket som lov, under Vår hand og riksseglet.»

Alternativ 27

§ 91 skal på bokmål lyde:

§ 91

Ingen kan utnevnes til medlem av Høyesterett før han er 30 år gammel.

§ 91 skal på nynorsk lyde:

§ 91

Ingen kan utnemnast til medlem av Høgsterett før han er 30 år gammal.

Alternativ 28

§ 92, innledningen til punkttoppstillingen i første ledd skal på bokmål lyde:

Til embeter i staten kan bare utnevnes de norske borgere, kvinner eller menn, som taler landets språk og

§ 92, innleiinga til punkttoppstillinga i fyrste ledd skal på nynorsk lyde:

Til embete i staten kan det berre utnemnast norske borgarar, kvinner eller menn, som talar språket i landet og

Alternativ 29

§ 94 skal på bokmål lyde:

§ 94

En ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal besørgeres utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da forblir statens någjeldende lover i kraft, med mindre de strider mot denne grunnlov eller mot de provisoriske lover som i mellomtiden måtte bli gitt.

§ 94 skal på nynorsk lyde:

§ 94

Ei ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal gjevast ut på det fyrste eller, om dette ikkje er mogleg, på det andre ordentlege stortinget. Til dess står dei no gjeldande lovene i landet ved lag, om dei ikkje strir mot denne grunnlova eller mot dei provisoriske lovene som måtte bli gjevne i mellomtida.

Alternativ 30

§ 94 første ledd skal på bokmål lyde:

En ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal besørgeres utgitt på første eller, om dette ikke er mulig, på annet ordentlige storting. Inntil da forblir statens någjeldende lover i kraft, med mindre de strider mot denne grunnlov eller mot de provisoriske anordninger som i mellomtiden måtte bli gitt.

§ 94 fyrste ledd skal på nynorsk lyde:

Ei ny allmenn sivillovbok og straffelovbok skal gjevast ut på det fyrste eller, om dette ikkje er mogleg, på det andre ordentlege stortinget. Til dess står dei no gjeldande lovene i landet ved lag, om dei ikkje strir mot denne grunnlova eller mot dei provisoriske anordningane som måtte bli gjevne i mellomtida.

Alternativ 31

§ 96 annet punktum skal på bokmål lyde:

Tortur under forhør må ikke finne sted.

§ 96 andre punktum skal på nynorsk lyde:

Det må ikkje nyttast tortur under forhøyr.

Alternativ 32

§ 104 skal på bokmål lyde:

§ 104

Jord og boslodd kan ikke i noe tilfelle forbrytes.

§ 104 skal på nynorsk lyde:

§ 104

Jord og bulut kan ikkje i noko tilfelle forbrytast.

Alternativ 33

§ 105 skal på bokmål lyde:

§ 105

Krever hensyn til samfunnet at noen må avgi sin faste eller rørlige eiendom til offentlig bruk, skal han ha full erstatning av statskassen.

§ 105 skal på nynorsk lyde:

§ 105

Krev omsyn til samfunnet at nokon må gje frå seg sin faste eller rørlige eigeendom til offentleg bruk, skal han få fullt vederlag av statskassa.

VEDLEGG**Litteraturliste med forkortelser**

- Andenæs/Fliflet
Andenæs, Johs. og Fliflet, Arne, *Statsforfatningen i Norge*, 10. utg. (Oslo 2006)
- Aschehoug
Aschehoug, T.H., *Norges nuværende Statsforfatning* (3 bind), 2. utg. (Christiania 1891–1893)
- Bokmålsordboka
Bokmålsordboka på nett. Utarbeidet av Avdeling for leksikografi ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo, i samarbeid med Språkrådet. www.nob-ordbok.uio.no
- Castberg
Castberg, Frede, *Norges statsforfatning* (2 bind), 3. utg. (Oslo 1964)
- Dansk Ordbog
Dansk Ordbog udgiven under Videnskabernes Selskabs Bestyrelse 1793–1905
- Den Norske Rigs-Forsamlings Forhandlinger paa Eidsvold i Aaret 1814. Udgivne efter Hoved-Protocollen ved undertegnede af Rigs-Forsamlingen udnævnte Redacturer G. Sverdrup. L. Stoud Platou. Omsen. Andet Bind. 4de, 5te og 6te Hæfte (Christiania 1814)
- Fliflet
Fliflet, Arne, *Grunnloven – Kommentarutgave* (Oslo 2005)
- Fliflet, Studiebok i statsforfatningsrett
Fliflet, Arne, *Studiebok i statsforfatningsrett*, 5. utg. (Oslo 1998)
- Frihetens palladium
Vinje, Finn-Erik, *Frihetens palladium – i språklig belysning. Om språket i Grunnloven* (Oslo 2002)
- Holmøyvik, Maktfordeling og 1814
Holmøyvik, Eirik, *Maktfordeling og 1814* (Bergen 2012)
- Holmøyvik, Eirik, *Bruk av norske styrkar utanfor Noreg – statsrettslege utfordringar i fortid og no-tid*, Jussens venner 2012 s. 184–214
- Juridisk og administrativ ordliste
Utgård, Karl Arne, *Juridisk og administrativ ordliste, bokmål–nynorsk* (Oslo 2002)
- Lovteknikk og lovforberedelse
Justis- og politidepartementet, *Lovteknikk og lovforberedelse – Veiledning om lov- og forskriftsarbeid – Utarbeidet av Justisdepartementets lovavdeling* (2000). Publ.nr. G-0027
- Mestad, Næringsfridom i 1814-Grunnlova
Mestad, Ola, *Næringsfridom i 1814-Grunnlova, i: Forfatningsteori møter 1814* (Dag Michalsen, red.) (Oslo 2008)
- Mestad, Statoil og statleg styring og kontroll
Mestad, Ola, *Statoil og statleg styring og kontroll*, Marius nr. 105 (Oslo 1985)
- Morgenstjerne
Morgenstjerne, Bredo, *Lærebok i den norske statsforfatningsret* (2 bind), 3. utg. (Oslo 1926–1927)
- Norsk ordbok
Guttu, Tor, *Norsk ordbok*. Digital utgave på nett: www.ordnett.no
- Norsk Riksmålsordbok
Norsk Riksmålsordbok, Kunnskapsforlaget ANS. Digital utgave på nett: www.ordnett.no
- Nynorskordboka
Nynorskordboka på nett. Utarbeidet av Avdeling for leksikografi ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo, i samarbeid med Språkrådet. www.nob-ordbok.uio.no
- Om statsråd
Statsministerens kontor, *Om statsråd – Forberedelse av saker til statsråd* (2010). Publ.nr. B-0501
- Ordbog over det danske Sprog
Ordbog over det danske Sprog – Historisk ordbog 1700–1950, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Digital utgave: www.ordnet.dk/ods
- Riksforsamlingens forhandlinger I
Riksforsamlingens forhandlinger, bind 1, redigert av Arnet Olafsen (Kristiania 1914)
- Skriveregler
Vinje, Finn-Erik, *Skriveregler*, 9. utg. (Oslo 2009)
- Smith
Smith, Eivind, *Konstitusjonelt demokrati*, 2. utg. (Oslo 2012)
- Stang
Stang, Friederich, *Systematisk Fremstilling af Kongeriget Norges constitutionelle eller grundlovbestemte Ret* (Christiania 1833)
- Aall
Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 3. utg. (Bergen 2012)